

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200288

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No.

Accession No.

Author

Title

This book should be returned on or before the date
last marked below.

ಅಭಿನವ ಪಂಪ

(ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ಮತ್ತು
ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆ)

All Rights Reserved.

೧೯೩೪

ಕರ್ಣಾಟಕಸಂಘ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾಲೇಜು,
ಧಾರವಾಡ

ಮುದ್ರಕರು:
ಬಳವಂತ ನಾರಾಯಣ ಬೊಗಲನಾಡಿ
ಮೋಹನ ಮುದ್ರಣಾಲಯ,
ಧಾರವಾಡ

ಪಾದಾಪ್ರತಿ ೧ ರೂ. ೪ ಆಣೆ
ಪ್ರತಿ ೨ ರೂ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು:
ಡಿ. ಪಿ. ಸತ್ಯನಾಥ
ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾಲೇಜು,
ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಬಿನ್ನಹ

ಕನ್ನಡ ಮಹಾಕವಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕಾಲ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ, ಅವನ ಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯವು ಹಲವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತಾಗಲೆಂದು ನಾವು ಈ ಲೇಖನಸಂಗ್ರಹದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕೈಕೊಂಡೆವು. ಆದರೆ ಪಂಡಿತರ ಸಹಾಯವು ನಮಗೆ ಕೂಡಲೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಒಂದು ವರುಷ ಬರಿ ನಿರಾಶೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲಕಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಕೆಲವು ಸಹೃದಯರಾದ ನಿರ್ದಾಂಸರು ನಮಗೆ ನೆರವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡು ನಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಪಂಡಿತರ ಸಹಾಯವು ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶನಭಾಗವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ವಿಚಾರವಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಹಾಯವು ಬರುವ ಸಂಭವವು ಕಂಡುಬಾರದಕಾರಣ ಇದೃಷ್ಟನ್ನೇ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸುದೈವದಿಂದ ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಸುಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದರೆ ಆಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ನಮ್ಮ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವಾದ ಮಹನೀಯರು ಹಲವರಿದ್ದಾರೆ. ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನಮಗೆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ವಿಮರ್ಶಕಾಗ್ರಣಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಮೂರ್ತಿನವರು ಎಂ. ಎ., ಬಿ. ಎಲ್. ಅವರಿಗೆ ನಾವು ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞರಾದರೂ ಸಾಲದು. ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕೆಲಸವು ಆರಂಭವಾದ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಲೇಖನವನ್ನು ಕಳುಹಿ ಈ ವರೆಗೆ ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ತಾಳಿದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರು ನಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವು

ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದರೂ ನಮ್ಮ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನಾವು ಎಂದೂ ಮರೆಯಲಾರೆವು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯಾದರೂ ನಮ್ಮ ಸಂಘವು ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಹನೀಯರೂ ಇನ್ನಿತರರೂ ನೆರವಾಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮುದ್ರಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ನೆರವನ್ನಿತ್ತ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಅಳವಣಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರಿಗೂ ಮುದ್ರಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ವೋಹನ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಸಂಘವು ಋಣಿಯಾಗಿದೆ.

ಕರ್ಣಾಟಕಸಂಘ
ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾಲೇಜು
ಧಾರವಾಡ

}

ಡಿ. ಪಿ. ಪತ್ರಾವಳಿ
ಅಧ್ಯಕ್ಷ

ವಿಷಯಸೂಚಿಕೆ

ಪುಟಗಳು

ಮುನ್ನುಡಿ:

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು, ಎಂ. ಎ., ಬಿ. ಎಲ್
ಬಿಂಗಳೂರು.

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ:

೧—೪೧

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಮಂಜೇಶ್ವರ.

ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದ ಸ್ಥಾನ:

೧—೬೦

ಶ್ರೀಮಾನ್ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಬೇಂದ್ರೆ, ಬಿ. ಎ., ಪುಣೆ.

ಪಂಪರಾಮಾಯಣವೊಜ್ಜಿನಧರ್ಮವೂ:

೧—೩೨

ಪಂಡಿತ ಮ. ಪ್ರ. ಪೂಜಾರ, ಧಾರವಾಡ.

ನಾಗಚಂದ್ರನ ವರ್ಣನೆಗಳು:

೧—೧೪

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೆ. ಜಿ. ಕುಂದಣಗಾರ, ಎಂ. ಎ., ಕೊಲ್ಲಾಪುರ.

ಅಭಿನವಪಂಪನ ಶೈಲಿ:

೧—೧೨

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎ. ಟಿ. ಸಾವನೂರ, ಎಂ. ಎ., ಧಾರವಾಡ.

ಮುನ್ನುಡಿ

೧

ನಾಗಚಂದ್ರಕವಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೊದಲನೆಯ ಬರಹ; ಧಾರವಾಡನಗರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕನ್ನಡದ ತೊಳಲಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಮಾತು. ಈ ಎರಡು ನೆನಪುಗಳು ಉಕ್ಕಿ, ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಸಾಸನೂರವರು ತಮ್ಮ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದಿಂದ ಹೊರಡುವ “ಅಭಿನವ ಪಂಪ” ನನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಪೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ನಾನು ಬಿಡಬೇಕು. ನಾಗಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಧಾರವಾಡದ ಮಿತ್ರರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಾಂಧವ್ಯ, ವಿಮರ್ಶಕಮಹಾಶಯರ ಪುಷ್ಕಮಾಲೆಯ ಜೊತೆಗೆ ನಾನೂ ಒಂದೆರಡು ಬಿಡುಹೂವುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಅವಕಾಶ, ಇವುಗಳ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಈ ಮುನ್ನುಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಲಂಬಿಸಿದರೆ ವಾಚಕರು ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾದ ಐವರು ಮಹನೀಯರ ಪ್ರಾಜ್ಞವಿಮರ್ಶೆಗಳಿರುವವು. ಇವರು ಕುಶಲಿಗಳಾದ ಇತಿಹಾಸಪರಿಶೋಧಕರು, ಪರಕವಿಗಳು, ವಾಗ್ಮಿಗಳು, ಮಾನ್ಯಪಂಡಿತರು; ಅಭಿನವಪಂಪನ ಕಾಲ, ಆತನ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚಿತವಾದ ವರ್ಷಗಳು, ಆತನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ, ಕಾಲಸನ್ನಿವೇಶಗಳು—ಜೈನಧರ್ಮದ ಮುಖ್ಯಸಾರಾಂಶ—ಕೃತಿರತ್ನಗಳಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣಗಳ ರಸೋತ್ಪಾದಕ

ವಿಮರ್ಶೆ—ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗುಣಪ್ರದರ್ಶಕವಾದ ವರ್ಣನೆ, ಶೈಲಿ—
 ಇಂತಹ, ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗ್ರಂಥವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದ
 ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಾನುಶರಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯಭಾಷಿಸಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು
 ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಈ ರೀತಿ ಕನ್ನಡ
 ನಾಡಿನ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಯ ಪಂಡಿತರು ಒಂದುಗೂಡಿ, ಸಹಕರಿಸಿ,
 ಕಾವ್ಯವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಸುಲಭಪಡಿಸಿ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ
 ರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳು
 ಒಂದುಮೇಲೊಂದು ಇದುವರೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿರುವುವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ
 ಇನ್ನೂ ಬೇಗಬೇಗ ಮುಂದು ಬರಲೆಂದು ಹಾರೈಸುವರು. ಆಗಲೇ
 ಬಂದಿರುವುವು—“ಮುದ್ದಣ”, ರನ್ನ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ; ಈಗ ನಾಗಚಂದ್ರ;
 ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವುವು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ,
 ಷಡಕ್ಷರಿ, ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿ, ಆದಿಪಂಪ. ಸಾಹಿತ್ಯಲಕ್ಷಣವನ್ನು
 ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ಇರಲಿ-ಅಗತ್ಯವಾಗಿ
 ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ವ್ಯಕ್ತಿವಿಮರ್ಶೆ, ರಸಾನುಭವ, ಸತ್ಕೃಷ್ಣ
 ವಾದ ಕಾವ್ಯಪರಿಚ್ಛಾನ. ಇಂತಹ ಅಗತ್ಯಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ
 ಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ಣಾಟಕಕಲಾಶಾಲೆಯ
 ಕರ್ಣಾಟಕಸಂಘವನ್ನೂ, ಸಹಕರಿಸಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ವಿದ್ವಾ-
 ನ್ಮಣಿಗಳನ್ನೂ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲಾ ಅಭಿನಂದಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.

೨

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಎರಡು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಈ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನೂ
 ಓದಿದವನ ಮುಂದೆ ಕವಿಯ ಯಾವ ಮೂರ್ತಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ?
 ನಾಗಚಂದ್ರನ ಪುರುಷಸ್ವರೂಪವೇನು? ಆಳ್ಮೆಯೇನು? ತಂದೆ,
 ತಾಯಿ, ಕುಲ, ಗೋತ್ರ, ಅಧಿಕಾರ, ರಾಜಾಸ್ಥಾನ, ಕಾಲ, ಗ್ರಂಥ
 ವರ್ಷ—ಇವು ಒಂದೂ ಆತನ ಬಾಯಿಂದಹೊರಟಿಲ್ಲ; ಉದಾಸೀನ

ಭಾವನಿರಬಹುದು. ಹೆಸರು ನಾಗಚಂದ್ರ—ಮುದ್ದಾದ ಹೆಸರು—
 ಸ್ವಿಯವಾದ ಜರುದು, ಅಭಿನವವಂಶ: “ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯನೊರ್ವನೆ”
 ಆದ ಅದಿವಂಶನಲ್ಲಿ ಅನುತವಾದ ಭಕ್ತಿ; ಒಳಗೆ ಆತನ ಸಮಕ್ಕೆ ಒರ
 ಶ್ವಾರ್ಸೇ ಎಂಬ ಒಂದು ಸಂಜಕೆಯ ಜಿಮ್ಮಿಗೆ. ಜಿನೋಪಾಸನೆ,
 ಕಲೋಪಾಸನೆ— ಇವು ಸಿತಾಸುಷಾಸ. ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳು
 ವುದು— “ಶುಭಧ್ಯಾನಾರ್ಥಯೇನ”. (ರಾ. ೧. ೩೨). ಎರಡೂ
 ಪುರಾಣಗಳೇ—

ಕಥೆ ಜಿನಚರಿತಮೆ, ಕವಿ ಜಿನ

ಕಥೆಯಂ ಪೇಲ್ಪಿನನೆ, ನೆ ರಾಜವಿಟಚೋರಕಥಾ ।

ಕಥೆ ಕಥೆಯೆ, ಕವಿ ಕವಿಯೆ, ತ

ತ್ವಥೆಯಂ ಪೇಲ್ಪಿಪ್ರಶಸ್ತಮಂ ಪುಟ್ಟಿಸುಗುಂ ॥

(ಮಲ್ಲ. ೧. ೫೦.)

ಜಿನಚರಿತನೇ ಕಥೆ—ಜಿನಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದವನೇ ಕವಿ—ಮಿಕ್ಕು
 ಪೆಲ್ಲಾ ಅಪ್ರಶಸ್ತ.

ಸಂಪರಾವನಾಯಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತ—ಒತ್ತಿಒತ್ತಿ
 ಹೇಳುವುದು—

“ರಾಗವೈಷಮ್ಯವಂಧಮಪ್ಪ ಕೃತಿಯಂ.... ಪೇಲ್ಪಿಖಿಲಮಂ

ರಾಗಾನಿಲಂ ಮೂಲ್ಪಿ ವಿದ್ಯಾಗರ್ವಗ್ರಹಸೀಡಿತರ್

.... ಬೆತ್ತಿಬೆಳೆವಂತಕ್ಕುಂ ವಿಷೋದ್ಯಾನಮಂ”

(ರಾಮ. ೧. ೩೪).

ಪೊಗಲ್ಪಿ ಮಹಾತ್ಮರುಜ್ಜಲಮೆನಿಪ್ಪ ಗುಣಗಳನುಜ್ಜಲಪ್ರಸಿ
 ದ್ಧಿಗೆ ಪೊಲನಾಗದುಜ್ಜಲಿಸಿದಪ್ರತಿಮಪ್ರತಿಭಾಪ್ರಭಾವದಿಂ,

§ ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮಲ್ತಿನಾಥಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಒಂದು ಜಿನಪುರಾಣ
 ವನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂಬ ಊಹೆಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶ ಉಂಟೆ ?

ಪೊಗಯ್ತಿದ್ದು ರಾತ್ರಿ ರಂ ಮೊಗದೊಳಿರ್ದು ಗುರಿಂ ಮೊಗಗಿಕ್ಕಲಾದ
ನಾ

ಲಗೆಯವನೆತ್ತು ನಾಲಗೆಯೊಳೊದಿದವಂ ಕೃತಿಯೇ,

ಕೃತಾರ್ಥನೇ ?

(೧. ೩೫).

ನಾಯಕನನ್ನನಾಗೆ ಕೃತಿ ವಿಶ್ರುತಮಾಗದುದಾತ್ಮ ರಾಘವಂ
ನಾಯಕನಾಗೆ ವಿಶ್ರುತಮೆನಿವ್ವುದು ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಲ್ಲ, ಕಾ
ಲಾಯಸದಿಂ ವಿನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಂಠಿಕೆ ಕಾಂಚನಮಾಲೆಯಂತುಸಾ
ದೇಯಮೆನಿಕ್ಕುಮೇ ? ವಿಷಯಮೊಪ್ಪದೊಡಾವುದುಮೊಪ್ಪಲಾ
ಕುರ್ಮೇ ?

(೧. ೩೭).

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷೋದ್ಧಾಸನವನ್ನು ಬಿಳಿಯಬಾರದು. ಉಜ್ವಲಪ್ರತಿಭೆಗೆ
ಸುಹಾತ್ಮರ ಗುಣಗಾನವೇ ಸಿದ್ಧಿ. ವಿಷಯ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಯಾವುದೂ
ಒಪ್ಪಲಾರದು. “ರೀತಿ”ಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಸಮ್ಮತವಿ ಆರಿಯನೆಂ
ದಲ್ಲ: “ವಿಷಯ”ದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆರಿದಿದ್ದನು.

ಈ “ಉದಾತ್ತ” ಭಾವದಲ್ಲಿ— “ಉದಾತ್ತ” ಎಂಬುದು
ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾದ ಶಬ್ದ—ಈ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆಯ
ಭರದಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ವೈಭವದ ಒಂದು ಮಾತು ಸಮ್ಮತ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟು
ಬಂದಿದೆ: ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜೈನಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆನ್ನು
ವುದು—

ನಿಜವಿಭವೋದಯಂ ಸಫಳಮಾಯ್ತೆನೆ ಮಲ್ಲಿಜಿನೇಂದ್ರಗೇಹಮಂ
ವಿಜಯಪುರಕ್ಕೆ ಕಂಕರಣಮಾಗಿರೆ ಮಾಡಿಸಿ.... (೧೪. ೨೯೭).†

† ಈ ಲೇಖಕನು ಹೋದವರ್ಷ ಬಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಬಸದಿ
ಇರುವುದೇ ಎಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿದನು. ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಕಲೋಪಾಸನೆ ಜಿನೋಪಾಸನೆಯ ಬೆನ್ನೆಳಲು— ಯಾವಾಗಲೂ
ವಿಭವಕ್ಕೆ—ಕಲೆಗೆ—“ಪ್ರಶಸ್ತ” ಯಾವುದು? “ಪಶ್ಚತ್ತ” ಯಾವುದು
“ಸಫಲ” ಯಾವುದು ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಯೇ:—

ಮನ್ನಿಸುಗೆ ಕೃತಿಗೆ ಸೌಭಾ
ಗೋಸ್ವತಿಯಂ ಸುಕವಿ ಪಂಪನಾದಿಪುರಾಣಂ
ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣಂ,
ರನ್ನನ ಕೃತಿರತ್ನಮೆನಿಸಿದಜಿತಪುರಾಣಂ.

(ಮಲ್ಲ. ೧. ೨೫).

—ಈ ವಿನಯ.

ರಸಮಂ ನಾಲಗೆ, ಕವಿತಾ
ರಸಮಂ ಕವಿ, ಕುಸುಮರಸಮನಳಿಮಾಳೆ, ಸುಧಾ
ರಸಮಂ ಸುರರಕ್ಷಯಸುಖ
ರಸಮಂ ಪರಮಾತ್ಮನವಿಸುಲಿದವರಲಿಯರಾ !

(೧. ೨೨).

—ಈ ಕವಿತೆಯ, ಆತ್ಮದ, ರಸಜ್ಞಾನ.

ಧರೆ ಪೊಗಲಿತಿ ನೀತರಾಗನ
ಚರಿತದೊಳೆಳವಡಿಸಿ ಸಕಲ ರಸಮಂ, ಕವಿತಾ
ಪರಿಣತಿಯಂ ಮೆಲಿತಿರೀ ಕಾ
ವೈರಸಾರ್ಣವಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಭಿನವಪಂಪಂ

(೨೯).

ಜಿನಪತಿಗಂ, ಜಿನಮುನಿಗಂ,
ಜಿನಾಗಮಕ್ಕಂ, ಜಿನಾಧಿಪತಿಭವನಕ್ಕಂ
ಜಿನಗುಣಸಂಪತ್ತಿಗಮಾ—ಎಲಿ
ಪನೆಲಿಗನುಲಿದವರ್ಗೆ ನಾಗಚಂದ್ರಕವೀಂದ್ರಂ

(೪೦)

—ಈ ಕಾನ್ಯಪ್ರತಿಭೆಯ ಪರಮಾತ್ಮಾರ್ಪಣ.

ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇನ್ನೇನನ್ನೂ ತಾನೇ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಬಿಚಾರುರದ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಒಂದು ಶಾಸನದಿಂದಲೂ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ, ದೋರಸಮುದ್ರದ ಅಸ್ಥಾನದ ಕಂತಿಹಂಪರ ಸಮಸೈಯ ಜನಪ್ರತೀತಿಯಿಂದಲೂ, ನಾಗಚಂದ್ರನ ಹೆಸರಿನ ನರುಗಂಪು ಉತ್ತರ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರಿನ ತಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬೀಸಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಆತನ ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ಕಂಡೆವೋ, ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೋ, ಮೂರ್ತಿ ಹೊಳೆದು ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ—ಜಿನಗುರುಗಳ ಆಶ್ರಯವಂತೂ, ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರುತ್ತದೆ

ಶ್ರೀಗಂ, ಪರಮಾತ್ಮಪದ

ಶ್ರೀಗಂ, ನೆಲೆ ಧರ್ಮಮೆಂದು, ಧರ್ಮಧ್ಯಾನೋ

ದೋಗಂ ಕೈಮಿಗೆ, ವಿಷಯವಿ

ರಾಗಮನಂ, ಸುಖದಿನಿದರ್ಶನಘನವಸಂಪಂ!

(ಮಲ್ಲಿ.೧).

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಮುಂದು: ಅವೇಜವಳಿಯಾಗಿ ಕವಿತೆ ಆದರೆ ಹಿಂದು.

೩

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕವಿತಾಬೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಥಮಫಲ—ಬೇಗ ಮಿಡಿಯಾಗಿ ಹಣ್ಣಾದ ಮೊದಲನೆಯ ಹಣ್ಣು— ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ. “ವಿದ್ವಜ್ಜನ ಸಭೆಯೊಳ್ ಮಾನ್ಯಂ” (ಮಲ್ಲಿ. ೧. ೪೧), “ಚತುರ ಕವಿಜನಾಸ್ಥಾನರತ್ನ ಪ್ರದೀಪಂ” (೪೩) “ಸಾಹಿತ್ಯಸರ್ವಜ್ಞಂ” (೬೯) “ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾಧರಂ” (೨. ೮೦). “ನಾಗಚಂದ್ರ ವಿಬುಧಂ”

(ರಾಮ. ೧೩. ೯೮). “ಪಂಡಿತ ಮಂಡಲಿ ಮೆಚ್ಚಿನೇ ಪುನವತ್ತಿರಲ
ಪರೋಧನಾಗೆ” (೯೭) ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. “ಅಧ್ಯರಾ
ಪೇಂದ್ರಿಂದಿಂ ಅಧ್ಯತನನುಂ” (೯೮) ಹೇಳಬೇಕು— “ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿ
ಪದ್ಧತಿಯಿಂ” (ಮಲ್ಲಿ. ೧೪. ೨೯೪). ನಮ್ಮ ಸೂತನಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ
ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯೆಯ ಪರಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು,
ಉತ್ತಮ ಪಟ್ಟಾಂಕಿತನಾಗಿ, ಮಹಾಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯನೆಂಬ ಬಿರು
ದಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದವನು ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ತನ್ನದೊಂದು
“ಕೈ” ತೋರಿಸಲೇಬೇಕು. “ಹೇಯ” ಯಾವುದು, “ಉಪಾ
ದೇಯ” ಯಾವುದು ಪೂರ್ವಿಕರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮಗುಣ,
ಧರ್ಮಗುಣ, ಕಾವ್ಯಗುಣಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ, ತನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ
ನುಸಾರವಾಗಿ, “ಸ್ವ”ಧರ್ಮಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದ ಮಾರ್ಗ ಯಾವುದು,
ಎಂಬ ನೆನಪುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ— “ಕಾಲಿಡಲು ತೆರವಿಲ್ಲ”.
ಹಿಂದಿನ ಕವಿ-ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಾನೂ ನಿಂತು, ಕವಿತೆಯ “ಮಗ್ಗ”
ವನ್ನು ನಿಯುಕ್ತವ “ಚತುರ ಕವಿ”ಯಾಗಬೇಕು.

ಇದ್ದ ಸೂಲು ಸ್ವಲ್ಪ. ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ—
“ಮೈಶ್ರವಣನೆಂಬರಸಂ ಜಲದಕಾಲದೊಳೆ ರಮಣೀಯಪ್ರದೇಶಂ
ಗಳು ನೋಡಲೆಂದು ಪೋಗಿ ಬರುತುಂ ಪೆರ್ಗಾಳಿಯ ಕೋಳೊಳೆ
ಕೆಡೆದಿದ್ಧ ವಟವೃಕ್ಷಮಂ ಕಂಡು ನಿರ್ವೇಗದಿಂ ಮಗಂಗೆ ರಾಜ್ಯಮಂ
ಕೊಟ್ಟು ಶ್ರೀನಾಗಯತಿಗಳ ಪಕ್ಕದೆ ಧರ್ಮಮಂ ಕೇಳ್ವು” ತಪಸ್ಸು
ಮಾಡಿ, ಅಹಮಿಂದ್ರನಾಗಿ, ಕುಂಭರಾಜನಿಗೂ ಪ್ರಭಾವತೀರ್ದೇವಿಗೂ
ಮಗನಾಗಿ ತೀರ್ಥಕರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ತೊರೆದು, ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ
—“ಮಲ್ಲಿನಾಥಸ್ವಾಮಿ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಂದರ್” ಇದು ಕಥೆ: ಜಿನ
ಭಕ್ತನಿಗೂ ಸರಿ, ಕವಿತಾಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವವನಿಗೂ ಸರಿ.
ಇದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಯ: ಕವಿತ್ವ ದುಡುಕುತ್ತಿದೆ—ಜಿನಧರ್ಮ

ಕಡಿನಾಣವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ: ಬಟ್ಟುಕಟ್ಟು, ಉತ್ತರಾರ್ಧ, ತತ್ತ್ವ; ಪೂರ್ವಾರ್ಧ, ರಕ್ತ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವುದು, “ವಿಷಯಸುಖ”ಗಳ ಚಿತ್ರ: ಚಿತ್ರದ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರ, ಬಣ್ಣದ ಮೇಲೆ ಬಣ್ಣ, ರಾಗದ ಮೇಲೆ ರಾಗ, ಭೋಗದ ಮೇಲೆ ಭೋಗ:—ಚರ್ವಿತಚರ್ವಣ!

ಪುಲ್ಲಶರಂ, ಬಸಂತದ ಪುಗಿಲ್, ನೆಲೆದಿಂಗಳ ತಣ್ಣಿಸಿಲ್, ಮುಗುಳ್ ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಬಂದನಾವಲೆವ ತೆಂಕಣಗಾಳಿ, ವಿಪಂಚಿಯಿಂಚರಂ, ಸಲ್ಲಳ ಲಲ್ಲೆ, ಕೋಗಿಲೆಯ ಬಗ್ಗಣೆ, ತುಂಬಿಯಗೇಯಮೆಂಬನಂ, ಬಲ್ಲವರಂ ಮನಂಗೊಳಸುಗುಂ ಕೃತಿ ಸತ್ಕೃತಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಾ||
(ಮಲ್ಲಿ. ೧. ೪೪).

ಈ ಗ್ರಂಥ “ಸತ್ಕೃತಿ”ಯೇ ಸರಿ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಯೂ ಅದುದೇ? ಮೊದಲನೆಯ ಪಂಕ್ತಿಯ ಕವಿಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ಪಂಕ್ತಿಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದೇ? “ರಾಮಾಯಣ”ವಿರದಿದ್ದರೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಈ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮ ಕವಿಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದನೇ? ಛಿನ್ನರುಚಿಯಾದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ?

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ನಾನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಾರದು. ನನ್ನ ಮಾನ್ಯಮಿತ್ರರೂ ಸರಸಕವಿಗಳೂ ಅದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ— “ಮಲ್ಲಿನಾಥವು ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ; ಚರಿತ ಪುರಾಣವು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ” ಅವರ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸುತ್ತೇನೆ— “ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವು ಹತ್ತಿಂಟು ಎಸಳಿನ ಹೂವು ಅರಳಿದಂತೆ; ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣವು ಸಾವಿರ ಕಂಬದ ಬಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ”

ಕಾವ್ಯದ ಮಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧನೆಯ್ಯ ಸಂಸಾರಸುಖ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ,

೧-೮ ಅಶ್ವಾಸಗಳು; ೯ರ ಮಧ್ಯೆ, ತಿರುವು, ಸುಖದ ಬಳ್ಳಿಗೆ ಕೊಡಲಿಯ ಪೆಟ್ಟು:—

ಸಿಡಿಲೆಂಬ ಜವನ ಕೊಡಲಿಯ

ಕದುವೊಯ್ದುಂ ನೆಗೆದ ಬೇರ್ಗೊಡನೆ ನೆಲಂ ಬಾ

ಯ್ದುಡೆ ಬೆಟ್ಟು ಕೆಡೆನ ತೆಪುದಿಂ

ಕೆಡೆದಾಲಮುನಿದಿರೊಳವನಿಪಾಳಂ ಕಂಡಂ.

(೯. ೫೫).

ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ (೯-೧೪) ಧರ್ಮನಾಮ್ರಾಜ್ಯಸುಖ. ಚತುರ ಕವಿಯ ಚಾತುರ್ಯ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ, “ ಅಟಕಾಲಿರ ಜೋಹ ”ವನ್ನು ಕಳೆದಿಟ್ಟು, ನಾಗಚಂದ್ರನ ಪೃಥುರಾದಿಂದ ಆಳವಾದ, ಗಂಭೀರವಾದ ಆತ್ಮಸ್ವರ ಏಳುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಕವಿತ್ವದ ಬಣ್ಣದೊಡನೆ ಹೋಗಿ, ಪರಮ ಸುಖದ, ಸಿರ್ದಲದರ್ಶನದ, ವಿಸುಲರತ್ನತ್ರಯದ ಚಿನ್ನದೊಡನೆ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ಅಳ, ಎಷ್ಟು ಗಂಭೀರವೆಂದರೆ-ಈ ಮೈರಾಗ್ಯದ, ಜಿನಸ್ತುತಿಯ ಪದ್ಯಗಳೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕವಿತೆಯಾದ ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತವುರಾಣಕ್ಕೂ ಸಾಕಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಯಾದ, ಹೊಸತಾದ, ಚೆಲುವಾದ ವಾಣಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಬೇಡ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅವನು ತಣಿದನು.

ಸುತ ನಮ್ಮನ್ನಯದೊಳಾ ಪುರಾತನ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತಭೂನಾಥರೀ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂ ರಾಜ್ಯಸುಖಂಗಳೊಳಾ ತಣಿದು, ತತ್ಪಾಭ್ಯಾಸವಿಶ್ರಾಂತಜೀ

ವಿತರಾದರ್, ಮಲಿಕಿದೀಕುಳಕ್ರಮಸುನಾನಂತಿದುರ್ಗ, ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಪದ್ಧತಿಯಂ ಹಾಸ್ಯರಸಪ್ರವಾಹಭರದಿಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಿತಂ ಮಾಲಿಪ್ಪಿನೇ?

(ಮಲ್ಲಿ. ೯. ೮೯; ರಾ. ೬. ೮೧).

ಮದನಫಣಿನಿರ್ವೀಕರ

ಣ ದಿವ್ಯಮಂತ್ರಸ್ತನಂ, ಜರಾಮರಣಶಿಳಾ

ವಿದಳನ ಟಂಕಧ್ವನಿ ಮೊ

ಣ್ಮಿದತ್ತು ಮುನಿ ಪರಸೆ ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿ ನಿನಾದಂ.

(ಮಲ್ಲಿ. ೯. ೧೨೯; ರಾ. ೬. ೨೮)

ಅರವಿಂದಸ್ತೋತ್ರವಾಕ್ಯಂ ತಿಳಿಪೆ ಹೃದಯಸಂಶುದ್ಧಿಯಂ,

ಮಾನಸಂ ಶಾಂ

ತರಸಾಧೀನಂ ಸಮಾಧಾನಮನಲಿಪೆ, ತಪಸ್ತಪ್ತಮುತ್ಪತ್ತ

ಕಾತ

ಸ್ವರಶಾಖಾಲೀಲೆಯಂ ಪಾಳಿಸೆ ತನು, ನಯನಂ ಕಾಯ್ಪಿರಂ

ಮಾಡೆ ಕಾರು

ಣ್ಣರಸಸ್ರೋತಂಗಳಂ, ಲೋಕಮನಲಿಗಿಸಿದಂ ಬಾಳಚಂದ್ರ

ವ್ರತೀಂದ್ರಂ.

(ಮಲ್ಲಿ. ೧೦. ೧೩೩; ರಾಮ. ೧-೧೭).

ಮದನಪತ್ರ ನಿನ್ನ ದೆಸೆಗಾಣದು, ಮೋಹಮಹಾಹಿ ನಿನ್ನ ನ

ಣ್ಣದು, ಕಲುಷಾಣಕಂ ನಿಜದಯಾರಸದಿಂ ಮಸಿಯಾಯ್ತು,

ಪಾಪಮಿ

ಲ್ಲದ ಪಯಣಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ನುಡಿ ಸಂಬಳಮಾಯ್ತೆನೆ, ಪೆಣ್ಣ ಮಣ್ಣ

ಮೋ

ಹದ ಪರಮಾತ್ಮರತ್ತಿರಲಿ, ನೀನೆ ಚಗತ್ಸುತನಯ್ ಜಿನೇಶ್ವರಾ.

(ಮಲ್ಲಿ. ೧೨. ೧೭೭; ರಾಮ. ೫. ೯).

ಜಿನಾಷ್ಟಕವೊ (ಮಲ್ಲಿ. ೧೦. ೧೨೦-೭; ರಾಮ. ೭. ೪೦-೭), ಪಂ

ನಿರ್ವಾಣ ಕಲ್ಯಾಣದ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯವೊ (ಮಲ್ಲಿ. ೧೪. ೨೫೪-೨೬೩;

ರಾಮ. ೧೬. ೭೮-೮೨) ಎರಡರಲ್ಲೂ ಒಂದೇ. ಪ್ರಾಯದ ಕವಿ

ತೆಯ ಅಂತರ್ದಾಣಿಯೂ, ವಯಸ್ಸಿನ ಕವಿತೆಯ ಅಂತರ್ದಾಣಿಯೂ

ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮಿಡಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತವೆ!—

ಮೆಚ್ಚೆ ಗಡ, ಮುಳೆಯೆ ಗಡ, ಬಗೆ
 ಬೆಚ್ಚೆರೆ, ಬೇಲಿಗಾಗಿ ಸಿನ್ನ ಪದದೊಳ್, ಮನುಜಂ
 ಗುಚ್ಚ ಗತಿ ನೀಚಗತಿವಡೆ
 ವಚ್ಚರಿ ಕಣ್ಣೆಲಿವ ತೆಲಿನನಪಿಪೆನಗರ್ಹಾ!
 ಸಿತ್ತಸುಖಮಾತ್ರ ರೂಪನು
 ಸಿತ್ತಸುಖಂ ಮೋಹರೂಪಮೆಂಬ ವಿವೇಕಂ
 ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪಮದಲಿಕ್ಕೊಳ
 ಗತ್ಯಂತಾನುಭವ ವಿಭವಮುಕ್ತನಗರ್ಹಾ!

ಒಂದು ಸಣ್ಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸ—ದೊಡ್ಡ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ. ಪೂರ್ವಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ
 ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ತನಗೆ; ಉತ್ತರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನಗೂ, ಸರ್ವಜೀವಿಗಳಿಗೂ!
 “ಆಲಿಪೆಮಗರ್ಹಾ” “ವಿಭವಮುಕ್ತಮಗರ್ಹಾ!”

ಶ್ರೀಜಿನಪತಿಪದಕಮಳಪಿ
 ರಾಜಿತಮಂ ಸಿದ್ಧ ಸೇಸೆಯಂ ತಳೆದನಿಳಾ
 ಪೂಜಿತಚರಿತಂ ಸಕಳಕ
 ಕಾ ಜನ್ಮಾವಾಸನೆನಿಸಿದಭಿನವಪಂಪಂ! (ಮಲ್ಲಿ. ೧೧. ೧)

೪

ಈಗ “ಪಂಪರಾಮಾಯಣ”ದ “ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ” — “ಸಾವಿರ
 ಕಂಬದ ಬಸದಿ”. ಶ್ರೀ. ಪೂಜಾರರಸರು ಜೈನಧರ್ಮದ ಸಾರಾಂಶ
 ವನ್ನೂ, ರಾಮಚರಿತಪುರಾಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ
 ದ್ವಾರೆ. ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಸ್ಕೃತ ರಾಮಾಯಣಗಳ ಕಥೆ
 ಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾತೃಕೆಗಳಿಂದ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೂ
 ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗುತ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಮೂಲವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ಕವಿಯ
 ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ, ಸ್ವಂತ ಕೃಪಾಡವನ್ನೂ ಅರಿಯುವುದು ಸುಲಭ;
 ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆತನ ಸಂಸ್ಕರಣಕಾರ್ಯ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಚಾಮುಂಡರಾಯಪುರಾಣದ ಕಥೆಯ ಪ್ರಸಕ್ತಭಾಗವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. “ಶ್ರೀಮುನಿ ಸುಪ್ರತ ಭಟ್ಟಾರಕರ ತೀರ್ಥಸಂತಾನದೊಳ್ ಎಂಟನೆಯ ಬಂದೇನ ವಾಸುದೇವರಪ್ಪ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಚರಿತಂ....ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಾಶಿವಿಷಯದ ವಾರಣಾಸಿಪುರಮನಾಸ್ತ ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜಂಗಂ ಅಪರಾಜಿತಾದೇವಿಗಂ....ಸುಮಿತ್ರೈಗಂ....”ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹುಟ್ಟುವರು. ದಶರಥನು ಸಗರನ ರಾಜಧಾಸಿಯಾದ ಸಾಕೇತವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, ಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನರನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. “ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ್ಗೆ ದಶಕಂಧರವಂಶದಿಂ ವಿಜಯಕಾರಣಂ ಪ್ರಕೃತಮಾಗರ್ಪಿಸಂ,ಇತ್ತ ಮಿಥಿಳಾಪುರದೊಳ್ ಜನಕನೆಂಬರಸಂಗಂ ವಸುಧಾದೇವಿಗಂ ಸೀತೆಯೆಂಬಳ್ ಮಗಳಾಗೆ”.....ಯಜ್ಞವಸ್ಕು ಕೈಕೊಂಡು ಜನಕನಿರಲು, ಸೇನಾಪತಿ “ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಪ್ರಭಾವ ಮನಲ್ಲಿ ತೋರ್ಪುದೊಳ್ಳಿತ್ತೆನೆ, ದಶರಥಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೆಗಲ್ಪಿಸೆಂದು” ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ಕೇಳುವನು. ಆತನು “ಎಂಟನೆಯ ರಾಮಕೇಶವರ್, ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವಂ ರಾವಣನೆಂಬೊಂ,.....ಮಣಿಮುತಿಯೆಂಬೊಳ್ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಸಾಧಿಸಲೆಂದಿದರಳಂ ಕಂಡು ನೋಹವಶಗತನಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಗೆ ವಿಘ್ನಂವಾಯ್ಪುದುಂ....ಸಿನ್ನ ಮಗಳಾಗಿ ಸಿನಗೆ ವಧಾರ್ಥಮಪ್ಪೆನಕ್ಕೆಂದು ಸಿಧಾನಂಗೈಯ್ದು ಮಂಡೋದರಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ವತರಿಸು”ವಳು. ಮಂಡೋದರಿ ಮಂದಸಿನಲ್ಲಿಕ್ಕೆ ಮಿಥುಳಾಸಗರದ ಪರೇತವನದಲ್ಲಿ ಹೂಳಿಸಲು, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ನೆಲವನ್ನು ಶೋಧಿಸುವಾಗ ಸಿಕ್ಕಿ, ಸೀತೆಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುವಳು. “ಜನಕನ ಯಜ್ಞ ಪ್ರಪಂಚಮಂ ದಶಗ್ರೀವಂ ಕೇಳ್ತು ಬಾರದನ್ನೆಗಂ ರಾಮಂಗ

ಮೈಸೂರು ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ, ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ, ಕೈಬರೆಹದ ಪುಸ್ತಕ (K. A. 66)ಪುಟಗಳು ೨೯೨—೩೩೪)

ಸೀತೆಯುಂ ಕುಡುಗುಂ” ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ಅದರಂತೆ ನವಾವ ವಾಗುವುದು. ದಶರಥನು “ರಾಮಂಗಳಿರಾಜಮಣಿಸುಕುಟಮಂ ಕವಿದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣಂಗೆ ಯುವರಾಜಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಿ” ವಾರಣಾಸಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುವಂತೆ ಇರಿಸುವನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು “ಅರಸು ಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರ್ಪಿಸಂ” ರಾವಣಂ ಲಂಕಾಧಿಪ್ತಾನಸುಪ್ಪ ದಕ್ಷಿಣಭರತ ತ್ರಿಬಂಜಕ್ಕೆಲ್ಲಮಧಿಪನೆಂಬಭಿಮಾನದಿಂ” ಇರಲು, ನಾರದನು “ಸಿನ್ನನುಲಿದೆ” ರಾಮನಿಗೆ ಜನಕನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು; “ಆಕೆ ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತಳು” ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ರಾವಣನು “ಮನೋಜತಾಪಮೊದವಿ” “ಭೂಮಿಗೋಚರಂಗೆ ಸ್ತೀರತ್ನಮೇ ವುದೆಯಿದು ತರ್ದೆನೆಂದು ನುಡಿಯೆ. . . ನಾರದಂ ಅವರ್ಗಭವ್ಯದ್ವಿಕಾಲಂ, ಅವರೊಳು ವಿಗ್ರಹಂಗೆಯ್ದುದು ನಿನುಗೆಣ್ಣಿತಲ್ಲ” ಎಂದು ನುಡಿಯುವನು. ರಾವಣನು ಮುಂದೆ ಶೂರ್ಪನಖಿಯನ್ನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಡಂಬಡಿಸಿ ತಾರೆಂದು ಕಳುಹಿಸುವನು. ಅವಳು ವಾರಣಾಸಿಯ ಚಿತ್ರಕೂಟೋದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಮುದುಕಿಯ ವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿ ಸೀತೆಗೆ ಬೋಧಿಸಿ ನೋಡಿ, ಅವಳ ಶೀಲಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವಳು. ರಾವಣನು ಕೇಳದೆ, ಮಾಂಜಿ ನೊಡನೆ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನಪನ್ನೇಲಿ ವಾರಣಾಸಿಗೆ ಬಂದು ಮಾಯಾ ಮೃಗವ್ಯಾಜದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅವಹರಿಸುವನು. ಲಂಕಾವನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆ ಅನಶನವ್ರತವನ್ನು ತಾಳುವಳು. ರಾಮನು ಯಾವಿಸುತ್ತಿರಲು, ದಶರಥನಟ್ಟಿದ ದೂತನು ಬಂದು ಪುರೋಹಿತನಿಂದ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋದನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದೆಂದು ಹೇಳುವನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನರೂ, ಸುಗ್ರೀವ ಹನುಮಂತರೂ ಬಂದು ಸೇರುವರು. ಸುಗ್ರೀವನೂ ನಾರದರಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದು ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು

ಬಂದೆನೆಂದು, ವಾಲಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು. ಹನುಮಂತನು ಮುದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಗಗನಗಾಮಿನೀವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಬರುವನು. ಮಂಡೋದರಿಯೂ ಮಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಂತೈಸುವಳು. ಮತ್ತೆ ಅಯೋಧ್ಯಾ ನಗರಿಯಿಂದ ರಾಮನು “ವಿಭೀಷಣನಂ ನಮಗೆ ಮಾಯ್ಪುದು; ಆತಂ ನಮಗಾಗೆ ರಾವಣನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆ ನಮಗಾದಳು” ಎಂದು ಹನು ಮಂತನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವನು. ವಿಭೀಷಣನ ಬುದ್ಧಿವಾದ; ರಾವಣನ ಕೋಪ; ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ ವಾಲಿಯ ವಧೆ; ಕಿಷ್ಕಿಂಧದಲ್ಲಿ ಜೀಡು; ಲಂಕೆಯ ಮುತ್ತಿಗೆ. ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಗೆ ಸುಗ್ಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸುಡುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ರಾವಣನು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಬಂದು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಪುಡಿಯುವನು. ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ದಿಗ್ವಿಜಯ ಮಾಡಿ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ, “ಶಿವಗುಪ್ತ ಕೇವಲಿಗಳಂ ಬಂದಿಸಿ ಧರ್ಮಮಂ ಕೇಳ್ವು” “ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಾದಿಗಳೆಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಾನುರಾಗ ಮಾತ್ರಂ ಕೆಲವುಕಾಲ ಮಿದುರ್ ಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನರಂ ಸಾಕೇತದೊಳಿರಿಸಿ, ತಾಮಿರ್ವರುಂ ಪಾರಣಾಸಿಗೆ ಪೋಗಿ ಸುಖಮಿದುರ್”, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಾಯಲು ಅಜಿತಂಜಯನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ತಾನೂ ಸೀತೆಯೂ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳೂ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವರು. “ರಾಮಮುನಿಯುಂ, ಅಣುವನುಂ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಂದರಾ”. ಸೀತೆ ಅಚ್ಯುತಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. “ಲಕ್ಷ್ಮಣನುಂ ಸರಕದಿಂ ಬಂದು ಕ್ರಮದಿಂ ಮೋಕ್ಷಗಾಮಿಯಪ್ಪಂ”

ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ ರಾಮಾಯಣಗಳು ಯಾವ ಯಾವವನ್ನು ನೋಡಿ, “ಗೌತಮಂ ಗಣಾಗ್ರಣಿ ಮಗಧಾಧಿಪಂಗೆ

ಪೇಯ್ಡಿದನ್ ಅಪೂರ್ವಮೆನೆ" ಅಭಿವರ್ಣಿಸಿದನೋ (ರಾಮ.೧.೪೦), ಮತ್ತು "ಪಿರಿದೆನಿಸಿದ ರಾಮಕಥೆಯಂ ಕಿಲಿದಾಗಿರೆ. .ನೇರ್ಪು ವೆತ್ತಿರಲ್ ಅವಿರೋಧಮಾಗಿ" ಹೇಳಿದನೋ—ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದೇನೋ ಜಿಟ್ಟದ್ದೇನೋ, ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದೇನೋ—ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೋಧಿಸಬೇಕು. ಆಗ್ಗೆ ಆತನ ಕಥಾರಚನೆಯ ಶಕ್ತಿ ಹೊರಪಡುವುದು.

ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಜೈನ ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಗಳ ವಾತಾವರಣವನ್ನಾಗಲಿ, ಅತಿಯಾದ ಶೃಂಗಾರ ರಸಲೋಲುಪ್ತಿಯ ಅಭಾವವನ್ನಾಗಲಿ, ಮಿತವಾದ ಹಿತವಾದ ವರ್ಣನಾಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ತಿಳಿಯಾದ, ಬಿಗಿಯಾದ, ಇಂಪಾದ ಕನ್ನಡನುಡಿಗಳ ಸರಳಸಹಜಶೈಲಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಏಕಾಠಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಬೀಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಾಗಚಂದ್ರನ ಚರಿತ್ರೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿ, ಆತನ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಉದಾತ್ತಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ಪಾತ್ರದ ವಿನರಣೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ರಾವಣನು ದುಷ್ಟ, ಲೋಕ ಕಂಟಕ, ಪರಾಂಗನಾಸಕ್ತ: ಇದು ಆ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಂಟಿಬಂದ ಮಾತು; ಆತನಿಗೆ "ಸುಣ್ಣಬಳಿ"ಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ "ಮನಿ" ಬಳಿಯುವ ಕಾರ್ಯವೇ "ಕಲಾಕರ್ಮ"ವೆಂಬ ಭಾವ ನಾಗ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನದು "ಉದಾತ್ತ" ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲವೆ? ದಯಾರ್ಧ್ರಹೃದಯವಲ್ಲವೆ?

ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕಲೋಪಾಸಕ, ಜಿನೋಪಾಸಕ. ಆದರೂ ಲೌಕಿಕಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ವೈಭವವನ್ನೂ ನೋಡಿದವನು. ತನ್ನ ಕಾಲದ ದೇಶಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ರಾಜನೀತಿಗಳನ್ನೂ, ರಾಜಕಪುರುಷರ ಗುಣಾವ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡಿದವನು. ಚಕ್ರಾಧಿ

ಪತ್ಯಗಳ ಏಳುಬೀಳುಗಳನ್ನೂ, ಕಾಲವಶದಿಂದ, ಕರ್ಮವಶದಿಂದ, ಎಂತೆಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಉರುಳಿಹೋಗಿರುವುದನ್ನೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡವನು. ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು, ಧರ್ಮಪುರುಷನನ್ನು, ರಾಮಚಿನ್ಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವನಾದ, ಶಲಾಕಾಪುರುಷನಾದ, ಮುಂದೊಮ್ಮೆ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವವನಾದ ರಾವಣನ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದಲೂ, ಸಮಾಧಾನಚಿತ್ತದಿಂದಲೂ, ಕಾರುಣ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ವಾನೆ. ರಾವಣನೆಂದರೆ ಅಸಹಸ್ರಕೊಳ್ಳುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವವರು ಈ ಸಮಾಸುಭೂತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಪಂಪನ ದುರ್ರೋಧನ, ರನ್ನನ ದುರ್ರೋಧನ, ಅಭಿನವಪಂಪನ ರಾವಣ ಇವರು ಮೂವರೂ ಉಗ್ರಪ್ರಕೃತಿಗಳು, ರುದ್ರನಾಟಕದ ನಾಯಕರು, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪಾತ್ರಗಳು; ಉದಾತ್ತರಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವವಾದವರು. ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ, ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಬಿಗಿಟ್ಟಾದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ—ಆದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಮಹಾಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಹುಟ್ಟಿಂದು ತೋರಿಸುವ ಶುಭಚಿಹ್ನೆ.

ಕವಿಯ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರಭರತದಲ್ಲಿ ಅಯೋಧ್ಯೆ ಅಥವಾ ಕೋಸಲ. ಅಲ್ಲಿ ಆಳುವವರು ಸೂರ್ಯವಂಶದ ರಾಜರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಆನರಣ್ಯನೆಂಬವನು ರಾವಣನು ಮಾಹಿಷ್ಮತಿಯ ರಾಜನನ್ನು ಗೆದ್ದನೆಂದು ಕೇಳಿ ಬಂದು ತಿಂಗಳ ಮಗುವಾದ ದಶರಥನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ದೀಕ್ಷೆಗೊಳ್ಳುವನು. (೨, ೭೩-೭೬). ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಪ್ರತಿನಾಯಕನ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಮಾತು. ವಿದೇಹ ಅಥವಾ ಮಿಥಿಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಜನಕ; ದಶರಥನ ಮಗ, ಜನಕನ ಮಗಳು ಇವರಿಂದ ರಾವಣನು ಸಾಯುವನೆಂಬ ಬಂದು ಭವಿಷ್ಯದ್ವಾನೆ. ಅದನ್ನು

ತಪ್ಪಿಸಲು ವಿಭೀಷಣನು ಕೊಲೆಗಾರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ನಾರದರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ತಂದೆಗಳಿಬ್ಬರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಇದು ಸೈಮಿತ್ತಿಕಾದೇಶ—

ಏನುಂ ತೊದಳಿಲ್ಲಿದುವೆ ತಿ

ಲಾಸಿಕ್ಕಿಪ್ತಾಕ್ಷರಂ, ವಿಭೀಷಣ, ರಣದೊಳ

ಜಾನಕಿಯ ದೂಸಲಿಂ ಲಂ

ಕಾನಾಥಂ ದಾಶರಥಿಯ ಕಯ್ಯೊಳ್ ಮಡಿಗುಂ. (೩. ೨೩).

ಆದಕ್ಕೆ ವಿಭೀಷಣನು ಮನುಷ್ಯಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ—

ಕಾರಣವಿಘಟನಮೆ ಕಾರ್ಯವಿಘಟನಮಲ್ಲೇ? (೩. ೨೪.)

ಎಂದು ದಶರಥ ಜನಕರ ಮರಣವನ್ನು ಹೂಡುವನು. ಆದರೆ—

ಕೊಲಲಾರ್ಪರೆ ಸಾಯದರಂ

ಲಲಾಟದೊಳ ವಿಧಿಯ ಬರೆದ ಲಿಪಿ ಜಲಲಿಪಿಯೇ?

(೩. ೩೧).

ರುದ್ರನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಬೀಜ, ವಿಧಿ. ರಾವಣನ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಮಾತೂ ಆಯಿತು; ವಿಧಿಯ ವಿಲಾಸವನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದಾಯಿತು.

ಮಧ್ಯಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಥನೂಪುರ ಚಕ್ರವಾಳಪುರ, ವಿದ್ಯಾಧರ ಅಥವಾ ಬೇಚರ ರಾಜರ ರಾಜಧಾನಿ. ಇದರ ರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನು ದಕ್ಷಿಣಭರತಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಇನ್ನೂ ಕೆಳಗೆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧ. ಇದರ ರಾಜ ರಿಗೂ ರಾವಣನ ವಂಶಕ್ಕೂ ಮೈತ್ರಿ, ಬಾಂಧವ್ಯ. ದಕ್ಷಿಣಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಲಂಕಾದ್ವೀಪ. ಲಂಕೆಯ ಭೀಮರಾಕ್ಷಸನು (ಇವನು ರಾಕ್ಷಸ ನಲ್ಲ, ಆ ವಂಶದ ಹೆಸರು ಅದು) ರಥನೂಪುರದ ತೋಯದ ವಾಹನ ನನ್ನು ದತ್ತುತ್ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಕಿಷ್ಕಿಂಧದ ರಾಜರು ವಾನರ ಧ್ವಜರು, (೧೦. ೧೧೩ ವಚನ) ವಾನರವಂಶದವರು, ವಾನರರಲ್ಲ. ಈ ರಾಜರ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಾಂಧವ್ಯವೂ, ಒಮ್ಮೆ ಯುದ್ಧವೂ

ಸಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ರಾವಣನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಸುಗ್ರೀವನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನನ್ನಾಗಿರಿಸುವನು. ಅವನ ಮಗ ಪಾಲಿ ರಾವಣನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಕೊಡಲುಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವನು. ರಾವಣನು “ಮದಾಂಧಂ, ಧರ್ಮಾನುಗನಲ್ಲಂ, ಉದ್ಭತಂ” (೧೦. ೧೭೦. ೧.)

ಆದಲಿಂದಾಕಂಗಾಸೀ

ಯದೆ ಕೂಸಂ, ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆ ಮೆಯ್ದರೆ, ಪಲಕಾ

ಲದ ರಾಕ್ಷಸವಾನರ ವಂ

ಶದ ನಣೈನ್ನಿಂದಮಲಿದುದೆಂಬುದು ಲೋಕಂ

(೧೦. ೧೭೨.)

ಪಾತಾಳಲಂಕೆಯ ರಾಜನಾದ ಖರನು ರಾವಣನ ಮೈದುವನ, ಚಂದ್ರನಖಿಯ ಗಂಡ (ಶೂರ್ಪನಖಿಯಲ್ಲ); ಗಡಿಪ್ರಾಂತದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ. ಈ ಗಡಿಗಾಳಗದಿಂದಲ್ಲವೆ ರಾಮರಾವಣರ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಆರಂಭ? ಹನು ವರದ್ವೀಪದ ಅರಸು ಹನುಮಂತನು ಸುಗ್ರೀವನ, ಮತ್ತು ರಾವಣನ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಬೇಕಾದವನು. ಈ ರೀತಿ ಲೋಕಚರಿತ್ರೆಯ ನಡವಳಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾವಣನ ಮತ್ತು ಅವನ ಆಶ್ರಿತರಾಜರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು.

೧೦ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಚಾಂಬೂನದನು ರಾವಣನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಮಿತ್ರಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ, ವಿದ್ಯಾ ವೈಭವವನ್ನೂ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗುಣ ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವನು. ರಾವಣನು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಪಿತೃರ್ಜಿತವಾದ ರಾಜ್ಯ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿ ಇಂದ್ರನ ಕೈಕೆಳಗೆ ವೈಶ್ರವಣನ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಭೀಮರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಬಂದ “ನವಮುಖರತ್ನಭೂಷಣದ

ಮಾಣಿಕಂಗಳೊಳಾತನ ಮುಖಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸೆ ದಶಮುಖನೆಂದು" ಆತನಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವರು. ಆತನು ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಭಾಸುಕರ್ಣ ವಿಭೀಷಣರೊಡನೆ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ "ವಿಷ್ಣು"ಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವನು. ವೈಶ್ರವಣನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಇಂದು, ಯಮ, ವರುಣ, ನಳಕೂಬರ ಸಹಸ್ರಪಾಹು ಮುಂತಾದ ಖೇಚರರಾಜರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು. ವಾಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ವಿಮಾನ ನಿಂತು ಹೋಗಲು ರೋಷದಿಂದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಎತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಸಿಕ್ಕಿ, ಹುಯಲಿಟ್ಟು ರಾವಣನೊಬ್ಬ ಪೆಸರನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಭರತಚಕ್ರ ವರ್ತಿಯಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿರುವನು.

ಕದನಕ್ಷೋಣಿಯೊಳೋಡಿದರ್ ಮುಡಿನರೆಂಬೀವಾರ್ತೆಯಂ

ಕಂಡರೆಂ

ದುದನೇಗೊಂಡರಿಳೇಶರೆಂಬ ಮುಡಿಯಂ ಭೂಭಾಗದೊಳ್ ಕೇಳಲಾ

ದುದು, ಗೆಲ್ಲರ್ ಸರಿಗಾವಿದರ್ ವಗೆವರೆಂಬೀವಾರ್ತೆಯಂ

ಕೇಳಲಾ

ಗದನಂ ವರ್ತಿಸಿನಾ ಬಲಿಕ್ಕನೆ ಜಗದ್ಭದ್ರಾವಣಂ ರಾವಣಂ.

(೧೦. ೨೩೬).

ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಆದೇಶ ತಲೆಪಾಕುತ್ತದೆ ಸಿದ್ಧಶೈಲವನ್ನು ಎತ್ತಬಲ್ಲವನು ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನೆಂದು ಚಾಂಬೂನದನು ಕೇಳಿರುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದಾಗಲೆ ಅವನ ಶೌರ್ಯ ತಿಳಿಯಿತು;

ರಾಮ ರಾವಣರ ಬಲ ಮೆಲ್ಲುಮಂ ಕಾಣಲವ್ವುದು ಧಟ್ಟೊತ್ತಿ
ಪಾವಲ್ಲಿ ದಿಟ್ಟಿದೊಲೆಯಿಂ ತೂಗಿಂ ರಣಕ್ಷೋಣಿಯೊಳ್

(೧೦. ೨೩೭).

ಎಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಸಿದ್ಧಶೈಲವನ್ನೇ ತ್ತುವನು ! (೧೧. ೭-೮).

ಹೀಗೆ ಮಹಾಚಕ್ರವರ್ತಿಯ, ಜಗದ್ವಿದ್ರಾಢಣನ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕಾದಿದ ಸುಧ !

ರಾವಣನ ರಾಜನೀತಿ ತನ್ನ ಗೆದ್ದ ಆಶ್ರಿತರಾಜರನ್ನು ಮರಾಢದೆ ಯಿಂದ ಕಂಡು ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಸಿ ಅವರನ್ನು ಭೀತಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, ಇಂದ್ರ, ಸಹಸ್ರಬಾಹುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ: ಪರುಣ ಸಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ನೋಡಿ:

ಕಲಿಸಾವಂ, ಪಿಡಿಸಡೆವಂ,

ಕಲಹದೊಳಿದು ಭಂಗಮಲ್ಲ; ನೀನ್ ಮುನ್ನಿನವೋಲಾ

ಸೆಲಸಿರ್ಪುದು ಸಿಜರಾಜ್ಯದೊ

ಳೊಲವಿಂದೆಂದೊಸೆದು ಪರುಣನಂ ಮನ್ನಿಸಿದಂ. (೧೦. ೨೨೦).
ಮನ್ನಿಸಿ, ಅವನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವನು.

“ರಾಜಾಸೋ ಬಹುವಲ್ಲಭಾಃ” ರಾವಣನು ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವನು. (ರಾಮನೂ, ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ). ಮಂಡೋದರಿ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿ. ರಾವಣನು ಅನಂತ ವೀರೈಕೇಶಲಗಳಿಂದ ಪರವಧೂವಿರತಿವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವನು; (೯. ೧೪೯, ೧೧೪). ಪರಿವಾಲಿಸುತ್ತಿರುವನು: ಇದನ್ನು ಕವಿ ಸಳ ಕೂಬರನ ಪತ್ನಿ ಉಪರಂಭಿಯ ವ್ಯತ್ಯಾಂತದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು. (೧೦. ೧೮೭-೧೯೬). ರಾವಣನು ಸಳಕೂಬರನ ಊರನ್ನು ಮುತ್ತುವನು. ರಾವಣನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ವೋಹ ಗೊಂಡಿದ್ದ ಉಪರಂಭಿ ಕೋಟಿಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತನ್ನನ್ನು ಬಲಿದರೆ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಲು, ರಾವಣನು “ಪರಿಯುಂ ಪಾಪ ಮುಸುಪ್ಪ ದುಶ್ಚರಿತ್ರಮನೇವನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ವಿಭೀಷಣಂಗಳಿ

ಪುನುದುಂ, ಆತಂ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಾಕಾರಮಂ ಕಿಡಿಸುವಂತುಟಂ ಪ್ರತಿ
ವಿದ್ಯೆಯನಾಕೆಯಂ ಬರಿಸಿ ಪುಸಿದು ನಂಬಿಸಿ ಕಲ್ತುಕೊಟ್ಟುದೆನೆ,
ರಾವಣಂ ಆಕೆಯಂ ತಾಯೆಂದು ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯುಂ ನುಡಿವುದುಂ”
ಆಕೆ ಬಂದು, ಕೋಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಮೇಲೆ,

“ರಾವಣಂ ರವಸ್ತುಂದಾಕೆಯಂ ಕರೆದು, ನೀನು ವಿಶುದ್ಧ
ಕುಲದ ಕುಶಧ್ವಜಂಗಂ ಮಧುಕಾಂತೆಗಂ ಪುಟ್ಟಿದುದುಂ ನಿಜಕುಲಾ
ಚಾರಮಂ ಬಗೆದು ಶೀಲವರಿಸಾಲಸಂ ಮಾಡುತ್ತಿದು; ಅಂತಲ್ಲದೆಯುಂ
ನೀನೆನೆಗೆ ವಿದ್ಯೋಪದೇಶಂಗೆಯ್ದುದುಂ ಗುರುವಾದೆ; ಪತಿತೇ
ನುಮಂ ಬಗೆಯದೆ ನಳಕೂಬರನೊಳು ಕೂಟ ಮುಖಮರೆಂದಾಕೆಯ
ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಮಂ ಪತ್ತುವಿಡಿಸಿ—

ನಳಕೂಬರನುಮನಾ ಕ್ಷಣ

ದೊಳೆ ಬರಿಸಿ ನಿಜಾಗ್ರತನಯಸಿಂದಗಿಯಿಂದ

ಗ್ಗಳಮೆನೆ ಮನ್ನಿಸಿ ಭಯಮಂ

ಕಳೆದಿತ್ತಂ ಭೃತ್ಯಪದವಿಯಂ ದತವದನಂ. (೧೦. ೧೯೬).

ಈ ರಾವಣಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಜತಂತ್ರಜ್ಞನೂ ಅಹುದು, ಶಾಚಪ್ರತ
ನಿಷ್ಠನೂ ಅಹುದು!

ಆದರೂ ಯಾವ ಗೆಳೆಗೆಗೆ ಹೇಗೋ ಮಾನಸಪ್ರಕೃತಿ! ಯಾವ
ಸೂಕ್ಷ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷಕ್ರಿಯೆಯೋ, ಕಾಲವೂ, ಕರ್ಮವೂ,
ವಿಧಿಯೂ ಕಾದಿರುವಾಗ! ಜಾಸಕಿಯ ದೂಸುಂ ಸಿದ್ಧಶೈಲಮು
ನೆತ್ತಿದ ದಾಶರಥಿಯಿಂದ (ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಿಂದ) ಮಡದೇ ತೀರಬೇಕಲ್ಲವೆ
ರಾವಣ? ವಿಧಿ ರಾಮನನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ, ನೀತಿಯನ್ನೂ,
ರಾವಣನನ್ನೂ ಹತ್ತಿರನತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ, ಇಷ್ಟು
ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕೈಕೆಯ ಪರಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ಪನವಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

ಬಂದುದಿನ ವರ್ತಮಾನ ಬರುತ್ತದೆ ರಾವಣನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ—

ಖರನಿಂದ: ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಮಗ, ರಾವಣನ ಸೋದರ-
ಳಿಯ, ಶಂಭುಕನನ್ನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕೊಂದರೆಂದು; ಚಂದ್ರನವಿಗೆ
ಆಪಮಾನ ಮಾಡಿದರೆಂದು; ಕಾಳಗವಾಗಿ ಖರನ ಸೇನೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುತ್ತಿ-
ರುವದೆಂದು—ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಹಾಯ ಕೂಡಲೇ ಬೇಕೆಂದು
ಹೊತ್ತಿತು ಬೆಂಕಿ, ರಾವಣನನ್ನು ರಾಗಾಂಧಸಶುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ
ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವ ಬೆಂಕಿ!

“ರಾವಣಂ ಖರದೂಷಣರಟ್ಟಿದ ಸುದ್ಧಿಯಂ ಕೇಳ್ವು, ಶಂಭು
ಕನ ಸಾವಿಂಗಲಿಲ್ಲು, ಕಡುಮುಳಿದು, ಸಂವರ್ತಸಮಯದ ಸಮುದ್ರ
ದಂತೆ ಕದಡಿ,....ದುರ್ಜಯಂ....ಕದನ ಮದೋದ್ಧತಂ.....ಎಲ್ಲಿನಾ
ಅಸ್ತಮಿತ ಪುಣ್ಯದಶಾನನನಾ ಆ ದಶಾನನನಾ” ಅಸ್ತಮಿತ ಪುಣ್ಯ
ದಶಾನನ—ಈ ಕವಿಯ ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾದ, ಸಮಯೋಚಿತವಾದ,
ಅನುಕಂಪಾವೂರಿತವಾದ, ಮುತ್ತಿನ ಮನೆಯಂತಹ ಮಾತನ್ನು
ನೋಡಿ. ಹತ್ತು ಕಟ್ಟುವಕಡೆ ಬಂದು ಮುತ್ತು ಕಟ್ಟು ಎನ್ನುವುದು
ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಭೆಗೇ ಅಲ್ಲವೆ?

ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಕದಡಿದ ರಾವಣ! (ತನಗೇ
ಪ್ರಳಯ!) ಹಾರಿದ: ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ! ಕಂಡ!
“ತಣ್ಣುಲಿ ತಾಣದೊಳ್ ಬಲಿಸಿಡಿಲ ಬಲಿವಿಡಿದು ಪೊಳೆವ ಕುಡು
ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಬಲಭದ್ರನ ಕೆಲದೊಳಿರ್ಪ ಸೀತೆಯಂ”. ವಿಧಿಯ ಕೆಲಸ
ಮುಗಿಯಿತು: ಯಾವ ವಿಷಕ್ರಿಮಿಯನ್ನು ಗುರುಗಳು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ
ದಿಂದ ಕಂಡು ವ್ರತಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದರೋ ಆ ವಿಷಬೀಜ
ಜೀತರಿಸಿಕೊಂಡಿತು!—

ಬಲೆ ದೃಷ್ಟಿಗೆ, ವಜ್ರದ ಸಂ

ಕಲೆ ಹೃದಯಕ್ಕೆನಿಸ, ರೂಪವತಿ ಜಾನಕಿ ಕ

ಣ್ಣೊಲದೊಳೆರೆ, ಪದ್ಧಪತ್ರದ

ಜಲಬಿಂದುವಿನಂತೆ ಚಲಿತನಾದುದು ಚಿತ್ತಂ (೯. ೭೬).

ಇಷ್ಟು ದಿವಸದ ವ್ರತವೂ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬೂದಿಯ ಹೋಮ ವಾಯಿತು. ಇದುವರೆಗೂ ದಕ್ಕದಿದ್ದವನನ್ನು ಕಾಮನು ದಕ್ಕಿಸಿ ಕೊಂಡನು.

ಶೃಂಗಾರಸಮುದ್ರಮಂ ಕಡೆಯೆ ಹೃದ್ಯವನ್ ಉದ್ಭವೆಯಾದ
ಳೆಂದು ಕ

ಣ್ಣಾರೆ ದಶಾಸ್ಥಿನೀಕ್ಷಿಸಿದನ್, ಈಕ್ಷಿಸಿ ಕಣ್ಣಿಲಿ ದಾರೆ ಮನ್ಮಥನ್:
ಪಲರುಂ ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯರು ಮಮರಿಯರುಂ ಮಾನವ

ಸ್ತ್ರೀಯರುಂ ತ
ಮೊಲಸುಂ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದೊಡಂ ಮುಂಬಗೆಯದ ಒಗೆಯೇನಾದು

ದೆಂದುದ್ಧತಂ ಮೂ
ದಲಿಸುತ್ತುಂ ರೂಪಿಸೊಳ್ ಮಜ್ಜರಿಸುವನೆನಗೆಂದೆಬನಂಬುಟ್ಟು
ವನ್ನಂ

ಪಲಕಾಲಕ್ಕೇಸುವೆತ್ತಂ ದಶಮುಖನೆನುತುಂ ಮನ್ಮಥಂ ಮಾಣ
ದೆಚ್ಚಂ

ಎಂತಾನುಂ ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದಿನೆನಗೆಗಳಗಾಡಂ ದಶಗ್ರೀವನೆಂದಾ
ಕಾಂತಾರತ್ನಕ್ಕೆ ವೈದೇಹಿಗೆ ಮಕುಟಹಟದ್ರತ್ನದಿಂದರ್ಘ್ಯಮಿತ್ತಂ.

(೯. ೮೨-೪).

ಈ ವಿಷಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕವಿಯೂ ಅಶ್ವರ್ಯವೊಂದಿ ಸಂತಾಪ ಪಡುವನು—

ವಹಿತಾಚಾರಮನನ್ವಯಾಗತಗುಣಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಂ ದುಷ್ಟನಿ
ಗ್ರಹ ಶಿಷ್ಟಸ್ತುತಿಪಾಲನಕ್ಕೆ ಮತೆಯಂ ಕೈಗಾಯದನ್ಯಾಂಗನಾ
ಸ್ಪೃಹೆಯಂ ತಾಳಿದನಲೆ ಕಾಲಸಶದಿಂ ಲಂಕೇಶ್ವರಂ! ವಿಸ್ಮಯಾ

ವಹವಲ್ತಬ್ಧಿಯುಮೊರ್ನು ಕಾಲವಶದಿಂ ಮರ್ಯಾದೆಯಂ

ದಾಂಟದೇ! (೮೬)

ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ರಾವಣನ ಗುಣಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಬಳಿಕ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಅವಲೋಕಿನೀವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬರಮಾಡುವನು—ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸಕ್ಕೆ.

ಆತ್ಮಸತ್ವಗುಣಹಾಸಿಯೆ ಸೂಚಿಸದೇ ವಿನಾಶಮಂ? (೮೭)

ಆ ವಿದ್ಯೆ—

ಅನ್ನೆಯದಿಂ ನಡೆವಪರಂ

ನೀನ್ ನಿಯಮಿಸುವೈ, ದಶಾಸ್ಯ, ಪೆರಿನಾಪಂ ನಿ

ನ್ನನ್ ನಿಯಮಿಸುವಂ, ಮುನ್ನೀರ್

ಬೆನ್ನೀರೆನೆ ಬೆರಸಲ್ಲಾ ತನ್ನೀರೊಳವೇ! (೯೨)

ಎಂದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳ!

ಬಿದಿಯಂ ಮೀಲಿಗುಮೆ ಪೆರಿರ ಪೇಲ್ಪಿ ಪದೇಶಂ! (೯೪)

ಈ! ತನಕಯ್ಯಳವಲ್ತುಪುರಾ! ತನ ಕರ್ಮಾಯತ್ತವಲ್ತಿ

ದೇಹಿಗಳೆಸಕಂ. (೯೬)

ಎಂದು ವಿದ್ಯಾದೇವತೆ ತಿಳಿದು, ಒಂದು ಕೂಗಿನಿಂದ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವನು.

ದೋಷಿ ಪಿಡಿವಂತೆ ದಿವ್ಯದ

ಕಾಸಿದ ಕುಲುವಂ, ಕಡಂಗಿ ಕಾಳೋರಗನಂ

ಕೂಸು ಪಿಡಿವಂತೆ, ಪಿಡಿದಂ

ಸಾಸಿಗನವಿವೇಕಿ, ಸೀತೆಯಂ, ದಶಕಂಠಂ. (೧೦೧)

ರತ್ನಜಟಿ ಎಂಬ ಅರಸು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ವಿಮಾನವನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಲು, ಅವನ ತಂದೆಯಾದ

ಮುನ್ನುಡಿ

ಆರ್ಕಬಟಿಯ ಸಣ್ಣಿಂಗವನೋಳ್

ಕಾದದೆ ಕರುಣಿಸಿ ವಿದ್ಯಾ

ಜ್ಞೇದಂ ಗೆಯ್ದಂ ಸಿರಂಕುಶಂ ದಶಕಂಠಂ. (೧೪೬)

ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾ, ತಡೆಯಲಾರದೆ,

ಕಣ್ಣುಳ್ ಕೀಲಿ ಸರ್ವಾಂಗಮಂ |

ತೆಗೆದಾಲಂಗಿಸೆ,....ಧೈರ್ಯಂಗೆಟ್ಟು ಮೇಲ್ವಾಯ್ವು ಚೇ |

ಷ್ಠೆಗೆ ಪೌಲಸ್ತ್ಯನುಮೋತ್ತುಗೊಟ್ಟು ನೆನಲಾರಂ ದರ್ಪಕಂ

ದಂಡಿಸಂ? (೧೪೭)

“ಆಗಳವನು ಪಿಸುಲಿಯೆಂದು ಕೈ ಸೀತೆ ಸ್ಮರಿಸದೆ ನೀನೆನ್ನಂ
ಸೋಂಕಿದೊಡೆ ನಾಲಗೆಗಿಲಿತ್ತಿ ಸಾವೆನೆಂದು ಪರಿಚ್ಛೇದಿಸಿ ನುಡಿಯೆ
ದಶಾಸ್ತ್ರನೋಸರಿಸಿ ಮಹಾಸತಿಯ ಶೀಲದಳವನಲಿಯನವ್ವು
ದಲಿಯೆ, ಅನಂತವೀರ್ಯಕೇವಲಿಗಳೆತ್ತ ಪರವಧೂವಿರತಿವ್ರತಪರಿಪಾಲನ
ವೆನಗರಿದಾದುದೆನೆ, ನಿಸರ್ಗರಾಗಿಗಳಪ್ಪ ಪೆಂಡಿರ ಪರಿಣಾಮಂ ಎಲ್ಲಿ
ವರಂ ನಡೆದವ್ವುದು? ಈಕೆಯನಾವತೆದೊಳವೊಡಂಬಡಿಸುವುದಾವ
ಗಹನಂ! ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನೆ ಸಂತಯಿಸುತ್ತಂ” —

ಬಂದು ಲಂಕೆಯ ಉದ್ಯಾನಭವನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನಿಟ್ಟು, ಕಾಮತಾಪ
ದಿಂದಲೂ, ಸೇಡು ತೀರಿಸದೆ ಓಡಿಬಂದ ಪರಾಕ್ರಮಹಾಸಿಯ ಅವ
ಮಾನದಿಂದಲೂ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೪೮). ಮಂಡೋದರಿಗೆ
ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಚುತ್ತಾನೆ. ಅವಳು ಊಹಿಸಿದಮೇಲೆ—

ಅಲಿಪುವ ವಾರ್ತೆಯಲ್ಲು ನಿನಗೆನ್ನ ನೆಗಲಿತ್ತಿಯವಾರ್ತೆ,

ನೀನೆಮಂ

ನ್ನಲಿದ ಬಲಿಕ್ಕದಂ ನಿನಗೆ ಪಂಚಸಲಾಗದು, ತಂದೆನಿಂದುಮುಂ
ದಲಿಯದೆ ಸೀತೆಯಂ....(೧೪೯)

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ “ಸಾವು ಸಮನಿಸುಗುಂ

ಎನೆ ದಶಾನನದಶಾನಸ್ಥೆಯಂ ಕಂಡು ಮಂಡೋದರಿ ಭಯಂ
ಗೊಂಡು

ಅಚಿರ ಪ್ರಭೆಯುಂ ಪೆಂಡಿರ

ಶುಚಿತ್ವಮುಂ ಕ್ಷಣದಿನಗ್ಗಲಂ ನಿಲ್ಲುಮೆ....

ಆಕೆಯನೊಡಂಬಡಿಸಲಾನೆ ಸಾಲ್ವೆಂ! " (೧೬೧-೨)

ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವಳು. ಇಂತಹ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣು
ತೆರೆಯುವುದೆ? ಹುಚ್ಚು ಜಡುವುದೆ?

ಮಂಡೋದರಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಸೀತೆ 'ಮನದೊಳೆ ಕನಲ್ದು' ಹೇಳು
ತ್ತಾಳೆ—

ಇದು ಮತ್ತೋನ್ಮತ್ತಜಲ್ಪಂ, ಕುಲಪಧುವರ ಮಾತಲ್ಪು,

ಸಿಮ್ಮಂದಿಗರ್ ವಂ

ಶದ ಕೇಡಂ ನೋಡದೊಳ್ಳಂ ಬಗೆಯದೆ, ಪಯಿಗಂ ಪಾತಕಕ್ಕಂ

ಭಯಂ ಗೊ

ಳ್ಳದೆ ಪೇಲಿರ್, ಪೊಲ್ಲ ಮಾತಂ ನುಡಿವಿರಿದು ಮನಂನೋಲ್ಪಿ

ಸಂಕಲ್ಪಜಲ್ಪಂ,

ಮದಧೀಶಂ ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಪೊಲಿಗೆನೆ ಪೆಲಿರೇ ಮಾತೊ

ಜಾತಾನುಜಾತರ್. (೯. ೧೭೦)

ರಾವಣನು ಬಂದು ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಪೌಖ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ,
ರಾಮನನ್ನು ಜರೆದರೆ—

ಗುಣಹಾನಿಯಿಂದಧೋಗತಿ,

ಗುಣದಿಂ ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಸುಖಮುಕ್ಕುಮೆನಲ್

ಗುಣಹೀನಸಸಿರಿಯಿಂದಂ

ಗುಣಿಗಳ ಬಡತನಮೆ ನಾಡೆಯುಂ ಲೇಸಲ್ತೀ ! (೧೮೨)

ಎಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವಳು. ರಾವಣನಿಗೋ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಾ ಗುವುದು—

ಬಿಡೆನುಡಿಯೆ ನೀತೆ, ಮುಳಿಸಿನ

ಪಡೆಮಾತಂತಿಕೆಗೆ ರಾವಣಂಗೊಲವು ಪದಿ

ಮೃಡಿಸಿತ್ತಪ್ರಾಪ್ತಿ ರಸಂ

ಬಡೆಗುಂ ಮೈಷಯಿಕಸುಖದೊಳಿದು ವಿಸ್ಮಯಮೇ ! (೧೮೬)

ವಿಭೀಷಣನು ರಾತ್ರಿ ನೀತೆ ಶೋಕಿಸುವ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ
“ ಸೈಮಿತ್ತಿಕಾದೇಶಮಂ ನೆನೆದು ” ರಾವಣನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳುವನು
ಸುಗ್ರೀವ ಹನುಮಂತರು ರಾಮನನ್ನು ಸೇರಿ, ಹನುಮಂತನನ್ನು
ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಕಳುಹಿಸುವರು. ಜಾಂಬವಾನದನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ನಯಮಂ ತನುಗಲಿಪಿದೊಡ

ನ್ನೆಯಮಂ ಬಿಡದನ್ನರಿಲ್ಲ, ರಾಗಾದಿಗಳೆಂ

ನಿಯತಂಗಳೆ? ಕನ್ನಡಿಯಂ

ಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ಬೆಳಗೆ ಪತ್ತವಿಡದೆ ಕಲುಂಬಂ? (೧೧. ೨೦)

ವಿಭೀಷಣನು “ ಶುದ್ಧಾಚಾರಂ, ವಿಚಾರಪರಂ, ” ನಾವು
ರಾವಣನ ನಂಟರು; ಮೊದಲು ಸಂಭಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡಬೇಕು. ಆದ
ರಂತೆ ಹೋಗಿ ಹನುಮಂತನು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು—

“ ಶೌಚದಗ್ಗಳಿಕೆಯಂ.... ಕೊಂಡಾಡುವೀ ರಾವಣಂ— ”

ಎಣಿಸದೆ ತನ್ನ ಶೌಚಗುಣಮಂ ಮೃತರಕ್ಷಣಮಂ ಪರಾಂಗನಾ
ಪ್ರಣಯಮನವುಳ್ಳೈಯೆ ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣದಕ್ಷನಪ್ಪ ದ
ಕ್ಷಿಣ ಭರತ ತ್ರಿಬುಂಡ ಭರಣೀಪತಿ. ದಾಸವ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ರಾ
ವಣನಿದನಾಗದೆನ್ನದೊಡೆ ನಿನ್ನ ನೆಗಲಿತ್ತಿಗೆ ಬನ್ನಮಾಗದೇ

(೧೧.೨೨-೪)

ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲು, ವಿಭೀಷಣನು—

ಆಗದಿದಂದಾನಿದನವು ಪದುದಾನಿನದಿಂ ಮುನ್ನಮೇನಿರ್ದೆನೆ?

ಎನ್ನಯ....ಸೇಲ್ಪಿದಂ ಕೇಳನೆ!.... ಅನ್ನತ್ಯಾಗದೊಳೆ ದೇವಿ

ಕುಲಮಂ ವ್ರತಮಂ | ತನ್ನನ್ನತಿಯಂ ಕಾದೊಡ | ಮಿನ್ನುಂ
ಮೈರಾಗ್ಯಮಾದುದಿಲ್ಲೆನ್ನಗ್ರಜನೊಳ್ ||....ಮತ್ತು ಮಟ್ಟಟ್ಟಿಯ
ಟ್ಟುತಿರ್ದಪಂ...." (೮೦-೮೨)

ಎಂದು ವ್ಯಥೆ ಪಡುವನು.

ಹನುಮನಿಗೂ ರಾವಣನಿಗೂ ಮಾತುಸಡೆಯುವುದು. ರಾವ
ಣನು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗಿ--

ಮಸುಳೆ ನಿಜಾನ್ವವಾಯ ಮಹಿಮೋನ್ನತಿ, ನಾಲ್ಕಿಡೆವೋಗೆ
ಪಾಲಿಯುಂ
ಪಸುಗೆಯುಮೆನ್ನ ಮನ್ನಣೆಯನಿಂದಗಿಯೊಳ್ ಸಮಕಕ್ಷ್ಯನಾಗೆ ರ
ಕ್ಷಿಸಿದುದನೇನುಮಂ ಬಗೆಗೆ ತಾರದೆ, ಲಜ್ಜೆಯನೊಕ್ಕು, ಬಿಟ್ಟು ಮಾ
ನಸಿಕೆಯನಿಂತು ಭೂಚರರ್ಗೆ ಖೇಚರ ನೀಂ ಚರನಾಗಿ ಬರ್ಪುದೇ !

ಉಪಕೃತಿಯಂ ನೆನೆಯದೆ ನೀ

ಸಪಕೃತಿಯ ನೊಡರ್ಚಿದೈ ದುರಾತ್ತನೆ, ರಿಪುಭೂ

ಮಿಪರೊಳೊಡಗೂಡಿದೈ, ದ್ರೋ

ಹ, ಪೆಂಪುಗಿಡೆ ದಂಡಿಸಲ್ತೆನೇಲ್ಪಿದೆ ನಿನ್ನಂ (೧೩೬-೭)

ಹೆಚ್ಚು ಮಾತೇಕೆ?— ವಿಭೀಷಣನೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿದನು:
ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಾದವೆಲ್ಲಾ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ರಾವಣನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾಗಿ,
ತನ್ನ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ, (೧೨. ೫೨-೭೬).

ಬಗೆ ದೆಸೆಬಿದ್ದಂ ಪರಿವುದು,

ಬಗೆಯಂ ಬಗೆದಂತೆ ಪರಿಯಲೀಯದೆ, ಪಿರಿಯಂ

ತೆಗೆವುದು ಪಯಿಪೊರ್ದದ ಬ

ಟ್ಟಿಗೆ, ನಿಜದಿಂದಾರ ಬಗೆಗಳುಂ ಸೇರಿದುವೇ ? (೫೪)

ಎಂದು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿಹೇಳಿ.

ಇನ್ನು ಕೊನೆಯ ದೃಶ್ಯ: ಈ ರುದ್ರನಾಟಕದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅತಿ
ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ:- (೧೪. ೮೨-೧೦೬). ಹನುಮ

ನೊಬ್ಬ ದ್ರೋಹಿ, ವಿಭೀಷಣನೊಬ್ಬ ಅಂಜುಕುಳಿದ್ರೋಹಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗಲಿ. ಯುದ್ಧ ! ಸೋಲದಮೇಲೆ ಸೋಲು, ಮಕ್ಕಳು, ತಮ್ಮ, ನೆಂಟರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಶಾಂತಿಜಿನೇಶ್ವರನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಚನೆಮಾಡಿಸಿ, ಜಪಮಾಡಿ, ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿ, ಬಹುರೂಪಿಣೀ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಆ ವಿದ್ಯೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ರಾಮ ಇಬ್ಬರೂ ಇದು ಉಳಿದವರನ್ನು ಉಳಿಯಲೀಯೆ! ಎನ್ನುವಳು. ಆಹ ! ಏಧೀಯೇ!

ಕಡೆಯಸಲ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವನು: ತಾನೇ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗುವನು. ಈ ಮೈರಾಗ್ಯ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ನಾಗಚಂದ್ರನ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯಲ್ಲೇ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದು. (೧೪. ೧೦೭-೧೧೯)

ಸಮುಧಿಕರಾರ್ ಜಗತ್ತಯದೊಳಿನ್ನೆ ಸಗೆನ್ನೊಳಿದಿಚ್ಛವನ್ನರಾರ್ ಸಮರದೊಳೆಂದು, ತನ್ನ ಭುಜದಂಡಮನೀಕ್ಷಿಸಿ, ಜಾನಕೀಮುಖಾಬ್ಜಮನವಲೋಕಿಸಲ್ ಕರಮೆ ಕಾತರನಾಗಿ, ವಿಯಚ್ಛರಾಧಿಪಂ ಪ್ರಮದವನಕ್ಕೆ ಬಂದನರಲಂಬುಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾಮನೆಂಬಿನಂ.

ಆಂತು ಭೋಂಕನೆ ಬರ್ಪ ರಾವಣನ ಗಂಡಗಾಡಿಯಂ ಕೆಲ ದೊಳೆರ್ದ ಖಚರಕಾಂತೆಯರ್ ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ತೋರ್ಪುದುಂ—

ರಾವಣನ ರೂಪು ಸೀತಾ

ದೇವಿಗೆ ತೃಣಕಲ್ಪವಾಯ್ತು, ಪತಿಭಕ್ತಿಯೊಳಾ

ರೀ ಪನಿತೆಯ ತೆಪದಿಂ ಸ

ದ್ಭಾವಮನೊಳಕೊಂಡ ಪುಣ್ಯವತಿಯರ್ ಸತಿಯರ್ !

ಎನಂ ಕೇಳ್ದಪೆನೋ ರಘು

ಸೂನುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪೊಲ್ಲವಾರ್ತೆಯನ್ನೆಂ

ದಾ ನಳಿನಾನನೆ ಬರ್ಪ ದ

ಶಾನನನಂ ಕಂಡು ತಾಳಿದಳು ತಲ್ಲಳಮಂ.

ಅಂತು ತಲ್ಲಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾಸಿನಿಯನೆಯೊಂದು, ದಶಾನನ
ಸಂತೆಂದಂ— ಬಹುರೂಪಿಣೀವಿದ್ಯೆ ಸಾಧಿತವಾದುದು. ಇನ್ನೆನಗೆ
ಸಾಧ್ಯವುಪ್ಪ ಮೆಲುವಕ್ಕಮಿಲ್ಲ. ಸಿನ್ಹ ನಜ್ಜಿನ ರಾಮನ ದೇವೆಯಂ
ಬಿಟ್ಟು, ಎನಗೊಡಂಬಟ್ಟು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸುಖಸುನುಭವಿಸೆನೆ, ಸೀತೆ
ವಿಹ್ವಲೀಭೂತ ಚಿತ್ತಿಯಾಗಿ—

ಕರುಣಿಸುವೊಡೆನಗೆ, ದಶಕಂ

ಧರ, ಧುರದೊಳ್ ರಘುತನೂಜನಾಯುಃಪ್ರಾಣಂ

ಬರೆಗಂ ಬಾರದಿರೆನುತುಂ,

ಧರಿತ್ರಿಯೊಳ್ ಮೆಯ್ಯನೊಕ್ಕು ಮೂರ್ಛೆಗೆ ಸಂದಳ್.

ಜಾನಕಿ ಮೂರ್ಛಿತೆಯಾಗಿ ದ

ಶಾನಸನಸುಕಂಪೆ ಪುಟ್ಟಿ, ಕರುಣಿಸಿ, ತನ್ನಂ

ತಾನೆ ಪಲುದುಲಿದು ಕರ್ವಾ

ಧೀನ ಸಮುತ್ತನ್ನ ದುರಘ ದುಷ್ಟರಿಣತಿಯಂ.

ಕಡದಿದ ಸಲಿಲಂ ತಿಳಿವಂ

ದದೆ, ತನ್ನಿಂ ತಾನೆ ತಿಳಿದ ದಶವದನಂಗಾ

ದುದು ಮೈರಾಗ್ಯಂ ಸೀತೆಯೊ

ಳುದಾತ್ತನೊಳ್ ಪುಟ್ಟದಲ್ತೆ ನೀಲೀರಾಗಂ !

ಪತ್ತುವಿಡದಿದನೇ ರವಿ

ಪತ್ತಿದ ಸಂಧ್ಯಾನುರಾಗಮಂ, ಮನದಲಿಪಿಂ

ದೆತ್ತಾನುಂ ಪೊಲ್ಲೆನಿಪುದ

ಸುತ್ತಮನಾಚರಿಸಿ ಪತ್ತುವಿಡದಿದಪನೇ !

ಅಂತು ಮನದೊಳೊಗೆದ ಕಾರುಣ್ಯರಸಮೆ ಸೀತೆಯೊಳಾದನು
ರಕ್ತತೆಯಂ ಕರ್ಚಿಕಳೆವುದುಂ, ಸ್ವಭಾವ ಪರಿಣತಿಯೊಳ್ ನಿಂದು,
ಸ್ವಕೀಯಾಪ್ತ ಪುರುಷ ಪರಿಷಜ್ಜನಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ—

ಗುಣ ಪರಿಪಾಲನಾರ್ಥವೆನಗಂ ಬಗೆದೋಪಿದಳಿಲ್ಲ, ದಿವ್ಯ ಭೂ
ಷಣ ವಸನಾಂಗರಾಗಮುಮನೊಲ್ಲದೆ, ಖೇಚರಾಚ್ಚಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ
ತ್ಯಜಸಮನಾಗೆ ಭಾಸಿಸಿದಳೇ ಸತಿಯುಂ ಮೊದಲಾಗೆ, ಪೌರುಷ
ಪ್ರಣಯಿಸಂತಪೇಕ್ಷಿಸುವೆನೇ ಗುಣ ಹಾಸಿಯನೆನ್ನ ಪಾಪದಿಂ !

ಇವರಂ, ಪ್ರಾಣ ಪ್ರಿಯರಂ,

ನೆವಮಿಲ್ಲದೆ, ಕರ್ಮಪರಮೆ ನೆವಮೆನಿ, ಕಂದ

ಪವಿವೋಹದಿಂದಗಲ್ಲದೆ

ನವಿವೇಕಿಯೆನೆನ್ನ ಕುಲದ ಪಂಪಲಿವೆನೆಗಂ !

ರಾಮನನಗಲ್ಲಿ ತಂದಾ

ನೀ ಮಾನಿನಿನಿತು ದುಃಖಮಂ ಪುಟ್ಟಿಸಿದೆಂ

ಕಾಮವ್ಯಾಮೋಹದಿನಾ

ಶಾಮುಖಮಂ ಪುದಿಯೆ ದುರ್ಯಶಪಟಹರಸಂ.

ಎನಗೆ ವಿಭೀಷಣಂ ಹಿತಮನಾದರದಿಂದಮೆ ಪೇಳಿಸಿ, ಕೇಳದಾ
ತನನವಿನೀತನೆಂ, ಗಜಪಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಬಯ್ಯನುಜಾತನಂ ವಿನೀ
ತನನಪಿಯಿಟ್ಟಿ, ದುರ್ವ್ಯಸನಿಯೆಂ, ಕಪಿದೆಂ, ವ್ಯಸನಾಭಿಭೂತನಾ
ವನುಮನುರಾಗವೇಗದೆ ಹಿತಾಹಿತ ಚಿಂತೆಯನೇಕೆ ಮಾಡುಗುಂ !

ಜಸದಲಿವಂ, ಪರಾಭವದ ಪತ್ತುಗೆಯಂ, ದೊರೆವೆತ್ತ ತಮ್ಮ ಮಾ
ನಸಿಕೆಯ ಕೇಡನ್, ಉನ್ನತಿಯ ಬನ್ನಮನಾ, ಅಸ್ತಭವಾನುಬದ್ಧಮ
ವ್ಯಸುಗತಿಯಂ, ಸುಹೃದ್ವನದ ಬೇವಸಮಂ, ಜಸತಾಪವಾದಮಂ
ವ್ಯಸನಿಗಳಾರುಮೆತ್ತಲಿವರಾ ಏಷಯಾಸವಮತ್ತಚೇತಸರ್?

ಎಂದುದ್ವೇಗಪರನಾಗಿ ನುಡಿದಾತ್ಮಗತದೊಳಿಂತೆಂದಂ-

ಇರದುಯ್ಯಿಗಳೆ ಕೊಟ್ಟೊಡೆನ್ನ ಕಡುಪುಂ, ಕಟಾಕಯಮುಂ, ಜೀರ
ಮುಂ,

ಜರುದುಂ, ಜೀಸರಮಕ್ಕುವೋಸರಿಸಿದಂತಾಗಿರ್ಕುಮಂತಾಗದಂ

ಮುನ್ನುಡಿ

ತಿರೆ ದೋರ್ಗರ್ವಮನಿರ್ವಲಂ ಪೊಗಲ್ಪಿಸಂ, ಸೌಮಿತ್ರಿಯಂ ರಾಮ
ಸಂ

ವಿರಧರ್ವಾಡಿ ರಣಾಗ್ರದೊಳ್, ಪಿಡಿದುತಂದಾಂ ಕೊಟ್ಟಪೆಂ
ಸೀತೆಯಂ.

ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಿಜನಿವಾಸಕ್ಕೆ ವಂದಂ.

ಇಂಥ ಬರಸಣಿಗೆ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವೂರ್ವ. ಪದ, ಅರ್ಥ, ಭಾವ, ರಸ, ಮನುಷ್ಯ ಹೃದಯಚ್ಛಾಸ, ಔದಾರ್ಯ, ಸೀತೆಯ, ರಾವಣನ ಉದಾತ್ತಚಿತ್ರ, — ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿ, ಒಂದುನುಡಿ ಬಿಡದ ಹಾಗೆ, ಒಂದುನುಡಿ ಸೇರಿಸದ ಹಾಗೆ ಕನ್ನಡದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಬ್ದವಿನ್ಯಾಸ, ಸರಳ, ಗಂಭೀರ, ನಾಟಕೀಯ ಶೈಲಿ, ವೃತ್ತ ಕಂದ ವಚನಗಳ ಸಮಕಟ್ಟು. ಎಲ್ಲಾ ಹದಿಮೂರೇ ಪದ್ಯ!

ರಾವಣನಿಗೆ ಉಳಿದಿರುವುದು ಇನ್ನು ಸಾವೊಂದು. ದುಶ್ಯಕುನ ಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಬೆದರಿ ಮಂಡೋದರಿ “ನೀತಿ”ಯನ್ನೋದಲು—

ರೋಷಾವೇಶದಿಂದ ರಾವಣಂ

ನೀನಿಲ್ಲಿಂ ತೊಲಗೆಂದು ಚಪ್ಪರಿಸಿದಂ ಮಂಡೋದರಿದೇವಿಯಂ!

(೧೪. ೧೨೩)

ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಚಕ್ರ ವಿಧಿನಿಯಮಿತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈ ಸಿತು—“ಕೈಲಾಸಮಂ ತೂಗಿದ ಗಂಡ”ನನ್ನು “ಕೋಟಿಕಶಿಲೆಯ ನೆತ್ತಿದ ಮಹಾಸತ್ವಂ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರದಿಂದಿಡುವುದುಂ”—

ಹೃದಯಂ ಸೀತಾನಿಮಿತ್ತಂ ಮನಸಿಜನಿಸೆ ಪಂಚೇಷುವಿಂ ಭಿನ್ನ
ಮಾಗಿ

ದೂದಲಿಂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಂ ಕೋಪದಿಡೆ ಪೆಲಿತೇಂ ಚಕ್ರರತ್ನಕ್ಕೆ
ಪಾಡಾ

ಮುನ್ನುಡಿ

ದುದೆನಲ್, ಸಟ್ಟುರ್ಚಿ ಬೆನ್ನಿಂ ಪೊಪಿಮುಡೆ, ವಿಗತಪ್ರಾಣನಾ
ದಾಸವೇಂದ್ರಂ,
ತ್ರಿದಶೇಂದ್ರಂ ವಬ್ರದಿಂದಿಟ್ಟೊಡೆ ಸಡುಗೆ ಸೆಲಂ ಬೀಲ್ಪಿಂತೆ,
ಜಿಪ್ಪಿಂ. (೧೪೯)

ಶಾಂತಮಸ್ತು !

ಜಸು, ಚಿತವ್ಯಜಿನ, ಜಿನೇಶ್ವರ,
ದಯಾಸದೀ ಪುಳಿನ ರಾಜಹಂಸ, ಭವಾಂಭೋ
ಧಿಯ ತಡಿಯ ನೆಯ್ಪಿ ಸೆಮ್ಮಂ
ಸಯಸಿಕ್ಕೇಪಪ್ರಮಾಣ ಪಾತ್ರದಿನಹಾರ್ !
ನೇವಾಳವೆಂದು ಕೆಂಬರ್
ಪಾವಂ ಪಿಟವಂತೆ, ದೇವ, ನೀನಲ್ಲದರಂ
ದೇವರಿವರೆಂದು ಪಿಟದಿ
ನ್ನೇವಿಧಿವಟ್ಟಪರೊ ಮೋಹಮೂರ್ಛೆಯಿನಹಾರ್ !
ಸಿನಗೆ ರಸವೊಂದೆ ಶಾಂತಮೆ,
ಜಿನೇಂದ್ರ, ಮನಮಾ ರಸಾಂಬುನಿಧಿಯೊಳಗವಗಾ
ಹನಮಿದುರ್, ಮಿಕ್ಕ ರಸಮಂ
ಕನಸಿನೊಕಂ ನೆನೆಯದಂತು ಮಾಡೆಮಗಹಾರ್

(ರಾಮ. ೭. ೪೦-೨)

ಒ ಪೋ ಲೆ

	ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
ನಾ. ಕಾ.	೧	೫	ಪರಿಕತನ	ಪರಿಕತನ
	೮	,,	ಬಲಿಸ್ಸಂಘ	ಸಂಘ
	೧೫	Footnote	Ar.	Archaeological
	೩೪	೧೦	ನಾಗಚಂದ್ರನು	ನಾಗಚಂದ್ರನ
ಮ. ಸ್ಥಾ.	೨೨	೯	ಸ್ತರಿಂದಿ	ಸ್ತರದಿಂದಿ
	೨೪	೫	ಮಾತೃಕೆಯೆಂ	ಮಾತೃಕೆಯಂ
	೩೬	೧೮	ಆತನು	ಆತನು
	೪೪	೨೦	ಆದಕ್ಕೆ	ಆದಕ್ಕೆ
	೪೫	೧೮	ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ	ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ
	೪೯	೧೮	ಕರ್ವೋತ್ಸವ	ಕರ್ವೋತ್ಸವವು
	೫೦	೪	ಲಕ್ಷ್ಮಿಮಿಂದೆಂ	ಮಿಂದೆಂಬಂ
	೫೪	೨೪	ಗೌರಿನಾಥ	ಗೌರಿನಾಥ
	೫೭	೧	ಭೇರಿರವ	ಭೇರಿರವ
	,,	೨	ಕಂಠೀರವ	ಕಂಠೀರವರವ
	೫೯	೧೦	ದುರ್ದಶೆ	ದುರ್ದಶೆ
ಪಂ. ಜೈ.	೪	೧೯	ಲೋಕಕ್ಕೆ	ಲೋಕಕ್ಕೆ
	೭	೪	ವಿಷಯಸಂಗ	ವಿಷಯಸಂಗ
	೧೪	೧೧	ಜಿನಿಯಿಪುದು	ಜಿನಿಯಿಪುದು
	೨೧	೨	ಹನುಮರ	ಹನುವರ

ಒಪ್ಪೋತಿ

	ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
	೩೦	೧	ಸೇವೆಯಂದೆ	ಸೇವೆಯಂದೆ
	,,	೨೪	ಪರಿಶುದ್ಧ	ಪರಿಶುದ್ಧ
ನಾ. ವ.	೨	೨	ರೂಪದಿಂದರಬಹುದು	—ದರಬಹುದು
	೫	೨	ಪಾಲ್ಕಿಯೆ	ಪಾಲ್ಕಿಯೆ
	,,	,,	ಮಂಜಿ	ಮುಂಜಿ
	೧೩	೧೦	ಮಿವಯಿಂ	ಮಿವಯಿಂ
ಅಭಿ. ಶೈ.	೭	೧೭	ಜಗತ್ಸುತ	ಜಗತ್ಸ್ತುತ
	೧೨	೧೪	ಪುಣ್ಯಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ	ಪುಣ್ಯಶಾಲೆಯನ್ನು

ಅಭಿನವ ಪಂಪ

ಎಂಬ

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ

(ಮಂಜೇಶ್ವರ ಗೋವಿಂದ ಪೈ)

I ಅಭಿನವಪಂಪನೆಂಬ ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (I. ೨೫) ರನ್ನನ 'ಅಜಿತಪುರಾಣ'ವನ್ನು 'ಕೃತಿರತ್ನ ಮೆನಿಸಿದಜಿತಪುರಾಣಂ' ಎಂದಿರುವನಷ್ಟೇ. 'ಅತಿಪರಿಚಯಾದವಚ್ಛಾ' ಎಂಬುದು ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವವೆಂದಾದರೆ, ಸಾಧಾರಣ ಪರಿಚಯವಾದರೂ ಪರಸ್ಪರ ಸರಿಕತನಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಉದಾತ್ತವಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಎಡೆ ಗೊಡುವುದು ವಿರಳವೆಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಸ್ವಭಾವೋಚಿತವೆನಿಸುವುದರಿಂದ, ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಕೃತಿರತ್ನವೆಂದ ನಾಗಚಂದ್ರನು ರನ್ನನನ್ನು ಕಂಡು ಬಲ್ಲವನಾಗಿರಲಾರನೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆತನಿಗಿಂತ ಸಾಕಷ್ಟು ಈಚೆಯವನಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಕಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ರನ್ನನು ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಶಾ. ಶ. ೯೦೫ನೆಯ ವಿಜಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 993ರಲ್ಲಿ. ಅದರ ಬಳಿಕ ತಾನೆ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ರನ್ನನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1000ದ ವರೆಗಾದರೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದರಿಂದ, ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1050ರಿಂದ ಈಚೆಯವನಾಗಿರಬೇಕು.

II ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನು (ಅನುಬಂಧ I) ತನ್ನ ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನನ್ನು 'ಅದ್ಭುತನನಾಗಿಯುಂ ನೆಗಲಿಲ್ಲಾಡ್ವರ ದೊರೆಯೆಸಿಸಿ'ದವನೆಂದು ಹೊಗಳಿರುವನಷ್ಟೇ. ಆ ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನಿಂದ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿಸಿದಾತನು^೧ 'ಜೀಮೂತ ವಾಹನ ವಿದ್ಯಾಧರ ಚಕ್ರಿ ವಂಶ ತಿಳಕ'ನೂ 'ಕಿಳಕಳ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ದುರ್ಗಾಧಿಪ'ನೂ ಆಗಿದ್ದ ಗಂಡರಾದಿತ್ಯನೆಂಬ (ಪದ್ಯ ೨೨) ಅರಸನ ಮಗನಾದ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನೆಂಬ (೨೩) ಅರಸನ ಕರಣಾಗ್ರಣಿಯೂ (೨೫; ೨೩೬) ಮಂತ್ರಿಯೂ (೨೭; ೨೩೫) ಆಗಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ (೨೬; ೨೭; ೨೩೫; ೨೩೬) ಅಥವಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಣ (೨೫; ೨೮; ೩೭) ಅಥವಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಧರ (೨೯; ೨೩೮) ಎಂಬವನೆಂದು ಆ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಕರಹಾಡದ ಶಿಲಾಹಾರವಂಶದ ಅರಸಾದ ಆ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನು ಅಳುತ್ತಿದ್ದ^೨ ಕ್ರಿ. ಶ. 1143 ರಿಂದ 1174 ರೊಳಗಣ ಯಾವೊಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾವ್ಯವು ಬರೆದು ಮುಗಿದಿರಬೇಕು. ಅದು ಕ್ರಿ. ಶ. 1170 ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಯಿತೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, ಆ ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನು ಅದ್ಭುತನನೆಂದ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1140-50 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು, ಅಥವಾ ಸತ್ತಿರಬೇಕಷ್ಟೇ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು.

ಅತ ಏವ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 1050ನ್ನು ವರಿಸ್ತಾವಧಿಯಾಗಿಯೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1150ನ್ನು ಕನಿಷ್ಠಾವಧಿಯಾಗಿಯೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

III 'ಜಯಕರ್ಣಾಟಕ'ದ VIIIನೆಯ ಸಂಪುಟದ ೨-೩ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಬಿಜಾಪುರದ ಶಿಲಾಲೇಖದ^೪

೧ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿ ಚರಿತ್ರೆ I (ಪು. 101). ೨ 'ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಜೀವನಕಾಲ ವಿಚಾರ' (ಪು. 79-81). ೩ ಡಿ (ಪು. 84-85). ೪ ಈ ಶಿಲಾಲೇಖದ ೧೧ ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಗಪ್ರಾಸವಿದೆ; ಇದು ಛಂದಃಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸರಿಯೇ

೨ನೆಯ ಪದ್ಯದ ೩-೪ನೆಯ ಚರಣಗಳು ಪಂಪರಾಮಾಯಣ VI. ೮೪ನೆಯ ಚರಣಗಳಾಗಿವೆ; ಆ ಶಿಲಾಲೇಖದ ೨೦ನೆಯ ಪದ್ಯವು ಒಂದೇ ಮಾತಿನಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ I. ೪೫ ನೆಯ ಕಂದಪದ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಶಿಲಾಲೇಖವು ಚಾಳುಕ್ಯಚಕ್ರೇಶ್ವರನಾದ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1076-1126) ಆತನ ಮಗನಾದ ಯುವರಾಜ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. (ಆದರ ಹಿಮ್ಮುಗ್ಗಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಭುವನೈಕಮಲ್ಲನ ಕಾಲದ ಲೇಖದಲ್ಲಿ 'ರಾಜಧಾನ್ವಿ ವಿಜಯಾಪುರ' ಎಂದಿದೆ). ಯುವರಾಜನೆಂಬುದು ಮುಂದೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವಂತನೆಂಬ ಅರ್ಥದಿಂದ ಆಳರಸನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೇ ಏನಾ ಆತನ ಇತರ ಮಕ್ಕಳಿಗಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಮಗನಾದ ಜಯಕರ್ಣಸುಖ ತನ್ನ ಕ್ರಿ. ಶ. 1120ರ ಸಿಂದಗಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರನೆಂದೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನಲ್ಲದೆ ಯುವರಾಜನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ, ಆ ವಿಕ್ರ

ಆದರೂ ತೀರ ವಿರಳವಾಗಿದೆ. ಇದರ ೨೪ ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹ-ಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಸಾಕ್ಷರವಾಗಿ ಯ-ಕಾರವು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ಇಂಥಾ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಛಂದಃಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ಹಳೆಯಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣವೂ ಇಲ್ಲ. ರನ್ನನ ಅಜಿತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (V. ೬೦) 'ರ-ಲ-ಳ' ಗಳು ಪ್ರಾಸಾಕ್ಷರಗಳಾಗಿರುವ ಚಂಪಕ ಮಾಲೆ ಇದೆ. ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ವ-ಮ' ಕಾರಗಳು ಪ್ರಾಸಾಕ್ಷರಗಳಾಗಿವೆ (VIII. ೧೩; XIV. ೫೫); ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಯೋಗವು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ (III. ೧೬೯) ಪಾಪ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ (XIV. ೪೮), ಅರ್ಧಸೇಮಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (III. ೯೦; V. ೭೪) ಇದೆ. ಈ ಶಿಲಾಲೇಖದ ಹಿಮ್ಮುಗ್ಗಲಲ್ಲಿರುವ ಭುವನೈಕಮಲ್ಲನ ಕಾಲದ ಶಾಸನದ ತೇದಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 1074 ನೆಯ ದಿಶಂಬರ ೨೫ ನೆಯ ತಾರೀಖು ಗುರುವಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ೫ Fleet's 'Kanarese Dynasties'

ಮಾದಿತ್ಯನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗನಾದ (ಮತ್ತು ಆತನ ಕಾಲಾನಂತರ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆರಸಾದ) ಭೂಲೋಕಮಲ್ಲ ಪರ್ಮಾಡಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮವರ್ಷ (ಚಾ. ವಿ.) ೭ನೆಯ ದುಂದುಭಿ ಸಂ. ಫಾಲ್ಗುಣ ಬಹುಳ ೫ ಸೋಮವಾರದ (ಬುಧವಾರ ೨೨ನೆಯ ಫೆಬ್ರವರಿ 1084) ಸವದಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೧ ತನ್ನನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಭೂಲೋಕಮಲ್ಲ ಪರ್ಮಾಡಿ ಎಂದೂ, ತನ್ನ ಚಾ. ವಿ. ೪೩ನೆಯ ಶಾರ್ವರಿ ಸಂ. ಕಾರ್ತಿಕ ಶುಕ್ಲ ೧ ರವಿವಾರದ (24ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ 1120) ಜಕ್ಕಲಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೨ ತನ್ನನ್ನು ಕುಮಾರ ಸೋವಿದೇವ ರಸನೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನೇ ಎನಾ ಯುವರಾಜನೆಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಮನವರಿಸಿದರೆ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯವನಾದ, ಆತ ಏವ ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದ, ಬೇರೊಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದನೆಂದು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಚಾಳುಕ್ಯಾಭರಣಂ ಶ್ರೀಮತ್ತಿಭುವನಮಲ್ಲ ದೇವ'ನ ಆಳಿಕೆಯ ಕಾಲದ ಚಾ. ವಿ. ೩೫ನೆಯ ವಿಕೃತಿ ಸಂ. ಕಾರ್ತಿಕ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ವಡ್ಡವಾರದಂದಿನ (1110ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ 29 ಶನಿವಾರ) ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೩ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ 'ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಗಂ ಯುವರಾಜ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವ'ನೆಂಬವನು ಆತನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಈ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವನು ಚಾ. ವಿ. ೨ನೆಯ ಪಿಂಗಳಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ (1077-78) ಹಾಸುಂಗಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಸೊರಬದ ಸಂ. 172ನೆಯ^೪ ಒಂದು ವೀರಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ

(ಫು. 455). ^೧ Annual Report on South Indian Epigraphy (A. R. S. I, E.) 1928 (App F. ನಂ. 2; ಫು. 20). ಅದರಲ್ಲಿ ಸೋಮ ವಾರವೆಂದಿರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ: ಸೌಮ್ಯವಾರವೆಂದಾಗಬೇಕು. ಸೌಮ್ಯವಾರವೆಂದರೆ ಬುಧವಾರ. ^೨ Ibid: Supplement 1927. Bombay Karnatak (App. F. ನಂ. 196; ಫು. 15). ^೩ Epigraphia Indica (E. I.). XV. ಫು. 29. ^೪ Epigraphia Carnatica (E. C.) VIII.

ಶ್ವರದೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^{೧೦} ಚಾ. ವಿ. ೩ನೆಯ ಸರ್ವಜಿತ್ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1107) ಹಾಸುಂಗಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ತೈಲಹದೇವನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಯುವರಾಜ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಹಾಸುಂಗಲ್ಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೊಂದು ಮಂಡಲದ ಅಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಆತನ ಮಗಳ ಗಂಡನಾದ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೆಂಬನು 'ಮುತ್ತಿಗೆ ಮೂವತ್ತುಮಂ' ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1110ರ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ಆಗ್ಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಹಿಡುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಬಹುದು, ಅಂದರೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಆಗ್ಗೆ ಬಿಜಾಪುರದ ಮಂಡಲಾಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಈತನು ಯುವರಾಜನೆಂದು ದರಿಂದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಹಿರೇಮಗನಾಗಿದ್ದರೂ, ಆತನ ಬಳಿಕ ಆರ ಸಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದರಿಂದ, ಈತನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮುಂಚೆಯೇ ಮೃತವಾಗಿರಬೇಕು.^{೧೧} ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಯುವರಾಜ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1105ರಿಂದ 1120 (1125?) ರ ವರೆಗೆ ಬಿಜಾಪುರದ ಮಂಡಲಾಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು; ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಶಿಲಾಲೇಖವು ಕ್ರಿ. ಶ. 1110- ರಿಂದ 1120 ರೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು.

^{೧೦} E. I. XVI ಪು. 39. ^{೧೧} 'ಜಯಕರ್ಣಾಟಕ' (VIII ೨. ಪು. ೮೪) ದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಸೊರಬನಂ. 440 ಯ (E. C. VIII) ಶಾಸನದಿಂದ ನೇರಾದ ಆಧಾರ ದೊರೆಯದು. ಏಕೆಂದರೆ (೧) ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ೪೨ ನೆಯ ವರ್ಷವು ಯಾವ ಶಕದ ಅಥವಾ ಯಾರ ಆಳಿಕೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯದು; (೨) ಅದು ಚಾ. ವಿ. ೪೨ ನಂದಾದರೆ ವಿಳಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರವಾಗಬೇಕೆಲ್ಲದೆ ಕೀ (ಲಕ) ವಾಗದು; (೩) ಕೀಲಕ ಸಂವತ್ಸರವು ಚಾ. ವಿ. ೫೨ ನಂಬುದರಿಂದ, ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಕಾಲವಾದ ಚಾ. ವಿ. ೫೦ ಕ್ಕೆ ಬಹುಶಃ ಮುಂಚೆಯೇ ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಯುವರಾಜ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಚಾ. ವಿ. ೫೨ ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ III

ಈ ಶಿಲಾಲೇಖದ ೨ ಪದ್ಯಗಳು ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ, ಅಥವಾ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ ೨ ಪದ್ಯಗಳು ಈ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಅನುಮಾನಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ—

(೧) ಸಾಗಚಂದ್ರಸಿಂಗಿತ ಹಿಂದಣಿಂದಲೇ ಈ ಶಿಲಾಲೇಖವಿದ್ದು, ಅದರಿಂದ ಅವೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆತನು ತನ್ನ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಇಸುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಹಾಕವಿಯಾದ ಸಾಗಚಂದ್ರನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲನೆಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ ಅನುಮಾನವನ್ನು ನೀಗಿಬಿಡಬಹುದು.

(೨) ಈ ಶಿಲಾಲೇಖವು ಹುಟ್ಟುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಪಂಪರಾಮಾಯಣವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು, ಅದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಶಿಲಾಲೇಖದ ಯಾರೊಬ್ಬ ರಚಕನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು.^{೧೨} ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಲೇಖರಚಕನು ಪಂಪ-ಪೊನ್ನ-ರನ್ನರ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳದೆ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಿಂದ ಇಸುಕೊಂಡು ಬಂದ, ಈ ಲೇಖದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದೊಂದು ಮಹಾಕಾವ್ಯವೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಪಡೆದಿರಬೇಕೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದರ ಪದ್ಯಗಳು ಕವಿಗಳ ಸಾಹಿತಿಗಳ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹಸಿರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತಾನೆ ಈ ರಚ

ನೋವೇಶ್ವರನ ಆಳಿಕೆಯ ೩ ನೆಯ ವರ್ಷವಾದ ಚಾ. ವಿ. ೫೨ ನೆಯ ಕೀಲಕ ಸಂ. ದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿರಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಚಾ. ವಿ. ೫೨ ರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇದ್ದನೆಂದಾದರೆ, ಈತನು ಪಚ್ಚನೇರವೆ ಈತನ ತಮ್ಮನು ಅರಸನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಆತನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈತನ ಸ್ಥಾನವಾವುದು ? ತಮ್ಮನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನು ಯುವರಾಜನಾಗಿರಲಾಪನೆ? ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಇತ್ಯರ್ಥಸತಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರ. ೧೨ ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದ IV ೧ ನೆಯ ಹಾಗೂ ಆತನ ಅಜಿತ ಪುರಾಣದ I. ೫೩ ನೆಯ ಇವೆರಡು ಪದ್ಯಗಳು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸಾಮ್ಯದಿಂದ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ನಂ. ೧೩೯ ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿವೆ.

ಕನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವು ತಟ್ಟನೆ ಮೂಡಿರಬೇಕೆಂದೂ ತೋರುವುದರಿಂದ, ಅದು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಆಗ್ಗೆ ಶಾಸನ ಹೊತ್ತು ಸಂದಿರದು, ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಈ ಲೇಖಕಿಯಂತ ೧೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1100-1110ರಲ್ಲಿ ಅದು ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು.

(೩) ಜನ್ನನು ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟ ನಂ. 179ನೆಯ ಹಾಗೂ ತರಿಕೆರೆ ನಂ. 45ನೆಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆ, ನಾಗಚಂದ್ರನೇ ಈ ಬಿಜಾಪುರದ ಲೇಖಕನನ್ನು ರಚಿಸಿರಬಹುದು—ಆತನು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಈ ಶಿಲಾಲೇಖವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಆ ಬಳಿಕ ರಚಿಸಿದ ತನ್ನ ಸಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಟ್ಟಿರಲೂ ಬಹುದು; ಅಥವಾ ಸಂಪರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ರಚಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಈ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿರಲೂ ಬಹುದು. ಸುಮಾರು ೬೦ಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಆತನ ಮಲ್ಲಿ ನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಅನುಬಂಧ II) ಈ ಬಗೆಯ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಎಡೆ ಇದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಶಿಲಾಲೇಖವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಕ್ರಿ. ಶ. 1110-1120ರಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1050ರಿಂದ 1150ರೊಳಗೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದಾಗುತ್ತದೆ.

IV ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಸಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಇವರೆಂಟು ಮಂದಿ ಜೈನಯತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳೂ ಸ್ತುತಿಗಳೂ ಇವೆ—

ಅಭಿನವಪಂಪ

ನಂ	ಹೆಸರು	ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ	ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣ
೧.	ಅಕಳಂಕಚಂದ್ರ	I. ೧೬.	I ೧೩.
೨	ವರ್ಧಮಾನ ಭಟ್ಟಾರಕ	I. ೧೭-೧೮.	I. ೧೪-೧೫.
೩.	ಬಾಲಚಂದ್ರ ಮುನಿನಾಥ	I ೧೯-೨೦; X. ೧೩೩	I. ೧೬-೧೭-೧೮
೪.	ಮೇಘಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿದ್ಯ	I. ೨೧.	I. ೧೯-೨೦.
೫.	ಶುಭಕೀರ್ತಿ	} ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಲ್ವರ ಹೆಸರಿಲ್ಲ	I. ೨೧-೨೨.
೬.	ವಾಸುಪೂಜ್ಯ		I. ೨೩
೭.	ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ರೈವಿದ್ಯ		I. ೨೪-೨೫.
೮.	ವೀರಣಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ		I. ೨೬-೨೭.

ದಿಗಂಬರ ಶಾಖೆಯ ಜೈನರಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಕುಂದಾಚಾರ್ಯನೆಂಬ ಯತಿೇಂದ್ರನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಕೊಂಡಕುಂದಾನ್ವಯವೆಂದೂ ಮೂಲ ಸಂಘವೆಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ. ಆ ಮೂಲಸಂಘವನ್ನು ಅರ್ಹದ್ವಲಿ ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯನು ಚತುರ್ವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ದೇವ-ನಂದಿ-ಸಿಂಹ-ಸೇನ ಎಂಬೀ ೪ ಉಪಸಂಘಗಳಾದುವು.^{೧೩} ಆ ಬಳಿಕ ಈ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಘಗಳು ಗಣ-ಗಚ್ಛ-ವಲಿ (ಬಳಿ) ಗಳೆಂದು ತ್ರಿಧಾ ಭಿನ್ನವಾದುವು.^{೧೪} ಇವರಲ್ಲಿ ನಂದಿಸಂಘದ ಯತಿಗಳಿಗೆ ನಂದಿ-ಚಂದ್ರ-ಕೀರ್ತಿ-ಭೂಷಣ ಎಂಬೀ ಉಪನಾಮಗಳಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಮೇಲಣ ೮ ಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಕಳಂಕಚಂದ್ರ, ಬಾಲಚಂದ್ರ, ಮೇಘಚಂದ್ರ, ಶುಭಕೀರ್ತಿ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ವೀರಣಂದಿ ಎಂಬೀ ಆರ್ಯರು ನಂದಿಸಂಘದವರೇ ವಿನಾ ಬೇರಾವ ಸಂಘದವರಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೩ ಅರ್ಹದ್ವಲಿಸ್ತಂಘ ಚತುರ್ವಿಧಂ ಸ ಶ್ರೀಕೊಂಡಕುಂದಾನ್ವಯ ಮೂಲ ಸಂಘಮ್ | ಕಾಲಸ್ತಭಾವಾದಿಹ ಜಾಯಮಾನ ದ್ವೇಷೇತರಾಲ್ಪೀಕರಣಾಯ ಚಕ್ರೇ || (ಶ್ರ. ಬಿ. ನಂ. ೨೫೪) ದೇವನಂದಿ ಸಿಂಹಸೇನ ಸಂಘಭೇದ ವರ್ತಿಸಾಂ | ದೇಶ ಭೇದತಃ ಪ್ರಚೋದಭಾಜಿ ದೇವಯೋಗಿನಾಮ್ || (ಡಿ.ನಂ. ೨೫೮). ೧೪ 'ಸಂಘೇಷು ತತ್ರ ಗಣಗಚ್ಛ-ವಲಿತ್ರಯೇಣ' (ಡಿ. ನಂ. ೨೫೪)

ಇವರೆಂಟು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಹೆಸರಿಸಿದ ಐವರನ್ನು ಕುರಿತು ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪದ್ಯಗಳಿವೆಯೋ ಆ ಪದ್ಯಗಳೇ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಈ ಕೆಳಗೆ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅವೇ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಜೈನಯತಿಗಳ ಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿದ್ದು, ಆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಕೊಂಚ ವಿವರವೂ ಇದೆ—

ಸಂ.	ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಯತಿಗಳು	ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ	ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ	ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿವರ		
				ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಗಣ-ಗಚ್ಚ. ಇ.
೨.	ವರ್ಧಮಾನ	I. ೧೭-೧೮	I. ೧೪-೧೫	71	ವರ್ಧಮಾನ	ವೇಶೀಯ ಗಣದ ಮುಸ್ತಕ ಗಚ್ಚದ ನಯ ಕೀರ್ತಿಯಶಿಷ್ಯ ರಾದ (ಶ್ರ. ಬಿ.) ಸಂ. 66 ನ್ನು ನೋಡುವುದು) ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಬಾಲ ಚಂದ್ರರೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.
೩.	ಬಾಲಚಂದ್ರ	I. ೨೦	I. ೧೮	158	ಬಾಲಚಂದ್ರ	ಕೊಂಡ ಕುಂದಾಸ್ತ ಯಮೂಲ ಸಂಘದೇಶೀಯಗಣ ಮುಸ್ತಕ ಗಚ್ಚ.
೪.	ಮೇಘಚಂದ್ರ	I. ೨೧	I. ೨೦	127	ಮೇಘಚಂದ್ರ	
	ತ್ರೈವಿದ್ಯ	I. ೨೧	I. ೧೯-೨೦	140	ತ್ರೈವಿದ್ಯ	
೬.	ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ		I. ೨೪-೨೫	64	ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ	
	ತ್ರೈವಿದ್ಯ				ತ್ರೈವಿದ್ಯ	
೮.	ವೀರಣಂದಿ		I. ೨೬-೨೭	140	ವೀರಣಂದಿ	
	ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ				ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ	

ಇವರೆಂಟು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಯತಿಯ ಪರಂಪರೆಯ ಶೋಧವನ್ನೂ ಕಾಲವಿಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಮುಂಚೆ, ಈ ಕೆಲವು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವೆನಿಸುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

(೧) ಯಾವಸೊಬ್ಬ ಜೈನ ಯತಿಯಾಗಲಿ ಶ್ರಾವಕನಾಗಲಿ ಕವಿ ಯಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವುದಾದರೆ ತಾನಾವ ಸಂಘದವನೋ ಯಾವ ಗಣ-ಗಚ್ಛದ ಯತಿಯೋ, ಅಥವಾ ಶ್ರಾವಕನಾದರೆ ತಾನಾವ ಸಂಘದ ಯಾವ ಗಣ-ಗಚ್ಛದ ಯತಿಯ ಅನುಯಾಯಿಯೋ ಅದೇ ಸಂಘದ ಅದೇ ಗಣ-ಗಚ್ಛದ ಯತಿಗಳನ್ನೇ ಏನಾ ಅನ್ಯಸಂಘದವರನ್ನಲ್ಲ, ತನ್ನ ಸಂಘದಲ್ಲಿಯೇ ಆದರೂ ಅನ್ಯ ಗಣ-ಗಚ್ಛದವರನ್ನಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವೋಚಿತವಾಗಿದ್ದು ತುಂಬ ವಾಸ್ತವಿಕವೇ. ಆದರೆ 'ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಪುಂಞ'ದ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1189) ಅಗ್ಗಳನು ತಾನು ಮೂಲಸಂಘ ದೇಶೀಗಣ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛ ಕೊಂಡಕುಂದಾಸ್ವಯದೊಳ ಗಣನೆವಡೆದ'ವನೆಂದು(I, ೫೩) ಹೇಳಿ, ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ (I, ೨೧-೩೬) ಆ ದೇಶೀಗಣದ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛದ ಯತಿಗಳನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ತಾನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಆ ಯತಿಗಳ ನಂದಿಸಂಘದಿಂದ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಸೇನಸಂಘದ 'ನಯಸೇನ' (I, ೨೬) ಎಂಬವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲವೆ ನಯಚಂದ್ರ ಅಥವಾ ನಯಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಯಾವನೊಬ್ಬ ನಂದಿ ಸಂಘದ ಯತಿಯ ಹೆಸರು ಸಂಪ್ರತಿಕಾರರ ಕೆಯ್ತುಪ್ಪಿಂದ ನಯಸೇನ ಎಂದು ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಹೋಗಿರಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ ಅಗ್ಗಳನಿಂದ ಸ್ತುತನಾದವನು ಸೇನಸಂಘದವನೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಜೈನಕವಿಗಳು ತಮ ತಮಗೆ ಮಾನ್ಯರಾದ ತಮ್ಮ ಸಂಘ-ಗಣ-ಗಚ್ಛದ ಯತಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಅಪವಾದವೆನ್ನಬೇಕು.

(೨) ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ, ತ್ರೈವಿದ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಒಂದೋ ಹೆಚ್ಚೋ

ಬಿರುದುಳ್ಳ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಜೈನಯತಿ ಯಾವುದೊಂದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ (ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ) ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿರಬೇಕಾದ ಆ ಕವಿ ಆತನ ಅಂಥಾ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದನ್ನಾದರೂ ಮರೆಯದೆ ಅವನ್ನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ಹೇಳುವನೆಂಬುದು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವೆಂಬುದರಿಂದ, ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹೆಸರಿನ ಯತಿ ಯಾವ ಬಿರುದುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೋ ಅದೇ ಹೆಸರೂ ಅದೇ ಬಿರುದೂ ಉಳ್ಳ ಯತಿಯೊಬ್ಬನು ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಆತನೂ ಈತನೂ ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಜಿರುದುಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬರೇ ಮುನಿ, ಯತಿ, ವ್ರತಿ ಎಂಬಷ್ಟೇ ಹೆಸರಿಂದ ಜೈನಯತಿಗಳಾರಾದರೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಅವರಿಗೆ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ವಾಸ್ತವಿಕವೇ.

(೩) ಆದುದರಿಂದ ಅಂಥಾ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಯತಿಯು ಸಮಕಾಲೀನನಾಗಿ ಆತನ ಸನಾಮನಾದ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಯತಿ ಇದ್ದು ಈತನಿಗೆ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದರೆ, ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಿಗೆ ಬಿರುದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಬಿರುದುಳ್ಳ ಈತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿರುದಿಲ್ಲದ ಆತನೇ ಆ ಕವಿಯಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

(೪) ಯಾವುದೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಜೈನಯತಿ ಯಾವ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನೋ ಅದೇ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಅದೇ ಹೆಸರಿನವನು ಇತರತ್ರ ಶಾಸನವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸರ್ವಥಾ ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎನಿಸುವುದಿಗೂ ಅನ್ಯಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ವಾಸ್ತವಿಕವೇ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಯತಿಯನ್ನು ಯಾವೊಂದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ

ಶಾಸನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಬೇರೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಾಣ ಬಂದರೆ ಅವು ಆತನಿಗೆನೇ ವಿನ್ಯಾ ಬೇರೆ ಯಾವಾತನಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೆ ಯಾಗವು.

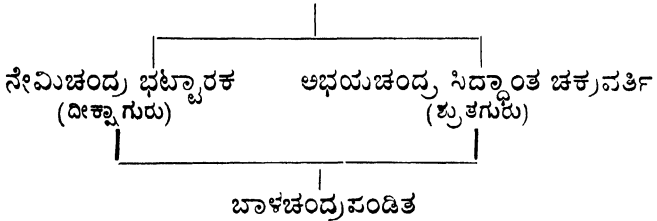
ಈಗ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಖಾಸಾ ಗುರುವಾಗಿದ್ದ ಬಾಲಚಂದ್ರ ಮುನಿ ಎಂಬಾತನು ಯಾರಾಗಿರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸು ವಲ್ಲಿ, ಬಾಲಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಈ ಹಲವು ಮಂದಿ ಯತಿಗಳಿದ್ದ ರೆಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ, ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾವಾತನು ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನೋಡುವ.

(೧) ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 334— 'ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯರುಂ.....ಮೂಲಸಂಘದ ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ದೇಸಿಯ ಗಣಾಗ್ರ ಗಣ್ಯರುಂ ರಾಜಗುರುಗಳುಮಪ್ಪ ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತ ದೇವರ ಶಿಷ್ಯರು ಬಾಳಚಂದ್ರದೇವರು.'^{೧೫} ಈ ಬಾಳಚಂದ್ರನು ಶಾ. ಶ. ೧೨೦೫ನೆಯ ಚಿತ್ರಭಾನು ಸಂ| ಶ್ರಾವಣಶುದ್ಧ ೧೦ ಬ್ರ (ಬೃಹಸ್ಪತಿ ವಾರ) ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1282ನೆಯ ಜೂಲಾಯಿ ತಾ. 16ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನೆಂದು ಅದೇ ಶಾಸನದಿಂದ ತೋರುವುದರಿಂದ, ಕ್ರಿ. ಶ. 1050ರಿಂದ 1150ರೊಳಗೆ ಇದ್ದ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನು ಈತನೆಂದಿಗೂ ಆಗಿರಲಾರನು.

೧೫ 'ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾ ಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯರುಂ ರಾಜಗುರುಗಳೆನಿಪ ಬೆಳಕುಂಬದ ಶ್ರೀನೇಮಿಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತ...ಅವರ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯರಪ್ಪ ಶ್ರೀಮದ್ಬಾಳಚಂದ್ರದೇವ ' ಎಂದು ಶ್ರ. ಬೆ. ೩೮೯ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಾತನೂ ಈತನೆಂದೇ ತೋರುವುದರಿಂದ, ಅದ ರಲ್ಲಿ ಶಾ. ಶ. ೧೧೩೬ನೆಯ ಶ್ರೀಮುಖ ಸಂ ! ಕಾರ್ತಿಕ ಶುಕ್ಲ ೫ ಸೋ (ಮವಾರ) ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೧೩ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ ೨೧ನೆಯ ತಾರೀಕಿನಂದು 'ತಿಬ್ರಜ್ಜರ' ದಿಂದ ಮೃತನಾದವನೆಂದುಹೇಳಿರುವಾತನು ಬಾಳಚಂದ್ರನಾಗಿರಲಾರನು.(ಇಂಗ್ಲೀಷು ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಮೃತನಾದವನು ಬಾಳಚಂದ್ರನೆಂದು ಬರೆದಿರುವುದು ತಪ್ಪಾಗಿರ ಬೇಕು.)

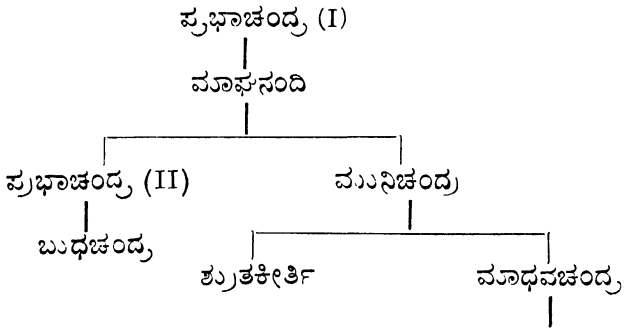
(೨) ಚನ್ನನ ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (I, ೩೨-೩೩) ಸ್ತುತ ನಾಗಿರುವ **ಕವಿಕಂದರ್ಪನೆಂಬ** ಬಿರುದುಳ್ಳ ಬಾಲಚಂದ್ರನು ಮಾಧವಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿದ್ಯನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನೊಬ್ಬ ಯತಿಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕವಿಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಈತನು ಸೌಂದತ್ತಿಯ ರಟ್ಟರಾಜನಾದ IV ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ(1199-1218) ಕಾಲದ ೨ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1204) ರಚಕನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ೧೬ ಕ್ರಿ. ಶ. 1150 ರಿಂದ ಈಚೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನಿಗೆ 'ಕವಿಕಂದರ್ಪ'ನೆಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಈ ಕವಿಕಂದರ್ಪ ಬಾಲಚಂದ್ರನು ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾಗಿರಲಾರನು.

(೩) ಬೇಲೂರು ಸಂ. 131 ೧೭— ಇದರಲ್ಲಿ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತನೆಂಬೊಬ್ಬ ಜೈನಯತಿಯ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—
ಸಮುದಾಯದ ಮಾಘಸಂದಿ

ಈತನು ಶಾ. ಶ. ೧೧೯೭ನೆಯ ಭಾವ ಸಂ| ಭಾದ್ರಪದ ಶುಕ್ಲ ೧೨ ಬುಧವಾರದಂದು (4ನೆಯ ಸಪ್ತಂಬರ 1275) ಸಮಾಧಿಹೊಂದಿದನೆಂದು ಅದೇ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಈತನೂ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನಾಗಿರಲಾರನು.

(೪) ಮತ್ತು (೫) ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಂ. 4— ೧೮ 'ಸಿಂಹನಂದಿ ಮುನಿ' ಅವರ ತದನಂತರಂ ಅರ್ಹದ್ವ್ಯಲ್ಯಾಚಾರ್ಯರುಂ ಬಿಟ್ಟದ ದಾಮನಂದಿ ಭಟ್ಟಾರಕರುಂ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕರುಂ ಮೇಘ ಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿದ್ಯದೇವರುಂ ಗುಣಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತದೇವರಿಂದ..... ಬಳಿಕ.....ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘದ ಕೊಂಡಕುಂದಾಸ್ವಯದ ಮೇಷ ಸಾಪಾಣಗಚ್ಛದ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರದೇವರ್' ಎಂದು, ಆ ಬಳಿಕ ಈ ಪೀಳಿಗೆ ಇದೆ—

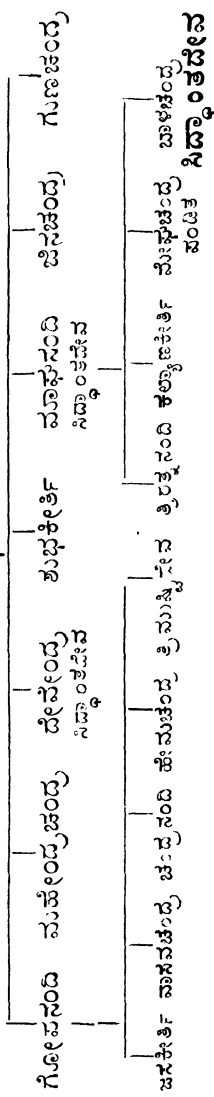

ತೈವಿದ್ಯ ಬಾಳಚಂದ್ರ (II)

(ಇದೇ ಬಗೆಯ ವಿವರವು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಂ. 57 ಹಾಗೂ 64 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.) ಈ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಂ. 4ನೆಯ ಶಾ. ಶ. ೧೦೪೩ ಶುಭಕೃತು ಸಂ. ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1122ನೆಯ ಶಾಸನ ದಿಂದ ಸನ್ಮಿಯಗಂಗನೆಂಬವನು ಆಗ್ಗೆ II ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ತ್ರೈವಿದ್ಯ ಬಾಳಚಂದ್ರನು ಆಗ್ಗೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ಆದರೆ I ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಬಾಳಚಂದ್ರನು ಎಷ್ಟು ವರ್ಷ

ಗೋವಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ

ವೈಭವನಂದ ಅಥವಾ ಚತುರ್ಮುಖದೇವ

ಗಳ ಹಿಂದೆ ಆಗಿಹೋದನೇನೋ ತಿಳಿಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ II ಬಾಳಚಂದ್ರನಿಗೆ ತ್ರೈವಿದ್ಯನೆಂದು ಬಿರುದಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆತನು ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ ತ್ರೈವಿದ್ಯನೆಂಬ ಬಿರುದಿಲ್ಲದ ಬಾಲಚಂದ್ರನಾಗಿ ರಲಾರನು; I ಬಾಳಚಂದ್ರನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1050ಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಇದ್ದಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದರಿಂದ ಆತನನ್ನೂ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

(೬) ಶ್ರ. ಬೆ. ಸಂ. ೬೯—ಇದರಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯಗಣದ ವಕ್ರಗಚ್ಛದ ಬಾಲಚಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗಿದೆ—

ಸ್ಥೇಯಾದ್ವಿಶ್ರುತ ಬಾಳಚಂದ್ರಮುನಿಪಃ ಶ್ರೀವಕ್ರಗಚ್ಛಾಧಿಪಃ
ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘ ಕಮಳಾಕರರಾಜಪಂಸೋ

ಶ್ರೀವಕ್ರಗಚ್ಛತೀತೋ ಮುನಿ ಬಾಳಚಂದ್ರಃ ||

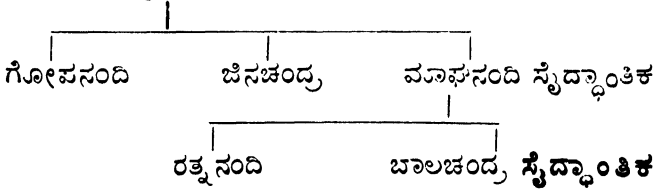
ವಿಶ್ರುತ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಮುನಿಪಸ್ವಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರಾಧಿಪಃ ||

ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಆತನ ಪೀಳಿಗೆ ಹೀಗಿದೆ— §

ಕಡವಯ್ಯನ ದೇವಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಗುರುವೆಂದಿರುವ ಬಾಲಚಂದ್ರನ ಪೀಳಿಗೆ ಕಲಸಾವುರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೧ ಹೀಗಿದೆ—

ದೇವೇಂದ್ರ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ

ವೃಷಭನಂದಿ ಅಥವಾ ಚತುರ್ಮುಖದೇವ

§ ಎದುರಿಗಿರುವ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

^೧ Mysore Archaeological Report (M. A. R.) 1923 (ಪು. ೩೮)

ಶ್ರ. ಬಿ. ೬೯ನೆಯ ಶಾಸನದ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನೂ ಈ ಕಲಸಾ ಪುರದ ಶಾಸನದ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನೂ ಹೋಲಿಸುವೊಡನೆಯೇ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಇದೂ ವಕ್ರಗಚ್ಛದ ಪೀಳಿಗೆಯೇ; ಆತ ಏನು ಈ ಬಾಲಚಂದ್ರ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕನು ವಕ್ರಗಚ್ಛದವನೇ, ಶ್ರ. ಬಿ. ೬೯ರಲ್ಲಿ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನೆಂದಿರುವಾತನೂ ಈತನೇ; ಅಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ಶ್ರೀಮೂಲ ಸಂಘ ಕಮಲಾಕರ ರಾಜ ಹಂಸೋ, ಎಂದದೆಯಾದರೆ ಕಳಸಾಪುರದ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘ ಪದ್ಮಾಕರ ರಾಜಹಂಸೋ' ಎಂದದೆ. ಕಲಸಾ ಪುರದ ಶಾಸನದಿಂದ ಈತನು ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೮ನೆಯ ದುರ್ಮುಖಿ ಸಂ. ೧ ದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1176) ಇದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕವಚ ಮಯ್ಯನ ದೇವಿಸೆಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಶಾಂತಿನಾಥ ಬಸದಿಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಉಳ್ಳ ಬೇಲೂರು ಸಂ. 129ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^{೨೦} ಈತನನ್ನು ಮಾಂಡವಿಯ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನೆಂದದೆ, ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಈತನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನೆಂಬ ಯತಿ ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರಬಲ್ಲಾಳ ರಾಯನ ಆಳಿಕೆಯ (1173-1220) ನಳ ಸಂ. ಕಾರ್ತಿಕ ಶುಕ್ಲ ೧ ಪ್ರಹವಾರದಂದು (ಕ್ರಿ. ಶ. 1196ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ 24 ಗುರುವಾರ ಆಚಾರ್ಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಆತನ ಗುರುವಾದ ಈ ವಕ್ರಗಚ್ಛದ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1176 ರಿಂದ 1196ರೊಳಗೆ ಮೃತವಾಗಿರಬೇಕು. ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕನಾದ ಈ ಬಾಲಚಂದ್ರನು ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ ಏನೂ ಬಿರುದಿಲ್ಲದ ಬಾಲಚಂದ್ರನಾಗಿರಲಾರನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನನ್ನು ಚಂದ್ರನೊಡನೆ ಉಪಮಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸುವಲ್ಲಿ (ಮಲ್ಲಿ I ೨೦; ಪಂ. ರಾ. I ೧೮) 'ಅಕುಟಿಳರ್' ಎಂದಿರುವುದ

ಶ್ರೀ. ಬಿ. ನಂ ೬೬

ಮಾಘನಂದಿ

ಗುಣಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿ

ನಯಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿ

ಮೇಘಚಂದ್ರ ಮಲಧಾರಿ ಪ್ರೇರಣದೇವ ದಾಮನಂದಿ ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಬಾಲಚಂದ್ರಮುನಿ ಮಂತ್ರವಾದಿ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ಸೇಮಿಕಂದ್ರ
ವ್ರತೀಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾ ಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದ್ಮನಂದಿ

ಒಂದ, ವಕ್ರ (=ಕುಟಲ) ಗಚ್ಛದವರಿಗೆ ಸಲ್ಲದ ಈ ಬಗೆಯ ಗುಣ ವಾಚಿಯ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ, ಆತನ ಗುರು ವಕ್ರಗಚ್ಛದವನೆಂದಿಗೂ ಆಗಿರಲಾರನೆಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವಿಶದವಾಗುತ್ತದೆ.

(೭) ದೇಶೀಯಗಣದ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛದ ನಯಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಅಥವಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಎಂದು ಬಿರುದುಳ್ಳ ಬಾಲಚಂದ್ರನ ಪರಂಪರೆ ಹೀಗಿದೆ— †

ಇದೇ ಪರಂಪರೆ ಕೆಲಕೆಲವು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶ್ರ. ಬಿ. ಸಂ. 330, 331, 333 ಮತ್ತು 335ನೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಶ್ರ. ಬಿ. ಸಂ. 327ರಲ್ಲಿ

ನಯಕೀರ್ತಿಸಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರೇಶ

ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ಮಾಘನಂದಿ ಪದ್ಮನಂದಿ ಸೇವಿಚಂದ್ರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬಾಳಚಂದ್ರ

ಎಂದೂ, ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟ ಸಂ. 150ನೆಯದರಲ್ಲಿ ೨೧

ಗುಣಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ

ನಯಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಬಾಳಚಂದ್ರ

ಎಂದೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ನಯಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಈ ಬಾಲಚಂದ್ರನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಅಥವಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ವನೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ; ಆತ ಏನು ಈತನು ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರು ವಾಗಿರಲಾರನೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಶ್ರ. ಬಿ. ಸಂ. 66ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ರುವಂತೆ ನಯಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ದಿಸಂಗತನಾದುದು ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೮ನೆಯ ದುರ್ಮುಖಿ ಸಂ| ವೈಶಾಖ ಶು. ೧೪ ಶನಿವಾರ

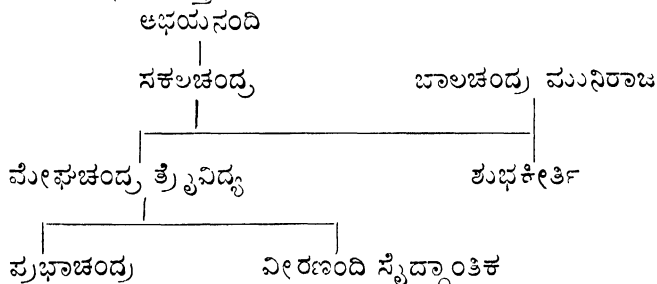
† ಎದುರಿಗಿರುವ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ೨೧ Ibid.

ದಂದು (24ನೆಯ ಎಪ್ರಿಲು 1176). ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟೆ ನಂ. 150 ರಿಂದಲೂ ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 327ರಿಂದಲೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಚಾಳಚಂದ್ರನು ಶಾ. ಶ. ೧೧೦೪ನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಸಂ ಪೌಷ್ಯ ಬಹುಳ ೩ ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಂದು ಇದ್ದನೆಂದೂ, ಕಾಂತರಾಜಪುರದ ಶಿಲಾಶಾಸನ ದಿಂದ^{೨೨} ಆತನು ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮುಖ ಸಂ ದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1213) ಇದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನನ್ನು ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟೆ ನಂ. 150ರಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 155ರಲ್ಲಿಯೂ 'ಸರಮಾಗಮವಾಂಧಿ' ಎಂಬ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಬೊಪ್ಪಣ ಪಂಡಿತನಿಂದ ಗೊಮ್ಮಟ ಸ್ತುತಿ (ಶ್ರ. ಬೆ. 234) ಯನ್ನು ಒರೆಯ ಸಿದ 'ಅಧ್ಯಾತ್ಮಕಕಾಂಧರ' ಬಾಳಚಂದ್ರನೆಂಬವನು ಈತನೇ. ನಾಗ ಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನು ಮಾತ್ರ ಈತನಾಗಿರಲಾರನು.

(ಲ) ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 153ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ 'ಬಾಳಚಂದ್ರ ಮುನಿಪ'ನ ಹೆಸರಿದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆತನನ್ನು ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದ 1. ೨೦ ಹಾಗೂ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ I. ೧೯ನೆಯ 'ಪ್ರಚುರ ಕಲಾ ನಿತ್ತರಕುಟೀರಾ' ಎಂಬ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದಲೇ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ! ಆತನು ಈ ಬಾಲಚಂದ್ರನೇ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಎಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಶಾಸನದ ಬರೆಹವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸವೆದು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಬಾಲಚಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವ ವಿವರವೂ ತಿಳಿಯದು, ಇದರಲ್ಲಿ ತೇದಿಯೂ ಇಲ್ಲ.

(ಫ) ಶ್ರ. ಬೆ. 140ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ 'ಶ್ರೀಮೂಲ ಸಂಘ ಕೃತ ಪುಸ್ತಕ ಗಚ್ಛ ದೇಶೀಯೋದ್ಯದ್ಗಣ'ದಲ್ಲಿ ಅಭಯನಂದಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಸಕಲಚಂದ್ರನಿಗೆ ಮೇಘಚಂದ್ರತ್ವೈವಿದ್ಯನೆಂಬ ಶಿಷ್ಯನಿದ್ದನೆಂದೂ, ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ವೀರಣಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ

ರೆಂದು ಇಬ್ಬರು ಶಿಷ್ಯರಿದ್ದರೆಂದೂ, ಆ ಮೇಘಚಂದ್ರತ್ರೈವಿದ್ಯನು ತಾನೇ 'ಬಾಳಚಂದ್ರ ಮುನಿರಾಜ ಪವಿತ್ರ ಪುತ್ರ'ನಾದ ಶುಭಕೀರ್ತಿ ಎಂಬಾತನ ಸಧರ್ಮನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶುಭ ಕೀರ್ತಿ ಮೇಘಚಂದ್ರನ ಸಧರ್ಮನೆಂದು ಇದೆಯೇ ವಿನಾ, ಆ ಮೇಘ ಚಂದ್ರನು ಶುಭಕೀರ್ತಿಯ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ, (ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬೇಲೂರು ಸಂ. 131ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಳಚಂದ್ರಪಂಡಿತನು ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಅಭಯಚಂದ್ರ ಎಂಬವರಿಬ್ಬರ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಕಂಡಿರುವಂತೆ) ಶುಭಕೀರ್ತಿಯೂ ಬಾಲಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮೇಘಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾಗಿದ್ದ ಸಕಲಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದು ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಮೇಘಚಂದ್ರನ ಸಧರ್ಮನಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಯತಿಗಳ ಪೀಳಿಗೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆ—

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಾಲಚಂದ್ರಮುನಿರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಬೇರೇನೂ ವಿವರವಿಲ್ಲ, ಆತನ ಗುರು ಯಾರೆಂದು ಕೂಡ ಹೇಳಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮೇಘಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿದ್ಯನು ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣದ I. ೧೯-೨೦ನೆಯ ಪದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ವೀರಣಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕನು ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ I. ೨೬-೨೭ನೆಯ ಪದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ಇವರಿಬ್ಬರೂ ನಾಗಚಂದ್ರನು

ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ವಿನಾ ಅನ್ಯರಾರೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಹೀಗೆ ಆತನಿಂದ ಸ್ತುತರಾದ ಇವರಿಬ್ಬರ ಹೆಸರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ 'ಮುನಿನಾಥ' (ಮಲ್ಲಿ X. ೧೩೩; ಪಂ. ರಾ. I. ೧೬) ಬಾಲಚಂದ್ರನಂತೆಯೇ ಮುನಿರಾಜನೆಂಬ ಬಾಲಚಂದ್ರನೂ ಇದ್ದಾನೆ; ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ಶುಭಕೀರ್ತಿ (ಪಂ. ರಾ. I. ೨೧-೨೨)ಯ ಸನಾಮನಾದ ಶುಭಕೀರ್ತಿ ಎಂಬೊಬ್ಬನೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನು ಈತನೇ ಎಂದೂ, ಆತನಿಂದ ಸ್ತುತರಾದ ಮಿಕ್ಕವರಲ್ಲಿ ಮೇಘಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿಧ್ಯ, ಶುಭಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ವೀರಣಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕರೆಂಬವರೂ ಈ ಶ್ರ. ಬೆ. 140ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಇವರೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಶ್ರ. ಬೆ. 158ನೆಯದರಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನ 'ಪ್ರಚುರಕಳಾನ್ವಿತರಕುಟಿಕರ್' (ಮಲ್ಲಿ I. ೨೦; ಪಂ. ರಾ. I. ೧೮) ಎಂಬ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಬಾಳಚಂದ್ರನೂ ಶ್ರ. ಬೆ. 140ನೆಯದರಲ್ಲಿ ಶುಭಕೀರ್ತಿಯ ಗುರುವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಬಾಲಚಂದ್ರನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿರಬೇಕು.

ಶ್ರ. ಬೆ. 140ರಲ್ಲಿ ಈ ಶುಭಕೀರ್ತಿಯನ್ನು 'ಘನದರ್ಪೋನದ್ಧ', 'ವಿತಥೋಕ್ತಿಯಲ್ತು', 'ಸಿಂಗದ ಸರಮಂ' 'ಪೋ ಸಾಲ್ವುದು' ಎಂಬೀ ಯಾವ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದೆಯೋ ಅವೇ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 72ರಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬ ಶುಭಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 72ನೆಯದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸವೆದು ಹೋಗಿದ್ದು, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಅದರಿಂದ ಬೇರಾವ ವಿವರವೂ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಶ್ರ. ಬೆ. 69ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಕ್ರಗಚ್ಛದ ಬಾಲಚಂದ್ರ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕನ ಸಧರ್ಮನೆಂದು ('ವಕ್ರಗಚ್ಛೇ ಜಾತಸ್ಮ್ಯ ಭಾವಃ ಶುಭಕೀರ್ತಿ ದೇವಃ')ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ

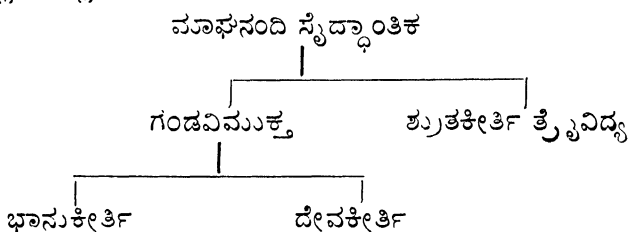
ಶುಭಕೀರ್ತಿಯಾದರೋ, ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರು ವಕ್ರಗಚ್ಛದವ ಸಂದಿಗೂ ಆಗಿರಲಾರನೆಂದು ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಆತನಿಂದ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶುಭಕೀರ್ತಿಯಾಗಿರಲಾರನು.

ಹೀಗೆ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ತುತರಾದ ಆ ಲ ಮಂದಿ ಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರ ಹೊಲಬು ದೊರೆತುದರಿಂದ, ಮಿಕ್ಕವರನ್ನು ಕುರಿತು ಏನಾದರೂ ಸೋವು ದೊರಕುತ್ತದೋ ನೋಡೋಣ.

(೧) ವರ್ಧಮಾನ (ಮಲ್ಲಿ I. ೧೭-೧೮; ಪಂ. ರಾ. I. ೧೪-೧೫) — ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 71 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನಮುನೀಂದ್ರನೆಂಬೊಬ್ಬನು ನಾಗಚಂದ್ರನ 'ವಿಮಳ ಶ್ರೌತಂ' (ಮಲ್ಲಿ I. ೧೮; ಪಂ. ರಾ. I. ೧೫) ಎಂಬ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದಲೇ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ತುತನಾದವನು ಈತನೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 66ರಿಂದ ನಯಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯರೆಂದು ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಬಾಲಚಂದ್ರರೊಂದಿಗೆ ಈ ವರ್ಧಮಾನನು ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 71ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಈತನೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವರಂತೆಯೇ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛದವನಾಗಿರಬೇಕು. ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 143ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀಮೂಲ ಸಂಘದ ದೇಸಿಯಗಣದ ಪೊಸ್ತಕಗಚ್ಛದ ಶ್ರೀಮನ್ಮೇಘಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿದ್ಯದೇವ'ನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಾತನು ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನ ಗುರುವೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಈ ಮೇಘಚಂದ್ರನು ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ಮೇಘಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿದ್ಯನೆಂದು ಕಂಡಿತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಆತನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಆ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರನ ಹಾಗೂ ವರ್ಧಮಾನದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ರಾಣಿಯಾದ ಶಾಂತಲೆಯ ತಾಯಿ

ಮಾಚಿಕಬ್ಬಿ ಸಸ್ಯಸನವನ್ನು ಕೆಯ್ದೊಂಡು ಮುಡಿಸಿದಳೆಂದು ಹೇಳಿ
ರುವ ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ ವರ್ಧಮಾನನು ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ತುತ
ನಾದ ವರ್ಧಮಾನನೇ ವಿನಾ ಬೇರೆಯವನಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಅದು
ಜರುಗಿದ ಶಾ. ಶ. ೧೦೫೩ನೆಯ ವಿರೋಧಿಕ್ಯತ್ ಸಂ| ದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ.
1131) ಈ ವರ್ಧಮಾನನು ಇದ್ದನೆಂದಾಗುತ್ತದೆ. [ಶ್ರ. ಬೆ. 274ರಲ್ಲಿ
ಶಾ. ಶ. ೧೨೯೫ನೆಯ ಪರಿಧಾವಿ ಸಂ| ವೈಶಾಖ ಶುಕ್ಲ ೩ ಬುಧವಾರ
(ಅಂದರೆ 7ನೆಯ ಎಪ್ರಿಲು 1372)ದಂದು ಇದ್ದನೆಂದಿರುವ ಬಲಾ
ತ್ಕಾರಗಣದ ವರ್ಧಮಾನನೂ ಆತನ ಪರಮಗುರುವೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ
ಹೇಳಿರುವ ಶುಭಕೀರ್ತಿಯೂ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಈಚೆಯ
ವರೆಂಬುದರಿಂದ ಆತನಿಂದ ಸ್ತುತರಾದವರಲ್ಲವೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳ
ಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ.]

(೨) ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ರೈವಿದ್ಯ (ಪಂ. ರಾ. I. ೨೪-೨೫)—ಶ್ರ.
ಬೆ. ಸಂ. 64ರಲ್ಲಿ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ ಇವೇ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸ
ಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳ್ಳದ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ರೈವಿದ್ಯನೆಂಬವನು ನಾಗ
ಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ರೈವಿದ್ಯನೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ
ವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಆತನ ಪೀಳಿಗೆ ಹೀಗಿದೆ—

ಹೊಯ್ಸಳ ನರಸಿಂಹನ (1143-1173) ಮಹಾಪ್ರಧಾನನಾದ
ಹುಳ್ಳನು ದೇವಕೀರ್ತಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯವಾಗಿ ನಿಸದಿಯನ್ನು

ಮಾಡಿಸಿದನೆಂದು ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ದೇವಕೀರ್ತಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 1143ರಿಂದ 1173ರೊಳಗೆ ಮೃತವಾಗಿರಬೇಕು, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ರೈವಿದ್ಯನು ಆ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿರಬೇಕು. ಚಂದ್ರ ಪ್ರಭ ಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1189) ಅಗ್ಗಳನ ಗುರು ವಾಗಿದ್ದ (I. ೨೪-೨೫; ೫೨) ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ರೈವಿದ್ಯನೆಂಬಾತನು ಈತನೇ (ಅನುಬಂಧ III).

(೩) ವಾಸುಪೂಜ್ಯ (ಪಂ. ರಾ. I. ೨೩)-ಶ್ರ. ಬೆ. ಸಂ. 348ನೆಯ ಶಾಸನದ ೨೦ನೆಯ ಓಳೆಯಲ್ಲಿರುವ 'ವಾಸುಪೂ-ಯ-' ಎಂಬುದು 'ವಾಸುಪೂಜ್ಯಯತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಇದು ತೀರ ಸವೆದು ಹೋಗಿದೆಯಾದರೂ ಇದರ ೯ನೆಯ ಓಳೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಭಯನಂದಿ'ಯ ಹೆಸರು ಕಾಣುವುದರಿಂದ, ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪರಂಪರೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಶ್ರ. ಬೆ. 140ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ (ಹಾಗೂ ಈ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿರುವ) ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗಿಂತ ಅಭಯನಂದಿಯ ಪರಂಪರೆಯೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗಾದರೆ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗಿರುವ ವಾಸುಪೂಜ್ಯನು ಅದೇ ಪರಂಪರೆಯವನೆಂದು ಈ ಶ್ರ. ಬೆ. 348ರಿಂದ ತೋರುವ ಈತನಾಗಿರಬೇಕು. [ಅರಸೀಕೆರೆ ಸಂ. 1, ^{೨೩} ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟ ಸಂ. 149, ^{೨೪} ಹಾಗೂ ಕಡೂರು ಸಂ. 69 ^{೨೫}ರಲ್ಲಿ ದ್ರಮಿಳಗಣದ ಶ್ರೀಮಾಲ ತ್ರೈವಿದ್ಯನ ಶಿಷ್ಯನಾದೊಬ್ಬ ವಾಸುಪೂಜ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನ ಹೆಸರಿದ್ದು, ಆತನು ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೦ನೆಯ ಸರ್ವಧಾರಿ ಸಂದಿಲ್ಲ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1168) ಇದ್ದನೆಂದು (ಅರಸೀಕೆರೆ ಸಂ. 1) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನಾದ ಈ ವಾಸುಪೂಜ್ಯನು ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಬರೇ ವಾಸುಪೂಜ್ಯಮುನಿಯೆಂದಷ್ಟೇ ಸ್ತುತನಾದ ಏನೂ ಬಿರುದಿಲ್ಲದ ಆ ವಾಸುಪೂಜ್ಯನಾಗಿರಲಾರನು.]

೨೩. E. C. V. ೨೪. Ibid. ೨೫. E. C. VI.

ಇನ್ನು ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವೀ ಯತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುವ ಕಾಲಮಾನದಿಂದ ಆತನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ. ಶ್ರ. ಬಿ. ನಂ. 127ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ಮೇಘಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿದ್ಯನು ಶಾ. ಶ. ೧೦೩೭ನೆಯ ಮನ್ಮಥ ಸಂ ಮಾರ್ಗ ಶಿರ ಶುದ್ಧ ೧೪ ಬೃಹವಾರದಂದು (3ನೆಯ ದಶಂಬರ 1115) ದೇವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂದನೆಂದೂ ಆತನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಪುಭಾಚಂದ್ರನು ಆತನಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯವಾಗಿ ಹೊಯ್ಯುಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ (1106-1141) ದಂಡನಾಯಕನಾದ ಗಂಗರಾಜನ ಹೆಂಡತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮತಿ ದಂಡ ನಾಯಕಿತಿ ಮಾಡಿಸಿದ ನಿಷಿದ್ಧಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯು ತ್ತದೆ. ಆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮತಿ ದಂಡನಾಯಕಿತಿ ಶಾ. ಶ. ೧೦೪೪ನೆಯ ಪ್ಲವ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1121-22) 'ಸಮಾಧಿವೆರಸಿದಳ್' ಎಂದು ಶ್ರ. ಬಿ. 128ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಆಕೆ ಮೇಘಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿದ್ಯನಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷವಿನಯ ಮಾಡಿಸಿದ ನಿಷಿದ್ಧಿ ಗೆಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1115ರಿಂದ 1120ರೊಳಗೆ ಆಗಿರಬೇಕು; ಅತ ಏವ ಆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವ ಶ್ರ. ಬಿ. ನಂ 127ನೆಯ ಶಾಸನವು ಆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ತರುವಾಯದ ಲೇಖನವೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮತಿ ಸಮಾಧಿ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನ ಲೇಖನವೂ ಆಗಿದ್ದು ಕ್ರಿ. ಶ. 1120ರಿಂದ ಆಚೆಯದಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಈಚೆಯದಾಗಿರಲಾರದು. ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮೇಘಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಪರಾಮಾ ಯಣದ 1. ೨೦ನೆಯ 'ಮುನಿನಾಥಂ ದಶಧರ್ಮಧಾರಿ' ಎಂಬ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತವನ್ನೂ ಕೊರೆದಿರುವುದರಿಂದ, ನಾಗಚಂದ್ರನು ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಬಹುಶಃ ಮೇಘಚಂದ್ರನು ಸಮಾಧಿ ಹೊಂದಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1115ಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮುಂಚೆಯೇ (ಇಲ್ಲವೆ ಆದಾದ ಈಷತ್ಕಾ ಲಾನಂತರ) ರಚಿಸಿದ್ದು, ಅದು ಕೆಲಕಾಲದಿಂದ ಆ ಮೇಘಚಂದ್ರನನ್ನು

ಕುರಿತು ಜೈನರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಲುವಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಆತ ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತೀರ್ಣವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ

ಈಗ 'ಮುನಿನಾಥಂ ದಶಧರ್ಮಧಾರಿ' ಎಂಬ ವೃತ್ತವು ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೇ (I. ೨೦) ವಿನಾ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮೇಘಚಂದ್ರನ ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ, ನಾಗ ಚಂದ್ರನು ಪಂಪರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಮುಂಚೆ ರಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ತಾನೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಅನುಮಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದಾದರೂ, ಶುಭಕೀರ್ತಿ, ವಾಸುಪೂಜ್ಯ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ರೈವಿದ್ಯ ಮತ್ತು ವೀರಣಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕರೆಂಬೀ ನಾಲ್ವರನ್ನು ಆತನು ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸದೆ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ (I ೨೧-೨೭) ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರಡು ಕಾವ್ಯರಚನೆಗಳ ನಡುಗಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಈ ನಾಲ್ವರೊಂದಿಗೆ ಪರಿಚಿತನಾಗಿ, ಅವರನ್ನು ಮನ್ನಿಸತೊಡಗಿರಬೇಕು, ಅಥವಾ ಆ 'ನಡುಗಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಈ ನಾಲ್ವರು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು, ಆದುದರಿಂದ ತಾನು ಆ ಬಳಿಕ ರಚಿಸಿದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಜಿಕವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದು ಸ್ವತಃ ಏನು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ, ಆತನು ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ತಾನೇ ಪಂಪರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದು ಕಂಡಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. ಆತನ ಪಂಪರಾಮಾಯಣವು ಜೈನ ರಾಮಾಯಣವೇ ಆದರೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಆತನು ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನೆಂಬ ವಿಶೇಷ ಗೌರವದಿಂದೇನೋ 'ರಾಮ ಜಿನಂ' (ಪಂ. ರಾ. XVI. ೯೬) ಎಂದಿರುವನಾದರೂ, ಜೈನಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಧರ್ಮದ ೯ ಮಂದಿ ಬಲದೇವರಲ್ಲಿ

ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದು ಅದರ ೬೩ ಮಂದಿ ಶಲಾಕಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿ
 ರುವನೇ (ಅಜಿತ. XI. ೨೦ ಗದ್ಯ) ಏನಾ ಸ್ವಯಂ ಜಿನಸಲ್ಲ, ಸ್ವಯಂ
 ಜಿನರಾದ ಆ ೨೪ ಮಂದಿ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ,
 ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (I ೫೦) ತಾನು 'ಜಿನ
 ಕಥೆಯಂ ಪೇರ್ವಿನೆ' ಎಂದಿರುವಾ ಜಿನಕಥೆ ಶ್ರೀಮಲ್ಲಿನಾಥನಂ
 ತೆಯೇ ಯಾರೋ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನು ಕುರಿತುಳ್ಳ ಕವಿತೆ
 ಯಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು ಅಸಂದಿಗ್ಧ ಅತನ ಪಂಪರಾಮಾಯಣ
 ವಾಗಿರಲಾರದು. ಆದಕಾರಣ ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತಾನು
 ಜಿನಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವಾತನೆಂದಿರುವ ಈತನು ಅದೇ ಬಗೆಯ
 ಬೇರೆಯೇ ಯಾವುದೊಂದು ತೀರ್ಥಂಕರ ಚರಿತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ
 ಸ್ವಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದ ಮುಂಚೆಯೇ
 ರಚಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬಹು
 ಮಾನ್ಯರಾಗಿರುವ ಜೈನಯತಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ
 ಈತನು ಮೇಘಚಂದ್ರ, ತ್ರೈಪಿದ್ಯನನ್ನು 'ಮುನಿನಾಥಂ ದಶಧರ್ಮ
 ಧಾರಿ' ಎಂಬ ಅಡೊಂದೇ ಪದ್ಯದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಆ ಬಳಿಕ ರಚಿಸಿದ
 ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಯತಿಯನ್ನು 'ಮೂವತ್ತಾರಿಂ
 ಗುಣದಿಂ' (I. ೨೧) ಎಂಬಾ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸಿ,
 ತಾನು ಇನ್ನೂ ಒಳಿಕೆ ರಚಿಸಿದ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮೇಘ
 ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅವೆರಡೂ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ (I. ೧೯-೨೦) ಸ್ತುತಿಸಿರಬೇಕು;
 ಮತ್ತು ಹೀಗಾದರೆ, ಈತನ ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳು ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ
 ದಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿವೆ (ಅನು
 ಬಂಧ II) ಎಂಬುದರಿಂದ, ಇದೇನೂ ಚೋದ್ಯವೆನಿಸದು. ಅಥವಾ
 ಇನ್ನೂ ಸಾಕೂತವಾದೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಾ
 ದರೆ, ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಖಾಸಾ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನನ್ನು

ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದ I ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ೨ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ (೧೯-೨೦) ಸ್ತುತಿಸಿ, ಆ ಬಳಿಕ ಅದೇ ಕಾವ್ಯದ Xನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪದ್ಯದಿಂದ (೧೩೩) ಸ್ತುತಿಸಿ, ತನ್ನ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ Iನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಅವೇ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ (೧೬-೧೭-೧೮), ಆ ಪದ್ಯಗಳ ಅಲ್ಲೆಯ ವರಿಸೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ, ಸ್ತುತಿಸಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕು.

ಮೇಘಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿಧ್ಯನನ್ನು ಸ್ವೀಯಗುರುಭಾವದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಆತನನ್ನು ಕಂಡು ಬಲ್ಲವನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದರಿಂದ, ಕ್ರಿ. ಶ. 1115ರಲ್ಲಿ ಮೇಘಚಂದ್ರನು ಮೃತವಾದಾಗ ಈತನಿಗೆ ಊರಷ್ಟಾದರೂ ವಯಸ್ಸಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1090ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕೆನ್ನಬಹುದು. ಹಾಗಾದರೆ ತಾನು 'ಜಿನಕಥೆಯಂ ಪೇಲ್ಪಿದನಿ' ಎಂದಿರುವ ತನ್ನ ಪ್ರಾಯಶಃ ಪ್ರಥಮ ಕೃತಿಯಾದ ಆ ತೀರ್ಥಂಕರ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಈತನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1110-1115ರೊಳಗೆ ರಚಿಸಿರಬಹುದು. ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1110-1120ರೊಳಗಣದೆಂದು ಈ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವ ಆ ಬಿಜಾಪುರದ ಶಿಲಾಲೇಖವು ಹುಟ್ಟುವಂದು ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸುಮಾರು ೨೦-೩೦ ರಷ್ಟು ಪ್ರಾಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಈತನೇ ಅದರ ರಚಕನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಬಹುದು; ಅದನ್ನೀತನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1115-1120ರೊಳಗೆ ರಚಿಸಿರಬಹುದು. ಮೇಘಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿಧ್ಯನ ಹಿರಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರನು ಶಾ. ಶ. ೧೦೬೮ನೆಯ ಕ್ರೋಧನ ಸಂ| ಅಶ್ವಯುಜ ಶುಕ್ಲ ೧೦ ಬೃಹವಾರದಂದು (27ನೆಯ ಸಪ್ತಂಬರ 1145) ಸ್ವರ್ಗತನಾದನೆಂದು ತಿಳಿಸುವ ಶ್ರ. ಬಿ. 140ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮೇಘಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಅವೆರಡೂ (I. ೧೯-೨೦)

ಪದ್ಯಗಳಿವೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲದ ವೀರಣನಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕನನ್ನು ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ (I. ೨೬-೨೭) ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಅವೇ ೨ ಕಂದಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಪಂಪರಾಮಾಯಣ ವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1145ಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1140ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವನ್ನು ಆತನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1115 (ಅಥವಾ 1120) ರಿಂದ 1140ರೊಳಗೆ ರಚಿಸಿರಬೇಕು.

ನಾಗಚಂದ್ರನು ತಾನು 'ಜನಪತಿ' ಸಭೆಯೊಳಗೆ ಪೂಜ್ಯಂ' (ಮಲ್ಲಿ I. ೪೧) ಎಂದೂ 'ಚತುರ ಕವಿಜನಾಸ್ಥಾನ ರತ್ನಪ್ರದೀಪ' ನೆಂದೂ (ಮಲ್ಲಿ I ೪೩; III. ೧೨೫; IV. ೧೫೨; V. ೧೦೫) ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಆತನ 'ನರೇಂದ್ರ ಚೂಡಾರತ್ನ' (ಮಲ್ಲಿ. IV ೧; VIII. ೪; ಪಂ. ರಾ. XII. ೫, ೧೩) ಎಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದ (I. ೪೧) 'ವಸುಧಾಪತಿಯ ಕಟಕ ದೊಳ' ಎಂಬ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ ಮೂಡುವಂತೆ ರಾಜಮಾನ್ಯನೆಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಮೂಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಆತನೊಬ್ಬ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕುರಿತು

೨೬ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯ ಆವೃತ್ತಿ 1895) ಈ ಪದ್ಯದ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನ ನುಡಿ ' ಜಿನಪತಿ ' ಎಂದಿದೆ. ಜಿನಪತಿ ಎಂದರೆ ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರರು, ಜಿನಪತಿ ಸಭೆ ಎಂದರೆ ಆ ೨೪ ಮಂದಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಕೈವಲ್ಯಸಭೆ; ಅಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಪೂಜ್ಯನಾಗಿದ್ದನೆಂದರೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ ಆ ಪಾಠವು ತೀರ ತಪ್ಪೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಅದು ' ಜನಪತಿ ಸಭೆ ' ಎಂದೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ ನಾನದನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ.

‘ಕಿಲಿ’ದೀ ಕಥಾ ಪರಿಸ್ಪಂದ ‘ವೆಂದೂ, ‘ಕೃತಿ ಸಾಧಾರಣಮಾದೊಡ’ ಮೆಂದೂ (I. ೪೫-೪೬) ತಾಸೇ ಹೇಳಿ, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೂ ಕಿರಿ ದಾದ ಆ ವೈಶ್ರವಣನ ಕಥೆಯನ್ನು ಈತನು ೯-೧೦ ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಸ್ವಕ್ಕೆ ಎಳೆದನೇಕೆ ಎಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ತನಗೆ ಮಾನ್ಯನಾಗಿರುವ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಅರಸನನ್ನು ಕುರಿತು ಆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ (ಪಂಪ-ರನ್ನ ರಂತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಅಲ್ಲವಾದರೂ) ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲವಾದರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದೊಂದು ಸಾಕೂತವಾದ ಸೂಚನೆಯಿಂದ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ—

(೧) ವೈಶ್ರವಣನ ಮೂಲಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ನಾಗ ಭಟ್ಟಾರಕನೆಂಬವನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಖಾಸಾ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರಯತಿ ಯನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ,^{೨೭} ಆ ‘ಬಾಳಚಂದ್ರಾಪರ ನಾಮಧೇಯರಪ್ಪ ಶ್ರೀನಾಗಭಟ್ಟಾರಕ’ರಿಂದ—(ಮಲ್ಲಿ. x. ೧೨೮.) ವೈಶ್ರವಣನು ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿದನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಆ ವೈಶ್ರವಣ ನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಅರಸನನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿರಬೇಕೆಂಬುದೂ ಸಹಜವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಆತನ ಪೋಷಕನಾದ ಅರಸನು ಜೈನ ನಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಇಲ್ಲ, ಬಾಲಚಂದ್ರನಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಇಲ್ಲ; ಪಂಪನು ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನಿಗೆ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿ ಯಾದ ಬಸವಾಸಿಯಲ್ಲಿಯ ‘ವರದಾ (ನದಿಯು) ಪುಣ್ಯಾಂಬು’ವನ್ನು (ಪಂ. ಭಾ. XIV. ೩೧) ಹೊರಿಸಿ ತಂದಂತೆ, ತನ್ನ ಗುರುವಾದ

^{೨೭} ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೂ (VI. ೨೭) ಈ ಕವಿ ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನನ್ನು ಸರ್ವಭೂತಹಿತ ಭಟ್ಟಾರಕನೆಂಬ (ತನ್ನ) ಕಥಾವ್ಯಕ್ತಿ ಯಾದೊಬ್ಬ ಜೈನಯತಿಯಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಪಾಂಚಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಅರಸನಲ್ಲಿಯೂ ತನಗಿರುವ ಗೌರವ ಮಮತೆಗಳಿಂದ ತಾನೇ ಈ ಕವಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಡವೆರಸಿ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಕಥಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕರಿಸಿರಬೇಕೇ ವಿನಾ ಆ ಹೋಲಿಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿರಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ.

(೨) ಈ ಜೈನಪುರಾಣದ ಉಪಸಾಯಕನಾದ ಆ ವೈಶ್ರವಣನನ್ನು ಈ ಕವಿ 'ಷೋಡಶರಾಜರೊಳ್ಳೊರೆಗೆ ವಂದಂ' (ಮಲ್ಲಿ. III ೧೮) ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಷೋಡಶರಾಜರೆಂದರೆ ವೈದಿಕಧರ್ಮದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ಷೋಡಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲದೆ ಜೈನಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಭರತ-ಸಗರಾದಿ (ಆಜಿತ, XI ೨೦ ಗದ್ಯ) ಜೈನರ ದ್ವಾದಶಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ, ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದಾದ ಆತನ ಪೋಷಕನಾದ ಅರಸನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಸ್ವಯಂ ಜೈನನಾಗಿರದೆ ವೈದಿಕಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಒಲವತ್ತರವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

(೩) ಆ ವೈಶ್ರವಣನನ್ನು ಕುರಿತು (III ೫೧)

'ಧರಣೀನಾಥ ಸವಕ್ರವಿಕ್ರಮಧನಂ ಭೂಚಕ್ರಮಂತಾಳ್ವಿದಂ||'
ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಣ ಬಿಜಾಪುರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ 'ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ' (ಪದ್ಯ ೩) ನಾದ 'ವಿಕ್ರಮಾಭರಣ' (ಪ. ೨) ನೆಂಬ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಹೆಸರು ಧ್ವನಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

(೪) ವೈಶ್ರವಣನ 'ಅಗ್ರಮಹಿಷಿ' (ಮಲ್ಲಿ III ೫೩) 'ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಹಾದೇವಿ' (III ೫೨, ೫೫, ೫೬) ಎಂಬಲ್ಲಿ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ 'ಪಿರಿಯರಸಿ' ಯಾದ 'ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಹಾದೇವಿ'ಯ ೨೮ ಹೆಸರು ಧ್ವನಿಸದಿರದು.

(೫) ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ (V ೬)

‘ ಪ್ರಚಂಡ ವಿಕ್ರಮಧನರಾತ್ಮ ಬಾಂಧವ-ಪರಾಭವ-ಭಾರಮನೇಕೆ-
ಸ್ಥಿರಿಪರ ’

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕ ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಪರವಾಗಿ ಪ್ರಚಂಡ ವಿಕ್ರಮಧನರಾಗಿರುವವರು ತಮ್ಮ ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಪರಾಭವದ ಭಾರವನ್ನು ಸ್ಥಿರಿಸಲಾರರು ಎಂಬಂತೆಯೇ, ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ II ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಂದ ತನಗಾದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸ್ಥಿರಿಸಲಾರದೆ ಆತನನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಾನು ಅರಸಾದ, ಆ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಕೈಯ್ಕೆ ಈ ಬನವಾಸಿಯ ಅಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಜಯಸಿಂಹನು ತನಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಎದ್ದಾಗ ಆತನನ್ನೂ ಗೆದ್ದ ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಪರವಾಗಿ ಪ್ರಚಂಡನಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಂಥವರು ತಮಗೆ ತಮ್ಮ ಬಾಂಧವರಿಂದ (ಲಾದರೂ) ಉಂಟಾದ ಪಂಭವದ ಭಾರವನ್ನು ಸ್ಥಿರಿಸಲಾರರೆಂದೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

(೬) ಮೈಶ್ರವಣನನ್ನು ‘ರಾಜ ಸರ್ವಜ್ಞ’ (ಮಲ್ಲಿ III ೨೧; VII ೧೦೭; IX ೨೧; X ೧೦೧) ಎಂದದೆಯಷ್ಟೇ. ಪಂಪನು ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಚಾಳುಕ್ಯ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ‘ಸರ್ವಜ್ಞ ಭೂಪತಿ’ ಎಂದೂ (ಪಂ. ಭಾ. XIV ೩೨), ಜನ್ನನು ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರನರಸಿಂಹನನ್ನು ‘ಸರ್ವಜ್ಞ ಭೂಪ’ ನೆಂದೂ (ಅನಂತ I. ೫೬) ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನೆನವಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ, ನಾಗಚಂದ್ರನು ಅದೇ ಬಿರುದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತನು ಆತನ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಮೈಶ್ರವಣನೇ ಅಲ್ಲ, ಆ ಮೈಶ್ರವಣನಲ್ಲಿ ಅರೋಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಅರಸನನ್ನು ಆತನು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಯಾದರೂ ಹೀಗೆಂದು ಹೊಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಹೊಳೆಯದಿರದು. ಅದ

ಲ್ಲದೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಮಗನೂ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಭೂಲೋಕಮಲ್ಲ III ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ (1126-1138) 'ಸರ್ವಜ್ಞ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ,'²⁹ 'ಸರ್ವಜ್ಞ ಮಹೀಭೃತ್'³⁰ ಎಂಬ ಜರುದು ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಅದನ್ನೇ ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ವೈಶ್ರವಣನಲ್ಲಿ ತಾನು ಆರೋಪಿಸಿರುವ ಆತನ ತಂದೆಯಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಈ ಕವಿ ಹೇಳಿರಲಾಯಿತು, ಅಥವಾ ಆತನನ್ನು ತಂದೆಗಿಂತ 'ಮಿಗಿಲೇ ತನ್ನ ತನಯ' (ಮಲ್ಲಿ ix. ೧೦೦) ನೆನಿಸಬೇಕಾದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ತಂದೆಯನ್ನು ರಾಜಸರ್ವಜ್ಞನೆಂದು ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿರಲಾಯಿತು.

(೭) ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ ಗ್ರಂಥಾವತಾರದ ಜಿನ ಸ್ತುತಿಯುಳ್ಳ ಸ್ವರ್ಗರೇಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನೆಂತೋ ಅಂತೆಯೇ ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನನ್ನೂ ಈ ಕವಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುತ್ತಾನೆಂಬುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆದರಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಭೂಲೋಕಮಲ್ಲ III ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿಯೇ ಆದರೂ ಸೂಚಿಸುವ ಅರ್ಥವೂ ಧ್ವನಿಸುವಂತಿದೆ; ಹೇಗೆಂದರೆ- (ಕ) ಬಾಲಚಂದ್ರೋಚ್ಚಲತೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನೆಂಬ ಹೆಸರಲ್ಲಿರುವ (ಬಾಲ) ಚಂದ್ರಮೌಲಿತ್ವವು ದ್ವೈತಕವಾಗಿದೆ; (ಖ) ಅನೇಕ ಮಂಡಳೇಶ್ವರರಿಂದಲೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಸಾಮಂತರಿಂದಲೂ ಪ್ರಣತನಾದ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ 'ಪಾದಪೀಠ ಭೂಪಾಲೋತ್ತಮ ತಾರಾತರಳ ಮಣಿಗಳಿಂ'ದ ಅಂಕೃತವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ಯಥಾರ್ಥವೇ; (ಗ) 'ಉತ್ತಮಾಂಗಂ ಶರಜ್ಞೋತ್ತಮಾಂಷು ಪಾಂಡು

29 Ibid: Supplement 1927 (App. F. ನಂ. 62. ಪು. 5)

30 'ತತ್ಪುತನವಿಕಳಾ ಸುಪತ್ನಂಧಿ ತನ್ನೊಳಿಸೆಯೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಮಹೀಭೃತ್ ಸಂಜ್ಞಿವಡೆದನ್' (ದಾವಣಗೆರೆ ನಂ. 41. E. C. XI.)

ಚಕ್ರ ರತ್ನಗಳೆಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದೂ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರ ವರ್ತನೆಗೆ ನೇರಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದೇ; (ಘ) ಆತನು 'ದಿವ್ಯ ಭಾಷಾ ವ್ಯಾಪಾರೋದಾರನಾದಂ' ಎಂದೂ ಇದೆಯಷ್ಟೇ. ದಿವ್ಯ ಭಾಷೆ ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಿಂದಲೇ (XIV. ೨೯೪) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. III ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಮಾನ ಸೋಲ್ಲಾಸ' ಅಥವಾ 'ಅಭಿಲಾಷಿತಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಎಂಬ ೩೧ ವಿವಿಧ ಸಂಗ್ರಹ ಉಳ್ಳ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಏವಂಚ ಈ ಬಗೆಯ ಹೋಲಿಕೆ ಆಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಮಾತಿಂದ ಸೂಚಿತ ವಾಗಿದೆಯೇ ವಿನಾ ತುದಿಯಿಂದ ತುದಿವರೆಗೆ ಸರ್ವಾಂಗೀವಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೈಶ್ರವಣನನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ (ಮಲ್ಲಿ VIII ೧೩೯; IX. ೯೨, ೧೧೩) 'ಮಹಾ ಮಂಡಲೇಶ್ವರ' ನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಎಂಬ ಇದೊಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತವೇ ಸಾಕು; ಏಕೆಂದರೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮಾತಿಂದ ವ್ಯಂಗ್ಯ ವಾಗಿಯಾದರೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ನಾದರೂ ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಮಹಾ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರು ತನ್ನ ಕೆಯ್ಯೆಳಗಿದ್ದ ಸಮಗ್ರ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ನಲ್ಲದೆ ತಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರನಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ.

ಹಾಗಾದರೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದ ಆಪೂರ್ವ ಕಥೆಯ ನಾಯಕನಾದ ಮೈಶ್ರವಣನಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, ಆತನ ಮಗನಾದ ಶ್ರೀಧರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನೆಂದೂ, ಗ್ರಂಥಾರಂಭದ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ III ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಆತನು 'ದಿವ್ಯ ಭಾಷಾ ವ್ಯಾಪಾರೋದಾರನಾದ'ನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆ

೩೧ 'ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶತಿಲಕಃ ಶ್ರೀಃ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಭೂಪತಿಃ | ಕುರುತೇ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ವಿಶ್ವೋಪಕಾರಕಮ್ ||' (ಅಭಿಲಾಷಿತಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ. I. ೧- Mysore University Sanskrit Series ನಂ. 69)

III ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1126ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶಾ. ಶ. ೧೦೫೧ನೆಯ ಸೌಮ್ಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1129) ತನ್ನ 'ಅಭಿಲಾಷಿತಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ'ಯನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ೩೨ ಈತನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದ ರಚನೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1130 ರೊಳಗೆ ಆಗಿರಬೇಕೆನ್ನುವುದು. ಹೀಗೆಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1090ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ೪೦ ರಷ್ಟು, ಆ ಬಳಿಕ ಕ್ರಿ. ಶ. 1140 ರಲ್ಲಿ ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ೫೦ ರಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ನಾಗಚಂದ್ರನು ಜನ್ಮಭೂಮಿ ಯಾವುದಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ವಿಚಾರಿಸುವ. (೧) ಈತನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (I. ೩೮) ರೂಪಕೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿರುವ ಬಹಿತ್ರಯಾತ್ರೆ ಎಂಬುದು ತಕ್ಕಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾದ ಸಂಯಾತ್ರೆ (ಆತನವ ಸಮುದ್ರಯಾತ್ರೆ) ಯಾ ರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಒಂದೆರಡು ತಾಸುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯನ್ನು ಆಚೀಚೆ ಹಾದು ಹೋಗುವ ತೆಪ್ಪದ ಅಲ್ಲವೆ ಓಡದ ಪಯಣವಲ್ಲವೆಂದು ಅದೇ ಪದ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಈ ಕವಿ ತಾನೇ ಹಡಗದಲ್ಲಿ ಕಡಲನ್ನು ದಾಂಟಿಲ್ಲವಾದರೆ 'ಪಯೋಧಿವೇಲೆ' (I. ೩೮) ಯಲ್ಲಿದ್ದು ಹಡಗುಗಳ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಕಂಡಾದರೂ ಬಲ್ಲವನಾಗಿರಬೇಕು; (೨) ಈತನ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರದ ವರ್ಣನಾವಸರದಲ್ಲಿ 'ತೆರೆ ತೆರೆಯನಟ್ಟಿದುವು ಬಿಟ್ಟದ ಬೆಂಬಲಿಯಂ ಬಿಟ್ಟಟ್ಟುವವೋಲ್' (XII. ೯೦) ಎಂದಿರುವ ಉಪಮೆ ಧನುಷ್ಕೋಟಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಗುಜ್ಜಾದ ತೆರೆಗಳುಳ್ಳ ಆ ದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ನೇರಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಈತನು ದಕ್ಷಿಣ

ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡಿರಲಾರನು ಎಂದಾಗುವಂತೆಯೇ, ಈತನು ಪೂರ್ವಸಮುದ್ರವನ್ನೋ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರವನ್ನೋ ಕಂಡಿದ್ದು ದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ತಾನೆ ಹೀಗೆಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು; (೩) ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (VIII. ೭೬-೧೦೮) ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ (VII ೧೩೯-೧೬೯) ಏಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವ ಆ ವರ್ಷಾಕಾಲದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ' ಪಡುವಣ ಕಡಲಿಂದೊಗೆದುದು..... ನೀರಂಧ್ರ ನೀಲ ನೀರದ ನಿವಹಂ ' (ಮಲ್ಲಿ VIII ೮೩; ಪಂ. ರಾ. VII. ೧೪೩) ಎಂದಿರುವೀತನು ಆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕಣ್ಗಾರೆ ಕಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ಆಗುವಂತೆಯೇ, ಅದನ್ನು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಕಂಡಿರಬೇಕೆಂದೂ ಆಗುವುದರಿಂದ, ಈತನು ಕಡಲಿಂದ ದೂರವಾಗಿರುವ ಒಳನಾಡಿನ ಯಾವುದೊಂದು ಊರಿನವನಾಗಿದ್ದು ಯಾರಾದರೂ ತಂತಮ್ಮ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಕ್ಕೆ ಮಿಸುಕಾಡಲೊಲ್ಲದ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಡುಗಡಲಿನ ತೀರದವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಕಡಲಿಂದ ಒಗೆತರುವ ಮುಗಿಲ ಗಡಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿರಬಹುದೇನೋ ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ, ಈತನು ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರದ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಯಾವುದೊಂದು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ತಾನು ಕಂಡು ಬಲ್ಲ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ತಾನೆ ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಹೀಗೆಂದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಬಲವತ್ತರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಈತನು ಬಹುಶಃ ಬನವಾಸಿಯ ಸೀಮೆಯವನಾಗಿರಬೇಕು. ಪಂಪ ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಷಾ ಕಾಲದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ (VII. ೨೨-೨೫ ಗದ್ಯ) ಕೂಡ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಸ್ಫುರದ್ರೂಪವಾದ ಯಥಾರ್ಥತೆಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿರುವೀತನು ಆ ' ಆದಿ ' ಪಂಪನಂತೆ ಪಡುಗಡಲಿಂದ

ಸಾಕಷ್ಟು ಒಳಗಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಬಸವಾಸಿ ಪಟ್ಟಣದವನೇ ಆಗಿರದೆ, ಪನ್ನಿಚಾರ್ಪಿಸಿರವೆಂಬಾ ಬಸವಾಸಿ ದೇಶದ ಪಡುಗಡಿಯ ಕಡಲದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಇರುವ ಯಾವೊಂದು ಊರಿನವನಾಗಿರಬೇಕು.

ನಿರಾಧಾರವಾಗಿ ಯಾವುದೊಂದು ಚನಶ್ರುತಿ ಹುಟ್ಟಿದೊಂದಾದರೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಎಳೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಗ್ನಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಹಾ ಮಂಡಳೀಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ರಾಜಧಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ನೆಲಸಿರುವೆಂದು ತಾನೆ ಆತನಿಗೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಬ್ಬಿಗಿತಿಯಾದ ಕಂತಿಗೂ ಆದನೆಂದಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ೩೩ ನಡೆದಿರಬೇಕು. ತಾನು 'ಜಿನ ಕಥೆಯಂ ಪೇಳ್ವಿನೆ' (ಮಲ್ಲಿ I. ೫೦) ಎಂದಿರುವ ತನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಕೃತಿಯನ್ನು ಈತನು ಬಹುಶಃ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಕ್ರಿ. ಶ. 1110-1115 ರೊಳಗೆ ರಚಿಸಿರಬಹುದು.

ಈತನ ಪೂರ್ವಿಕನಾದ ರನ್ನನು (ಗದಾ. I. ೩೪) ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸಾಮಂತರನ್ನು ಆ ಬಳಿಕ ಮಹಾಮಂಡಳೀಶ್ವರರನ್ನು ಸೇರಿ ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿದಂತೆ, ಈತನೂ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು ಬಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಯುವರಾಜನಾದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಆ ಶಿಲಾಲೇಖವನ್ನು ಅಲ್ಲಿರುವೆಂದು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1120 ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರಬಹುದು. ಈತನು 'ಮಲ್ಲಿದೇವ' (ಬಿಜಾಪುರದ ಶಿಲಾಲೇಖ-ಪದ್ಯ ೬) ನೆಂದಿರುವ ಆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ^{೩೪} ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಅಥವಾ ಸಹಾಯದಿಂದ ತಾನೆ ಈತನು ಆ 'ವಿಜಯಪುರ' ವೆಂಬ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಆ 'ಮಲ್ಲಿದೇವ' ನ ಸನಾಮನಾದ 'ಮಲ್ಲಿ

೩೩. ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ I (ಪು. 110-112). ೩೪. 'ಮಲ್ಲಿದೇವ ಮಹಿಮಾಸ್ವದಮಂ' (ಜಯಕರ್ಣಾಟಕ VIII. ೩. ಪು. ೧೪೮)

ಜಿನೇಂದ್ರ' ನಿಗೆ (ಮಲ್ಲಿ XVI.೨೯೭) ಗೇಹವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಬಹುಶಃ ಆ ಸನಾಮಿಕೆಯನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವನ್ನೂ ರಚಿಸತೊಡಗಿರಬಹುದೇನೋ. ಆದರೆ ಬಹುಶಃ ಅದು ಕೊನೆ ಸಾಗುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಯುವರಾಜನಾದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಮೃತವಾದುದರಿಂದೇನೋ ಈತನು ಆ ಬಳಿಕ ಆತನ ತಮ್ಮನಾದ III ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುಗಿಸಿರಬೇಕು.

ಅನುಬಂಧ I

ಮದ್ರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರರವರು ಬಹಾರ ಪ್ರಾಂತದ ಆರಾ ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಜೈನಸಿದ್ಧಾಂತಭವನದಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಂಡ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಹಸ್ತಪತ್ರಿಕೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಮತ್ತೇಭವಿ ಕ್ರೀಡಿತವದೆ—

ಅತಿ ಸಂಪನ್ನತೆವೆತ್ತ ಸದ್ಗುಹ (ಸದ್ಗುಣ?) ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವೋದ
(ಮಾಡ?) ಪ್ರಜಾ

ಪತಿ ಸಂವತ್ಸರ ಜೈತ್ರಮಾಸ ಸಿತಪಕ್ಷದ್ವಾದಶೀ ತಾರಕಾ |

ಪತಿವಾರಂ ಬರೆ ಪಂಚತಂತ್ರಮೆಸದತ್ತೀ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ದುರ್ಗನಿ

ರ್ಮಿತ ಮುದ್ಯತ್ಕರಿಸೆ.....ಮದಲೀಲಾ ಪುಷ್ಪಿತಾಂಬ್ರ

(ತಾಮ್ರ?) ದ್ರುಮಂ ||

ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು 'ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜಾನ್ವಯ'ದ (ಪಂಚ I. ೩೧) 'ಶ್ರೀಕೀರ್ತಿವಿದ್ಯಾಧರ' ನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ 'ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ' (I. ೩೦) 'ಜಯಸಿಂಹ'ನ (I. ೩೨) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ (1೧18-104೭) ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಅದರಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಈ ಮೇಲಣ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸಂವತ್ಸರವು ಶಾ. ಶ. ೯೫೩ನೆಯದು, ಆತನವ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ತನು ರಚಿಸಿ ಮುಗಿಸಿದ

ಅಭಿನವಪಂಪ

ತೇದಿ ಶಾ. ಶ. ೯೫೩ನೆಯ ಪ್ರಚಾಪತಿ ಸಂ| ಚೈತ್ರ ಶುಕ್ಲ ೧೨
ಸೋಮವಾರ, ಅಂವರೆ ಕ್ರಿ. ಶ 1031 ನೆಯ ಮಾರ್ಚಿ 8 ನೆಯ
ತಾರೀಖು ಏಂದಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಮಾರ್ಗದ್ವಯಪರಿಣತ
ಕವಿಮಾರ್ಗಮನೋಹಾರಿ ಗೀರ್ಗಂಫ' (I. ೨೫) ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದಿ
ರುವ ಪಂಪನು 'ದೇಸಿಯೆಂಬುದನೆನೆ ವಸ್ತುವಿದ್ಯೆಯನೆ.... ಸಮಸ್ತ
ಭಾರತಮುಮಾದಿಪುರಾಣ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧಮುಂ' ಹೇಳಿದನೆಂದು
ತನ್ನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ (XIV. ೫೯) ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ
'ಆದಿ' ಪಂಪನೇ ವಿನಾ ಅಭಿನವಪಂಪನೆಂಬ ನಾಗಚಂದ್ರನಲ್ಲವೆಂದೂ,
ಆ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ (I. ೨೨) 'ಮಾಳವೀ ಮಾಧವಮುಂ ವಿರಚಿಸಿದ
ಕನ್ನಮಯ್ಯುಂ' ಎಂದಿರುವಾತನು ಒಹುಶಃ 'ಆದಿ' ಪಂಪನಿಗಿಂತ
ಹಿಂದಣವನಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಮಯ್ಯನೆಂಬೊಬ್ಬ ಪ್ರಾಯಶಃ ನಾಟಕ
ರಚಕನಾದ ಕವಿಯಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣವಸ್ತು
ರಚಿಸಿದ ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನೆಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲವೆಂದೂ ಸಿಸ್ಸಂವೇಹವಾಗಿ
ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನುಬಂಧ II

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಪರಾಮಾ
ಯಣದಲ್ಲಿಯೂ ಅಪೇ ಅವೇ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆಯಷ್ಟೇ, ಅಂಥವನ್ನು
ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿಯದೆ; ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಇರಬಹುದೇನೋ.

ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ	ಪಂಪರಾಮಾಯಣ
I. ೧೦-೧೧-೧೨-೧೩-೧೪-೧೫- ೧೬-೧೭-೧೮-೧೯	I. ೭-೮-೯-೧೦-೧೧-೧೨ ೧೩ ೧೪-೧೫-೧೬.
X. ೧೩೩	I. ೧೭.
I. ೨೦-೨೧	I. ೧೮-೧೯.

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿತ್ವೈವಿದ್ಯನ ಅಗ್ರಜನು ಕನಕ ನಂದಿ ಎಂದೂ, ಆತನ ಸಧರ್ಮನು ಮಾಘನಂದಿತ್ವೈವಿದ್ಯನೆಂದೂ ಇನ್ನೂ ಇವೆರಡು ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಅಗ್ಗಳನ ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಪುರಾಣ ದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪುಸ್ತಕ ಗಚ್ಚದ (ಚಂದ್ರ I. ೫೩) ಕುಲ ಚಂದ್ರನೂ (I. ೨೧), ಮಾಘನಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ (I. ೨೨), ಕನಕನಂದಿಯೂ (I. ೨೩), ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ವೈವಿದ್ಯನೂ (I. ೨೪, ೨೫, ೫೨), ತ್ವೈವಿದ್ಯೇಶನಾದ ಮಾಘನಂದಿಯೂ (I. ೩೧) ಈ ಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವರೆ ವಿನಾ ಇತರರಲ್ಲ. ಈ ಶ್ರುತ ಕೀರ್ತಿ ತ್ವೈವಿದ್ಯನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1140ಕ್ಕೇ ಮುಂಚೆಯೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಲೂ ಸ್ತುತನಾದ ಈತನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಸಮ ಪಯ ಸ್ಥನಾಗಿದ್ದು, ತನ್ನ ವಾರ್ಧಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ಗಳನಿಗೂ ಗುರುವಾಗಿರ ಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಅಗ್ಗಳನು ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ (XVI. ೮೭) ಶಾ. ಶ. ೧೧೧೧ ನೆಯ ಸೌಮ್ಯ ಸಂ | ದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1189) ಈತನಿದ್ದನೆಂದಾದರೆ, ಈತನು ಆಗ್ಗೆ ಸುಮಾರು ೯೦-೯೫ ವರ್ಷದ ಮುದುಕನಾಗಿರಬೇಕು.

ಶ್ರ. ಬೆ. ನಂ. 69ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಮುನಿಸುಃ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರಾಧಿಪಃ ' ಎಂದೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪುನಃ 'ರಾದ್ಧಾಂತೋತ್ತಮ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಮುನಿಯಂ' ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಜೈನ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಾದ್ಧಾಂತವೆಂದರೂ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂದರೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಅಗ್ಗಳನು ರಾದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರಾಧೀಶ 'ನೆಂದು (ಚಂದ್ರ. I. ೨೯) ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ವೀರನಂದಿಯೂ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ (I. ೨೬-೨೭) ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ತುತ ನಾದ ವೀರನಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ರೈವಿದ
ನನ್ನೂ ವೀರಣಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕನನ್ನೂ ಅಗ್ಗಳನೂ ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದ
ರಿಂದ, ನಾಗಚಂದ್ರನು ಅವರನ್ನು ಅವರ ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಲ್ಲವ
ನಾಗಿದ್ದರೆ ಅಗ್ಗಳನು ಅವರನ್ನು ಅವರ ವಾರ್ಧಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಲ್ಲವ
ನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅತ ಏವ ಅಗ್ಗಳನು
ಕನ್ನಡ ಜೈನ ಪುರಾಣಕಾರರಾದ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು
ವೆಡೆಯಲ್ಲಿ (ಚಂದ್ರ. I. ೬೬) ಪಂಪ-ಪೊನ್ನ-ರನ್ನರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿರು
ವಂತೆ ನಾಗಚಂದ್ರನನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು
ಅಗ್ಗಳನಿಗೆ ಅದ್ವೈತನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ
ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು, ಮುಖ್ಯತಃ ಆತನ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ
ವನ್ನು ಅಗ್ಗಳನು ಕಂಡುಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆದರಲ್ಲಿಯು
(ಮಲ್ಲಿ. I. ೫೦) 'ರಾಜವಿಟ ಚೋರ ಕಥೆ' ಎಂಬ ಮಾತೇ ಚಂದ್ರ
ಪ್ರಭಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (I. ೫೦) ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆಂಬ ಸಿದ್ಧರ್ಥನವೇ
ಸಾಕು.

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ

(ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ)

ಅದ್ಭುತಸನಾಗಿಯುಂ ನೆಗ- ।

ಳ್ಳಾಡ್ಯರ ದೊರೆಯೆನಿಸಿ ಮೆರೆದು ಸಾಹಿತ್ಯಕಳಾ ||

ಹೃದ್ಯತೆಯಿಸೆಸೆದನಾನಿರ- ।

ವದ್ಯಗುಣಂ ಸಂದನಾಗಚಂದ್ರಕವೀಂದ್ರಂ ||

—ಕರ್ಣಪಾರ್ವ.

೧ ಕವಿಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಸಂಭವ

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃತಿಗೂ ಅದರದರ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು ಒದಗುವದುಂಟು. ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗೂ ಈ ನಿಯಮವು ಅನ್ವಯಿಸುವದು. ಅಂತೆಯೇ ಈಗಿನ ವಿನುಶ್ಚಯಲ್ಲಿ ಕವಿಚರಿತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ತ್ವವಿದೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮಹತ್ತ್ವವಿತ್ತು; ಆದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೂ ಸಮಯಕ್ಕೂ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಸಮಯಶರಣತೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಫಲವೆಂದೆ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈಗಿನ ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಸಮಯಸಮೂಹವೆಲ್ಲ ಒಂದು ಜಡ ಯಂತ್ರ ಮಾತ್ರ; ಕವಿ ಜೈತನ್ಯವು ಅದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಯಾಂತ್ರಿಕನು. ರತ್ನತ್ರಯ ತತ್ತ್ವವಾದರೂ ಇದನ್ನೇ ಸಾರುತ್ತದೆ. ದರ್ಶನವು ಮೊದಲಾದರೂ ಜ್ಞಾನವು ಮೇಲು; ಜ್ಞಾನವು ಮೂಲಭೂತವಾದರೂ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದಿಂದಲೇ ಅದರ ಸಫಲತೆಯು.

ಹೀಗೆ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವು ಮೇಲಾಪರೂ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವ ಕವಿಗಳ
ಚರಿತ್ರಾಂಶಗಳ ಸುಲಭವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳೆ ಅವರ
ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಅಮೃತ ಫಲಗಳಂತೆ ಇಂದಿಗೂ ಬಾಕಿವೆ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ
ತಾತ್ಕಾಲಿಕ, ನಶ್ವರ ಎಂಬಂತೆ ಹೇಳಹೆಸರಿಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕೃತಿಯು
ಏನಾದರೂ ನುಡಿವಳಿಕೆ; ಚಾರಿತ್ರ್ಯವು ನಡೆವಳಿಕೆ. ನುಡಿವಳಿಕೆಯು
ಅತ್ಯುಚ್ಚವಾಗಿ ನಡೆವಳಿಕೆಯು ಅವರ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿದ್ದರೆ, ಆ ಮನು
ಷ್ಯನು ಸಾಧುವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು, ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯ
ಪದವಿಯನ್ನೇರುವನು. ಆದರೆ ನುಡಿವಳಿಕೆಯು ಮೃಗಜಲದಂತೆ
ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವದಾಗಿ ನಡೆವಳಿಕೆಯು ತೃಪ್ತಿಯಾಗದ ಮೃಗವು
ಬೆಂಬತ್ತಿದಂತಿದ್ದರೆ ಆ ಮನುಷ್ಯನು 'ಕವಿ' ಚಾತಿಗೆ ಸೇರುವನು.
ಹೀಗೆಂದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕವಿಗಳು ಚಾರಿತ್ರ್ಯವಂತರಾಗಲಾರರೆಂದಲ್ಲ; ಚಾರಿತ್ರ್ಯ
ವಂತರು ಕವಿಗಳಿರಲಾರರೆಂದಲ್ಲ. ಏನಿದ್ದರೂ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವೇ ವಸ್ತುವು;
ಕಾವ್ಯವು ಛಾಯೆ; ಅದೇ ಅರ್ಥ ಇದು ಪದ; ಅದು ನಾಯಕ ಇದು
ಕವಿ; ಅದು ದೇವ ಇದು ಋಷಿ; ಅದು ಕಾವ್ಯ ಇದು ವಿಮರ್ಶೆ;
ಅದು ರಸ ಇದು ಭಾವ. ಕೃತಿರತ್ನಕ್ಕೆ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಕುಂದಣ
ಬೇಕು. ಆದರೆ ಲೇಸನ್ನು ಮಾಡುವವನಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತದನಂತರದ
ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಲೇಸನ್ನು ಕಂಡು ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಕೀರ್ತಿಸುವವನ
ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಆ ಲೇಸಿನ ದೈವತಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮಾತಿನ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ
ವರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೂ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನೂ ಸೂರೆಗೊಳಿಸುವ
ವನೆ ಆ ಕವಿಯು. ತನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಅದರ
ಭೋಗಕ್ಕೆ ಬಿಡುವನು; ತನ್ನ ವಾಣಿಯನ್ನೂ ಅದರ ಊಳಿಗಕ್ಕಿಡುವ
ನು. ಆ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವು ಬೆಳಗಲೆಂದು ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಪ್ಪುರ
ದಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಧೂಪವಾಗಿ ಸುಡುವನು. ಅಭಿನವಪಂಪನೆಂದು
ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿರುವ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಅಂತಹ ಕವೀಂದ್ರನು.

ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಪಾಠಮಂಡಲದ ಮಾಂಡಲಿಕರಂತೆ ಇರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಕಂಡ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಕಳೆ ಕಟ್ಟಿದೆ. ತನ್ನ ಗುರುಗಳಾದ ಬಾಳಚಂದ್ರರ ಕೀರ್ತಿಶಾಸನಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರನ್ನು ಬರೆವಂತೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಎರಡು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ, ಎರಡನೆಯದು ರಾಮಚಂದ್ರ ಚರಿತ ಪುರಾಣ.

ಯಾವ ಪುರಾಣವು ಮೊದಲು, ಯಾವದು ಆ ಮೇಲೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಶಕವರ್ಷವನ್ನಾಗಲಿ ಸಂವತ್ಸರನಾಮವನ್ನಾಗಲಿ ಕವಿಯು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಭಾ ಪುತ್ರರಾದ ಕವಿಗಳು ಊಹಾ ಸಂಭವರಾದ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಎಡೆಗೊಡುವದು ಅವರ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಸಂಶೋಧಕನಲ್ಲ. ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ರೂಪಕೊಡಲು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಿದೋರಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಚಾರಿತ್ರ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಸವಿಮರ್ಶವಾಗಿ ಜೋಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡುವ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾರೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವು ನಾಗಚಂದ್ರನ ಪ್ರಥಮ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವು ಚಿಕ್ಕದು, ರಾಮಚಂದ್ರ ಚರಿತಪುರಾಣವು ದೊಡ್ಡದು. ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಭಾಗಗಳು ಕೂಡಿ ೨೦೩೧. ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಬರಿ ಪದ್ಯಗಳೆ ೨೩೪೩. ಚಿಕ್ಕದಾದುದು ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿರುವದು ಸಹಜ. ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವು 'ಕಿರಿದೀ ಕಥಾಸ್ಪಂದಮಿದಂ ನಿಮಿರ್ಚಿಲ್ಲಕವಿತಾರಸಮಂ ನೆರೆಪೇಳ್ವರಿಲ್ಲ ಮುನ್ನೆಂದು' ಭವ್ಯ ಜನರು ಹೇಳಲಾಗಿ ಬರೆದುದು; ಕಥೆ ಚಿಕ್ಕದು, ವರ್ಣನೆಗಾಗಿಯೂ ರಸಪುಷ್ಟಿಗಾಗಿಯೂ ಬೆಳೆದುದು. ಕಲ್ಪನಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಹೆಚ್ಚು; 'ಪಿರಿದಿನಿಸಿದ ರಾಮ

ಕಥೆಯುಂ ಕಿರಿದಾಗಿರೆ ' ಹೇಳಿದುದು ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣ,
 ಬೀಗೆ ಕಾನ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಕೈ ಪಳಗಿರಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಮಲ್ಲಿನಾಥ
 ಪುರಾಣದ ಗುಣವೆಲ್ಲವೂ ರಾಮಚಂದ್ರ ಚರಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ; ರಾಮ
 ಚಂದ್ರ ಚರಿತಪುರಾಣದ ಸಾತ್ವಸೃಷ್ಟಿಯು ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಲ್ಲ;
 ಲೋಕಾನುಭವಪರಿಣತಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ರಾಮಚಂದ್ರ
 ಚರಿತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಮತ್ತು, ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವು ಹತ್ತೆಂಟು
 ಏಕಗಳಿಗಿಂತ ಅರಳಿದಂತೆ; ರಾಮಚಂದ್ರ ಚರಿತಪುರಾಣವು ಸಾವಿರ
 ಕಂಬದ ಬಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ. ಮಲ್ಲಿನಾಥವು ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ,
 ಚರಿತ ಪುರಾಣವು ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪ. ಗುರು ಬಾಳಚಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ
 ಶುಭಕೀರ್ತಿಯು ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಸಮಾನವಯಸ್ಕನಾಗಿರ
 ಬೇಕು. ಚರಿತಪುರಾಣದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವನು ಕೀರ್ತನೀಯಚರಿತನಾಗಿ
 ದ್ದಾನೆ. ಮಲ್ಲಿನಾಥದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ನೀರಣಂದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಯು
 ಮಾತನಾಡಿದಾಗಲೇ. ನಾಗಚಂದ್ರನು ಅಭಿನವಪಂಪನಾದದ್ದು ಮಲ್ಲಿ
 ನಾಥ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವ ನೊಂದಲೇ ಸರಿ. ಆದಿ ಪುರಾಣದ
 ಪಂಪನು ಮಾರ್ಗದ್ವಯಪರಿಣತನು; ರಸಭಾವಪೂರ್ಣನು; ವಸವೈಭವ
 ವರ್ಣನಾ ಲೋಲನು; ನಾಗಚಂದ್ರನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ
 ಅಭಿನವಪಂಪನಾಗಿರಲು ಸಾಕು. ಆದರೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥದಲ್ಲಿ ತಾನು
 ಏನಾದರೂ ನಾಗಚಂದ್ರನೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾರ. ' ಭಾರತೀ
 ಕರ್ಣ ಪೂರ ' ನೆಂಬ ಅವನ ಬಿರುದು, ಇಡಿ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ
 (ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ವದ ಪೇಟೆಂಬಾದ ಗದ್ಯವನ್ನು ಜಿಟ್ಟರೆ) **ಒಂದೇ ಒಂದು
 ಸಲ**, ಅದೂ ಕೊನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಕೊನೆಯ ೨೯ನೆಯ ಪದ್ಯದ
 ಕಟ್ಟ ಕೊನೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅದೇ ಮುಂದೆ ಅವನಿಗೆ ಮೌಲಿಕವಾಗಿ
 ನಿಂತು, ಚರಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಲ ಬಂದು ಅವನ ಹೆಸರೊಂದಿಗೆ
 ಸೇರಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅಭಿನವಪಂಪ ಎಂಬ ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಕರೆದು

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ

ಕೊಳ್ಳಲು ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದ ರಚನೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ ಸಾಲದೆ ಹೋಗಿದೆ ಎಂಬಂತೆ, ಆಶ್ವಾಸದ ಅದಿ ಪದ್ಯಗಳು ಸಾಕ್ಷಿ ಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವೇ ನೊದಲೆಂದೂ ಚರಿತಪುರಾಣವು ಆ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದುದೆಂದೂ ಮನಗಾಣಿಕೆಯಾಗದೆ ಇರದು.

ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದ ಬೆಲೆಯು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗದು ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭಾವ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೀರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವದು ತನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತ್ವವುಳ್ಳ ನೂರಾರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಚರಿತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು. ದಿಗ್ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಗಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ಮಲ್ಲಿನಾಥ		ಚರಿತಪುರಾಣ	
ಆಶ್ವಾಸ ಪದ್ಯ		ಆಶ್ವಾಸ ಪದ್ಯ	
೧	೧೦-೧೯	೧	೭-೧೬
೧೦	೧೩೩	೧	೧೭
೧	೨೦-೨೧	೧	೧೮-೧೯
೪	೯೯-೧೦೦	೩	೯೮-೧೦೮
(೧೦೪ ಬೇರೆ)		(೧೦೧-೧೦೩ ಬೇರೆ)	
೮	೭೬-೭೮;	೭	೧೩೯-೧೪೧
೮೨-೯೨, ೯೪-೧೦೧		೧೪೨-೧೫೧, ೧೫೨-೫೯	
೧೦೩-೧೦೮		೧೬೪-೧೬೫	
೯	೮೯, ೯೨	೮೧, ೮೫	

ಅಭಿನವಪಂಪ

೧೦	೨೭ (೨ ಸಾಲು)	೯	೧೦೮ (೨ ಸಾಲು)
೧೧	೧೦, ೬೫	೧೩	೧೧೬, ೧೫೨
	೧೩, ೫೪	೧೬	೫೯, ೬೧
೧೨	೧೭೫-೧೭೮	೫	೭-೧೦
೧೪	೧೧	೧೬	೬೬
	೨೫೫-೨೬೩		೭೮-೮೨
	೨೬೬-೨೮೧		೮೩-೯೬
	(೨ ಗದ್ಯಗಳು)		(೨ ಗದ್ಯಗಳು)
೪	೯೯-೧೧೯	೩	೯೮ ೧೦೮
	೧೧೩-೧೦೮		೧೬೪-೧೬೫

ಹೀಗೆ ಎತ್ತುಕೊಂಡಿದ್ದುದು ಮೈಗಳ್ಳ ಕವಿಯ ಮೌನವಲ್ಲ; ಅವನ ಅದ್ಭುತಸೃತಿಭಿಯು ಅವನಿಂದ ಪಡೆದ ಆದರದ ಕಾಣಿಕೆ. ಮಹಾ ಕವೀಶ್ವರರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಬರೆಯದಂಥ ಮಲ್ಲಿಜಿನೇಂದ್ರ ಮಹಾ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಭವ್ಯ ಜನರು ಹೊಗಳಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ, ನಾಗಚಂದ್ರನು ಅವರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವಂತೆ ದುಡಿದಿದ್ದನು, ಪಡೆದಿದ್ದನು.

ಸಿದ್ಧಾಂತಾದ್ಯಖಿಳಾಗಮಾರ್ಥನಿಪುಣವ್ಯಾಖ್ಯಾನ-

ಸಂಶುದ್ಧಿಯಂ ।

ಶುದ್ಧಾಧ್ಯಾತ್ಮಕತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯವಚೋವಿನ್ಯಾಸದಿಂ,

ಪ್ರಾಢಿಸಂ ॥

ಬದ್ಧವ್ಯಾಕರಣಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಭರತಾಲಂಕಾರ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂ ।

ರಾದ್ಧಾಂತೋತ್ತಮ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಮುನಿಯಂತಾರ್

ಖ್ಯಾತರೀ ಲೋಕದೊಳ್ ॥

ಇಂತಹ ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಗುರುವಿನ ಶಿಷ್ಯನು ನಾಗ ಚಂದ್ರ. ಆಗಮ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಈ ವಿವಿಧ

ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲೂ ಒಬ್ಬ ಗುರುವಿನಿಂದಲೇ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವ ಭಾಗ್ಯ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಜೈನರು ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂಥ ಗುರುಪರಂಪರೆಯು ನಮ್ಮ ಕಂಠಗಳಿಗೆ ದೊರಕಿತ್ತು. ಶುಭಕೀರ್ತಿಯುಂಥ ಮಗನನ್ನೂ ನಾಗಚಂದ್ರನಂಥ ಶಿಷ್ಯನನ್ನೂ ಅವರು ಪಡೆದದ್ದು ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದು. ಅವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾಗಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ, ಶಾಂತರಸದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯುಂಟಾಗಿತ್ತು; ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು; 'ಜಿನೇಂದ್ರಮಹಾನುಭಾವವರ್ಣನೆ'ಯ ನಿಶ್ಚಯಸತ್ವಪದಸಾಧಕತ್ವದ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ನಾಗಚಂದ್ರನ ಎರಡೂ ಕೃತಿಗಳೂ ಶಾಂತಕ್ಕೆ ನೋಂತಿವೆ, ಗುರುವಿನಡಿಗೆ ಮುಡಿಪಾಗಿವೆ; ಮಹಾನುಭಾವವರ್ಣನೆಗೆ ಮಾರಿಕೊಂಡಿವೆ.

ನಾಗಚಂದ್ರನು ಶಕಕರ್ತನಾದ ಚಾಳುಕ್ಯವಿಕ್ರಮನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದುಕಿದ್ದನು ಅವನ ವಿದ್ಯಾಪಕ್ಷಪಾತವು ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರಬಲ್ಲಾಣಂದ ಅವನ ಕೀರ್ತಿದುಂದುಭಯ ವೋಳು ಸಲ್ಲಟ್ಟಿದೆ. ಮಗನಾದ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಯಶವಂತಿ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿದ. ವಿಜಾಪುರ ಮುಝಿಯಮ್ಮಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಕ್ರಮನ ಕಾಲದ ಒಂದು ಮಹಾ ಶಾಸನವನ್ನೋದಿ ಗೆಳೆಯರಾದ ಹಲಸಂಗಿ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ಅದು ನಾಗಚಂದ್ರಕೃತಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಠಚರಿತೆಕಾರರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ ಮಾತಂತಿರಲಿ, ಶ್ರವಣ ಬೆಳಗೊಳದ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಪದ್ಯಗಳು ಮೆರೆಯುತ್ತಿವೆ. ನಾಗಚಂದ್ರನು ಮಹಾಕವಿಯಾಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಶಾಸನಕವಿಯಾಗುವ ಜಾನಪದಸನ್ಮಾನವು ದೊರೆತಿರಲು ಸಾಕು. ಮಲ್ಲಿನಾಥದಲ್ಲಿಯೂ ಚರಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೇ ಮಹಾನು

ಭಾವಫಲವರ್ತನಾ ರೂಪವಾಗಿ ಬರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚನಾವೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿ ಗುರುಕೃಪೆಯನ್ನು ಪಡೆದವುಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ನಾಗಚಂದ್ರನು ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸುವ ಆದರವು ಕೇವಲ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯಮೂಲಕವಾಗಿರಲಾರದು. ನಾಗಚಂದ್ರನ ಯೋಗವಿಷಯಕವಾದ ಪ್ರೀತಿಯು ತನ್ನ ಮಗನಿಗಾಗಿ ಮೇಘಚಂದ್ರನಿಂದ ಪೂಜ್ಯಪಾದಕೃತಸಮಾಧಿಶತಕಕ್ಕೆ ಬರೆಯಿಸಿದ ಕನ್ನಡವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದಲ್ಲದೆ, ಕವಿಚರಿತೆಯ ಮೂರನೆಯ ಸಂಪುಟದ ೨೩ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾದ 'ಯೋಗಾಮೃತ' ವೆಂಬ ಶತಕದಿಂದಲೂ ಕಂಡುಬರುವದು. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೦೦ ಪದ್ಯಗಳಿವೆಯಂತೆ. ಚರಿತಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿದ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯದಾದ ಕಾನಲ ಬಾನಲನೀರಂ ।

ಮೀನೊಲ್ಲಂ ರಾಜಕಂಸನೊಲ್ಲು ಮೆ ಮಿಥ್ಯಾ ।

ಜ್ಞಾನಿಭವಸುಖವನೊಲ್ಲಂ ।

ತೇನೊಲ್ಲು ಮೆ ಪರಮಪಾವನಜ್ಞಾನಸರಂ ।

ಒಂಬೇ ಪದ್ಯವು ಮಲ್ಲಿನಾಥದ ೧೩ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ೧೩೩ನೆಯ ಪದವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಿಸಿದ ಉಳಿವೆರಡು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರ ಮುದ್ರಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈ ಚಿಕ್ಕ ಪದ್ಯಗ್ರಂಥವು ನೀತಿಸಾರಗಳಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವರ ಕವಿತಾಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರಲಾರದು. ಚರಿತಕಾರರಿಗೂ ಭಾಷಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯೋಗಾಮೃತವು ಸುಮಾರು ೧೩೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಾಗಿ ತೋರುವದರಿಂದ ನಾಗಚಂದ್ರರಚಿತವಾಗಿರಲೂ ಬಹುದು. ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಾಗಚಂದ್ರನು ಬರೆದಿರುವದಾಗಿ ದೇವಚಂದ್ರನ ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆಯು ಹೇಳುವದು, 'ಜಿಸಮುನಿತನಯ' ವಾಗಲಿ ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆಯಾ' ಗಲಿ ಅವನ ಕೃತಿಯಾಗದಿದ್ದರೂ 'ಯೋಗಾಮೃತ' ವು ಹಾಗಿರಲು ಸಾಕು.

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ

‘ಈ ಕವಿಯ ದೇಶ, ಕಾಲ, ವಂಶ ಮುಂತಾದುದಾವುದೂ ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ಚರಿತೆಕಾರರು ಹೇಳುವರು.

ನಿಜವಿಧವೋದಯಂ ಸಫಳಮಾಯ್ತನೆ ಮಲ್ಲಿಜಿನೇಂದ್ರ

ಗೇಹಮಂ

ವಿಜಯಪುರಕ್ಕಳಂಕರಣಮಾಗಿರೆ ಮಾಡಿಸಿ.

ಮಲ್ಲಿನಾಥ (೧೪-೨೯೭)

ಈ ಪದ್ಯದೊಳಗಿನ ವಿಜಯಪುರವು ಈಗಿನ ವಿಜಾಪುರವೇನೋ ಎಂಬ ಕುತೂಹಲವು ವಿಜಾಪುರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನವಪಂಪನ ಕಾವ್ಯಗಳೊಳಗಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಉದ್ವಿಗಿತವಾಗುವದು. ಅದಲ್ಲದೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದ ೮ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸ ೧೦೫ನೆ ಪದ್ಯವು(ಇದೇ ಪದ್ಯವು ರಾಮಚಂದ್ರ ಚರಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ೭ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸ ೧೬೬ನೆಯದಾಗಿದೆ)- ಹೀಗಿದೆ:—

ಓವದೆ ಮೀನಮೇಷ ವೃಷಭಾದಿಗಳಂ ಕ್ರಮದಿಂದಿನಾಧಿಪಂ

ಸೇವಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಕನ್ನೆಯೊಡಗೂಡಲೊಡಂ ಕಿಡೆ ತನ್ನ ತೇಜಮಂ

ನ್ನಾವುದೊ ಕಚ್ಚಮೆಂದು ತೊಲೆಯಂ ಜನರಂಜನೆಗೇರಿ

ತೇಜಮಂ |

ಭೂವಲಯಕ್ಕೆ ಬೀರಿದನಿದೇಂ ಪ್ರಭು ಮಾಡಿದ ಮಾಯೆ

ಸಲ್ಲದೇ ||

ಇದು ಶರತ್ಕವೀಶದ ಕಾಲದ ದಿನಾಧಿಪನ ವರ್ಣನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ಲೇಷ, ಪರಿಹಾಸಗರ್ಭಿತಸರಣಿ, ‘ಪ್ರಭು’ ಎಂಬ ತೋರಿಕೆಗೆ ಅನುಚಿತವಾದ ಸದಪ್ರಯೋಗ - ಒಂದೊಂದೂ ಸಂಶಯಸಮ್ಮಂಟು ಮಾಡುವವು. ಮಲ್ಲಿನಾಥದ ೮ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸದ (ರಾಮಚಂದ್ರ ಚರಿತಪುರಾಣದ ೭ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸ) ಶರದ್ವರ್ಣನೆಗೆ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಿಚಿತ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅದ

ರೊಳಗಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪದ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಔಚಿತ್ಯ ಹೇಳಲು ಬರದು. ಪ್ರಕೃತ ಪದ್ಯವು ಹಾಗೆಯೇ. ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಎರಡೂ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೂ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಯದೊಳಗಿನ ಪರಿಹಾಸಗರ್ಭಶ್ಲೇಷೆಗೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಔಚಿತ್ಯವಿದ್ದರರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತು - ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ರೀತಿ ಮುಂದಾಗಲಿ, ವರ್ಣನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಔಚಿತ್ಯ ಕಾಣದು. ಇದರೊಳಗಿನ 'ಪ್ರಭು' ಹಾಗೂ 'ಮಾಯೆ' ಶಬ್ದಗಳು ಮತ್ಸ್ಯೇಂದ್ರ ಗೋರಖಪಂಥಸಂಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಳಿದು ಮುಂದೆ ಬಸವನೊಡನೆ ಪ್ರಸಂಗ ಮಾಡಿ ಕನ್ನೆ (ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕು) ಯೊಡನೆ ವಿವಾಹ ಭವಗೋಷ್ಠಿ ಜಿಳಿಸಿ, ಪವಾಡಗಳಿಂದಲೂ ಜನಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಲಿದ್ದು ಮಾಯೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದ ಪ್ರಭುವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಇರಬೇಕೆಂದು ಎತ್ತಿ ಬತ್ತಿ ಹೇಳುವಂತೆ ನನಗಂತೂ ತೋರುವದು. ಒಂದು ಹಟೆಯೋಗ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಗಿರುವ ನಾಥ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಓದಿದುದು ನನಗೆ ನೆನಪಿದೆ. ಗೋರಕ್ಷನ ಕೂಡಾದ ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯವು ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿದೆ. ಅವನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಚನಗಳನ್ನೂ ಬರೆದ ಹಾಗೆ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆಯು ಪ್ರಮಾಣಿಸುವದು. ಗೋರಕ್ಷನು ಅನೇಕಭಾಷಾಪಂಡಿತನಿದ್ದನು. ಅವನು ಮತ್ಸ್ಯೇಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನು. ಪ್ರಭುವಿನ ಮಹಾನುಭಾವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಮೀನಮೇಷವೆಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕಟುಕಿ. ವೃಷಭ - ಕನ್ನೆ ಶಬ್ದಗಳು ಬಸವನನ್ನೂ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವವು. ತೊಲೆಯೇರಿದ ತೇಜವು ಶಿಡಿಯಾಡುವ ಅಥವಾ ಅದೇ ವಿಧದ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಪ್ರಭುವಿನ ಕೇಳಿಕೆಯ ಪವಾಡದ ಪರಿಹಾಸವಿದೆ. ಪ್ರಭುವು ಪವಾಡದ ಗೊಂದಲಿಗನಲ್ಲ; ಅಧ್ಯಾತ್ಮನಿಶ್ಚಯಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸಾಹಸಿಯು -

ಎಂಬುದು ತೂಸ್ಯಸಂಪಾದನೆಯನ್ನೋದಿದವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುವಂತಿದೆ. ಆದರೂ ಆಗಿನ ಜೈನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕರಿಗೆ ಹಾಗೆ ತೋರಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏನೆಂದರೆ, ಈ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದ್ದರೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಬಾಗೇವಾಡಿಗಳತ್ತಲಿರುವ ವಿಜಾಪುರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಅವನ ಕಾಲ ಪ್ರಭುವಿನ ಕಾಲ. ಪ್ರಭುವು ಬಸವನಿಗೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ. ಕರ್ಣಪರ್ಯಾಯವು ನೇಮಿ ನಾಥ ಪುರಾಣ ಬರೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ (೧೫೫ ಸುಮಾರು) ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸಂದು ಬಹಳ ದಿನಗಳಾಗಿರಲಾರವು. ೧೫೫ರಲ್ಲಿ ಮೇಘಚಂದ್ರನಿಂದ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದನೆಂಬ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಮೊದಲಿನ ಮಾತೇ ದೃಢವಾಗುವದು.

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಪೂರ್ವದ ಜೈನ ಕವಿಗಳು ಆಗಮವಿಷಯಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಲೌಕಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಮಾತ್ರ ಕೇವಲ ಆಗಮಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವನು. ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣವು ಜೈನನಾಗಮಾನುಸಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಉಪಕ್ರಮ ಉಪಸಂಹಾರಗಳು ಮಲ್ಲಿನಾಥದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಅದೇ ಪದ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಅದು ಸಮಯಲಾಗಿದೆ. ಇವನ ಗುರುಭಕ್ತಿಯು ಮಿಗಿಲಾಗಿದೆ. ಮಲ್ಲಿಜಿನನು ಜಿನಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ 'ಬಾಳಚಂದ್ರಾಪರ ನಾಮ ಧೇಯರಪ್ಪ ಶ್ರೀ ನಾಗಭಟ್ಟಾರಕರಿ' ಗೆ ವಂದಿಸಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವನು. ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ೧-೧೭ನೆಯ ಪದ್ಯವು ತನ್ನ ಗುರು ಬಾಳಚಂದ್ರರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ಯೋಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಮಲ್ಲಿನಾಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನಾಗಭಟ್ಟಾರಕರನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಒಳಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಭಾವಿಜಿನನಿಗು ವಂದ್ಯರಾದ ವಿಭೂತಿ ಶ್ರೀ ನಾಗಭಟ್ಟಾರಕರಿಂದ ತನ್ನ ಗುರು ಬಾಳಚಂದ್ರರು ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಅಭಿನ್ನರಾಗಿ ತೋರುವರು.

ಅಭಿನವಪಂಪ

ಆರವಿಂದಸ್ತೋರವಾಸ್ಯಂ ತಿಳಿಸೆ ಹೃದಯಸಂಶುದ್ಧಿಯಂ
ಮಾಸಸಂಶಾಂ |

ತರಸಾಧೀನಂ ಸಮಾಧಾನಮನರಿಪೆ ತಪಸ್ತಪ್ತಮುತ್ಪತ್ತಿ
ಕಾರ್ತ ||

ಸ್ವರಶಾಲಾಲೀಲೆಯಂ ಪಾಳಿಸೆ ತನು, ನಯನಂ ಕಾಳ್ಕುರಂ
ಮಾಡೆಕಾರು |

ಣ್ಣರಸಸ್ರೋತಂಗಳೆಂ ಲೋಕಮನೆರಗಿಸಿದಂ ಬಾಳಚಂದ್ರ
ವ್ರತೀಂದ್ರಂ |

ಇವನ ಜನಭಕ್ತಿ ಇದಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲು
ಕುಸುಮಶ್ರೀಖಂಡಕೃಷ್ಣಾಗುರುವಿವಿಧ ಫಲಾದ್ಯರ್ಚನಾ
ದ್ರವ್ಯದಿಂದ |

ಚರಿಸುಮತ್ತಂ ತನ್ನ ಚಿತ್ತಂ ತಣಿಯದೆ ನರವಧ್ಯಂ ಚರಿಸ್ಥಾಯಿ
ಸಿಚ್ಚಂ ||

ಪೊಸತೆಂಬೀ ಪರ್ಮೆಯಿಂ ಪಾವನಮೆನಿಸಿದ ವಾಕ್ಯೋಪ
ಹಾರಂಗಳೆಂದ |

ಚರಿಸಿದಂ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿಭಟ್ಟಾರಕ ಪದಯುಗಮಂ ಭಾರತೀ
ಕರ್ಣವೂರಂ |

ಜಿನನ ಅರ್ಚನಾಭಕ್ತಿಯಿಂದಷ್ಟೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದೆ 'ಸಿಚ್ಚಂ
ಪೊಸತು' ಎಂಬೀ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಅರ್ಚಿಸಿರುವನು. ಕಾಯೆಯ
ಸಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ತನ್ನ ವಾಕ್ಯನ್ನೂ ಜಿನಸೇವೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವನು. ಹೀಗೆ ತನು
ಮನಗಳನ್ನ ಪರಿಸಂತ್ಯಾಸನಾಗದೆ ತನ್ನ ಧನವನ್ನೂ ಅರ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೊಂದೊ
ವಿಜಯಪುರದಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಜಿನೇಶ ಮಂದಿರವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ನಿಜವಿಭವೋದಯಂ ಸಫಳಮಾಯ್ತನೆ ಮಲ್ಲಿಜಿನೇಂದ್ರ
ಗೇಹಮಂ |

ವಿಜಯ ಪುರಕ್ಕಳಂಕರಣಮಾಗರೆ ಮಾಡಿಸಿ ತಚ್ಚ ರಿತ್ರನುಂ ||

ಸುಜನ ಸಭಾವತಂಸಮನೆ ಪೇಳ್ವುದಿತೋದಿತ ಮಾಗೆಮಾಡಿದಂ |

ನಿಜಕವಿತಾ ಗುಣೋದಯಮದೆಂಜಿನ ಮೀಕೃತಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಾ||

ತನ್ನ ವೈಭವದ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನು ದೇವಗೃಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವಲ್ಲಿ; ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನು ಸುಜನರ ಕಿವಿಗೆ ಅಭರಣವಾಗು ವಂತಹ ಕಾವ್ಯ ಕಟ್ಟುವಲ್ಲಿ-ಕಾಣುವ ವಿಜಯಪುರದ ಗುರುಜಿನ ಭಕ್ತ ನಾದ ಕವಿಯು ಈ ನಾಗಚಂದ್ರನು. ನಡೆವಳಿಕೆಗೆ ಮೇಲುಪಂಕ್ತಿ ಹಾಕಿದ ಆಚಾರ್ಯ ಪದವಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆಚಾರ್ಯಪಾದಪದ್ಮೋಪ ಜೀವಿಯಾದ ನುಡಿವಳಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಿರುದ್ಧವಾದ ನಡೆ ವಳಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಅನುರನಾದ ಕವಿಯು ನಾಗಚಂದ್ರನು. 'ನಿಚ್ಚಂ ಪೊಸತು' ಎನಿಸುವ ಕಾವ್ಯವು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ರಿಕೆಯ ಜೀವನದ ಗರ್ಭ ದಿಂದ ಉದಯಿಸುವದು. ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವು ಅಂಥ ಕಾವ್ಯ.

೨. ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಚಿರಂತನಕಾವ್ಯ

ವೃಷಭಸೇನ ಗೌತಮ ಕೂಚಿಭಟ್ಟಾರಕ ನಂದಿಮುನೀಶ್ವರ ಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ ವೀರಸೇನ ಜಿನಸೇನ ಗುಣಭದ್ರ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಮಲ್ಲಿಜಿನಚರಿತವು ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕಥಿತವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ವಿಜಯರು ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದದ್ದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಕನ್ನಡ ದಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ನೊದಲಾದ ಚಂಪೂಪುರಾಣಕಾವ್ಯಪದ್ಧತಿಯು ನಮಗೆ ಈಗ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಸಗ(ಹೊನ್ನ ನ ಹೇಳಿಕೆ), ಗುಣವರ್ಮ, ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ ಈ ಕವಿಪಂಚಕದಿಂದ ಪರಿಪುಷ್ಟವಾಗಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಮಲ್ಲಿನಾಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಮಲ್ಲಿಜಿನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕಾಂಬರ - ದಿಗಂಬರರಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರಪುರಾಣದ ಮಾತನ್ನು ನಾವು ಬದಿಗಿಟ್ಟರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕಥೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ:— ಕಚ್ಚಾವತಿವಿಷಯದ ವೀತಶೋಕರವುದ ಮೈಶ್ರವಣನೆಂಬ ಅರಸನು

ಬರುಗಾಳಿಗೆ ಬದ್ಧ ವಟವೃಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡಿ ನಿರ್ನೇಗದಿಂದ
ಮಗನಿಗೆ ರಾಚ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಾಗಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಯತಿಗಳಿಂದ
ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸನ್ಯುಕ್ತವೃಷಾರ್ವಕವಾಗಿ ತಪವನ್ನು ಮಾಡಿ
ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಜಿತವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಹಮಿಂದ್ರನಾಗುವನು;
ಎರಡನೆಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಿಥಿಳಾವುರದ ಕುಂಭರಾಜಪ್ರಜಾಪತಿಯ
ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮಲ್ಲಿನಾಥನೆಂದು ಹೆಸರುಹೊಂದಿ ಕೌಮಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಸಿಷ್ಟಮುಣ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಪಡೆದು ಮಾರ್ಗಶಿರ
ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲಚ್ಛಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಘಾಲ್ಮಿಣ
ಪಂಚಮಿಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು. ಕಥಾನಸ್ತುವೇನೊ ಕಿರಿದು,
ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥಮಹಾನುಭಾವವು
ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಿರಿದು

ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಋಷಿಗಳಿಗಾಗಲಿ ಕವಿಗಳಿಗಾಗಲಿ,
ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಲಿ, ನರ್ಣನಕ್ಕಾಗಲಿ ಒಂದೆ ಒಂದು ವಿಷಯವಿದೆ; ಅದೆಂ
ದರೆ ಆನಂದಾನುಭವ-ಆನಂದವ್ಯಂಜನ.

ಯತ್ರಾನಂದಾಶ್ಚ ವೋದಾಶ್ಚ ಮುದಃ ಪ್ರಮುದ ಆಸತೇ |

ಕಾಮಸ್ಯಯತ್ರಾಪ್ತಾಃ ಕಾಮಾಸ್ತತ್ರಮಾಮೃತಂಕೃಧಿ ||

ಎಂದು ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಯಪಋಷಿಯು ಹಾಡಿದಂದಿನಿಂದ;

ಸುಖೋಬ್ರಹ್ಮಣ ಆನಂದಃ | ಶ್ರೋತ್ರೀ ಸ್ಯಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ |
ಸಯಶ್ಚಾಯಂ | ಸಯಶ್ಚಾ ಸಾವಾದಿತೈ | ಸುಖಕಃ |

ಎಂದು ತೈತ್ತೀರಿಯವು ಉಸಿರಿದಂದಿನಿಂದ, ಮಾರಬುದ್ಧರ ಸಂಗ್ರಾಮ
ಕಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ; ಕಾಮವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಸತಿಯಲ್ಲಿ ಪಶು-
ಪತಿಯು ದೇವಸೇನಾನಿಯಾದ ಕುಮಾರನನ್ನು ಪಡೆದ ಸಂಭ್ರಮ
ವನ್ನು ಶೈವಪುರಾಣಗಳು ಕೀರ್ತಿಸಿದಂದಿನಿಂದ; ಕವಿಕುಲಗುರು
ಕಾಲಿದಾಸನು ಕುಮಾರಸಂಭವದ ರಸಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದಂದಿನಿಂದ,

ಸ್ಮರತತ್ತ್ವವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಜಿನತತ್ತ್ವವು ಮೆರೆವಂದಿಸಿದ; ಹಾಡಿದ್ದು ಪಾಡನ್ನೇ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಲು ಮೊಳೆಯಿಸಲು, ಚಿಗಿತು ಹೂತು ಕಾತು ಹಣ್ಣು ಪಡೆಯಲೆಂದು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ತಕ್ತಿಯಂತೆ ಆನಂದಗೀತವನ್ನು ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮಲ್ಲಿನಾಥನ ವಿಷಯವಾದರೂ ಇದೇ ಚಿರಂತನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು. ಜಿನಾನುಭವವನ್ನು ಅನುಭವಿಕ ಗುರುನಿನಿಂದ ಕೇಳಿ, ಸ್ವಾನುಭವದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು ಬಣ್ಣಿಸುವದೇ ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯಚಕ್ರದ ಶ್ವೇತಭತ್ರದಂತಿರುವ ವಚನವಾಙ್ಮಯವಾದರೂ ಮಹಾನುಭಾವ ಸದ್ಗೋಷ್ಠಿಯ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದೆ. ಮಹಾನುಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು, ಅದನ್ನು ನುಡಿಯುವದು ಕನ್ನಡಸಾರಸ್ವತದ ಜೀವಜೀವಾಳವಾಗಿದೆ. 'ಜಿತ ಕಂದರ್ಪಮೆನಿಪ್ಪ ಶಾಂತರಸ'ವನ್ನಂತೂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದವರು ಜೈನರೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಶಾಂತರಸದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗನು ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರವನ್ನು ಬರೆದ ರುದ್ರಟನೇ ಅಹುದು. ಈ ರುದ್ರಟನು ಕವಿ ಚರಿತೆಕಾರರು ತರ್ಕಿಸುವಂತೆ ಕನ್ನರನ ಕಾಲಕ್ಕೆ (೯೩೯-೯೬೮) ಜೀವಿಸಿದ್ದು ಮಾದಿರಾಜನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನೆತನದ ಮೂಲಪುರುಷನೇ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ (ಕವಿಚರಿತೆ ೧ ಭಾಗ, ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ, ಪುಟ ೩೪೭) ದಕ್ಷಿಣ ದಿಗಂಬರಜೈನಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದಲೇ ಶಾಂತರಸದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು

ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಕೃತಿಃ ವಿಗತೇಚ್ಛನಾಯಕೋ ಭವತಿ |

ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ ತಮಸೋರಾಗಸ್ಯಚಾಪಗಮಾತ್ | ೧೫ ||

ಜನ್ಮಜರಾಮರಣಾದಿತ್ರಾಸೋ ಮೈರಸ್ಯವಾಸನಾವಿಷಯೇ ||

ಸುಖದುಃಖಯೋರನಿಚ್ಛಾದ್ವೇಷಾವಿತಿ ತತ್ರ ಚಾಯಂತಿ | ೧೬ ||

ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ ೧೬ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅಭಿನವಪಂಪ

ಹೀಗೆ ಏನರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನಬೇಕಾಗುವದು. ನಾಗ-
ವರ್ಮನು ಕಾವ್ಯಾನಲೋಕನದ ರಸಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ

ಸಮಭಾವಪ್ರಭವಂ ಶಾಂ ।

ತಮುಕ್ಚುಮಂತಾಸಮತ್ವಮುಂ ವರ್ತಿಸುಗುಂ ।

ಸಮಸಿಸಿ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ ।

ತಮುಮುಂ ರಾಗಮುಮನಲೆದು ತೊಲಗಿಸೆ ಮನದಿಂ ॥೪೨೮

ಸೂತ್ರ ೨೦೫

ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗುವ ಸಮಭಾವವೇ ಶಾಂತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಯಿ-
ಯೆಂದು ಹೇಳುವನು. ನೃಪತುಂಗನ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ 'ಏಗತ
ವಿಕಾರ'ತ್ವವು ಶಾಂತದ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಂತ
ವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕರಸವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು
ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರು ಗುದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಿಂಧಿ ತಬುದ್ಧಿಯವ
ರಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಶಾಂತರಸಕ್ಕೆ ನೋಂತ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಲೆ
ಮಾಲೆಯಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದರ ರಹಸ್ಯವಾದರೂ ಶಾಂತರಸವು ಜಿನಸಮಯ
ಪ್ರಣೀತವೆಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ವತಃ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಮಾರ್ಮಿಕ
ನಾದ ಲಾಕ್ಷಣಿಕನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದು ಆಖಿಲ ಭಾವಗಳಿಗೂ ರಸತ್ವಸಿದ್ಧಿ
ಯಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅವನ ರಸಭಾವವಾದವದಂತಿರಲಿ
ಮಲ್ಲಿನಾಥವುರಾಣದ ತ್ರಯೋದಶಾಶ್ವಾಸದೊಳಗಿನ ರಸವಿಮರ್ಶೆ
ಯಿರಲಿ, ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತವುರಾಣದ

ಪರಮಬ್ರಹ್ಮಶರೀರವುಷ್ಟಿ, ಜನಿತಾಂತರ್ಯುಷ್ಟಿ, ಕೃಪಲ್ಪಬೋ ।

ಧರಮಾನೌಕ್ತಿಕಹಾರಯುಷ್ಟಿ, ಕವಿತಾವಲ್ಲೀಸುಧಾವೃಷ್ಟಿ, ಸ॥

ರ್ವರಸೋತ್ಪಾದನವೀನಸೃಷ್ಟಿ, ಬುಧಹರ್ಷಾಕೃಷ್ಟಿ ಸರ್ವಾಂಗ

ಸುಂ ।

ದರಿ ವಿದ್ಯಾಸಖೆ ನಾಟಕಂ ನಲಿಗೆ ಮತ್ಯಾವ್ಯಸ್ಥಲೀ

ರಂಗದೊಳ್ || ೬ ||

ಈಯೊಂದೆ ಪದ್ಯವು ಸಾಕು. ಜೈನಪುರಾಣಕವಿಗಳ ರಸವಿಮರ್ಶೆಯು
ಗಾಢವಾಗಿತ್ತು ಮೊನ್ನೆನು

ಜಿನತತ್ತ್ವಂ ಸ್ಮರತತ್ತ್ವಮೆಂಬಿವೆರಡುಂ ದೂರಸ್ಥಮೆಂತೆನ್ನಲಾ |

ಜಿನತತ್ತ್ವಂ ಗತರಾಗಮಾಮದನತತ್ತ್ವಂ ರಾಗಸಂಪೂರ್ಣಂ

(೧-೧೬) ಶಾಂತಿಪುರಾಣ

ಎಂದು ಎರಡು ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಪ್ರಮೇಯವನ್ನಿಟ್ಟರೆ
ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕಾವ್ಯಕೃತಿಯು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲೇ
ಬಾರದು,

ರಾಗದ್ವೇಷನಿಬಂಧಮಪ್ಪ ಕೃತಿಯಂ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂ ಬಂಧಮಿಂ |

ಬಾಗರ್ಥಂ ಮೊಸತಾಗೆ ಪೇಳ್ವಖಿಲಮುಂ ರಾಗಾವಿಲಂ ಮಾಳ್ವ ವಿ ||

ದ್ಯಾಗವರ್ಗಗ್ರಹಪೀಡಿತರ್ ಸ್ವಪರಬಾಧಾಹೇತುವಂ ದುಸ್ತರೋ |

ದೋಷಗಲ್ಲೇಶಿತರಾಗಿ ಬಿತ್ತಿಬೆಳೆವಂತಕ್ಕುಂ ವಿಷೋದ್ಭಾಸಮುಂ ||

ರಾ. ಚ. ಪು. ೧-೩೪

ಅದು ಏಷದ ಕೂಡಾಡಿದಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳುವನಲ್ಲದೆ,

‘ಶಾಂತಮೆ ಪುಣ್ಯಹೇತುವಘಹೇತುಗಳನ್ನರಸಂಗಳ್’

ಮಲ್ಲಿ (೧-೪೯)

ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೆ ಸಾರುವನು.

ಸೌಧರ್ಮೇಂದ್ರನು ಜಿನೇಶ್ವರನ ಸ್ತುತಿಮಾಡಿದಂತೆ ಮಹಾ
ಕಾವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಮಗೆ ಹೇಳಲು ಬಂದರೆ ಅದೇ ಆ ಕಾವ್ಯದ
ಮಹತ್ವ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ.

ಮದನಪತತ್ರಿ ನಿನ್ನ ದೆಸೆಗಾಣದು, ಮೋಹಮಹಾಹಿ ನಿನ್ನನ |

ಣ್ಮದು, ಕಲುಷಾಣಕಂ ನಿಜದಯಾರಸದಿಂ ಮಸಿಯಾಯ್ತು,
ಪಾಪಮಿ ||

ಲ್ಲದ ಪಯಣಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ನುಡಿ ಸಂಬಳಮಾಯ್ತೆನೆ ಪೆಣ್ಣು
ಮಣ್ಣು ಮೋ |

ಹದ ಪರನಾತ್ಮರತ್ತಿರಲಿ ನೀನೆ ಜಗತ್ಸುತನೈ ಜಿನೇಶ್ವರಾ ||
ನೋಟದ ತೀಟದಾಲಿಸುವ ಸೇವಿಪ ವಾಸನೆಗೊಳ್ಳು ಸೌಖ್ಯಮಂ |
ಮಾಟದ ಸೌಖ್ಯಮೆಂದು ಪೆಸಗೊಳ್ಳದೆ ನಿನ್ನೊಳಭೇದಮಾದ
ಕೊಂ ||

ಡಾಟದನಂತಸೌಖ್ಯಮನೆ ಮುಚ್ಚಿದಮರ್ಚುಗೆಯೊಳ್ ತೊಡರ್ಚು
ಮಾ

ರಾಟದೆ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧಿಯೆ ಮೂಲ್ಯಮೆನಲೆ
ಜಿನೇಶ್ವರಾ ||

ಕಾವ್ಯದಿಂದ ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವದು ರಾಗದ್ವೇಷಪ್ರಚೋದನವಲ್ಲ;
ಅನಂತಸೌಖ್ಯದ ನೆಲೆಯಾದ ‘ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧಿ’; ಕವಿಗಳಿಂದ
ನಾವು ಬೇಡುವದು ಇಹಲೋಕದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಮಾನುಷಾನಂದದ
ಬಣ್ಣನೆಯಾಗಲಿ, ಪರಲೋಕದ ಇಂದ್ರರ ದೇವಾನಂದದ ಕೀರ್ತನೆ
ಯಾಗಲಿ ಅಲ್ಲ. ಅಲ್ಲವಾದುದರಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸುಖದ
ಸೀಮೆಯ ಸೀಮಾರೇಷೆಯನ್ನು ರೇಖಿಸುವ ಸೀಮಾವುರುಷರ ಜೀವ
ನದ ರಸಸಮುದ್ರದ ತರತ್ತರಂಗಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಎದೆಯನ್ನು ಆಲಾ
ಡಿಸುವಂತೆ, ನೀರುಮಾಡುವಂತೆ, ತಲ್ಲಿನಮಾಡುವಂತೆ ಎಬ್ಬಿಸುವ
ಪ್ರತಿಭಾಪ್ರಭಂಜನರು ಮಹಾಕವಿಗಳು. ಆ ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಝಳುಕು
ನಾಗಚಂದ್ರನಲ್ಲಿತ್ತು. ಪಂಪನು ದೇವೇಂದ್ರನಂದಿಚರಿತವನ್ನು ಕಂಡು
ದೇವೇಂದ್ರವಂದ್ಯಪರಮಜಿನನ ಚರಿತವನ್ನು ಹೇಳಲಾಪನಾದನು.
ಶಾಂತಿನಾಥನ ಚರಿತ್ರೆ ಬರೆಯುವದಕ್ಕೆ ‘ಜಿನಚಂದ್ರಂ ಮುನಿಚಂದ್ರನೆ

ಶಾಂ | ತಿನಾಥಸೀ ಶಾಂತಿನಾಥನಾ ಜಿನಚಂದ್ರಂ ' ಎಂಬುವಂತೆ ಒಬ್ಬ ಗುರುವಿನ ಆಧಾರ ದೊರೆಯಿತು. ಅಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯ ನಾದ ರನ್ನನು ಅಜಿತಜಿನಚರಿತ್ರಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿದುದೂ ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೂ ಬಾಲಚಂದ್ರಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾ ವಸ್ತುವು ದೊರೆಯಿತು. ಬಾಲಚಂದ್ರಗುರುವನ್ನು ಹೊಗಳುವ 'ಪುರಿದಂತಾದುವು ಪೂವಿನಂಬು' ಹಾಗೂ 'ಅರವಿಂದಸ್ತೋರಮಾಸ್ಯಂ' ಎಂಬೆರಡು ಪದ್ಯಗಳು ಮಲ್ಲಿಜಿನನ ಎರಡು ಜನ್ಮದ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ ವನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸುವವು. ಕಾವ್ಯಚ್ಛಲದಿಂದ ಉಪದೇಶಗೈಯ್ದ ಕವಿ ಜೈಷ್ಠರ ಮೇಲುಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಕಣ್ಮಂದಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಮಯವಿರೋಧವಾಗದಂತೆ ಚಾಗರೂಕನಾಗಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದ್ದರೂ ಇಡಿ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ನಾಗ- ಚಂದ್ರನು ಕವಿಯ ರಸಕೂರ್ಚದಿಂದಲೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಯತ್ನದಿಂದ ಹೊಸದ ಸಂಶಯವು ರಾಮಚಂದ್ರ ಚರಿತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರಲಿ, ಮಲ್ಲಿನಾಥದಲ್ಲಿಯೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಕಲ್ಲೊಸಗುಂ ಕೊಯ್ದೊಣಗಿದ |

ಪುಲ್ಲೆಲ್ಲಂ ಚಿಗುರ್ಗುಮಡವಿಗಡೆದ ಮರಂಗಳ್ |

ಪಲ್ಲವಿಕುಮಮಮ ಕವಿಗಜ |

ಮಲ್ಲನ ಪಂಪುಗನ ಕಾವ್ಯರಸತಾಮೃತದಂ ||

ಎಂದು ಕಂತಿಯು ಹಾಡಿಕೊಂಡು ಅತ್ತುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವಂತೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥವನ್ನೋದಿದವರಿಗೆ ಅನಿಸದಿರದು.

೩ ನಸ್ತುರಚನೆಯ ವಾಸ್ತುಸೌಂದರ್ಯ

ಕವಿಯು ಏಕಜನ್ಮಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸಲಿ, ಅನೇಕಜನ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸಲಿ ಅದರಲ್ಲೊಂದು ಕ್ರಮವನ್ನು ಕಂಡು ತೋರಿಸಬಲ್ಲನಾದರೆ ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಅದೆ ಭೂಷಣ. ಮಲ್ಲಿನಾಥನ

ಎರಡು ಜನ್ಮದ ಚರಿತ್ರೆಯು ಒಂದು ಮಹಾಜನ್ಮದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಭಾಗಗಳಾಗುವಂತೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಸಂಧಿಸಿರುವನು. ಉತ್ತರಜನ್ಮದ ಫಲದ ಜೀವಗಳು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿ ಹೊಳೆಯುವಂತೆ ಎವರಗಳನ್ನು ಅನುಗೊಳಿಸಿರುವನು. ವರ್ಣನೆಯು ಕಥಾವಸ್ತುವಿಗೆ ಉಚ್ಚಲವಾದ ಪರಭಾಗವಾಗುವಂತೆ ಜೋಡಿಸಿರುವನು. ಈ ಬಗೆಯ ವಸ್ತುರಚನಾಕೌಶಲ್ಯವು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ತವರು ಮನೆಯಾದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಹೊಸದಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕೈವಾಡದ ಸೊಗಸೇ ಬೇರೆ. ನಾಗಚಂದ್ರನು ಪಂಪಪ್ರೋಕ್ತವಾದ ಎಂಟು ಕಥಾಂಗಗಳನ್ನೆ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವನು.

(೧) ಭುವನಂ (೨) ದೇಶಂ (೩) ಪುರಂ (೪) ರಾಜವೃತ್ತಕಂ

(೫) ಅರ್ಹದ್ವಿಭವಂ (೬) ಚತುರ್ಗತಿ (೭) ತಪೋಮಾರ್ಗಂ

(೮) ಫಲಂ—ಮಲ್ಲ (೧-೫೪)

ಜನ್ಮನು ಮುನಿಪ್ರೋಕ್ತ ಪುರಾಣಪದ್ಧತಿಗೆ (೧-೫-೬-೭-೮) ಐಯ್ದಂ ಗಗಳಿಂದೂ ಕವಿಪ್ರೋಕ್ತ ಕಾವ್ಯನಿಬಂಧಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳಿಂದೂ ವಿವೇಕಿಸಿ ಹೇಳುವನು. ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕವಿ. ಅವನು ಅನುಸರಿಸುವದು ಕವಿಮಾರ್ಗ. ಅದಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯಾಂಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವೂ ಹೆಚ್ಚು. ಮಲ್ಲಿನಾಥದ ೨೩೧ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶ-ಪುರ-ರಾಜವೃತ್ತ ವರ್ಣನೆಗೆ ಸುಮಾರು ೧೩೫೦ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳು ವಿಸಾಲಾಗಿವೆ. ಮನುಷ್ಯಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಪರಿಚಿತವಾದ ಜೀವನವೇ ಅದು. ಅದನ್ನೆ ಕವಿಯು ರಮ್ಯವಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಾನುಷಾನಂದದ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಧೀರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಅಲ್ಪವಾಗಿ ತೋರುವದೆಂಬುದನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಜಿನಪದವಿಯು ಅದಕ್ಕೂ ಹೇಗೆ ಮಿಗಿಲಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೊಳೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ

ಕಾವ್ಯಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು, ಕ್ರಮವನ್ನು, ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು! ಇದೇ ಕೌಶಲ; ಇದೇ ರೂಪನಿರ್ಮಿತಿ; —ಕಟ್ಟಿದಿಟ್ಟಳ.

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಅರ್ಥಾಂತರನ್ಯಾಸ ಪ್ರೀತಿ, ಹಯಲಕ್ಷಣಜ್ಞತೆ, ಶಿಲ್ಪಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿ— ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೊಗಳತಕ್ಕ ಗುಣಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಸಮಗ್ರ ವಸ್ತುವಿನ ಸಮ್ಯಕ್ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಪ್ರತ್ಯಂಗಗಳನ್ನೂ ಅನುಗೊಳಿಸುವ ಚಾಣ್ಮೆಯು ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವದು. ಅದರ ಸೌಭಾಗ್ಯೋನ್ನತಿಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶದಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಕಿರಿದಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಹುದು ಹಾಕಿ ಅದರ ಅಷ್ಟಾಂಗದ ಇಟ್ಟಳವು ಹೇಗಿದೆ ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ವಸ್ತುವಿನ ತಲವಿನನ್ಯಾಸವು ಹೀಗಿದೆ:—೧ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸ ನಾಂದಿಪದ್ಯ ೧, ಜಿನಪತಿ ಮುನಿಪತಿ ವರ್ಣನ ೨೧, ಕವೀಶ್ವರ ಗುಣ ವರ್ಣನ ೪೪, ಕಾವ್ಯಪೀಠಿಕೆ ೫೪; ಆಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ೬೯ ಭುವನವರ್ಣನೆ (ಮೊದಲನೆ ಅಂಗ). ೨ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸ ೩೦ ವರೆಗೆ ದೇಶವರ್ಣನೆ (ಎರಡನೆಯ ಅಂಗ). ಆಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಪುರವರ್ಣನೆ (ಮೂರನೆಯ ಅಂಗ). ೩-೪-೫-೬-೭-೮-೯-೧೦-೧೧ ನೆಯ ೬೯ ಪದ್ಯದ ವರೆಗೆ ಮಲ್ಲಿಜಿನನ ಪೂರ್ವಜಸ್ತದ ಬಣ್ಣನೆ ಅಹಮಿಂದ್ರಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರರ್ಯಂತ. ಸುಮಾರು ೧೨೭೦ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳು ಶುದ್ಧಕಾವ್ಯಾಂಗವಾದ ರಾಜವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಾಗಿವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಜನ್ಮದ ಅರ್ಹದ್ವಿಭವವನ್ನು ೫ನೆಯ ಅಂದರೆ ೧೧ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸಪೂರ್ಣ, ೧೨, ೧೩ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ೯೨ನೆಯ ಪದ್ಯದವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೩೪೦ ಗದ್ಯಪದ್ಯಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದರೆ ಇಡಿ ಕಾವ್ಯದೊಳಗಿನ ೨೦೩೦ರಲ್ಲಿ ೧೬೦೦ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ— ಇದು ಇರಬೇಕಾದುದೆ. ೧೩ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ

೯೨-೧೫೬ ಪೂರ್ಣ ಚತುರ್ಗತಿ ಸ್ವಭಾವ (೭ನೆಯ ಅಂಗ); ೧೬ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸಪೂರ್ಣ ೧೪ರ ೧೧೩ ಪದ್ಯದವರೆಗೆ ತಪೋಮಾರ್ಗ (೭ನೆಯ ಅಂಗ). ಮುಂದೆ ೨೯೦ ಪೂರ್ವಘಟ (೮ನೆಯ ಅಂಗ). ೨೯೭ ಕಾವ್ಯೋಪಸಂಹಾರ, ೨೯೮ ಮಂಗಳ. ರಸ್ಸನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ತಲ ವಿನ್ಯಾಸದ ಬಗೆಗೆ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುವನು:—

ಸುರಲೋಕಾವತರೋತ್ಸವಂ ಪರಿಕೃತಂ ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕೋತ್ಸವಂ |
ಪರಿನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಿಮಹೋತ್ಸವಂ ಪ್ರವಿಮಲಂ ಕೈವಲ್ಯ
ಬೋಧೋತ್ಸವಂ ||

ಪರಿನಿರ್ವಾಣಮಹೋತ್ಸವಂ ಜಿನಮಹಾಕಲ್ಯಾಣಮಯ್ಯುಂ ಸವಿ |
ಸ್ತುರಿದಿದಿವುಪವು ವರ್ಣಕಂಗಳಿವರಿಂ ಭವ್ಯಾಂಗಮೇನೊಪ್ಪದೇ ||

ಇದರ ರೀತಿ ಬೇರೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥದ ರೀತಿ ಬೇರೆ.

ಮಲ್ಲಿನಾಥಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಅವಯವ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ನೋಡು ವದಾದರೆ— ಚಿತ್ತಜಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಂತಿರುವ ಜಂಬುದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ, ಅಂಗೋದ್ಭವಜಯವನಿತಾಜನ್ಮಗೇಹವಾದ ವಿದೇಹವು

ಮಾವಿನ ಜೊಂಪಮಂ ಲತೆಯಬಳ್ಳಿ, ಸರೋವರಮಂ ಪೊದಳ್ಳ
ಪೊಂ |

ದಾವರೆವಳ್ಳಿ, ಪೂಗವನಮಂ ಪೊದರಿಂದೆಲೆವಳ್ಳಿ, ಪುಷ್ಪವ ||
ಲ್ಲಿವನಮಂ ಲತಾಂಗಿಯರಪಾಂಗದ ಮಿಂಚಿನಬಳ್ಳಿ, ಸುತ್ತೆ
ಶೋ |

ಭಾವಹಮಾರ್ಗಮಾವಿಷಯಮೀವುದುರಾಗದ ಬಳ್ಳಿವಳ್ಳಿಯಂ ||

ಎನ್ನುವಂತಿತ್ತು. ಇಂತು ನಯನಾನಂದವಿಷಯಮಾದ ವಿಷಯ ವಿಲಾಸಿನೀಮಧ್ಯನಾಭಿಯುಂ ಸೌಂದರ್ಯಸನಾಭಿಯುಮೆನಿಸಿ ವಿಷಯಸುಖಾಸ್ವದವಾದ ವೀತಶೋಕಪುರವು ಸ್ಮರರಾಜನ ರಾಜ

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ

ಧಾಸಿಯಂತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಗಾಳಿಯು ಕೂಡ ಕಾಮೋದ್ವಿಗ್ನಕ
ವಾಗಿತ್ತು.

ಗಣಿಕಾರತ್ಯಂತಸುಪ್ತಿಸ್ಥಲನ ಚತುರನ್, ಅಂಭೋಜಕಿಂಚಲ್ಕು
ಸಂಚಾ |

ರಣಶೀಲನ್, ಪುಷ್ಪವಲ್ಲಿನಟನಪಟುನಟನ್, ಸಂಚರಚ್ಚಂಚ
ರೀಕ ||

ಕ್ಷಣನಚ್ಯಾಸಂಗ ಚಿತ್ತೋದ್ಭವಭುವನ ಜಯೋತ್ಪಾದನ
ಪ್ರಾಧಸೇನಾ |

ಗ್ರಣಿ, ಚೇತಃಸ್ಪ್ರೀತಿಯಂ ಪರ್ಚಿಸುವದು ಪವನಸ್ತ್ವೈರಚಾರನ್
ಸವಿಾರನ್ ||

ಅಲ್ಲಿಯ ಹೂದೋಟವು ಹಾಗೆಯೇ.

ಸನೆಯಂಬಿನ ತಾಯ್ಪನೆಯೆನೆ |

ಸನಿವಿಲ್ಲಾಗರಮಿದೆನೆ, ಮನೋಜನ ಸಮ್ಮೋ ||

ಹನವಿದ್ಯಾದೇವತೆಯರ |

ಮನೆಯೆನೆ, ಪೂದೋಟವೊಪ್ಪುಗುಂ ಪೊರವೊಳಲೊಳ್ ||

ಅಂದಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿಲಾಸಿನಿಯರ ದರ್ಪವನ್ನು ಕೇಳುವದೇನು ?

ಆವಂ ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸುವನವನಂ ಗಂಡುದೊತ್ತಾಳ್ತು |

ದಾವಂ ದೇವವ್ರತಖ್ಯಾತಿಯ ಸವನವಲಾಳ್ಪದೆಂದಾ ಪುರಸ್ತೀ ||

ಭೂವ್ರಿಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಸೇನಾಪತಿ ಪದವಿಯನಿತ್ತಂ ಮನೋಜಾತ

ನಾಟಂ |

ದಾವೇಶ್ಯಾವಾಟದೊಳ್ ಧೂರ್ಜಟಿಯ ನೊಸಲಕಣ್ಣಂ

ಸ್ಥರಂ ನಂದೆಪೊಯ್ದಂ ||

ಅಲ್ಲಿಯ ಮಾಲೆಗಾತಿಯರೂ ನನೆಯಂಬುಗಳ್ಗೆ ಬಿರಲೆತ್ತುವರು.

ಇಂಥ ಪುರದ ಅರಮನೆ ಹೇಗಿರಬೇಕು ?

ಕರು ಕರುವಿಗೆ ಕಣ್ಣಿರವಿ, ಕಲ್ಪಿಸದೋಜಿಗೆ ನಚ್ಚಿ ನಚ್ಚು, ಕಂ |
ಡರಣಿಗೆ ಮಂಡಣಂ, ಮರವೆಸಕ್ಕರೆವಟ್ಟಿ+ಎರಕಕ್ಕೆ ಚೌವನಂ ||
ಪರಿಣತಿ ಚಿತ್ರವಿದ್ಯೆಗೆನಲ್ಲದೆ—ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಬಿ |

ತ್ತರಿವುದು ಮೊಗ್ಗಿ ಸಪ್ತತಳರಮ್ಯಮನಾ ಧರಣೀಶಹರ್ಯಮಂ||
ಎಲ್ಲಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅದು ಮಾತೃಕೆಯಂತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ
ಕುಸುರಿವೆಸವು ಮಯನಿಗೂ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತಿತ್ತು.
ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನು ಆ ನಾಡಿಗು ಬೀಡು ತಕ್ಕಂತೆ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಗೆ
ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾಗಿ, ಶೇಷನು ಧರೆಯನ್ನು ತಾಳಿದ್ದುದು ಸುಳ್ಳು,
ಇವನ ಪ್ರಚಂಡ ಭುಜದಂಡವೇ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದೆ ಎಂಬಂತೆ
ಶಿಕ್ಷೆಗೂ ರಕ್ಷೆಗೂ ಸಮರ್ಥನಾಗಿ,

ಜಿರುದಿನ ಬೀರರ ವಿಸರ

ಕ್ಕರಮಂ ಪರನೃಪರ ಮೈಯ್ಯವುಣ್ಣಲಿಗಳ್ ಪೋ |

ಲ್ಪಿರೆ ತೋಳ್ವಲಕ್ಕೆ ಪಡೆದಂ

ಸರಶಾಸನಮಂ ನರೇಂದ್ರಚೂಡಾರತ್ನಂ ||

ಎಂದಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಶಿಲಾಶಾಸನವೇಕೆ? ಷೋಡಶರಾಜರಿಗೆ ಸರಿದೊರೆ
ಯಾದ ಇವನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನೆಮ್ಮಿನಂತಳು; ಅದು ಸ್ವಭಾವವೇ
ಆಗಿದೆ.

ಚಳವಂಭೋಬಿಂದು ಮುಕ್ತಾಫಲವೆನಿಸುವವೊಲ್ ಶುಕ್ತಿಕಾ

ಸಂಗದಿಂ ಸಿ |

ಶ್ವಳಧೈರ್ಯಾಲಂಬಮಾಗದವನಿಪತಿಯ ಹೃತ್ಸಗದಿಂದಂ ತಟಿಚ್ಚಂ |

ಚಳಿಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತೆ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಯಸುಳಿದತಿಸ್ಥೈರ್ಯಮಂ

ತಾಳಿದಳ; ಕೇ

ವಳಮೇ ಸತ್ಸಂಗಮುತ್ಸಾರಿತಸಕಲಜನಸ್ವಾಂತದೋಷಾನು

ಷಂಗಂ ||

ಅಖಿಲ ವಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಉದ್ವೀಪಕವಾದ ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಗಂಡನಾಗಿ
ಧೀರನಾಗಿ ಆ ಅರಸನಿದ್ದನು. ಅವನು ವಿವೇಕಿಯಿದ್ದು ದೇವರೂ
ಕಾರಣ.

ಅವಿಚಲಮಪ್ಪ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ವಿವಿಧೋತ್ಕರಹೃದ್ಯಮೆನಿಸ್ಸ ವಿದ್ಯೆ, ಸೋ
ಳ್ವವರಸುರಾಗಮಂ ಪಡೆವ ರೂಪು, ಮನೋಹರಮಪ್ಪ
ಯೌವನಂ ||

ಭುವನತಳಪ್ರಸಿದ್ಧಮೆನಿಸ್ಸಯಮ್ ಆ ಸೃಪನಲ್ಲಿ ತೋರಲಾ |
ರವು ಮದಮಂ, ವಿವೇಕಪರಿಪೂರ್ಣನನೇನಿವುಮಾರಲಾರ್ಪವೇ ||
ಹೀಗೆ ಏಕೈಕಮಪ್ಪನರ್ಥಾಯ ಎನುವ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ಇತ್ತು.
ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪವಂತೂ ಅಸದಳವಾದುದು.

ಲಲನಾಸ್ವರ್ಣಘನಸ್ತನೋಲ್ಲಸಿತಲಾಸಣ್ಯಾಮೃತಸ್ನಾನಮಂ |
ಗಲಮಂ ಮುಖ್ಯಮನಂದೊಡರ್ಚಿ ಸೃಪಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ
ಮುಂದಿಟ್ಟು ತ ||

ನ್ನಲರ್ವಿಲ್ಲಂ ನಿಜರಾಜಚಿಹ್ನಸಹಿತಂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಂ ಮೂರು
ಸೂ |

ಳ್ವಲವಂದರ್ಘ್ಯಮನೆತ್ತಿಮನ್ಮಥ ಸೃಪಂ ಕೊಟ್ಟಂ
ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂ ||

ಹೀಗಿದ್ದೂ 'ನಿರತಿಶಯ ವಿಷಯಸುಖ ಸುಧಾರಸಾಸ್ವಾದನಮೇ
ತನಗೆ ವಿನೋದಮಾತ್ರನಾಗೆ'

ಎರಡುಂ ಪಕ್ಕದವಜ್ರವೇದಿಕೆಗಳಂ ಮೆಯ್ವರ್ಚಿಯುಂ ಕ್ಷೀರಸಾ
ಗರಮುಲ್ಲಂಘಿಸಿದಂತೆ—ಪೆರ್ಚುವಡೆದುಂ ಧರ್ಮಾರ್ಥಮಂ
ಕಾಮರಾ ||

ಗರಸಂ ಮೀರದೆ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗದು ಲೀಲಾಮಾತ್ರಮಾದಂತೆನಲ್ |
ಧರಣೀನಾಥನವಕ್ರವಿಕ್ರಮಧನಂ ಭೂಜಕ್ರಮಂ ತಾಳಿದಂ ||

ಇಂಥ ವಿಕ್ರಾಂತಕಂಠೀರವನಿಗೆ ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಹಾ
ದೇವಿಯು ಅರಸಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ರೂಪದಲ್ಲಿ ರತಿಯು ರೂಪ
ಮದವನ್ನು ಹಿಂಗಿಸುವಂತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಮಂಡನಶ್ರೀಗೆ ಮಂಡನ
ದಂತೆ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇಂಥ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಜಗ
ದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದೇ ಅಪರೂಪ-ಆದರೇನು !

ಕೃತವಿದ್ಯಂ ಬಿದಿಸೃಷ್ಟಿಯೋಳ್ ಸಮಸಮಾಕಾರಂ ಬಿಡಂಗಾಗೆ ದಂ
ಪತಿಯಂ ಪುಟ್ಟಿಸೆ ಪೆಂಪುವೆತ್ತನೆನಿಸಾಶ್ಚರ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಮಂ
ಸತಿಯುಂ ಭೂಸನುಮಪ್ಪುಕೈಯ್ದು ದೊರೆವೆತ್ತನೋನ್ನ
ಸಂಪ್ರೀತಿಯುಂ ।

ರತಿಯುಂ ಕಾಮನುಮೆಂಬನಂ ಸಲಿಸಿದರ್ ನಾನಾವಿನೋದಂ
ಗಳಂ ॥

ಅವರ ಅನೋನ್ನಸಂಪ್ರೀತಿಯು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಪ್ರೀತಿಯನ್ನು
ಪಡೆಯಿತು.

ವದನಾಸ್ವಾದದೊಳಾದಲಂಪನನ್ಯುತಂ, ನೇತ್ರೋತ್ಪಳಾನಂದ
ಸಂ ।

ಪದಮಂ ಚಂದ್ರಮಂ ಇಂಪುವೆತ್ತನುಡಿಯಂ ವಶ್ಯಾಕ್ಷರಂ,
ಸುಯೋಳು ॥

ಣ್ಮಿದಕಂಪಂ ಮೃಗನಾಭಿ, ಸೊಂಕಿನೊದವಂ ಮಂದಾನಿಳಂ
ಕೊಟ್ಟವೊ ।

ಲ್ಪದೋರೊರ್ವರೊಳೊರ್ವರಂದು ಪಡೆದರ್ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ
ಪ್ರೀತಿಯುಂ ॥

ಇಂತು ಇಷ್ಟವಿಷಯಸುಖಸಂತುಷ್ಟಸ್ವಾಂತರಾಗಿರುವಾಗಲೂ
ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಜಸುಖವಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕಳಹಂಸಿಯು “ ಮೆಲ್ಲಡಿಗಳೊ
ಡನೆ ದಿಟ್ಟಿಗಳ್ ಪರಿಯೆಯುಂ ತಣ್ಣಾಳೆಯಲಪಿನೊಳುಲವ ತಳಿರೆಲೆಯ

ದನಿಗೆ ಬೆರ್ಜುವ ಶಿಶುವಂ ಆತ್ಮಪಕ್ಷ ಪುಟದೊಳ್ ಪುದುಂಗೊಳಿ
ಸಿಯುಂ ಕಂಠೋಪಕಂಠದೊಳ್ ನಿಂದ ಮರಿಯ ಕೊರಳ ಕಿರುದು
ಪ್ಪುಳಂ ಚಂಚುಮುಖದಿನಣ್ಣೆಗೆಯ್ದುಂ ಸರಸಜಸಜೀಜರಾಜಿಯಂ
ಖಂಡಿಸಿ ಕುಟುಕನಿಕ್ಕಿಯುಂ ಮೃದುಮೃಣಾಳನಾಳರಸಮಂ ಚಂಚು
ಪುಟಶುಕ್ತಿಯಿಂದೆರೆದುಂ. ವೋಹರಸಪ್ರವಾಹದೊಳಗವಗಾ
ಹಮಿ" ರಲು ಆದರ ಸಹಜಪ್ರೀತಿಯಂ ಸಖೀಜನಕ್ಕೆ ತೋರಿ
ತಾನೂ ಪುತ್ರದೋಹದಕುತೂಹಳೆಯಾದಳು. ಆತ್ಮಜನ್ಮವದನೆಂದು
ಜ್ಯೋತ್ಸೆಯಿಂ ಲೋಚನೋತ್ಸವವನ್ನು ಪಡೆಯದ ಬಾಳುವೆಯೆಂಥ
ಬಾಳುವೆ? ಎಂದು ನಿಸ್ಸೀಮ ನಿರ್ವೇಗವಾಯಿತು. ಆಗ್ರಮಹಿಷೀ
ಸಂಪತ್ತಿಯಿದ್ದೂ ಪುತ್ರವೋಹರಸಾಸ್ವಾದನತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ
ಚಿಂತಾಪರಂಪರೆಗೀಡಾದಳು ರಾಣಿ. ತನ್ನ ಶ್ರೀಲಲಿತಾಸವೆಲ್ಲವೂ
ಸತ್ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯದಿದ್ದರೆ ವೃಥಾಯಾಸವೆನೆಸಿತು.

ಅರಿಸಿದಂಜಿಯಂ ಪೊದಿಸಿ, ಪೂರ್ಕುಳಿನೆನ್ನಯ ಸೊಂಕಿನೊಕ್ಕರ |
ಲ್ಪರಿಸಿ, ಲಲಾಟದೊಳ್ತಲಕಮಂ ಸೊಡರ್ವಕ್ಕಿನೊಳಿಟ್ಟು -

ಮುದ್ದುಸೀ ||

ವರಮೆರಡುಣ್ಣೆ ಕಣ್ಣನಿಯದರ್ಭಕನಂ ನಡೆನೋಡಿನೋಡಿ ಪಾ |
ಲೊರೆದು ಕುಚಂಗಳಿಂ ಬಿಡದೆ ಸೂಸುವ ಸೈಪನಗೆಂದು

ಸಾಗುರ್ವೋ ||

ಇದೊಂದೆ ಆಸೆ-ಚಿಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಹಾದೇವಿಗೆ. ಹೀಗೆ ಆಸೆ ಚಿಂತೆ
ಗಳಿಂದ ಪಾಡಳಿದಿರಲಾಗಿ

ದಿವಸಶ್ರೀ ಮಂಜಿನೊಳ್ಪಾಡಳಿಯೆ ಕಳೆಯಲಾ ಬೇಸರಂ ಬರ್ಪ

ತಿಗ್ಮಾಂ |

ಶುನೊಪೇಳೆಂಬನ್ನೆಗಂ ತೊಟ್ಟರುಣಮಣಿವಿಭೂಷಾಂಶುಬಾಲಾ

ತಪಂ ತೀ ||

ವ್ರವಿಸಂ ಕೇಳೇಗೃಹಾಂತಸ್ಥಳಿಯನನಿಸಾಳಂ ಸುತಾವಾಪ್ತಿ

ಚಿಂತಾ ।

ಪ್ಲವದೊಳ್ತೀಂಕುತ್ತುಮಿದರ್ಫ ಸತಿಯ ಪರಿಮಿತಾಸ್ತಾನಮಂ

ಮುಟ್ಟುವೆಂದಂ ॥

ಕೇಳೇಗೃಹಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಬಂದು 'ಆನೆವೊಕ್ಕು ಬೇಸಗೆಯ ಕಾಡಕೆರೆ ಯಂತೆ ಬಗೆಕಲಂಕಿದುದೇಕೆ?' ಎಂದು ಕೋಮಳೆಯನ್ನು ಕೇಳುವನು. ಸುಂದರವಾದ ಭುವನದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯ ವಾದ ಪುರದಲ್ಲಿ ರಮ್ಯವಾದ ಹಮ್ಮುಗಳಲ್ಲಿ ರಸಿಕನಾದ ಅರಸನ ಬಳಿ ಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳೂ ಕೊಡಬಲ್ಲವಾದ ಆನಂದವೂ ಬೇಡೆನಿ ಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸುತವ್ಯಾಪೋಹವು ಎಂತಹದಿರಬೇಕು? ರಾಣಿ- ವಾಸದಲ್ಲಿ ರಸಗೀಯಕ್ಕೆ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲ; ಆಶೋದ್ಯಸ್ತನವು ಸೂಸದಾಗಿದೆ, ಲಾಸ್ಯಪ್ರಸಂಗವಿಲ್ಲ, ವಿಪಂಚಿಯ ಇಂಚರವಡಗಿದೆ, ವಂಶಸ್ತನವು ದಳ್ಳಿಸಲೊಲ್ಲದು. ಇದೇನು ಚಮತ್ಕಾರ? ಅರಸನಿಗೆನಿಸಿತು. ವಂಶೋ ದ್ಧಾರಕನ ಬರವಿಗಾಗಿ ಹಾದಿಕಾಯುವವಳಿಗೆ ವಂಶೀಸ್ತನವೇನು ಮೋಹಿಸುವದೇ? ಬಂದು ಜೀವಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಜೀವವು ಕೊಡ ಬಹುದಾದ ಆನಂದದ ಪಾಸಂಗಕ್ಕೆ ನಿಖಿಲಕಲಾನಂದವೂ ಬಾರದು. ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರಿಂದ ಅವಳ ಚಿಂತೆಯ ವಿಷಯವು ತಿಳಿಯಲು 'ಬಯಸ ದರಾರ್ ಸಂತತಿಪ್ರಾಪ್ತಿಯಂ?' ಅದಕ್ಕೆ 'ಪ್ರಾಕ್ತನಪುಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ ಯಿಂದಾ ಬಯಕೆ ಸಮನಿವುದು' ಅದರೆ, ಹಿರಿಯರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಬೇಕು, ದಾನಮಾಡಬೇಕು, ಜಿನಾರ್ಚನೆಯಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ಸರಿ.

ಭ್ರಮರಹಿತಂ, ಹೃದ್ಯಂ, ಸ್ಮೇ ।

ರಮುಖಂ, ಲೋಕೈಕಹಿತಕರಂ, ಸುಕುಮಾರಂ ॥

ಸಮನಿಸುಗಿಂದರ್ಚಿಸಿದಳ್ ।

ಸುಮನೋಮಂಜರಿಯಿನಾಕೆ ಸುಮನಸ್ತುತನಂ ॥

ತನ್ನ ಮನಃಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೆ ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳೂ ಜಿನನಿಗರ್ಪಿತ ವಾದುವು.

ಅಟ್ಟುವಸೀಯನಪ್ಪರಸಗೇಯಮದಂಗೆಡೆಗೊಂಡು ಚಿತ್ತಮಂ ।

ಮುಟ್ಟುವ ಹೃದ್ಯವಾದ್ಯಲಯದೋಜಿಯಿನೊಂದೆ ಲಯಕ್ಕೆ

ಲಕ್ಕೆಯಂ ॥

ಮೆಟ್ಟುವ ಪೆಕ್ಕಣಂ ತುರುಗಿಕಟ್ಟುವವಂದಸಮಾಲೆ ಲೀಲೆಯಂ ।

ಪುಟ್ಟಿಸೆ ನಿಚ್ಚಮರ್ಚಿಸುವಳಾಸತಿ ದಿವ್ಯಜಿನೇಂದ್ರಗೇಹಮಂ ॥

ಯಾವ ವ್ರತ ನಿಯಮ ನೋಂಪಿಗಳೆಗೂ ಆ ಸುಕೋಮಲದೇಹವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಅನುಲೇಪಂ ತನುವಿಗೆ—ಮಾಲೆ ಕಬರೀಭಾರಕ್ಕೆ—ಹಾರಂಘನ |

ಸ್ತನಭಾರಕ್ಕೆ ಅತಿಭಾರಮೆಂಬ ಸುಕುಮಾರಶ್ರೀಯನಾಳ್ವಾ ಸಿತಂ |

ಬಿನಿ ಭೂಶಯ್ಯೆಗೆ, ಜಾಗರಕ್ಕೆ ಅನಶನಕ್ಕೆ ಏಕಾಂತರಕ್ಕೆ ಏಕಭು ||

ಕ್ತಿನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಡಲಂ ನಿಯೋಜಿಸಿದಳ್ ಆಶಾಶಕ್ತಿ

ಸಾಮಾನ್ಯಮೇ ॥

ಆಶೆಯು ಲೋಕೋತ್ತರ ತಪಸ್ಸನ್ನೂ ಎಸಗಿಸುವದು. ಆದರೇನು? ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಣಿಕವನ್ನು ಮಾರಿದರು ಎಂಬಂತೆ ವ್ರತದ ಗತಿಯಾಯಿತಲ್ಲ ! ಎಂದು ಕವಿಗೆ ಕಳವಳ. 'ಸಕಲಸುಖ ಹೇತುವಂ ಪುತ್ರಕಾಮ್ಯಾದಿಂ ವ್ರತಮಂ ನೋಂತಳು—ವಿಶಾಸವತಿ ಯರ ಮತಿಗಳ್ ಸುಕುಮಾರಂಗಳ್ '. ಅದಿರಲಿ

ಮುಂದೆ ಯಥಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಸಿಯು ಋತುಮತಿಯಾದಳು. ಕನಸು ಕಂಡಳು, ಗರ್ಭವತಿಯಾದಳು, ಅರಸನಿಗೆ ಕೂಡ—

‘ನೆರವೆನಗಕ್ಕುಮೀಸತಿಗೆ ಪುಟ್ಟಿದ ಬಾಳಕನೀಧರಿತ್ರಿಯಂ

ಧರಿಯಿಸಲೆಂಬ ಸಂತಸ ’

ಉಂಟಾಯಿತಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ

ವಸಿತಾಸಾಮಾನ್ಯಮುಲ್ಲೀನಿಯಮಮೆನಿಸಿ ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂ
ನೋಂತು ವಿಶ್ವಾ |

ವನಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡು ತಾಳ್ವಲ್ ನೆರೆವ ತನಯಸಂ ಗರ್ಭದೊ
ಳ್ತಾಳ್ವಿದೈವಾ ||

ನಿನಿ ನಿನ್ನಿಂದೆನ್ನರಾಜ್ಯಂ ಸಫಲಮೆನಿಸಿದತ್ತೆನ್ನ
ರಾಜಾಲಯಂ ಪಾ |

ವನಮಾದತ್ತೆನ್ನವಂಶಂ ಕುಲನದಿಯವೊಲಾಯ್ತವ್ಯವ
ಚ್ಚಿನ್ನಮೀಗಳ್ ||

ಎಂದು ಎರಡರಿಯದೊಲವಿನ ಮನ್ನಣೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಆಡಿದನು. ಗರ್ಭವತಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಹಾದೇವಿಯು ಬೇರೊಂದು ಲಾವಣ್ಯವನ್ನೂ ತಳೆದಳು. ಪುಂಸವನ ಮೊದಲಾದ ಆಗುವ ಮಹೋತ್ಸವಗಳಾದವು. ಮೊದಲೇ ಸುಕುಮಾರಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಗರ್ಭಭಾರ—ಆದಕಾರಣ ತನುತನುವಾದ ಗರ್ಭಿಣಿಗೆ ತತ್ಸಮಯೋಚಿತ ಮಂಗಳಪ್ರಸಾದನ ಬೇಕು. ಕಪ್ಪುರದ ಕಂಠಿಕೆ, ಬಣ್ಣದ ಸಣ್ಣ ಮಾಲೆ, ತೆಂಗಿನ ತಿರುಳೋಲೆ, ತಾವರೆಯ ನೂಲುಡೆನೂಲು, ಸಿರಿಕಂಡದಣ್ಣೆ, ಮುತ್ತಿನ ತಿಸರ, ಮೃಣಾಲಿಕೆಯ ಮುದ್ರಿಕೆ, ಹೂವಿನ ಪಿಂಡುಗಂಕಣ—ಸಕಲಸೌಭಾಗ್ಯವಾಯಿತು. ಗಾಯನ, ಬಾಜನ, ಪರಿಹಾಸ—ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಗಿತು. ಅಂತೂ ಶುಭವಾರ ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ವಂಶಸಂದನನು ಹುಟ್ಟಿದನು.

‘ಇವಳೇ ಸಂಬಂಧದಿಂದಂ ಸಫಲಮೆನಿಸಿದತ್ತೆನ್ನ ಸಂಸಾರಂ’
ಎಂದು ಮೈಶ್ರವಣರಾಜನಿಗೆ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ಭಾವನೆಯು ಮೈದೋರಿತು. ಕವಿಗೆ ವರ್ಣಿಸಬೇಕಾದುದು ಮೈಶ್ರವಣಚರಿತ್ರೆ. ಆದಕಾರಣ ನಾಲ್ಕನೆಯಾಶ್ವಾಸದ ೨೨ನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ೧೪೫ರೊಳಗಾಗಿ ಅವನ ಮಗನಿಗೆ ದೊಡ್ಡವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಯುವರಾಜಪಟ್ಟವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿ

ಬಿಡುವನು. ರಾಜನು ಯುವರಾಜನಿಗೆ ತಕ್ಕವೈಭವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು
'ಕೂರ್ಮಸತ್ಥಲಮನೆ ತನ್ನಮಂ ಮಗನುಮಂ ಸಿರಿಯೊಳ್ ಸಮ
ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಂ'

ಐಯ್ಯ ಆರು ಏಳು ಎಂಟು ಈ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ವಾಸಗಳು
ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯವರ್ಣನೆಗೆ ವಿಸಾಲಾಗಿವೆ. ವಸಂತಸಮಯ,
ವಸಕೇಳಿ, ಜಲಕೇಳಿ, ಕೌಮುದೀಮಹೋತ್ಸವ, ಶರತ್ಸಮಯ—ಇವೆ
ಲ್ಲವೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುವವು.
ಆದರೇನು? ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಭೌಮಾನಂದವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಪಸುಖ,
ಅತ್ಯಪ್ತಿ, ಅರೆಗುಟುಕು. ಬಿಸಿಲಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಣ್ಣೀರು ತಣಿಸು
ವಂತೆ—ತಕ್ಷಣ ತೃಪ್ತಿ, ಅನಂತರ ಅತ್ಯಪ್ತಿ. ಮಾಮರ, ಮಲ್ಲಿಗೆ,
ತಿಲಕ, ಸುರಹೊನ್ನೆ, ಸಂಪಗೆ. ಹೂವಿನಜಾತ್ರೆಯೇ ನೆರೆದಿದೆ. ವನ
ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಧುವಂ ಪೀರ್ವವೊಂಗಾಜಿನ ಬಟ್ಟಲಂತೆ, ರತಿನರ್ತನ
ಕಾಂಚನತಾಳದಂತೆ, ಮನೋಹರವಾದ ಕರ್ಣಿಕಾರಕುಸುಮ.
ಅದರಲ್ಲಿ ಅಳಿಮಾಲೆ ಕಂತುನೀರಾಜನ ದೀಪಮಾಳಿಕೆಯ ಚೂಳಿಕೆ
ಯಂತೆ, ದಕ್ಷಿಣವಿಟಂಗೆಣೆಯಾದ ದಕ್ಷಿಣಾನಿಳ. ಜಗತ್ತಯವೂ ತನ್ನ
ಉಂಡಿಗೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯ್ತೆಂದು ಮದನನಿಗೆ ಜಂಭಬರುವಂತೆ ಸಕಲ
ಸನ್ನಾಹ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾವು ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಳ ಹಸಿವು
ಓಡುವವರೆಗೆ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡಿದರೂ ಮಧುವಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ.
ಚೈತ್ರವು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದೆ. ರಾಜನು ನರ್ಮಸಚಿವರೊಡನೆ
ವಿದ್ವಾಂಸರೊಡನೆ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಅಪೂರ್ವ ಚಿತ್ರಗನೂ
ಬೃಹದ್ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತಂದು ಅವನ ಅಡಿಯೆಡೆಗಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ತಾಮ್ರ
ತುಂಡದಿಂದ ಕೆಂದಳಿರನ್ನು ಕಡಿಯುವ ಗಿಳಿ: ಚಂಚುವಿಂದ ಬಿಸಕಾಂಡ
ವನ್ನು ಕಚ್ಚುವ ಅಂಚೆ; ಪೂಗೊಳ, ತಣ್ಣೀರು— ಎಲರಿಗೆದ್ದ ತೆರೆ,
ತಡಿಗೆ ನೆರೆದ ರಥಾಂಗಪಕ್ಷಿ, ಹಂಸಜಲಕೇಳಿಗೆದ್ದ ಬುದ್ಬುದಗಳು,

ನೊರೆ, ಅವೆ ಅರಳುವ ಹೊನ್ನೈದಿರೆ; ರಾಜಹಂಸವನ್ನು ಬರೆನಲ್ಲಿ
ವರ್ಣಕ್ರಮವೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಮಧುರವಾಗಿತ್ತು. ಬಟ್ಟಿದುವಾದ
ಕಣ್ಣು, ಕಣ್ಣಕಿರಿಯಾಲಿ; ಅಲಿಯ ಸುತ್ತಣ ಸಣ್ಣ ಬೆಳ್ಳು, ಕರ್ಬುರ
ಚ್ಚವಿಯ ಚಂಚು, ನೈಯ ಬೆಳ್ಳು, ಕಾಲ ಅಡಿದಾಳೆದ ಮೇಗಣ
ಕೆಂಪಿನಣ್ಣೆ—ಈ ಶಬ್ದಚಿತ್ರವೂ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ನಾಗಚಂದ್ರನು
ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ಚಿತ್ರವಿಮರ್ಶಾಕೌಶಲ್ಯವನ್ನೂ
ಬಿಳಿಸುವನು.

ಅಕಟ ರೇಖೆಯನಪ್ಪವರ್ಣದ ಮಿಶ್ರವರ್ಣದೊಳಾದ ಕೌ ।

ತುಕಮೆ, ವೃಕ್ಷಲತಾದಿಜಾತಿಯೊಳೋಜಿಯಂ ಗೆಡೆಗೊಂಡ ಚಿ ॥

ತ್ರಿಕನ ಭಾವಮೆ, ಪತ್ರಭಂಗದ ಭಂಗಿಯೇ, ಮಜಭಾವುಲೌ ।

ಕಿಮಮಾನುಷಮೆಂದು ಕಂಟಕಿತಾಂಗನಾದನಿಳಾಧಿಪಂ ॥

ಅಂತೂ ಉದ್ಯಾನಮಾಲೆಯ ರಸಚಿತ್ರವು ಚೀರಘಟ್ಟಿ, ಮಾಂಚವ್ಯ,
ವಿಶ್ವಕರ್ಮರಿಗೂ ಬರೆಯಲು ಬರದೆಂಬಂತಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಮೆಚ್ಚು
ಕೊಡುವನು ಅರಸನು. ಸಭಾಸದರು ಇಬ್ಬರ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಮೆಚ್ಚು
ವರು. ಆ ಮೇಲೆ ವನಪಾಲಕನು ವನಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಲಾಸವನ್ನೆ ತಂದು
ಮುಂದಿರಿಸುವಂತೆ—ಹೊಂಬಾಳೆಯ ಹಾಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಂಪಿನಕೊನೆ,
ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ನನೆ; ಚೆನ್ನೈದಿಲ ಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿಮುಕ್ತಕದಲರು, ತಮಾ
ಳದ ತಳಿರು; ತಾವರೆಯ ಕೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಶೋಕದ ಕುಡಿ ಸುರ
ಹೊನ್ನೆಯ ಹೂಗೊಂಚಲು, ಎಳೆಬಾಳೆಯ ಹಸುರೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಸಗಿನ
ಕುಸುಮ, ಸಂಪಗೆಯ ಮುಗುಳು; ಹೊಂಗೇದಗೆಯ ಎಸಳದೋಣಿ
ಯಲ್ಲಿ ತಿಳಕದ ಕಳಿಕೆ, ಬಕುಳದ ಮುಕುಳ; ಎಳೆಮುತ್ತಗದೆಲೆಯಲ್ಲಿ
ದವನದತೆನೆ, ಮರುಗದ ಕುಡಿ—ಇವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಬಿ
ಸಲತೆಯಿಂದಲೊ, ನೈಯ್ದಿಲ ಸಣ್ಣ ಕಾವಿನಿಂದಲೊ, ಬಿಸತಂತುವಿನಿಂ
ದಲೊ, ಕರ್ಬುಳದ ಬಳ್ಳಿಯಿಂದಲೊ, ತೆಂಗಿನ ಸುಳಿಯೆಲೆಯ ಸುಲಿಕೆ

ಮುಂದಲೊ, ಕೇದಗೆಯ ಬೆಳ್ಳುಳಿಯ ಸಿಬುರಿನಿಂದಲೊ ಸುತ್ತಿ ಆ ಹೂಗಳ ಸೊವಡಿಗೆ ಸೋತೆರಗಿದ ಮುರಿದುಂಬಿಗಳೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮುದ್ರೆಗಳಾಗಲು—ರಾಜನಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುವನು. ಆ ಪೊಸತೆನಿಸಿದ ವಸ್ತು ಸೋಲವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಅವಸಗೂ ರತ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ಅರಸನು ಮೆಚ್ಚುಗೊಡುವನು. ಹೂಚಿಗರುಗಳಿಗೆ ಮನಸೋತು ಹೊನ್ನುರನ್ನಗಳನ್ನೀವರೇ? ಎನಬಹುದು. ಆದರೆ, ಕಾವ್ಯದಂತೆ ದಾಸದಲ್ಲಿಯೂ

‘ಆಲಘುಲಘುಗಣಸೆಯಂ ಪಂ |

ಬಲಿಸದು ಬಗೆ ಧನಮನರ್ಥಗೀವೆಡೆಯೊಳ್ ||

ಎಂಬುದೆ ನಿಜ. ಆಮೇಲೆ ಶುದ್ಧಾಂತಕಾಂತಾಜನದ ಜಳಕೇಳಿ ಲೀಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೂ ಮೆಚ್ಚೀಯಲು ಪಟ್ಟನರ್ಥನವನೇರಿ ಹೊರಡುವನು ಮೈಶ್ರವಣ. ಮುಂದೆ ವಂದಿಮಾಗಧವೃಂದವು ಜಯಜಯಾ ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ; ವಿಲಾಸಿನೀಜನರು ನಡೆದಿದ್ದಾರೆ; ಪೆಂಡವಾಸದ ತಂಡ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಭೃಂಗೀರವವು ಮಂಗಳಗೇಯವಾಗುತ್ತಿದೆ.

‘ಈವನಿತಾಸಹಸ್ರದೊರೆಗಂದೊರೆಗಂ ರತಿಕಾಮದೇವನೇ |

ಭೂವಲಯಾಧಿನಾಯಕನ ಪೋಲ್ವಿಗೆ ಪೋ ದೊರೆಯಲ್ಲ—

ಎಂದು ಗಿಳಿಗಳೂ ಕೋಕಿಲಗಳೂ ಉಲಿಯುತ್ತಿವೆ. ತೆಂಬೆಲರ ತೀಟೆ ದಲ್ಲಲ್ಲಾಡುವ ತಿಳಕ, ಕೇಸರ, ಅಶೋಕಗಳಿಂದ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯು ಅಪಗತರಾಗವಾದ ಯೋಗಿಗಳ ಚಿತ್ತವನ್ನೂ ನಡುಗಿಸುವಂತಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಹಜಸುಂದರವಾದ ಚೂತವು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗಿದ್ದ ಸುಕರಕವಿತಾಮನೋಹರನು ಅದನ್ನೇ ಕುರಿತು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಪ್ರಸಂಗದಿಂದಲೂ ರಾಜನನ್ನು ವಿನೋದಿಸುವನು. (ನಾಗಚಂದ್ರನು ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಒರೆಯುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ [೬ನೆಯಾಶ್ವಾಸ ೨೭-೩೪] ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು

ರಸಿಕರಿಂದ ಕವಿತಾಮನೋಹರನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿರಲೂ ಸಾಕು.) ಕವಿಗೆ ಮೆಚ್ಚು, ಚೂತಕ್ಕೆ ಸಹಜಸೌಂದರ್ಯನೆಂಬ ಬಿರುದು— ದೊರೆಯುವವು. ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಬಳ್ಳಿಮಲ್ಲಿಗೆಯಿದೆ. ಚೂತರಾಜ-ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನರಿ ಈ ಅನುರೂಪವನಮಿಥುನದ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕೂ ತಡವಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಕವಿಗಳಿಗೆ ಮಾವು ಎಂದರೆ ಜೀವ ಮಲ್ಲಿಗೆಯೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣ. ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳಿಗೆ ಕಮಲ ಮಧುಕರ ಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಮಾವು ಮಲ್ಲಿಗೆಗೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಕಾಣಿಕೆಗೊಡದ ಕನ್ನಡ ಕವಿ ದೊರೆಯುವದಪರೂಪ. ಶರಪಂಚಕಕ್ಕೂ ಮಲ್ಲಿಗೆಯೊಂದೆ ಸಾಕು ಎನುವಂತೆ ಅದರ ಸಡಗರ.

ಗಾಳಿಯು ಗಂಧವಹನಾದದ್ದೂ, ಮಾಗಿಹೋಗಿ ಮಧುಮಾಸ ವಾಗಿದ್ದೂ ಕಾಮನು ಕುಸುಮಾಯುಧನಾಗಿದ್ದೂ ಮಲ್ಲಿಗೆಯಿಂದಲೇ.

ಅಸದಳಮಾಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬಂಧುರಗಂಧಮನಾಂತು ತೆಂಕಣಿಂ |
ದೆಸಗುವ ಗಾಳಿ ಗಂಧವಹನಾದುದು; ಮಾಗಿಪೋಗುಕಾಳ್ಪುರಂ ||
ಮಸಗುವ ಮಲ್ಲಿಕಾಮಧುವಿನಿಂ ಮಧುಮಾಸಮುಮಾಯ್ತು;
ಕೈದುವಂ |

ಪೊಸಯಿಸಿ ಮಲ್ಲಿಕಾಕುಸುಮದಿಂ ಕುಸುಮಾಯುಧನಾದ

ನಂಗಜಂ ||

ಸರಿ— ಮಂಗಳಪಾಠಕನು ಮಲ್ಲಿಗೆಗೆ ಮಂಗಳವೃತ್ತಗಳನ್ನೋದಲು ಮುಂದರಿವನು.

ಜನಸಂವೋಹನವಿದ್ಯೆ ತನ್ನಮಧುವಿಂ ಪುಟ್ಟಿತ್ತು ಪುಷ್ಪಂಗಳು |

ಳ್ಳನಿತುಂ ನೋಂತವೆತನ್ನ ಕೀಳೆಸಳಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ + ಎನಿಪ್ಪ + ಅಗ್ಗದ + ಈ ||

ವನದೇವೀಸಖಿಗೆ ಈ ವಸಂತವಿಜಯಶ್ರೀದೇವಿಗೆ ಈ ಚೂತರಾ |

ಜನ ಮಾದೇವಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರಮಣಿಗಂ ಭದ್ರಂ ಶುಭಂ ಮಂಗಳಂ ||

ಇತ್ತ ಅಬಲೆಯರ ಮೃದುಪದಪಾತದಿಂದ ಅಶೋಕವು ಚಿಗುರೊಡೆ

ಯಲು, ಏಕೇಂದ್ರಿಯ (ಸ್ವರ್ಶವಷ್ಟೇ) ಗಳಾದ ವನಸ್ಪತಿಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಸ್ಮರೋದ್ಗಾರವಾದರೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾಸಕ್ತರಾದ ಮಾನವರನ್ನು ವಾರಸ್ತ್ರೀಯರು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹಿಚುಕಿಬಿಡುವದು ಹೆಚ್ಚಲ್ಲವೆಂದು ರಾಜನು ಮನದಲ್ಲಿ ಬಗೆದು ಯಾರಿಗೆ ಮಣಿನೂಪುರ, ಯಾರಿಗೆ ಹಂಸತಿಳಕ, ಯಾರಿಗೆ ಮುತ್ತಿನಸರ ಮೆಚ್ಚು ಗೊಟ್ಟು ದಾಸದಸುಗ್ಗಿಯಿಂದ ಮಹಾ ವಸಂತೋತ್ಸವನ್ನು ಜರುಗಿಸುವನು. ಆ ಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪಾಪಚಯ ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆವುದು. ನಾಗಚಂದ್ರನು ಪಂಪನನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಹಜ ವಾಗಿ ಅನುಕರಿಸುವದರಿಂದಲೇ ಅಭಿಸವಪಂಪನಾಗಿದ್ದು ದೇನೋ! ಮಧು ಮಹೀಪಾಲನ ಸಾರಸ್ವತವೆನಿಸುವ ಕೋರಕಕುಸುಮ ಕಿಸಲಯ ಗಳಿಂದ ಒಬ್ಬರು ನೂಪುರ, ಒಬ್ಬರು ಕಾಲಕಡಗ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಉಡೆ ನೂಲು, ಮಗದೊಬ್ಬರು ಬಣ್ಣಸರ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಎಕ್ಕಸರ, ತಿಸರ ಏಸರಗಳ ಸಂಕಲೆಗಳನ್ನು, ಯಾರು ಪಿಂಡುಗಂಕಣ, ಯಾರು ಚಳಕಿಗೆ, ಚೌಕಳಿ, ಕರ್ಣೋತ್ತಂಸ, ಹಂಸತಿಳಕ—ಏನೇನೋಪಸದನಗಳನ್ನು ಸಮೆಯುವರು, ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆ ಮೇಲೆ ಜಳಕೇಳಿ. ಅಸಿ ಧಾರಾವೃತ್ತವೇ ಸಾಗಿದೆ.

ಇರೆಮುಡಿಬಿರ್ಚಿನಾಂದಮರೆಪತ್ತಿದಪಟ್ಟಿಯನುಟ್ಟುದಿಲ್ಲದಂ ।

ತಿರೆ—ಕಮಳೋನ್ಮುಖಂ ಶಿಖಿಮುಖಾಸಿವೋಲಳಿಮಾಲೆ ಮುಂದೆ
ಸೀ ॥

ಳ್ಳಿರೆ, ಧರಣೀಶ್ವರಂ ಕೆಲದೊಳುತ್ತರಸಾಧಕನಾದ ಕಾಮನಂ ।

ತಿರೆತಿಖತ್ಯ ಯೋಗಿನಿಯವೊಲ್ವಳಕೇಳಿಯೊಳೊರ್ಬಳೊಪ್ಪಿದಳ್ ॥

ಜಲಕೇಳಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ತ್ರೀಯರು ತುಳಿದುಬಿಟ್ಟ ಹೂಗಳು ಜಳದೇವಿ ಯರ ಮುಡಿಗಾಭರಣವಾದುವು. ಸಂಪ್ರೀತನಾದ ರಾಜನಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಚಿತ್ರ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳ ಸುರಿಮಳೆ. ಮುಂದೆ ಕವಿಯು ರಾಜನನ್ನು ಕೌಮುದಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವನು. ಸಂಜೆಯಾಗಿದೆ.

ಸೂರ್ಯನ ಉದಯಕಾಲದ ರಾಗವು ಅಸ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಹಾರವಾಗಿಲ್ಲ. ಏನು ಪರಿಣತಿಯಾದರೇನು? ರಾಗಿಯ ನಿಸರ್ಗಭಾವವು ಹೋಗುವದು ಹೇಗೆ? ವೈಶ್ರವಣರಾಜನು ಸತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿರಾಗಿ, ಅವನಿಗೆ ನಿಸರ್ಗವೈಭವ,—ಅದಕ್ಕೆ ಮುಕುಟಮಣಿಯಂತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಸೌಂದರ್ಯ ಯಾವುವೂ ಸೆರೆಹಿಡಿದಿಡಲಾರವು. ಅವನಿಗೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಕೆಲಕಾಲದ ವಿನೋದ ಮಾತ್ರ. ಆತ್ಮಂತಿಕ ಆನಂದವು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯವೇ ಪರಮಪ್ರೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಯಾತ್ರ, ಪ್ರಯಾಣ; ಹೋಲಿಸಿನೋಡಲು ಪ್ರಮಾಣ ಮಾತ್ರ.

ರಾಜನು ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳನ್ನು ನೋಡುವನು. ಎಂಥ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳು !
ಶೃಂಗಾರಾರ್ಣವಫೇನಪಿಂಡಂ, ಅತನುಶ್ರೀ ಸಿಂಹಪೀಠಂ, ನಭೋ!
ಮಾಂಗಲ್ಯಾಯತನ ಪ್ರಕಾಶಕಳಶಂ, ಸಂಭೋಗಲೀಲಾನಟೀ ||
ರಂಗಂ, ಲೋಚನಪುತ್ರಿಕಾಕೃತಕಶ್ಯಲಂ, ಕಂತುದೇವೆಂದ್ರಮಾ!
ತಂಗಂ, ಸುಂದರಮಾದುದಭ್ಯುದಯದೋಳ್ ಬಿಂಬಂ ಸೂಧಾ
ಸೂತಿಯಾ ||

ಮನೋಚಾನಳಚಿಹ್ವಾಕ್ಷೀರಧಾರಾಹುತಿಯಂತೆ ಪಸರಿಸಿ ಹರಿದು ಹಬ್ಬಿದ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳು !

ಆತನು ಸತನುವಾದಂ ಕಾಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ |
ಲತೆಯ ಲಲಿತಲಾಸ್ಯಪ್ರಾಥಿ ಚೆಲ್ವಾದುದೀಗಳ್ ||
ರತಿಯ ಸೊಬಗು ಬಿಂಕಂಬೆತ್ತದೆಂಬಂತು ನೇತ್ರಾ |
ಮೃತಮಯಮೆಸೆದತ್ತಾ ಚಂದ್ರಿಕಾಶ್ರೀವಿಳಾಸಂ ||

ವಿಲಾಸಿನಿಯರ ಲೀಲಾಂದೋಳಕೇಳಿಯು ಸಾಗುವದು. ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಜೋಗಿತಿ ತಾಯಿಯು 'ಇನಿಯನನ್ನು ಬಿಡು' ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಮಗಳು 'ಕೂರದರಾರ್ ಕಿರಿಯಂದು—ಕೂರಿಸಿದ ಕಾದ

ಲನಂ ಬಿಸುಡೆಂದು ಕೀರಿ ಬಾಯುಂಟಿನಗೆಂದು ಬಗ್ಗಿಸುವೆ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಇನಿಯರು ತಂತಮ್ಮ ಮನೋವಲ್ಲಭಿಯರ ಭಂಗುರಾಪಾಂಗಪಾತಗಳನ್ನು, ನಗೆಗಣ್ಣುಗಳ ವಿಳಾಸವನ್ನು, ಕಣ್ಣು ಮಾಯೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಹರಿಯುರದಲ್ಲಿ ಗೋಪ ವಧುವಿಂ ಮದಸಂ ವಿಜಯಪ್ರಶಸ್ತಿಯಂ ಬರೆಯಿಸಿದಂ' ಪೆರರನ್ನು ಕೊರಚಾಡಿ ಕಾಡನೇ? ಎಂದು ಆರಸನೆನ್ನುವನು. ಹೀಗೆಯೇ ರಾತ್ರಿ ಯೆಲ್ಲವೂ ಕಳೆವುದು. ಮುಂದೆ ನಾಟಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ! ಕಾಮನ ಕೋದಂಡವೇಕೆ?' ಇವರ 'ಪುರ್ವನ ಚರ್ಚು' ಕೂಡ ಜಗವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಸಾಕೆನುವಂಥ ಸುಂದರಿಯರು ಅಲ್ಲಿ! ವಾಂತಿಕನ ಬಾಚಣಿ ಕಾಮಕಾರ್ಮುಕಲತಾಚ್ಯಾರಾವಮೆಂಬಂತೆ! ಪಸುವರ್ವಟ್ಟಿಯ ಕಂಚುಕ, ನೇತ್ರವಟ್ಟಿಯ ಪೊಸಚಲ್ಲಣ, ಮುತ್ತಿನದಂಡೆ ಉಟ್ಟು ತೊಟ್ಟು-ಮೂರಡೆ ಬಳುಕಿದ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ ತ್ರಿಭಂಗಿಯ ನಿಲುವಿ ನಿಂತ ನರ್ತಕಿ ಲೀಲಾವತಿ! ಸ್ಮರವಿಜಯಕ್ಕಿದೆ ನಿರ್ವಾಣರೇಖೆಯೆನೆ, ನೃತ್ಯವಿದ್ಯೆಯೆ ಪರಿಜು ಕೈಕೊಂಡುದೆಂಬಂತೆ ಅವಳಾ ನರ್ತನ! ಮನದ ತೊಡವು, ಲೋಚನದಡವು, ಅಲರಂಬಿನ ಕೂವು, ಸರ್ವ ಮೋಹನ ರಸದಿವು, ಬೇಟದ ಮೊಡವು, ಅಭಿಮಾನದ ನಟ್ಟತುವು, ನೀರೆಯನೇವು, ಬೇಯಾ ಭಾಪ್ಪು ಎನಿಸಿದವು.

ಮನದಿಂ ಭಾವಮುದೀರ್ಣಮಾಗೆ, ಮುಖದಿಂ ಕೈಗಣ್ಣಿಹಾವಂ
ವಿಲೋಕಿ |

ಚನದಿಂ ಪೊಣ್ಣೆವಿಲಾಸಂ, ಒತ್ತರಿಸೆಪುರ್ವಿಂ ವಿಭ್ರಮಂ, ಕಿಂಕಣೀ ||

ನಿನದಂ ಗೀತದಮೆಯ್ಗೆ ಬಾಜೆಪಲಯವ್ಯಕ್ತಾಕ್ಷರ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂ |

ಜನಸಂಮೋಹನಮಾಗೆ ದೇಸೆವಡೆದತ್ತಾ ನರ್ತಕೀ ನರ್ತನಂ ||

ಅವಳ ಕಿಂಕಣೀಕಳಧುಂಕೃತದಿಂದಾದ ಶೃಂಗಾರರಸಪ್ರವಾಹವು ಸಕಲ ರಸಗಳನ್ನು ನುಂಗಿತು. ಇಂತು ಸಂಗೀತಪ್ರಸಂಗವಾದಮೇಲೆ

ತಾಂಬೂಲವಾಗಿ ಸಭಾವಿಸರ್ಜನವಾಗುವದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಲ ಕಳೆದು ಮಳೆಗಾಲದ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಪಡುವಲ ಗಾಳಿ ಬೀಸುವದು. ಕೇದಗೆಗೆ ಬೆಳ್ಳುಳಿ ಹುಟ್ಟುವುದು, ಸೋಗೆಗೆ ಕಿರುವೀಳಿ ಕಣ್ಣಿರೆಯದು, ವಡವಾಸಲ ಭೀತಿಯಿಂದ ಸಮುದ್ರವೇ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕಂತೆ ಬಾನಲ್ಲಿ ಮೋಡಗಳು ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು, ಪಂಚರತ್ನಾವಳಿವಿಲ ಸಿತ ಕಂಠಿಕಾಮಾಲೆಯನ್ನು ದಿಗ್ವೀವಿ ಕಟ್ಟಿದಳೇನೋ ಎನುವಂತೆ ಶಕ್ರ ಚಾಸ ಶೋಭಿಸುವುದು, ಆಲಿವರಲ ಸೂಸಾಟ, ಚಾತಕದ ನಲಿದಾಟ, ತಟ್ಟಿಲ್ಲತೆಯ ಲಾಸ್ಯಲೀಲೆ-ಒಂದೊಂದೂ ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ಮುಗಿಲು ಗುಡುಗಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಉಗುಳುತ್ತಂ ಸಿಡಿಲೆಂಬ ತೋರಕಿಡಿಯಂ, ಕಾಲೂರಿ ಭೂಭಾಗ
ದೋಳ್ |

ಗಗನಾಭೋಗಮನೆಯ್ಬೀಳ್ವು ಘನವೇಣೀಬಂಧವಂ
ಬರ್ಹಿಮಿಂ ||

ಚುಗಳೆಂಬುಳ್ಳುವದಾಡೆಗಳ್ಳೊಳೆಯೆ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯರಂ ನುಂಗಿ ಬೇ|
ಸಗೆಯಂ ಬರ್ಹಿಸಿ ಗರ್ಹಿಸುತ್ತಾನೊಗೆದಂ ಕಾರೆಂಬ
ಕಾಳಾಸುರಂ ||

ಮಳೆಗಾಲದ ರೌದ್ರದರ್ಶನವೇ ಅಂತಹದು ! ಯಥಾಕ್ರಮವಾಗಿ ಶರತ್ ಸಮಯವೊದಗುವದು. ಚತುರಂಗಬಳದ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆಯಾಗುವದು; ಅರಸರ ಆಸೆಗೂ ಫಲಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಅಂತರವಿರುವ ದಿಲ್ಲ. 'ಅವಿಧೇಯಕ್ಷತ್ರಸಂಪರ್ತನಸಮಯಪರಿಕ್ಷುಬ್ಧವಾರಾಶಿವೀ ಚೀನಿನಹಂ ಮರ್ಯಾದೆಯಂ ದಾಂಟಿದುದೆನೆ' ಸೇನೆಯು ಬಂದಿತು. ಅವರ ತುಳಿದಾಟಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಹೊತ್ತ ಕೂರ್ನುವು ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿತು, ಶೇಷನು ಬುಟ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ಹಾವಿನಂತೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ಅಶ್ವಸೇನೆ ಹೊರಟಿತು. ಅರಸನ ಸವಾರಿ ಹೊರಟಿತು.

ನೋಡುವ ಅಬಲೆಯರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣಲಿ ಬೀಸಿದಂತಿತ್ತು ರಾಜನ ರೂಪು. ಅದೇನು ರೂಪವೋ ವಜ್ರಲೇಪವೋ? ಅವನ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಕೀಲಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಶ್ವಾರೋಹಿಯಾಗಿ ಆರಸನು ಬರುಬರುತ್ತ ತಿರುಗಿ ಬೀಡಿಗೆ ಬಂದನು. ಹೀಗೆ ವೈಭವಶಿಖರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತನ್ನ ವೈಭವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜನಿಗೆ ಕಂಡ ಕಣಿಯೇ ಬೇರೆ. ಘನೀಪತಿಯ ಹೆಡೆಯವರೆಗೆ ಬೇರುಬಿಟ್ಟ, ದಿಗ್ಗಜಗಳವರೆಗೆ ತೊಂಗಲು ಚಾಚಿದ, ಸಹಸ್ರರಶ್ಮಿಯ ಕಿರಣಗಳನ್ನೂ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುವಂತಿದ್ದ ಮಹಾರಾಯನಂಥ ಆಲದಮರ-ರಾಜಾಂಗಣದೊಳಗಿನ ಮರ—ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ

ಸಿಡಿಲೆಂಬ ಜವನ ಕೊಡಲಿಯು ।

ಕಡುವೊಯ್ಲಿಂ ನೆಗೆದ ಬೀರ್ಗಳೊಡನೆ ನೆಲಂ ಬಾ॥

ಯ್ಪಿಡೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೆಡೆವ ತೆರದಿಂ ।

ಕೆಡೆದಾಲಮನಿದಿರೊಳವನಿಪಾಳಂ ಕಂಡಂ ॥

ಆಯಿತು. ಇದು ಹೇಗಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ವಿಸ್ಮಯವೆ ಮೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಬೀವಿತವು ಸ್ಥಿರವೇ? ದೇಹವನ್ನು ನಂಬಬಹುದೇ? ಆಲದಮರದ ಗತಿ ಹೀಗೆ! ದೇಹದ ಗತಿಯೂ ಹಾಗೇ! ಕಾಲವೆಂಬಾ ನೆಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಹವು ಕರಡವಿದ್ದಂತೆ. ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವದೇನು ತಡ? ಹಗಲಿರುಳು ಉಸಿರ್ದುಸಿರನ್ನು ಕಾಳೋರಗವು ಕುಡಿದುಬಿಟ್ಟಿರಲಾಗಿಯೂ ಇನ್ನೂ ತಾನು ಜೀವಿಸುವೆನ್ನುವದಲ್ಲ ದೇಹ! ಇದಕ್ಕೆ ಮೋಹಪಿಶಾಚ ಸೋಂಕಿರಬೇಕು! ಈ ತೊಗಲಗೊಂಬೆಯು ಶಾಶ್ವತವೇ? ತಲೆತೂಗುವವರೆಗೆ, ಕೂದಲಬಣ್ಣಹಾರುವವರೆಗೆ, ಮೋರೆತಿರೆ ತೆರೆಯಾಗುವವರೆಗೆ, ಹಲ್ಲು ಬೀಳುವವರೆಗೆ, ಕೊರಲು ಕುಸಿವವರೆಗೆ, ಬೆನ್ನು ಬಾಗುವವರೆಗೆ, ಮನುಜರ ಮೂಗಮೇಲೆ ನಿಂತು ಯಮನು

ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದೂ ಇವರಿಗೆ ಸುಖದುಃಖವಿವೇಕವು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ
ವಲ್ಲ !

ಆವುದು ಸುಖಮೆಂದೆಳಸುವ |

ನಾನಸ್ತುನೆ ದುಃಖಹೇತು; ದುಃಖೋಪಶಮಂ ||

ಜೀವಕ್ಕೆ ಸುಖಭ್ರಾಂತಿಯ |

ನೀವುದು ಭಾವಿಪೊಡಸಾರಮೀಸಂಸಾರಂ ||

ನಮ್ಮ ದೇಹಾರಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಕಾಲವು ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಷಿತವ
ನ್ನಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆಯುಃಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬೆನ್ನನೆರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲವೆಂ
ಬೆರಲೆಯು ಓಡುತ್ತಿದೆ. ದೇಹವು ಅನಿತ್ಯ! ಅನಿತ್ಯ! ಇದನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ್ದ
ಭೋಗಗಳ ಬೆಲೆಯೇನು? 'ಅನುಲೇಪಂ, ಭೂಷಣಂ, ತಂಬುಲಂ,
ಉಣಿಸು, ವಿಚಿತ್ರಾಂಬರಂ, ಶಯ್ಯೆ, ದಾಮಂ, ವನಿತಾಸಂಭೋಗಂ—
ಏತರೋಳಗೂ ಭಿನ್ನರೂಪರಸಾಸ್ವಾದನವಿಲ್ಲ.' ಎಲ್ಲವೂ ಪಿಷ್ಟಪೇಷಣ;
ಚರ್ವಿತಚರ್ವಣ! ಇದು ಪರಮಸುಖವಲ್ಲ. ಆಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವೇಗದಿಂದ
ರಾಜನ ಮನಸ್ಸು ಪೂರ್ವಾನುಭವವಿಷಯ ಸುಖವಿಮುಖವಾಯಿತು.
ನಯಶಾಸ್ತ್ರ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲ ಯುವರಾಜನಿಗೆ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿದು
ದಾಯ್ತು. 'ಗುರುವಚನಮಲಂಘನೀಯ' ವೆಂದು ಯುವರಾಜನೂ
ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದನು. 'ಭಾರವಾಹಕಂ ಪೊರೆಯನಿಳಿಪಿ' ದಂತಾಯ್ತು.
ಅಂತೂ ರಾಜನು ನಿಶ್ಚಿಂತಸ್ವಾಂತನಾಗಿ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನಪರನಾದನು.
ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರೋದ್ದೀಪಕವೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾದ ನಿಸರ್ಗವು
ಈಗ ಶಾಂತರಸೋದ್ದೀಪಕವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಪರ್ಣನಾಸರಣಿಯ
ಲ್ಲಿಯೂ ಆದಿಪಂಪನ ನೆನಪಾಗದಿರದು. ಶಾಂತರಸವಿಷಯಮಾದ
ದಿವಸಾವಸಾನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಮೃತರುಚಿಯೋಗೀಂದ್ರಚಂದ್ರನು

ತಮಮುಂ ರಜಮುಂ ಕಿಡೆಸ |

ತ್ವಮೊಂದೆನಿಂದಂತೆ ನಯನಸುಖಮಯನಾದಂ ||

ಮಾರನೆಯದಿನದ ಬೆಳಗೂ ಹಾಗೆಯೆ

ಮೂಡಣಸಂಜೆ ಕೆಂದಳಿರಕಾವಣದಂತಿರೆ, ಚಂದ್ರಮಂಜಳಂ |

ಜಾಡಿದ ಮಾಧವೀಮಧುರಮಂಜರಿಯಂತಿರೆ, ತಾರಕಾಳಿ ನೀ ||

ರೋಡಿ ಕಳಲ್ಪು ಬೀಳ್ತು ಕಳಿವೊಗೆಣೆಯಾಗಿರೆ, ತಣ್ಣನಪ್ಪಲರ್ |

ತೀಡೆ ತವೋವನಂಬೊಲತಿಪಾವನಮಾಯ್ತುನಭಂ ಪ್ರಭಾತ

ದೋಳ್ ||

ಈ ಪ್ರಭಾತವೆ ವೈಶ್ರವಣನ ಬೇರೆ ಜೀವನದ ಪ್ರಭಾತವಾಯಿತು. ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಅನಂಗನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣು ಬೇರೆ ಕಾಣ್ಕೆಗೆ ಹಂಬಲಿಸ ತೊಡಗಿತು. ಮಾಟದ ಸಿಂಹಾಸನ, ಮದಗಜ ಬೇಡಾದುವು. ಕುದುರೆಯೇರಿ ಕೀಳನು (ಕಡಿವಾಣ) ಹಿಡಿವುದಕ್ಕಿಂತ ಧರ್ಮಪಥ ದಲ್ಲಿದ್ದು ಮೇಲುಹಿಡಿವುದು ಮೇಲೆಂದು ಬಗೆದಸರಸನು. 'ಗುರುಜನ ವಿನಯಮಂ ಅತಿಶಯದ ಧರ್ಮಮಂ' ಪರಿಪಾಲಿಸೆಂದು ಮಗನಿಗುಪ ದೇಶಿಸಿ ಅರಸನು ತವೋವನಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ನಿಸರ್ಗಧೈರ್ಯಗುಣ ದವನಿದ್ದೂ ಅರಸನುಗನಿಗೆ ಶೋಕವು ಮಿಕ್ಕಿಬಂದಿತು. 'ತಂದೆಯ ಗಲ್ಪೆಯಸಾರೊ ಸ್ಮರಿಪರ್?' ರಾಜಸಭಾಸದರಿಗೆ ಅಗಲಿಕೆಯ ನೋವು ಕೆಂಡದಂತೆ ಕಸಲಿಸಿತು. "ಪಡೆಯನೋಡುವೆನೆಂದು ಸಿಡಿಲಿಂದ ಕೆಡೆದಾಲವನ್ನಿ ದೇನು ಕಂಡನೋ!" ಎಂದು ಅವರೋಧನಧೂಕದಂ ಬಕವತ್ತಿತ್ತು. ಕಣ್ಣೀರಿಂದ ಅವರು ದೆಸೆಗಾಣದಾದರು. 'ಓ ತವಳಲಲ್ಲಿಯ ಮೆಲ್ಲುಡಿಯನ್ನು ಆಲಿಸುವನಿಗೆ ಕಾಡಸೀರುಡುವಿ ನಬ್ಬರ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತೇ?' ಎಂದುಕೊಂಡರು ವಾರವಿಳಾಸಿನೀ ಜನರು. ಇವರ ಶೋಕವಿಕಳತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅರಸನಿಗೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ವೈರಾಗ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರಪರಿಯಿಂದ ಸಮಾ ಧಾನವನು ಹೇಳಿದರೂ ಮುನ್ನೂರು ಅರಸನುಕೃಳು 'ಧರಣೀಶನಿಂ ನಮಗೆ ಮುನ್ನಂ ದೃಷ್ಟಿಸೌಖ್ಯಂ ನಿರಂತರಮಾಯ್ತು ಈಗಳದೃಷ್ಟಿ

ಸೌಖ್ಯದಿಡೆಗಂ ಸಂದೇಹಮೇಂ?’ ಎಂದು ಅವನೊಡನೆ ಹೊರಹೊರ
ಟರು. ಕೆಲವರು ವೃದ್ಧರು “ ಸುರರಾಜಂ ಬಯಸಲ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಿರಿಯಂ
ವುಲ್ಲಿಂ ಗಡಂ ನೊಚ್ಚಿತಾಗಿರೆ ಕಂಡಂ ಗಂಡನೆಂ ಧೀರನೋ ! ”
ಎಂದರು. ಕೆಲವು ಅರಣ್ಯಪಂಡಿತರು ‘ ಖಳರಮಾತಂ ಸಂಬಿ ಮೇಗಿಲ್ಲ
ದೀಸಿರಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ನಡೆವಂ ಭೂಪಾಳನೇಂವ್ಯಾಳನೇ?’
ಎಂದುಬಿಟ್ಟರು; ಕೆಲವರು ‘ ಕಳೆವರಾರೊ ವಿಧಿವಿಳಸನಮಂ ’ ಎಂದು
ಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಅರಸನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಕುಮಾರನನ್ನೂ ಪರಿ
ಜನರನ್ನೂ ಬೀಳ್ಕೊಳಿಸಿ ಜಿನಾಗಮಪ್ರಧಾನರಾದ ಶ್ರೀನಾಗಭಟ್ಟಾ
ರಕರಿದ್ಧ ಶ್ರೀಪರ್ವತಕ್ಕಭಿಮುಖನಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ
ಜನಪದಮುಖ್ಯರು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ತಂದರೂ ರಾಜನು ನಗುವೊಗ
ದಿಂದಲೆ ಬೇಡೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದನು ಅರಣ್ಯದೊಳ
ಗಿಂದ. ಗುಂಜಾಭರಣಭೂಷಿತೆಯರೂ, ಭುಜಪತ್ರವನುಟ್ಟವರೂ
ಆದ ಶಬರಿಯರು ಮೈಯ ಕರಿಯಬಣ್ಣದ ಸೊಬಗಿನಲ್ಲಿ ‘ **ಜನತಾ
ವಿಳೋಚನವಶೀಕರಣಾಂಜನದಿಂ ಮನೋಭವಂ ವಿರಚಿಸಿ
ಬಣ್ಣಮಂ ಬರೆದ ಚಿತ್ರದ ಪೆಣ್ಣೆನೆ** ’ ಕಂಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವರ
ಕಾಕಲಿಧ್ವನಿಯನುಪಾಶ್ರಯಿಸಿದ ವಿಪಂಚೀವಾದನವೋ ! ‘ ನಯಂ
ಬೇರೆ, ತೆರಳ್ಳೆ ಬೇರೆ, ಜತಿ ಬೇರೆ, ನಿವರ್ತನೆ ಬೇರೆ, ಬಿನ್ನಣಂ ಬೇರೆ,
ಬೆಡಂಗು ಬೇರೆ ’ ರಾಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ ಶನೀಶ್ವರ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.
ಆದರೆ ಎಕ್ರಮನಿಗೆ ಶನೀಶ್ವರನೆ ಶರಣಾಗಲಿಲ್ಲವೇ ? ಅಲ್ಲಿಯ ಶಬರರ
ಬಲವು ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತು—

ಬಿದಿರಸಿಡುಂಬಿನೊಳ್ ಗಜರಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಪೆರ್ಬುಲಿಪಾಯೆ, ಕಯ್ದುಕ್ಕಿ
ಯ್ಯದೆ ಕೆಲಸಾರ್ದು ಮೆಯ್ಯೊಣದ್ದು ಬಂಚಿಸಿ ಗಂಟಲನೊತ್ತಿ

ಕಿರ್ಬಸಿ ||

ತಿರಿದಿಯವೊಲಾಗೆ ಕಣ್ತುಮುಳಿಬಿರ್ದು ಮಸುಂಟಿ ಜವಂಗಿ

ಬಿರ್ದನಿ ||

ಕ್ರಿದನುಸಿರಿಕ್ಕಲೀಯದುಸಿರಿಕ್ಕುವವೋಲ್ ಶಬರಂ ಮಹಾಬಳಂ ||
 ಆ ವನವು ಆನೆಯ ಮದೋದಕದಿಂದ ಬೆಳೆದು, ತಾಕಲಾಟದಿಂದ
 ಸೊಪ್ಪುಸೊಪ್ಪಾಗಿ, ಮೂತ್ರದಿಂದ ಕೊರಟಾಗಿ, ಲಂಡದಿಂದ ಕದಡಿ
 ಹೋಗುವದರಿಂದಲೂ, ಮರಿಯಾನೆ, ಹಿರಿಯಾನೆ, ಮುದಿಯಾನೆಗಳಿಂ
 ದಲೆ ತುಂಬಿರುವದರಿಂದಲೂ ಗಜಾದ್ವೈತಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಎಂಬಂತಿತ್ತು.
 ಅಲ್ಲಿ ಅನೆಗಳ ಪ್ರಣಯ, ಜಳಕೇಳಿ, ಹೋರಾಟ, ಇದಿರಾಟ, ಓಡಾಟ.
 ಒಂದೆಡೆಗೆ ಆನೆಯನ್ನು ಸೀಳಲು ಹಾರಿ ಸಿಂಹವು ಶರಭದ ಬಾಯಿಗೆ
 ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು—ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಭೇರುಂಡವು ಎರಡು ಶರಭಗಳನ್ನು
 ತನ್ನ ತುಂಡದಿಂದ ತೂಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತೂ ತೀರ್ಥಗ್ಜಾತಿಸ್ವಭಾವ
 ವ್ಯಾಪೋಹ ವೈರಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮತ್ತೂ ರಾಜನು ನಿರ್ವೇಗಪರ
 ನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಗುತ್ತ ಶ್ರೀಪರ್ವತಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದಮೇಲೆ, ರಾಜನು
 ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೇನು? ತಾನು ಬರುವ ಮೊದಲೆ ಕಾಮನು ಅಲ್ಲಿ ಬೀಡು
 ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಕಿಂಪುರದಂಪತಿಗಳ ಸುರತಕೋಲಾಹಲದಿಂದ, ಗಂಧರ್ವ
 ಗಣಿಕೆಯರ ಎಡೆಯಾಟದಿಂದ, ಸುರಮಿಥುನದ ಸರಸದಿಂದ, ಆ
 ಪವಿತ್ರಪರ್ವತವು ಅನಂಗನ ಕೇಳಿಶೈಲವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ
 ಯೋಗಯೋಗ್ಯ ಗಹ್ವರಗಳೂ, ವಿಶಾಳ ಜಿನಾಲಯಗಳೂ ಇದ್ದವು.
 ಅಪಸರ್ಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮನವನ್ನು ಹೊಗುವಂತೆ ಭಕ್ತಿಭರಾವನತನಾಗಿ
 ರಾಜನು ಚೈತ್ಯಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು

‘ನಿನಗೆ ರಸವೊಂದೆ ಶಾಂತಮೆ |

ಜಿಸೇಂದ್ರ! ಮನಮಾರಸಾಂಬುನಿಧಿಯೊಳಗವಗಾ

ಹನಮಿದುರ್—ಮಿಕ್ಕರಸಮಂ |

ಕನಸಿನೊಳಂ ನೆನೆಯದಂತು ಮಾಡೆನಗರ್ಹಾ ||

ಎಂದೂ

“ ನೀನಲ್ಲದನ್ಯವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲಂ ಹೇಯಂಗಳೆಂಬ ತತ್ತ್ವೋಪಾಯಮು
ನೆನಗೀವುದು ” ಎಂದೂ

ನಿತ್ಯಸುಖಮಾತ್ಮರೂಪಮೆ |

ನಿತ್ಯಸುಖಂ ನೋಹರೂಪಮೆಂಬ ವಿವೇಕಂ ||

ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪಮದರೂಳ |

ಗತ್ಯಂತಾನುಭವವಿಭವಮುಕ್ತೈಸಗರ್ಹಾ || ಎಂದೂ

ಅರ್ಹತ್ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆ ಮೇಲೆ ಬಾಳ
ಜಂದ್ರಾಪರನಾಮಧೇಯರಪ್ಪ ಶ್ರೀನಾಗಭಟ್ಟಾರಕರ ಪಾದಕಮಳ
ಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವನು. ಅವರ ಅರವಿಂದಸ್ತೋತ್ರಮುಖವು ಹೃದಯ
ಸಂಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ಶಾಂತರಾಸಾಧೀನವಾದ ಮಾನ
ಸವು ಸಮಾಧಾನವನರುಹುತ್ತಿತ್ತು, ತನುವು ಶಾಖಾಲೀಲೆಯನ್ನು
ಪಾಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ಕಣ್ಣು ಕಾರುಣ್ಯಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಸೂಸುತ್ತಿತ್ತು.
ರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ‘ಭಾವಿಜಿನನಪ್ಪ ಜೀವಕಲ್ಯಾಣವು ವಿಸ್ಮಯವೊ!’
ಗುರುಗಳು ಬಗೆದರು; ‘ಕಿಡುವಿಂದ್ರಿಯಸುಖಮನೇಂ ಪಿಡಿವರೆ?
ನಿಮ್ಮಂದಿಗರ್ಕಿಡದ ಪರಮಾತ್ಮಸುಖಮನೆ ಪಿಡಿವರು’ ಎಂದರು.
ಅರಸನು ಕೈಮುಗಿದು ತಲೆಬಾಗಿ ‘ನಿಮ್ಮೀ ಪದಾಂಬುರುಹಂ
ತರ್ಪುದು ದೂರದಿಂ ನೆನೆಯೆ ಮುಕ್ತಿಶ್ರೀಯಂ’ ಎಂದೆರಗುವನು.
ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು; ಕೇಶಕುಂಚನವಾಗುವದು. ಈಗ
ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸೌಖ್ಯ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ
ಸುಖವು ಸಾಕಾಗಿತ್ತು; ನಿರ್ವೃತಿಪದಸೌಖ್ಯವು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೇ
ಆ ಮೈರಾಗ್ಯವೂರ. ಕ್ಷಮೆ, ಮಾರ್ದವ, ಶೌಚ, ಆರ್ಜವ, ಸತ್ಯ
ಸಂಯಮ, ಉಪಶಮ ರಸತ್ಯಾಗಾದಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗುವದು.
ವಿಷಯಸುಖಾನುಭವವಾಗಬಾರದು; ಪರಿಸ್ಪಂದಾಧೀನವಾದ ಅಸ
ಮಾಧಾನವು ಹೊದ್ದಬಾರದು; ಎಂದು ಅವನ ಪ್ರಯತ್ನ. “ನಿರು

ಧ್ಯಮದಿನಾಗಂ ಸೈಪುಕೈಸಾಗುಮೇ?" ಸಂಯಮವೇ ಸುಖ ವಾಯಿತು. ಚಾರಿತ್ರತುದ್ಧಿಯನವೇಕ್ಷಿಸಿ ದರ್ಶನಚ್ಛಾನಚಾರಿತ್ರ ಉಪಚಾರ ಇಂತು ಚತುರ್ವಿಧ ವಿನಯತಪಾಚರಣೆಯಾಯಿತು. ಈಗ ಅಪ್ಯಕ್ತವ್ರಾಣಾಪಾನಪ್ರಚಾರನಾಗಿ ಗಾತ್ರ ನೇತ್ರ ಪರಿಸ್ಪಂದಾದಿ ಏಕಾರರಹಿತನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅರಸನಲ್ಲಿ ಆರ್ತ ರೌದ್ರಗಳು ಹೋಗಿ ಧರ್ಮಶುಕ್ಲಗಳು ಸ್ಥಿರವಾದುವು. ನಿರಂತರಧ್ಯಾನ ನಡೆಯಿತು. 'ಎನಿತು ಕಾಲಂ ತೀವಿದೋಡಂ ತೀವದು, ಆವಗಂ ತೋರೆಯಲೋಡಂ ತೀವುವುದು'. ಆಶಾಗರ್ತದ ಜೀವನವಿಪರೀತವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ಅನು ಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಆಸೆಯೆಂಬ ಮಹಾರೋಗಕ್ಕೆ ತ್ಯಾಗವೆಂಬ ಕಷಾಯವೇ ಮದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡನು.

‘ಮನದೋಳ್ ಪೂರ್ವಾಸುಭುಕ್ತಪ್ರಿಯಲಲನೆಯಲಾವಣ್ಯಮಂ
ರೂಪುಮಂ, ಯೌ |

ವನಮಂ, ಸ್ರಕ್ಷಂದನಾಲೇಪನಪರಿಮಳಸಂಸಕ್ತಿ, ಸಂಭೋಗ
ಶಯ್ಯಾ ||

ಸನಮಂ, ನಿರ್ವ್ಯಾಕುಳಂ ಪಂಬಲಿಸದೆ ಮದನವ್ಯಾಳಶುಂಡಾಳ
ದಂತಾ ||

ಶನಿಯಂ ಕಿಳ್ತಿಕ್ಕೆ ತತ್ಸಂಯಮಿಗೆ ಸಮನಿಸಿತ್ತುತ್ತಮ
ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ||

ಮೂಲಗುಣಗಳಿಂದ ದಶಧರ್ಮಗಳನೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಷೋಡಶ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸಿ, ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಾಳಿ, ಚತುರ್ವಿಧ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನ ಸಮಾಹಿತನಾಗಿ, ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ವೈಶ್ರವಣನು ಅಹಮಿಂದ್ರನಾದನು. ಯಾವ ಸಾರ್ವಭೌಮನಿಗೂ ದೊರೆಯ ಲಾರದ ಸಂಪತ್ತಿಯು ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು.

ಮೊಸದಸೌರಭಂ, ತನದಮೆಯ್ನಿರಿ, ಬಾಡದದಾಮಂ,

ಉಟ್ಟೊಡಂ ।

ಮೊಸದಸೀರೆ, ಧಾತುಮಳಮಿಲ್ಲದೊಡಲಾ, ಪರಿವೂರ್ಣ

ಯೌವನಂ, ॥

ಲೇಸೆನಿಸಿದರೂವು, ಶುಭಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಎಂಬಿನಪುಕ್ಕೈಯ್ಯು ಅ ।

ನಾಯಾಸದಿಂ ಈಸಿದಂ ಕಡೆವರಂ ದಿವಿಜಂ ಪರಮಾಯುರ

ಬ್ಬಿಯಂ ॥

ಮಾನುಷಾನಂದನೆಲ್ಲಿ ಈ ಅಹಮಿಂದ್ರನೈಭವಾನಂದನೆಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಪರಮಸುಖವು ಇದಲ್ಲ. ಇದು ಕೇವಲ ವಿದೇಹಸೌಭಾಗ್ಯ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕಜನ್ಮಸಂಸಿದ್ಧವಾದ ಜೀವವು ಮಲ್ಲಿಜಿನಾವತಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತ ಮಿಥಿಳಾಪುರದ ಕುಂಭಮಹಾರಾಜ ಪ್ರಭಾವತಿ ಮಹಾದೇವಿಯರ ಕಣ್ಣಿದ್ದುರು ಆರುತಿಂಗಳವರೆಗೆ 'ಮನಸಿಜವತೀ ಕರಣವರ್ಷ'ದಂತೆ ಹೊನ್ನಿನಮಳೆಯಾಯಿತು ಗರ್ಭಾವತರಣಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ. ಜಿನಾಂಬಿಕೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ದೇವತೆಯರು ಸುಳಿದಾಡಹತ್ತಿದರು. ಗರ್ಭಶುದ್ಧಿಯು ಸಾಗಿತು. ಪ್ರಭಾವತಿದೇವಿಯು ಕಾಣುವ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡಳು. 'ಆರ್ನಿ ನ್ನಂದದಿಂ ಸುಂದರಿ ಕನಸುಗಳು ಕಾಣ್ವುಸೈಪಿಂಗೆನೋಂತರ್' ಎಂದು ಕನಸು ಕೇಳಿ ಕುಂಭನೃಪಾಲನೆಂದನು ಸಂತೋಷದಿಂದ. 'ನೀನು ತೀರ್ಥಕರಜನನಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನವಳಿಗೆ. ಅವಳ ಸುಖಕ್ಕೆ, ನಗೆಗೆ, ಲಾವಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾರಾವಾರವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಮೊಲೆಗಾಗಲಿ, ಮೊಗಕ್ಕಾಗಲಿ, ಬಾಸೆಗಾಗಲಿ, ವಳಿತ್ರಯಕ್ಕಾಗಲಿ, ತನೂದರಕ್ಕಾಗಲಿ, ತನುಸಿಗಾಗಲಿ ಮೊದಲಿನ ವಿಲಾಸವೇ ಇತ್ತಲ್ಲದೆ ವಿಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಗರ್ಭಚಿಹ್ನೆಗಳು ತೋರುವದಿಲ್ಲ.

ಶಾಂತಮನಂ ಜಿನಾರ್ಭಕಂ ನೆಲಸಿರೆ ಗರ್ಭಪಂಕಜದೊಳ್ ಅಂಗ
ನೆಗೆ ಅಂಗವಿಕಾರಮಕ್ಕುಮೇ?''

ಹೀಗೆ ಬಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳು ತುಂಬ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿ
ಯಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಜಿನನು ಹುಟ್ಟುವನು. ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ
ವಿಭೂತಿಯುಂಟಾಗುವದು. ಗೊಂದಲ ಪೆಕ್ಕಣ ಕುಣೆವರು; ಗುಡಿ
ಕಟ್ಟುವರು; ಬದ್ಧನಣ ಹೊಯ್ಯುವರು; ಮುತ್ತಿನ ರಂಗವಲ್ಲಿಯ
ನಿಕ್ಕುವರು; ಪಟವಾಸವು ಸೂಸುವದು; ಮಂಗಳಗೀತೆಗಳು ಕೇಳ
ಬರುವವು. ಸಹಜಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಗುವದು. ಜಿನೋತ್ಪತ್ತಿಯಾ
ದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ 'ನಾಕವಿಭವಶ್ರೀ ವಿಸ್ಮಯಂಬಟ್ಟು
ತೂಗುವವೋಲ್ತನ್ನ ಕಿರೀಟಮಂ' ವಾಸವನ ಆಸನವು ನಡುಗು
ವದು. ಜನ್ಮಾಭಿಷವಕಲ್ಪಾಣದ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಭರದಿಂದ ಸಾಗುವದು.
ಇಂದ್ರನಾನೆ ಬರುವದು; ಅಮರಸ್ತ್ರೀಯರ ನಾಟ್ಯನಡೆಯುವದು.
ಐರಾವತವನ್ನೇರಿ ಶಚಿಸಮೇತನಾಗಿ ಸೌಧಮೇಂದ್ರನು ಬರುವನು.
ಜಿನಜನನದಿಂದ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಅಪೂರ್ವ ವೈಭವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತು.
'ನಂದನಮಿಂತು ಸುಂದರಮೆ?' ಎಂದು ಸುರಸೇನೆಯೆಂದರೆ, 'ಮದ್ವಿ
ಮಾನಮಾಮಂದಿರದಂತು ಕಣ್ಣೊಳಿಸವು' ಎಂದು ಸುರೇಶ್ವರನೆನ್ನು
ವನು. ಅಂತೂ ನೋಡಿದಾಕ್ಷಣವೆ ಅವರ ಈಕ್ಷಣಗಳನ್ನೆ ಸೆರೆ
ಗೆಯ್ದು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಶಚಿಯು ಜಿನಜನನಿಯನ್ನು ನಿರ್ಭರಭಕ್ತಿಯಿಂದ
ಮೂರು ಸೂಳು ಬಲವಂದು ಅವಳ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಶಿಶುವ
ನ್ನಿರಿಸಿ ಜಿನಶಿಶುವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ಯಳು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಡು
ವಳು. 'ಪರಮಪ್ರೀತಿಯಿನತಿನಿರ್ಭರಭಕ್ತಿ'ಯಿಂದ ಅವನ ಪಾದ
ಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಕಿರೀಟದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಇಂದ್ರನ
ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯವೂ ಜಿನಶಿಶುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗುವದು. ಚತುರಂಗ
ಬಲವು ಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡುವದು. ಗಂಧರ್ವರು ಬರುವರು.

ಪುಷ್ಪಬಾಣಂಗಳಿಂ ಪಡೆದು ಪೆಣ್ಣಡೆಯಂ ಮನೋಜನನೆ ನೇಪಥ್ಯಂ
ಬೆಡಂಗಪ್ಪ ' ನಾನಾನರ್ತಕಿಯರು ಬರುವರು.

ನಿದಳತ್‌ಚಂಪಕವರ್ಣಮಾದ, ಶಿಜಕಂಠಚ್ಛಾಯೆವೆತ್ತ, ಇಂದ್ರಚಾ
ಪದ ರೂಪಂ ತಳೆದ, ಅಭ್ರಕಭ್ರಮೆಯನಾಳ್, ಉತ್ಪಾಟಕಪ್ರಾಂಶು
ತ ||

ಛ, ದಳತ್ ಕಿಂಶುಕಶೋಣಮಪ್ಪ, ಸಮಸದ್ವರ್ಣ ಪ್ರದೇಶಂ
ಗಳೆಂ ||

ದಿದೆ ಚೆಲ್ವಾದುದು ಮಂದರಾದ್ರಿ ಮದನಂ ವರ್ಣಕ್ರಮಂ
ಗೆಯ್ದವೊಲಾ ||

ನಾಲ್ಕೆನಾಲ್ಕೆ ಜಿನಮಂದಿರಗಳಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು ಮಂದರ.
ಅಲ್ಲಿಯ ನಂದನವು ಕಂತುದಿಗ್ವಿಜಯಯಾತ್ರಾಸ್ಕಂದನದಂತೆ ಮನಂ
ಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮನಃಪವನವೇಗಿಯಾದ ಶಕ್ರನ ವಿಕ್ರಿಯಾಗಜವು
ಮುಂದರಿಯಿತು. ಪಾವನ ಮಂದಮಾರುತವು ಬೀಸಿತು. ಶಿಲ್ಪಿಗಳ
ಕಲ್ಪಪತಿಯು ಅಭಿಷೇಕಮಂಡಪವನ್ನು ಸಮೆದಿದ್ದನೆಂದಮೇಲೆ
ಕೇಳುವದೇನು? ಮುತ್ತಿನ ಸೂಸಕ, ಮರಕತದ ತಿಂಗಣಿ, ಹೊನ್ನ
ಘಂಟೆ, ತಳ್ಳೆತ್ತಿದ ಕೇತುಸಂತತಿ, ತೊಡರಿಸಿದ ಚಿತ್ರನಿತಾನ, ಓಳೆ
ಯಿಂದ ಸುತ್ತಿದ ತೋರಣ, ಪುದಿದ ಪೂವಲಿ, ರನ್ನದ ರಂಗವಲ್ಲಿ!
ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ದೇವಾರ್ಪಕನು ಕುಳಿತನು;
ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖರಾಗಿ ಸೌಧಮೇಂದ್ರನೂ ಈಶಾನೇಂ
ದ್ರರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು. ಉಳಿದವರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ.
ಕನ್ನಡಿಗಳಶ ಅಕ್ಷತೆನಾಲೆ—ಸರ್ವವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು. ಅಮರಾ
ಪರು ಜಿನೋತ್ತಮಾಂಗದಲ್ಲಿ ದುಗ್ಧವಾರಿಧಾರೆಯನೆರೆವರು. ಕ್ಷೀರ
ಸಾಗರದವರೆಗೆ ಅದು ಹರಿದುಹೋಗುವದು. 'ಭುವನದೊಳೆನ್ನ
ಜೀವನಮೆ ಪಾಪನಂ' ಎಂದು ತುಂಗತರಂಗಭಂಗದಿಂದ ಕ್ಷೀರಸಾಗ

ರವು ತುಳುಕಾಡಿತ್ತು. ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕವಾಗುವದು. ಗಂಧೋದಕ ಸ್ನಾನವಾಗುವದು. ಸುರಪತಿಯು ಜಿನನಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ 'ಪಾಪಮಿಲ್ಲದ ಪಯಣಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಸುಡಿ ಸಂಬಳವಾಯ್ತು' 'ನಿನೊಳಭೇದಮಾದ ಕೊಂಡಾಟದಸಂತಸೌಖ್ಯಮನೆ ಮಚ್ಚಿದಮರ್ಚುಗೆ ಯೊಳ್ತೊಡರ್ಚು' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಜಿನಪದವಿಯು ಅನಂಗನನ್ನು ವಿಲಾಸಿಸಿತು. ಸುರೇಂದ್ರನಿಗೂ ಮೇಲಿನದು. ಜಿನ ಶಿಶುವಿಗೆ ಸಕಲಸುರಶೃಂಗಾರವಾಗುವದು.

ಎಂಥರೂಪ !

ಎಮೆಯಿಕ್ಕುವರುಂ ನೋಡಿದೊ |

ಡೆಮೆಯಿಕ್ಕಲ್ಮರೆವರೆಸಿಪ ಜಿನರೂಪಮನಂ :

ದಮರಾಂಗನೆಯನೋಡಿದ |

ರೆಮೆಯಿಕ್ಕದುದಿವರ್ಗೇ ಸಫಳಮಾಯ್ತೆಂಬನೆಗಂ ||

ಆ ಮೇಲೆ ಮಿಥಿಳಾವುರಕ್ಕೆ ಜಿನಶಿಶುವನ್ನು ಮರಳಿ ತರುವದಾಗುವದು. ದಿವಿಜಶಿಲ್ಪಿಗಳು ವಿರಚಿಸಿದ ಕರುಮಾಡದ ಮುಂದಣ ನಾಟ್ಯ ಮಂಡಪದ ಮಣಿಕುಟ್ಟಿನುದ ನಡುಪಣ ಸಿಂಹಪೀಠದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನನ್ನು ಟ್ಟೊಡನೆ ಕುಂಭ ಪ್ರಭಾವತಿಯರು ನೋಡಿ ಅನಂದಪಡುವರು. 'ತ್ರಿಜಗನ್ನಾಥಂಗೆ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳೆಸಿಸಿದ ಸೈಪಿಂಗಡಪಾರ್ದರು' ಎಂದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಹಿಗ್ಗಿಗೆ ಮೇರೆ ಇದೆಯೇ? ಚಾತಕವೋತ್ಸವ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಸ್ವರಸಂಯೋಗದೊಳಾದ ಎಲ್ಲ ರಾಗಗಳು, ದೇಶೀಯ ರಾಗಗಳು, ಸ್ವರಭಾಷಾವಿದರಿಂದ ಆದ ಬೇರೆ ರಾಗಗಳು, ತಜ್ಞರು ತಲೆದೂಗುವಂತೆ ಹಾಡಲಾದುವು. ಅಮರ ಕನ್ನೆಯರು 'ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಜೀವೊಡೆಯಮೆಲ್ಲಲಿ'ಯಂತೆ ಮಧುರವಾಗಿ ತಾಳಲಯಾನುಗವಾಗಿ ವಸ್ತುಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದರು. ಗತಿಭೇದ ಲಯಭೇದವೊಪ್ಪ

ವಂತೆ ವಾದಕರು ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾಡಿಸಿದರು. ಸುರಪತಿಯು ತಾಂಡವಸೃತ್ಯವನ್ನಾಡಿದನು.

ಭರತಾಗಮಕ್ಕೆ ಟೀಕಂ |

ಬರೆದಂತಿರೆ ತಾಂಡವಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಿಂದಂ |

ಬತಿರೆ— —

ನರ್ತಿಸಿದನು. 'ಆಗಸದೊಳ್ ದಿಶಾವಳಯದೊಳ್ ಧರೆಯೊಳ್ ತನ ದೊದೆರೂವುನೂರಾಗಿರೆ—ವಿಕ್ರಿಯಾವಿಭವಮುಚ್ಚು ರಿಯಾಗಿರೆ' ಶಕ್ರ ನಾಡಿದನು.

ಕಿವಿಗಿಂಪಂ ಕರೆಯುತ್ತುಮಿರ್ಪರಸಗೀತಂ, ಗೀತದೊತ್ತಿಕ್ಕುವೊ |

ಣ್ಮುಪವಾದ್ಯಂ, ರಸಗೀತವಾದ್ಯವೆರಡರ್ಕಂ ನೇರ್ಪಡಂ ತೋರ್ಪ

ತಾಂ ||

ಡವಭೇದಂ, ಕುಡೆ ದೇವಮರ್ತ್ಯಸಭಿಗತ್ಯಾನಂದಮಂ

ಲೋಚನೋ |

ತ್ಸವಮಂ ಶಕ್ರನಿಂದದೇನೆಸೆದುದೋ ಸಂಗೀತಕಂ ಕೌತುಕಂ ||

ಆ ಮೇಲೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥನೆಂದು ನಾಮಕರಣವಾಯಿತು. ವಾಸವನು ಸಿಜನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಬಾಲ್ಯವಾಯಿತು. ಕೌಮಾರ್ಯ ದಲ್ಲಿಯೇ, 'ಅರಿಯದವಿದೈಯಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ನೆಗೆಳ್ಳಿ ಪೊಗಳ್ತಿಯಾಯಿತು. ಚರಮದೇಹದ ಮೆಯ್ಯಿರಿಯನ್ನಂತೂ ಹೊಗಳುವದೇನು? 'ಇದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಕ್ಷ್ಮಣಕ್ಕೆ, ಆಗರಮಿದು ಶುಭಚಿಹ್ನೆಕ್ಕೆ, ಸೌಂದರ್ಯಸಸ್ಯ ಕ್ಕಿದು ಸುಕ್ಷೇತ್ರಂ' ಎನುವಂಥ ಸುಭಗಾಕಾರ. ಆದರೆ ಕಾಮನ ವುಷ್ಪಬಾಣಗಳು ಅವನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ನಾಟಲೊಲ್ಲವು; ಮದನನೂ ವಿವೇಕಿಯಾಗಿ ಅವನಿಗೆಸೆಯದೆ ಇದ್ದನು. ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮಗನ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬಾಸೆ. ಅವನನ್ನು ಹಡೆದಪರಾದರೂ 'ತನಯ ನಂತಃಸಾರಮಂ ಬಲ್ಲರೇ?' 'ಜಿನಪತಿ ದಂಪತಿಯೆನಿಪನೆ?' ಚಿಗು

ರೆಯು ಬಯಲುದೊರೆಗೆ ಬಾಯಿಬಿಡಬಹುದು. ' ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸುಖಂ ಸುಖವೆಂದು ವಿನೇಕಿಯಲ್ಲದಂ ಪರಿಗುಂ—ಅನಂತಬೋಧನಿಧಿ ನಿತ್ಯಸುಖೋನ್ಮುಖಂ ಈ ಕುಮಾರಕಂ ಪರಿಣಯನೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಬಗೆ ದರ್ಪನೆ—ದರ್ಪಕದರ್ಪಭಂಜನಂ? '. ತಂದೆಗೆ ಒಂದು ಚಿಂತೆ— ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು. ಮಗನಿಗೆ ಬೇರೊಂದು ಧ್ಯಾನ—ಸ್ವಭಾವಸಹಜ ವೆಂದು.

ಕರುನಿಟ್ಟುಂ ತಿಟ್ಟಿವಿಟ್ಟುಂ ಕಡೆದುಂ ಎರಗಿಯುಂ

ಪೋಲಿಸಲ್ ಬಾರದಾ ಸುಂ |

ದರರೂಪಂ, ಕಂಡು ಕಣ್ಣೊಲ್ತಿಸಿ ಪೆಸರಪೆಂಡಿರ್ ಕುಮಾರಂ

ಕರಂ ತೋ ||

ಳ್ವಿರಗಂ ನಿಶ್ರೇಯಸಶ್ರೀವನಿತಿ ಸಮನಿಸಿತತ್ತಾನೇಗೆಯ್ವನ್

ಎಮ್ಮುಂ |

ಪುರುಷರ್ ತಾಮೊಲ್ಲ ರೂಪಲ್ಲದೆ ಪೆರಪೆರವಂ ಸೊಂಕಿಯುಂ

ಕಾಣರತ್ತೀ ||

ಹೆಣ್ಣುಗೊಂಬೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸೀರೆ- ಸೆರಗಿನ ಗಾಳಿತಾಕಿ—ಕಂಪಿತರಾಗುವ ಅನಂಗದಾಸರಿಗೆ ಪುರುಷ ಸಂಜ್ಞೆಯೇ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇತ್ತ ವಿವಾಹದ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆದಿತು. ಅತ್ತಕುಮಾರನು ತನ್ನ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಿದನು.

ಅವನು ವಿವಾಹಮಂಡಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಪರಾಜಿತವಿವಾಹದ ಸನಪಾಗಿ ನಿರ್ವೇದಪರನಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವನು:— ' ಜನನೀಜಠರಾಂಧ ಕೂಪದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕು; ಮುಪ್ಪಡಸದಮುನ್ನು ಮೋಹಮಲ್ಲನನ್ನು ಮುರಿದಿಕ್ಕಬೇಕು; ' ' ಇನ್ನೆವರಂ ಜವಂಗಿ ಪೇಡಿಯಾದೆಂ, ಅಂತಕಂಗಿದಿರನಾಂತು ಅವಸಂ ತವೆವೋದಿ ಜಯಾಂ ಗನೆಯೊಳ್ ಸೇಸೆಗೊಳ್ಳೆಂ ನೆರೆವೆಂ; ಎವೆನೊ ಮತ್ತಿನ ಪೆಣ್ಣಂ' ಎಂದು

‘ತಾಂ ತನ್ನ ನೆ ತಾನೆ ಸಾಧಿಸುವ ಧೀರತೆಯಂ ತಳೆದಂ’. ಜನಂ
ಅಳ್ಳವೆವಡಲಿಲ್ಲ, ಕಾಲನು ಜನಂಗಡಲಿಲ್ಲ; ಕಣ್ಣಿವಿಮೂಗುಮೈಗಳು
ಜವಜವಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದಾದವು; ಯೌವನವು ಓಸರಿಸಿತು; ಕುತ್ತುದ ಬಿತ್ತು
ಹುರಿದುಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ಕೇಡಿಗೆ ಕೇಡಾಗಲಿಲ್ಲ—ಐಹಿಕಸುಖವ್ಯಾವೋ
ಹದಿಂದ ಚಡಾತ್ಮರು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇನು? ದೇಹಸಂಬಂಧದಿಂದ ದೇಹ
ಜಡನಾದ! ಕೃತಾಂತನಿಗೆ ಯಾರು ಈಡು? ಯಾವ ಯೋಸಿಯಲ್ಲಿ
ಹುಟ್ಟಿದರೇನು? ಯಾವ ಗತಿಯಾದರೇನು? ದಶಸಾಗರೋಪಮ
ಆಯುಷ್ಯವುಳ್ಳವರನ್ನೂ ಜವಜಿಟ್ಟಿಯು ಮೊಗಮುರಿಯದೆ ಕೊಲ್ಲು
ವನು. ಪಾತಕಿಯಾದ ಜವನಿಗೆ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲ. ಜವನ ದಾಕಿ
ಮುಟ್ಟಿದ ಎಡೆಯೇ ಅವೆಡೆಗೂ ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಎಷ್ಟು ಜನ
ಕೊಂದು ತಿಂದರೂ ಜವನ ಹಸಿವೆ ಹಿಂಗದು. ಅವನ ದಾಡೆಯು
ಅಹಮಿಂದ್ರರನ್ನೂ ತುತ್ತುನದು. ಮಾನವ ಜನ್ಮವಿರಲಿ, ದೇವ
ಗತಿಯಾಗಿಯೂ ಏನು? ‘ವಿವೇಕಿಗೆ ಅಮರತ್ವಂ ಹೇಯಂ! ಅದೇ
ಯಮೇ?’ ಎಲ್ಲಿಯ ಸುಖಕ್ಕೂ ಸಾವಿದೆ.

ತವಿಲುಳ್ಳಿಂದ್ರಿಯಸೌಖ್ಯದಿಂ ತಣಿವೊಡೀ ಭೂಲೋಕಮೇಂ
ನಾಕಮೇಂ |

ಜನಸಿಂಧಪ್ಪ ಪರಾಭವಂ ಬಿಡದು ಬೆನ್ನಿಂದ+ಎಂದೊಡೇ
ಬಾಳ್ತಿಯೋ ||

ದಿನಂ ಅತ್ಯಂತಿಕಸೌಖ್ಯವಲ್ಲದುದು ಎಲ್ಲಿದುಂಡುಮೇಂ,
ಇಲ್ಲಿ ಪು |

ಟುವುದೇ ಪುಧ್ಗಲಕಾರ್ಯಮಲ್ಲದ ಶರೀರಂ—ದೇವರೇಂ
ಮರ್ತ್ಯರೇಂ ||

ಅನುಭೂತಕ್ಷಣಂ ಉತ್ತರಕ್ಷಣಂ—ಅಪಾರ್ಥಂ ವರ್ತಮಾನ
ಕ್ಷಣಂ |

ತನಗಕ್ಕುಂ ಸುಖಹೇತುವೆಂದೊಡೆನಿತಾನುಂ ಕಾಲಮಿದುಂ

ಪ್ರಯೋ ||

ಜನಮೇಂ, ಸ್ವರ್ಗದೊಳಾವುದೊಂದು ಗತಿಯೊಳ್ ಜೀವಕ್ಕೆ

ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಂ |

ಕ್ಕಿನಿದೆಂಬಂತಿರೆ ತೊರ್ಪುದೇನದೆ ಸುಖವ್ಯಾಪೋಹಮಂ

ಮಾಡುಗುಂ ||

ಎಂದಮೇಲೆ “ ಅಧೋಭೂಮಿಗಳೆನಿಸಿದೇಳು ಸರಕಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಬಾರದು. ವನಸ್ಪತಿಯಾದರೊ ಅಂತ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಅರು ವತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಮುನ್ನೂರು ಮೂವತ್ತಾರು ಸಲ ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟುವದು. ಚತುರ್ಗತಿ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಭಾವಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಪರಮ ಸುಖದ ನೆಲೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ತೋರದು. ” ಹೀಗೆ ಭಾವನೆ ನಡೆದಿರಲು ಲೋಕಾಂತಿಕ ದೇವರು ಬಂದು ‘ ಎಂಟು ಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಿಡಿಸುವ’ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಲು ಸೂಚಿಸುವರು. ಪರಿಣಿಷ್ಟಮುಣ ನಿರ್ವಾಣದ ಗಂಭೀರ ಭೇರೀನಿನಾದವು ಇಂದ್ರನಿಂದ ಮೊಳಗಿಸಲಾಗುವದು. ಮುಕ್ತಿವಧೂ ವಿವಾಹಗೇಹಾಚಿರದಂಥ ಸಿವಿಗೆಯನ್ನು ಮಲ್ಲಿನಾಥ ನೇರಿದನು. ‘ಬಯಸಿದ ವಸ್ತುವಂ ಬಯಸಿದಾಗಳೆತರ್ಪದು ದೇವ ಕೋಟಿ !’ ಇನ್ನು ಮಲ್ಲಿಜಿನೇಂದ್ರ ಮಹಾನುಭಾವವನ್ನೆಷ್ಟು ಹೊಗಳಬೇಕು ? ಜೈನ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡುದಾಯ್ತು. ಷಷ್ಠೋಪ ವಾಸನಿಯಮನಿಯಮಿತನಾಗಿ ಮಲ್ಲಿಜಿನನು ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾದನು.

ಮೀನಕ್ಷೋಭವಿಹೀನಮಾನಸದವೋಲಚ್ಛಾನನಂ, ಮಂದರಂ |

ತಾನೆಂಬಂತೆ ವಿನಿಶ್ಚಯಂ ತನು, ಶರಶ್ಚಂದ್ರಾಂಶುವೋಲ್ ನಿರ್ಮಲ ||

ಧ್ಯಾನಂ ಕೂಡೆ ಸಮಾಧಿಸೌಷ್ಠವದೊಳಿರ್ಪನ್ನಂ,

ಮನಃಪರ್ಯಯಂ |

ಜ್ಞಾನಂ ತನ್ಮುನಿಸಂಗೆ ಪುಟ್ಟಿದುದು ನಿರ್ವಾತಪ್ರದೀಪೋ

ಜ್ವಲಂ ||

ಆ ಮೇಲೆ ಚತುರ್ಥಚ್ಛಾನಧರನಾಗಿ ಪಾರಣಾದಿನದಲ್ಲಿ ಚರ್ಯೆಗೆ ಹೊರಡುವನು. ಸಂದಿಷೇಣಕ್ಷಿತಿಪತಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರವಾಗುವದು. ಕ್ಷಿತಿಪತಿಯು ಮಲ್ಲಿನಾಥಪದಪಾಂಸುವಿಸಿಂದ ನಿಜಲಲಾಟ ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಪವರ್ಗವಿಕಾಸಿನೀ ವಶ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತಳೆದು ಅವನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವನು. ಪಂಚಾಶ್ಚರ್ಯಗಳಾಗುವವು. (ನಾಗಚಂದ್ರ ಕವಿಗೆ ಕಥೆ ಹೇಳಹೇಳುತ್ತ ಕ್ಷಣ ಹೊತ್ತು ತಾನೆ ಆ ಅರಸನಾದಂತೆಯೂ ಮಲ್ಲಿಜಿನನು ತನಗೇ ಹುಸಿದಂತೆಯೂ ಎನಿಸುವದು.) ಸಂದಿಷೇಣನು ಧನ್ಯನಾಗುವನು. ಶ್ವೇತವನದಲ್ಲಿ ಜಿನನ ತಪಃಪ್ರಭಾವವು ಬೆಳಗುವದು. ವನವೆಲ್ಲ ನಿರ್ವೈರವಾಗುವದು. ಶಿಶಿರವಾತವು ತನ್ನ ಸ್ವೈರ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಮುಕರನರ ಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಬರುವದು. ಆ ಬನವೊ ಮನೋರಾಜನ ಎರೆವಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಅಂಜದೆ ವಿಜಿಗೀಷು ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಏಕಾಂಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ವೀರನನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಮನಿಗೆ ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಮಾರುತನು ಬರಲು

ಅಲರಂಬಂ ತಿರುವುತ್ತಂ, ಒಯ್ಯನಲರ್ವಿಲ್ಲಂ ನೋಡಿ ಪೇರ್ಚು
ತ್ತುಂ, ಉ |

ಳ್ಳಲರ್ಧಂಭೋರುಹಪೀಠದೊಳಾ ನೆಲಸಿ, ತನ್ನಂ ಸೋಂಕಿ
ಕುಳ್ಳಿದುರ್ವೆ ||

ಮೊಲೆಯೊತ್ತಿಂ ರತಿಮೆಯ್ಗೆ ಮಾಡೆ ಪುಳಕಪ್ರೋದ್ಭೇದಮಂ
ವಾಡುತಿ- |

ದಳಿನೀಗಿತರವಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ತಲೆದೂಗುತ್ತಿದ್ದನಂಗೋದ್ಭವಂ ||
ಎಡಕ್ಕೆ ಮಧು, ಬಲಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರ, ಸುತ್ತಲೂ ಪರಿಜನರು, ಇಂಥ ಸಂಭ್ರಮದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದವನಿಗೆ 'ನಿನ್ನೀ ಭುಜಾಗರ್ವದಗುರ್ವಂ ಪುಲ್ಲಿಂಲಘು ವೆನೆ ಬಗೆದು' - ಬಬ್ಬನು 'ಗೌರಿನಾಥನಿಗಿಂತ ತಾನು ಹೆಚ್ಚು ಸವನೆಂಬಂತೆ

ಸಮೀಪದ ಬಸದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.' ಎಂದರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಕಾಮನಿಗೆ ಕ್ರೋಧವುಂಟಾಯಿತು. 'ಉಮಾಧವ ಮಾಧವ ವಜೋಧವ ರಿಗಿಂತ ಇವನು ಒಲ್ಲಿದನೇ? ಮುನಿಪನಂ ಸೋಲಸಲು ಚೂತಾಂ ಕುರಂ ಸಾಲದೇ? ಕೋಗಿಲೆ ಚಡಿದು, ಗಿಳಿ ನುಡಿದು, ಹಂಸೆ ನಡೆದು ಇವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಬಿಡಬಹುದು' ಮಧುವೆಂದನು. ಸ್ಮರನು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದನು. ಆ ಮುನಿ ಮುಖ್ಯನ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ಹೂಗಣೆ ಹೂಡಿದನು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿ ಮೈ ಕೈ ನಡುಗಿ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟವು. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಹಾದಿಯೆಲ್ಲ?

ಬದಿರೊಳ್ಳುಟ್ಟಿದ ಕಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಸುಡೆ ತನ್ನಂ ತನ್ನ ಕೋಪಾನಳಂ ।

ಮದನಂ ಮುನ್ನಮೆ ಬೆಂದು ತನ್ಮುನಿಯ ಬೋಧಾಳೋಕ

ಸೌಧಾಂಬುವಾ ॥

ಹದಯಾವರ್ಷಣದಿಂದ ಕ್ಷಣಂ ತಡೆದನೇ ತಣ್ಣೀರ್ಗಳಿಂ ಬೇವನು ।

ಣ್ಣದ ಕಲ್ಲಂತಿರೆ ಬೆಂದನುಣೈ ಸುರಪುಷ್ಪಾಸಾರ ಭೇರಿರವಂ ॥

ತನ್ನ ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಸುಟ್ಟು ಹೋದನು ಕಾಮನು. ರತಿಯು ಮತಿಮರೆದಳು, ಮೈ ಮರೆದಳು, ಕುದಿಗೊಂಡಳು, ಅತ್ತಳು, ಬೆವ ತಳು. 'ಹುಲಿಹುಲ್ಲೆಗಳೂ ಇವನ ಹತ್ತರ ಮೈರವನ್ನು ಮರೆತಿರಲಾಗಿ ಈ ಶಾಂತಾತ್ಮನೆತ್ತ! ಎನ್ನ ಕಾದಲನಂ ಮನ್ಮಥನಂ ತೃತೀಯ ನಯ ನಕ್ಕಾಪೋಷನಂ ಮಾಳ್ವದೆತ್ತ!' ಎಂದು ಹಲುಬಿದಳು.

ನೀರಸಮಪ್ಪ ತಾಪಸನ ತೋಟಿಯೊಳೋಪನದೃಶ್ಯಮಾಗೆ ಸಂ ।

ಸಾರಮಸಾರಮಾದುದ ಬಳಾಜನಮೇ ಮುಖಚಂದ್ರಚಂದ್ರಿಕಾ ॥

ಸಾರದರಸ್ಮಿತಾಮೃತ ಘನಸ್ತನ ಕಾಂಚನಕುಂಭಪೂರ್ಣಶೃಂ ।

ಗಾರರಸಂಗಳಿಂ ಮಗುಳೆ ಪುಟ್ಟಿಸಲಾಗದೆ ಕಾಮದೇವನಂ ॥

ಎಂದು ಅಬಲೆಯರಿಗೂ ವೊರೆಯಿಟ್ಟಳು. ಕೊನೆಗೆ 'ನೀಂಕಳೆಯೆ

ಮನ್ಮಥ ಬೆನ್ನ ನೆ ಬಾರದಿರ್ಪೆನೇ ?' ಎಂದು ಪೂವಿನ ಕಂಪು ಪಿಂಗು ವಂತಿರದೆ ಅಸು ಪೋದುದು. ರತಿಯು ಪತಿವೃತ್ತಿಯು 'ಓಪರೊಡ ಸಾವುದು ಸೈಪಿನೋಲಿ ದಕ್ಕುಮೇ ?' (೧೪ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ೧೭ ರಿಂದ ೫೩ ರೊಳಗೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕವನವನ್ನೇ ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಮನೋಹರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವನು.) ಹೀಗೆ ನಿಷ್ಕ್ರಾಮನಾಗಿ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸಲು ಮಲ್ಲಿನಾಥನುದ್ಯತನಾದನು. ಶುಭ ಧ್ಯಾನಪರನಾದನು. 'ಜೀವಕ್ಕೆ ಶರಣ್ಯವೊಂದೆ ನಿರ್ಮಳಧರ್ಮಂ' ಎಂದರಿದನು. ಮೂರು ದರ್ಶನ ವೋಹಗಳನ್ನೂ, ನಾಲ್ಕು ದರ್ಶನ ಘಾತಗಳನ್ನೂ ಕಿಡಿಸಿದನು; ಹದಿನಾರು ಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪಡಲ್ಪಡಿಸಿದನು; ಹಾಸ್ಯ, ರತಿ, ಅರತಿ, ಶೋಕ, ಭಯ, ಜುಗುಪ್ಸೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಕೊಂಡನು: ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಳಿಸಿದನು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ವೋಹನೀಯಕರ್ಮವು ಕ್ಷಯ ವಾಗಲು, ಎರಡು ವಿಧದ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಕ್ಕನುವಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಅಯ್ದು ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ನಾಲ್ಕುದರ್ಶನಾವರಣ, ಅಯ್ದು ಅಂತರಾಯಗಳ ಪರಿಹಾರವೂ ಆಯಿತು. 'ಉಪಮಾತೀತನಿಜಪ್ರಕಾಶಗುಣದಿಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಪ್ಪಂತು ಪದಾರ್ಥಂಗಳನೆಲ್ಲಮಂ' ಮಾಡಿದನು.

ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶವಾದ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವು ಮೈದೊರಿತು.

ಕರಣಮನಾಸೆವಟ್ಟಿರದೆ, ದೂರಮಿದೆನ್ನದೆ, ಸಾರೆಯೆನ್ನದೆ, ಅಂ |

ತರಿತಮಿದೆನ್ನದೆ ಒವೊಂದಲೆ ವಸ್ತುಗಳಂ ಗುಣಪರ್ಯಂಗಳಂ ||

ಪರಿವಿಡಿಯಿಲ್ಲದೇಳೆತೆರನಾದುವಂ ಅವುಪಂ ಆಗಲಿರ್ಪಂ |

ಕರದೊಳಗಿರ್ದ ನೆಲ್ಲಿಗೆಣೆಯಾಗಿರೆ ಕಾಣ್ವರಿವಾಯ್ತು ಜಾತನೊಳಾ ||

ಇದೇ ಕೈವಲ್ಯಜ್ಞಾನೈಶ್ವರ್ಯ! ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಭುವನನೆಲ್ಲ ಕಾದಿದೆ. ಈ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಆಗ 'ಧರೆ ಪೊಸಸುಗ್ಗಿಯ ಪುಣ್ಣಿವೆಯಿ ರುಳಂತಿರೆ ತೀವಿತೊಳಗೆ' ಬೆಳಗಿತು. ಇಂದ್ರರ ಆಸನಕಂಪವಾಯಿತು.

ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಶಂಖನಿನಾದವಾಯಿತು. ಭೇರಿರವವಾಯಿತು. ಕಂಠೀರವವಾಯಿತು. ಆಗಸಾಧರ್ಮೇಂದ್ರನಿಗೆ ಜಿನಪತಿಯ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಅರಿವಾಯಿತು. ಜಿನಪತಿಯ 'ತಸುಘಾತಿಕ್ಷ್ಮಯದಿಂ ಸಭಕ್ಕೆನೆಗಿದಂಗೋಪಾಂಗಮಂ ಪೆತ್ತಮಿಂ | ಚಿನವೊಲಿಪುರ್ದು

ಸಭಾಗೃಹನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವದಸಾಧ್ಯ. ಜಿನಸಭೆಯೆಂದು ಒಂದು ಪುಗಲುಂ ಪೊಸವೂಗಕನಾಯಲುಂ ಭಯಂ ||

ಜಸಿಯಿಸೆ ಗಾಳಿಯಿಂ ಪೊರಗೆಸೂಸಿದುವಂ ಕಳಿವೂವ ನಾಯ್ತು ಮೋ ||

ಹನಸರಮಂ ಸ್ಮರಂ ಸಮೆದು ಲೋಕಮನಂಜಿಪನೆಂ ದೊಡಾಲತಾ |

ಪನದವಿಕಾಸಮಂ ವನಜಸಂಭವನುಂ ಪೊಗಳಲ್ ಸಮರ್ಥನೇ ||
ಚಿತ್ತಮೆ ಸೂತ್ರಧಾರನೆನೆ ಸೂತ್ರಿಸಿದಂ ಸುರರಾಜನಾಜ್ಞೆಯಿಂ |
ವಿತ್ತಪನಿನ್ನವಿಲ್ಲಿನಿಪ ರನ್ನದಿನೆಂಬ ಜಗದ್ವಿಚಿತ್ರಸಂ ||
ಪತ್ತಿಗೆ ನೋಂತ ಗಂಧಕುಟಿಯಂ ಪೊಗಳಲ್ಪಗೆದರ್ಪದರ್ಪಮೇಂ |
ಚಿತ್ತದಗೊತ್ತುಕಣ್ಣಪದಪೇನೊಳಕೊಳ್ಳದೆ ಮೌನಮುದ್ರೆಯಂ ||

ಮಲ್ಲಿಜಿನನ ಕಾಯಿಕದ ಅತಿಶಯವಂತೂ ಅವೂರ್ವವಾಗಿತ್ತು. 'ತನ್ನ ಪುರ್ವನೊಳಂ ಕರ್ಜನಬಿಲ್ಲ ಕೆಚ್ಚನುಡಿದಂ ಮೆಯ್ಯೆರ್ಚಿದಂಗಾಲ ಕೆಂಪಿನೊಳಂ ರಾಗಮನಿಕ್ಕ ಮೆಟ್ಟಿದಂ' 'ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ತಿರುಳಂ ಮನೆದಂತೆ ಮೆಯ್ಯಬಣ್ಣಂ ಬಂಬಲ್ಲೆರೆ' ಮಸಗಿತು. ಶಬ್ದಾದ್ವೈತ ವೆಂಬಂತೆ ಸಾರ್ಥದ್ವಾದಶಕೋಟಿ ದೇವದುಂದುಭಿರವ ಭೋರ್ಗರೆ ದುವು' ಸುರಪತಿಯು ಸ್ತುತಿಸಿದನು, ಪೂಜಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲ ದೇವ

ದೇವತೆಗಳು ಪೂಜಿಸಿದರು. ದೇವನಿಗೆ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯು ಸಮನಿಸಲು ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಸುರಿಸಿದುದಾಯ್ತು. ಧರ್ಮಚಕ್ರಾಧಿನಾಥನು ಧರ್ಮಾನುಗ್ರಹಾರ್ಥ ಹೊರಟನು. ಕುಮತವನ್ನು ಅಳಿಯುತ್ತ, ರತ್ನತ್ರಯವನ್ನಲಂಕರಿಸುತ್ತ ಸಂಮೇದಶಿಖರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಪರಮಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಕೊನೆಗೆ

‘ಜಿನಂ ಮುಕ್ತಿರಮಾಕಚಗ್ರಹಸ್ತನಪರಿರಂಭಾರಂಭಕೇಳಿ
ಗುತ್ಸುಕನಾದಂ ’

(ಜಿನನು ಕಾಮನನ್ನು ಗೆದ್ದರೂ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕವಿವಾಣಿಗೆ
ಆ ಶನಿಯು ಕೊನೆಗೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಪಾಪ !)

ನಾವೂ ನಿಲಿಂಪನಾಯಕನಿಕಾಯದೊಡನೆ ಕರಕಿಸಲಯವನ್ನು
ನೊಸಲೈತಂದು ಹಾಡುವಾ.

ಮನೋಭವನಜನ್ಮಭೂಮಿ ಮನಮೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧದಿಂ |
ಮನಕ್ಕೆಲಯಮಂ ವಿನಿರ್ಮಿಸಿ ಮನೋಭವಂಗಾಶ್ರಯಂ ||
ವಿನಷ್ಟಮೆನಿಸಿತ್ತಿ ಮತ್ತೆ ಪರರಾಪ್ತರೇನೀಯರೇ |
ಮನೋಭವನುಮಂ ಮಹಾಪುರುಷಮಲ್ಲಿಭಟ್ಟಾರಕಾ ||

ಮನಕ್ಕೆಲಯವನ್ನು ವಿನಿರ್ಮಿಸಿ ಮಹಾತ್ಮರಾಗುವವರೆಗೆ ಮಾನವರ
ಗತಿಯೇ ಹೀಗೆ?

ಇದೇಂ ಜಡರೊಮ್ಮೈತ್ರಿಯಂ ಕರುಣಮಂ ಬಿಸುಟನ್ಯರಂ |
ವಿದಾರಿಪುದೆ ವೀರಂ ಅಂಧರ್ ಅವಿಚಾರಚಾರರ್ ಕೆಲರ್ ||
ಚಿದಾತ್ಮಭವದುಃಖಕಾರಣಮಂ ಇಂದ್ರಿಯಾರಾತಿಯಂ |
ವಿದಾರಿಸುವ ವೀರಮಂ ಮರೆದು ಮಲ್ಲಿಭಟ್ಟಾರಕಾ ||

ಇದೇನೋ ವೀರಮಾರ್ಗ ನಿಜ !

ಅಂತೂ ಕೊನೆಗೆ ಮಲ್ಲಿಜಿನನು ಮುಕ್ತಿವಧುವಿನ ಕೈಹಿಡಿದನು.

ಕೊನೆಯ ಒಂದೆರಡು ಮಾತು

ಕಾಮದ ಕೈಗೆ ನಿಲುಕದ ಆನಂದದ ಅಧಿನಾಯಕನಾಗುವುದು ಪೇಗೆ ಎಂಬ ಚಿರಂತನ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅನುಭವಬಲದಿಂದ ಮುಕ್ಕಾಲುಪಾಲು ಕಾವ್ಯ ಬರೆದು ಸಮಯಬಲದಿಂದ ಒಕ್ಕಾಲುಪಾಲು ಹೊಡೆದುಹಾಕಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಸೂಕ್ತಿಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ೧೩ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸದ ೧೬೪ ನೆಯ ಪದ್ಯದ ಅನಂತರ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನನುಮೋದಿಸಿದ ಭಾಗವು ಬೇಕಾಗಿದೆಯೇನೋ ಎನುಪಂತಿದೆ. ೧-೫೪ ವರೆಗೆ ಪೀಠಿಕೆ ೩-೧೦೫ ರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಹಾದೇವಿಯ ನಿರ್ವೇಗ, ೪-೧೪೬ರಲ್ಲಿ ಯುವರಾಜ ಪಟ್ಟ, ೬-೫೫ರಲ್ಲಿ ಸಂಚೇಂದ್ರಿಯಾಸಕ್ತರ ದುರ್ದೇಶಿಯ ವಿಚಾರದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಸೂಚನೆ; ೭-೧೦೯ಲ್ಲಿ ಶರದಾಗಮವು ಜಿನಾಗಮಯೋಗಿ ಯನ್ನು ನೆನೆಯಿಸಿತ್ತು ಎನ್ನುವದರ ಔಚಿತ್ಯ; ೯-೫೪ರಲ್ಲಿ ವೈಶ್ರವಣನ ವೈರಾಗ್ಯ, ೧೦-೧೦೦ ಕಾಂತಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವೇಗ; ೧೧-೭೦ ಅಹ ಮಿಂದ್ರವೈಭವ-ಎರಡನೆಯ ಜನ್ಮ; ೧೧-೯೧ ಮಲ್ಲಿಜಿನನ ನಿರ್ವೇಗ; ೧೪-೧೭ರಿಂದ ೫೭ ಕಾಮನಿರ್ವಾಣ; ೧೪-೨೯೦ ಜಿನನಿರ್ವಾಣ. ಹೀಗೆ ವಿಷಯದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಾಗಚಂದ್ರನ ರಚನಾ ಕೌಶಲ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಸಿಸುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯವರ್ಣ ನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಅಶ್ವಾಸಗಳನ್ನೂ ವಸ್ತುಪೋಷಣೆಗೂ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ದಿವ್ಯಪ್ರಕೃತಿಯು ಮೈದೋರುವ ಮೊದಲು ಭೂತಪ್ರಕೃತಿಯು ಮೆರೆದಾಡಲೆಂದು—ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶಾಲಾಂಗಣವು ಈಯಲಾಗಿದೆಯೇನೋ! ಇದು ಎರಡುಜನ್ಮದ ಕಥೆಯೇ ಅಲ್ಲವೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಥಾನಾಯಕನ ಸ್ವಭಾವಕ್ರಮ ಪರಿಪೋಷಣೆಯಾಗಿದೆ. ಜನ್ಮಗಹನವಿಲ್ಲ, ಅಂಗಗಳ ಅಕ್ರಮವಿಲ್ಲ, ನಾವೂ ಕವಿಯೊಡನೆ ಮಂಗಳವನ್ನು ಹಾಡಲು ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವೂ ತೋರುವದಿಲ್ಲ.

ಸುಕೃತಿಪ್ರೀತಿಲತಾಸಮುತ್ಪತ್ತಿಕೆ, ವಿದ್ವಂತೃಂಡಳೀರತ್ನಕಂ ।

ಠಿಕೆ, ಧರ್ಮಾಮೃತಮೇಘಮಾಳಿಕೆ. ವಚಸ್ತ್ರೀನರ್ತಕೀ ಸೃತ್ಯಸೇ ।

ದಿಕೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಸರೋಜಕರ್ಣಿಕೆ, ಯಶಸ್ತ್ರೀಕೇಕರಾಳೋಕಚಂ ।

ದ್ರಿಕೆ, ನಿಲ್ಮೀಕೃತಿ ಕಲ್ಪಕೋಟಿವರೆಗಂ ಭದ್ರಂ ಶುಭಂ ಮಂಗಳಂ॥

ಜಿನನೆ ಸುಂದರ; ಅವನೆ ಪರಮಪ್ರೀತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ; ಅವನೆ ಆನಂದದ

ನಿಧಿ, ನಿಜದನೆಲೆ, ರಸದಝರಿ. ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ

ಹೊಟ್ಟೆಬಟ್ಟೆಯ ಹೋರಾಟವೆಂದು ಕನಕನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾಗಚಂ

ದ್ರನು ಹೇಳುವದೇನಂದರೆ:— ಜಿನನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ

ಕಾಮರತಿಯರ ಶೃಂಗಾರಸೃಷ್ಟಿ, ಶಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ವನಿಗೆಯೆ ನಿಜವಾದ

ಸೌಂದರ್ಯ ಆನಂದ ಪ್ರೀತಿಗಳ ಲಾಭವಾಗುವದು—ಇದೆ ನಾಗಚಂ

ದ್ರನ ಸೌಂದರ್ಯಸೂತ್ರ; ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ ಮಹಾಕಾವ್ಯವು

ಸೌಂದರ್ಯಸೂಕ್ತ. ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದಿಂದಿಂತಾದ ಸಮತ್ವದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ

ಯುವ ಶಾಂತ—ತಮ ರಜಸ್ಸುಗಳಾಚೆಗಿನ ಆ ಬೆಳಕು, ಕವಿದರ್ಶ

ನಕ್ಕೂ ಕವಿವರ್ಣನಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಲೋಕ. ಇಲ್ಲಿಯೇ

ಕವಿಯು ಋಷಿಯಾಗುವನು. ಹಗಲುಹಣ್ಣಿಗೆ ಹನುಮನು ಬಾಯಿ

ತೆರೆದಂತೆ ನಾಗಚಂದ್ರನೂ ಋಷಿತ್ವದ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ; ಅದಕ್ಕೆ

ಬಾಯಿತೆರೆದಿದ್ದಾನೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥನನ್ನು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ.

ಪಂಪರಾಮಾಯಣವೂ

ಜೈನಧರ್ಮವೂ

(ಪಂಡಿತ ಮ. ಪ್ರ. ಪೂಜಾರಿ)

ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಅದು ಒಂದು ಸರಸ ಸುಹಾ ಕಾವ್ಯವು ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಲವುಜನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಅನಂದವಾಗುವಂತೆ ತೋರಿಸಬಹುದು. ಅದು ಹಾಗೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವುಳ್ಳದು ಸಿಜವೆ. ಇನ್ನು ಪಂಪರಾಮಾಯಣವು ಕಾವ್ಯ ವಾಗಿರುವಂತೆ ಪುರಾಣವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅದರ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಅದರ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದು. ಜೈನಧರ್ಮ ವಿಶಾರದರಾದವರು ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಎಳ್ಳೆಯದಾಗು ತ್ತಿದ್ದಿತೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಜೈನಧರ್ಮ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಜ್ಞನಾದ ನಾನು ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದು ಸಾಹಸವೇ ಸರಿ. ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ, ಜೈನಧರ್ಮಗಳ ತರತಮಭಾವವನ್ನಾಗಲಿ, ಧರ್ಮತತ್ತ್ವಗಳ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತತೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ವೈದಿಕ ಜೈನ ರಾಮಾಯಣಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ-ಅರ್ವಾಚೀನತೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಸೂಚಿ ಸುವ ಉದ್ದೇಶ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕೆಲವು ಧರ್ಮವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಪೃಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪಂಪರಾಮಾ ಯಣದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವೆವು.

ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸಾದ್ಯ ವಿಷಯ:—

ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ-ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ
ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವ ರಾಮಚರಿತವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಜೈನ ಮಹಾ
ಗ್ರಂಥವು 'ಪಉಮಚರಿಯಂ' (ಪದ್ಮಚರಿತಂ) ಎಂಬುದು. ಇದು
ಸು. ಕ್ರಿ. ೧ನೆಯ ಶತಾಬ್ದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಮಲಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ರಚಿತ
ವಾದುದು. ಪದ್ಮನೆಂದರೆ ರಾಮನು. ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸು.
ಕ್ರಿ. ೭ನೆಯ ಶತಾಬ್ದಿಯಲ್ಲಿ ರವಿಶೇಷಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ರಚಿತವಾದ
ಪದ್ಮಪುರಾಣವೆಂಬುದೂ ಜೈನರಾಮಾಯಣವು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ
ವ್ಯಾಸಮುನಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಹಿಂದುಗಳ ಪದ್ಮಪುರಾಣವೊಂದಿದೆ.
ಅದಕ್ಕೂ ಇವಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಾಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತ
ಭಾಷೆಗಳ ಈ ಜೈನರಾಮಾಯಣಗಳೆರಡೂ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣ
ಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆಯವು. ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾ
ಗಿದ್ದ ರಾಮಚರಿತೆಯನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮಾಯಣವನ್ನಾಗಿ
ರಚಿಸಿದಂತೆ ಜೈನ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ರಾಮಚರಿತೆಯಿಂದ
'ಪಉಮಚರಿಯಂ'ವೂ ಪದ್ಮಪುರಾಣವೂ ಉಂಟಾದುವು. ಈ
ರಾಮಾಯಣಗಳು ಭರತಖಂಡದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ.
ನಾಗಚಂದ್ರ (ಅಭಿನವಪಂಪ) ಕವಿ, ಪದ್ಮಪುರಾಣದ ರಾಮಚರಿತ
ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪಂಪರಾಮಾಯಣ ಎಂಬ ರಾಮ
ಚಂದ್ರಚರಿತ ಪುರಾಣವನ್ನು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲು ಕರ್ನಾಟಕ
ದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನ
ಮಹಾಗ್ರಂಥಗಳು (ಪಉಮಚರಿಯಂ, ಪದ್ಮಪುರಾಣ)ಗಳು ಮೂಲ
ವಾಗಿರುವುವೆಂಬುದನ್ನು ಅಭಿನವಪಂಪನು ತನ್ನ ರಾಮಾಯಣದ
ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ " ಪಿರಿದಿಸಿದ ರಾಮಕಥೆಯಂ ಕಿಲಿದಾಗಿರೆ ದೇಸಿ
ಮಾರ್ಗಮೆಂಬಿರಡಲಿಕ್ಕೊಳಂ.....ಕೃತಿವೇಲಿಕ್ಕೊಡೆ ಸತ್ಕವಿ ನಾಗ

ಚಂದ್ರನಂ | ತಿರೆ....." (ಆ. ೧೬. ಪ. ೯೭) ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವನು. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಜಿನರೂ, ಗಣಧರರೂ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದುದೂ (೧ ೩೮.), ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ["ವಿಪುಲಾಚಲದೊಳ್ ವೀರ ಜಿ | ನ ಪಾರ್ಶ್ವದೊಳ್ ಗೌತಮಂ ಗಣಾಗ್ರಣಿ ಮಗಧಾ |" ಧಿಪನಪಿಯೆ ನೆಲೆತೆಯೆ ಪೇಲ್ಪುದ | ನ ಪೂರ್ವಮೆನೆ ರಾಮಕಥೆಯ ಸಭಿವರ್ಣಿಸುವೆಂ || (೧ ೪೦)] ಗೌತಮ ಗಣಧರರು ಮಗಧರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದುದೂ ಆದ ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತೆಯು ಈ ಪುರಾಣದ ಪ್ರತಿ ಪಾಠ್ಯ ವಿಷಯವು.

ಪಂಪರಾಮಾಯಣವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದರೂ ಅದೊಂದು ಜೈನಪುರಾಣವು. ಜೈನಧರ್ಮ ವಿಚಾರಗಳೂ, ಜೈನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಮಾದಿಗಳ ಸ್ಥಾನವೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಶವವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ, ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ ಈ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ನಾಯಕನೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜವು. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನಾಯಕನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನ ಚರಿತೆಯಲ್ಲದೆ ಅಂಗವಾಗಿ ವಾಸುದೇವ ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ರಾವಣರ ಚರಿತ್ರವೂ, ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಜಿನರು,† ಚಕ್ರ (ಚಕ್ರ

‡ ಗಣಧರ—ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಪರಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವರು. ಅವರ ಮುಖದಿಂದ ಸರ್ವಭಾಷಾ ಮಯಿಯಾದ ದಿವ್ಯಭಾಷೆ ಹೊರಡುವುದು. ಅದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದೇವಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮನುಷ್ಯಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ, ತೀರ್ಥಂಕರಗಳಿಗೆ ತೀರ್ಥಗ್ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಈ ದಿವ್ಯಭಾಷೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರರಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವವರು ಗಣಧರರು.

† ಜಿನರು— ಜಿನರು ಇಲ್ಲವೆ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಭೂತ ವರ್ತಮಾನ ಭವಿ

ವರ್ತಿ) ಗಳು, ಗಣಧರರು, ಚತುರ್ಗತಿಗಳು, ಕುಲಂಕರರು, (ಮನು ಗಳು), ಲೋಕಸ್ವರೂಪ, ಕಾಲಸ್ವರೂಪ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳೂ ಬರುವುವು. 'ಜಗಮಂ ಯುಗಮಂ ಮನ್ವಾ ದಿಗಳಂ ಕಾಲಸ್ವರೂಪಮಂ ಜಿನರಂ ಚ' ಕ್ರಿಗಳಂ ಹಲಧರ ಕೃಷ್ಣಾ ದಿಗಳಂ ಶ್ರೀರಾಮ ಚರಿತದೊಳ್ ವರ್ಣಿಸುವೆಂ" (೧. ೪೧) ಎಂದು ಗ್ರಂಥಾರಂಭದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಚನದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಚಿನಬಸದಿಯನ್ನು ನಿಜವಿಭವೋದಯಂ ಸಫಲಮಾಯ್ತೆನೆ ಮಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರ ಗೇಹಮಂ ವಿಜಯ ಪುರಕ್ಕುಲಂಕರಣಮಾಗಿರೆ' (-ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ) ಕಟ್ಟಿಸಿದವನೂ, ತನ್ನ ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ 'ಶ್ರಾವ್ಯಕಾವ್ಯಗುಣಖ್ಯಾತಿ ಸಿಮಿತ್ತ ಮಲ್ಲದೆ ಶುಭಧ್ಯಾನಾರ್ಥಿಯೆಂ ಪೇರಲಿಲಾಂ ಬಗೆದಂದೆಂ' (೧. ೩೮.) ಎಂದು ಕೇವಲ ಶುಭಚಿಂತನವೇ ಫಲವೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡವನೂ ಆದ ಕವಿಯು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವಗಳೂ, ಆಚಾರಗಳೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವುದು ಸಹಜವು.

ಜೈನಸಾಂಪ್ರದಾಯದ ರಾಮಾಯಣ ಕಥೆ ಜೈನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಬಹುದು. ಬಹುಜನಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕ. ಸಾ. ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಪಂಪರಾಮಾಯಣ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಉಪಯೋಗ

ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ೨೪ ಜನರು ಆಗುವರು. ಇವರಿಗೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾದ ಬಳಿಕ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವರು. (ಜಯತೀತಿ ಜಿನಃ—ಸಂಸಾರವನ್ನು ಗೆದ್ದವ.)

§ ಚತುರ್ಗತಿಗಳು—ಜೀವರು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿರುವರು. ಸತ್ಕರ್ಮ ಫಲದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆದ ದೇವರು, ಮನುಷ್ಯರು, ಅಸತ್ಕರ್ಮಗಳ ಫಲದಿಂದ ನರಕವನ್ನು ಪಡೆದ ನಾರಕರು, ಪಶು ಪಕ್ಷಿ ವೃಕ್ಷಲತೆಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಇರುವ ತೀರ್ಥಂಜರು. ಎಂದು ಜೀವರ ಗತಿಗಳು ನಾಲ್ಕು.

ಕಲ್ಯಾಣಿ ತೀಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ತಾವು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಪಂಪರಾಮಾಯಣದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಪರಪೋಷಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು.

ಜೈನಧರ್ಮವೂ ವೀತರಾಗತೆಯೂ:—

ಜೈನಪುರಾಣವಾದಃ ಈ ಪಂಪರಾಮಾಯಣವು ಜೈನತತ್ತ್ವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸುಸರಿಸಿ ಇರುವುದು ಸಹಜವು. ಇಲ್ಲಿ ಬೇಕಾಗುವ ಜೈನತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಬಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುವೆವು:— ಈ ವಿಶ್ವವು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಉಂಟಾದುದು. ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನವನೊಬ್ಬನು ಇರುವನೆಂದು ಬೇರೆ ಧರ್ಮಗಳು ಹೇಳುವವು; ಆದರೆ ಜೈನಧರ್ಮವು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕರ್ತೃವುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತು ಅನಾದಿಸಿದ್ಧವು; ಅದು ಜೇತಸರೂಪವಾದ ಅಸಂಖ್ಯಜೀವಿಗಳಿಂದಲೂ, ಪುದ್ಗಲ (matter), ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಆಕಾಶ, ಕಾಲ ಗಳೆಂಬ ಅಜೀವ (ಜಡ) ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕರ್ಮವು ಅನಾದಿಯಾದುದು. ಶುಭಕರ್ಮವು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಕವಾದುದರಿಂದ ಉಪಾದೇಯವು; ಅಶುಭಕರ್ಮವು ಅಧೋಗತಿಗಿಳಿ ಸುವುದರಿಂದ ತ್ಯಾಜ್ಯವು. ಕರ್ಮವೆಂದರೆ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಪುದ್ಗಲ (ಪರ ಮಾಣು) ರೂಪವಾದುದು. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅನಾದಿ-ಅಸಂಖ್ಯ-ಪರಸ್ಪರಭಿನ್ನ ಜೀವರಾಶಿಯೂ, ಅದರ ಹತ್ತಿರವೇ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳೂ ತುಂಬಿವೆ. ಜೀವನು ತನ್ನ ಮೂಲಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧನು, ಎಂದರೆ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳು ಅಂಟದ ಚಿತ್-ಆನಂದ ರೂಪನು. ಆತನಲ್ಲಿ ಚಾಂಚಲ್ಯವುಂ ಟಾಗಲು ಆತನಿಗೆ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲರೂಪಗಳಾದ ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯ

ಃ **ಜೈನಪುರಾಣಲಕ್ಷಣ**— ಆ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಆಡಿಕಾಕಾರಕಥನ ಮುಂ, ದೇಶನಿವೇಶೋಪದೇಶಮುಂ, ತೀರ್ಥಮಹಿಮ ಸಮರ್ಥನಮುಂ ಚತುರ್ಗತಿ ಸ್ವರೂಪನರೂಪಣಮುಂ, ತಪೋದಾನ ವಿಧಾನ ವರ್ಣನಮುಂ. ತತ್ತ್ವಳಪ್ಪಾಸ್ತಿ ಪ್ರಕಟನಮುಂ ಎಂದು ಇಂತು ಅವಯವಂಗಳ್ ಎಂದು ಅಕ್ಕುಂ. — ಆದಿಪುರಾಣ

ಗಳೂ, ಬೇರೆ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ ಅಂಟಿಕೊಂಡುವು. ಈ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಜೀವನು ಬದ್ಧನಾಗಿ ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ, ನಾರಕ, ತೀರ್ಥ (ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ, ವೃಕ್ಷಾದಿ) ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಶುಭಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸುಖಪ್ರಚುರವಾದ ದೇವಜನ್ಮವು ಬಂದರೂ ಅದು ಅಸ್ಥಿರವಾದುದರಿಂದ ಜೀವನು ಸ್ವಸ್ವ ರೂಪವನ್ನು ಎಂದರೆ ನಿತ್ಯಾನಂದರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸುವನು. ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕವು. ಅದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಜೀವನು ಗುಪ್ತಿ, ಸಮಿತಿ, ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಮುಂತಾದ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಗಳ ಅಸ್ತ್ರವ (ಆಗ ಮನ) ವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗ ರೂಪವಾದ ದ್ವಿವಿಧ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಅನಾದಿಯಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ಜರೆಗೊಳಿಸಿ (ನಾಶಗೊಳಿಸಿ) ಮೋಕ್ಷವನ್ನೆತ್ತಿದುವನು. ಶುಭ, ಅಶುಭರೂಪವಾದ ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಗಳ ನಿಶೇಷ ಕ್ಷಯವೇ ಮೋಕ್ಷವು. ಕರ್ಮಲೇಪವು ಹೋದೊಡನೆ ಜೀವನಿಗೆ ಬಂದ ಕೃತ್ರಿಮರೂಪವು ಹೋಗಿ ಆತನು ತನ್ನ ಮೂಲಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ-ಚಿತ್-ಆನಂದರೂಪದಲ್ಲಿ- ಇರುವನು. ಈ ಮೋಕ್ಷದಶೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನು ಅನಂತದರ್ಶನ, ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತಾನಂದ, ಅನಂತವೀರ್ಯ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಸಿದ್ಧಶೀಲಿಯ ಮೇಲೆ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗುವನು.

† ಗುಪ್ತಿ—ವಿಷಯಸುಖಾಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ, ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಗಳ ಸೃಷ್ಟ್ಯಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವುದು. ಸಮಿತಿ—ಸೂಕ್ಷ್ಮಜೀವಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಹಿಂಸೆಯಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು.

ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ—ಶರೀರಾದಿಗಳು ಅಸ್ಥಿರ, ಅಶುಚಿಗಳು ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದರೆ ತನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣವು ಅದೀತು, ನನಗೆ ಜ್ಞಾನವು ಹೇಗೆ ಮೊರತೀತು ? ಮೊದಲಾಗಿ ಪುನಃಪುನಃ ಚಿಂತಿಸುವುದು.

* ಸಿದ್ಧಶೀಲಿ—ಈ ಲೋಕಾಕಾಶ (ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ಆಕಾಶ)ದ ಕೊನೆ

ವೋಕ್ಷವು ಸರ್ವಜೀವರಿಗೂ ಬೇಕಾದುದು; ಆದರೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯದಂತಹುದು. ವೋಕ್ಷವೆಂದರೆ ಕರ್ಮಕ್ಷಯವಷ್ಟೇ? ಈ ಕರ್ಮಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ವೀತರಾಗತೆಯು (ನಿಸ್ಸಂಗತ್ವವು) ಬೇಕು. ವಿಷಯಾಸಂಗವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲು ಭವಿಷ್ಯತ್ಕರ್ಮಗಳ ಲೇಪವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಾಕ್ತನಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ಬರ (ನಾಶ) ಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಈ ವೀತರಾಗಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಂಸಾರ ನಿರ್ವೇಗವು (ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಹೇಯಬುದ್ಧಿ) ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಂದುಕೊಡುವುದು. ನಿರ್ವೇಗವು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳಾದ ಭವ್ಯ (ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ) ರಿಗೆ ಅವರ ಕರ್ಮಬಂಧವು ಶಿಥಿಲವಾಗುವ ಕಾಲವೊದಗಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವುದು. ನಿರ್ವೇಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತೊರೆದು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ತೆರಳುವುದು ಜೈನಧರ್ಮಿಯರಿಗೆ ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆದರ್ಶವು.

ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತವುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಜನ ಭವ್ಯರ ನಿರ್ವೇಗವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಮುದುಕರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೂ, ಹುಡುಗರೂ ನಿರ್ವೇಗದಿಂದ ತೊರೆದುಹೋದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನೋಡಬಹುದು. ಈ ನಿರ್ವೇಗಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಕಾರಣವೇನೂ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ತಪಸ್ಸಿಗಳ ತಪಶ್ಚರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ತಲೆ ನರೆತುದನ್ನು ಕಂಡು, ಕೆಲವರು ಮುಗಿ

ಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶುಭ್ರವೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವೂ ಆದ ಶಿಲೆಯೊಂದು ಇರುವುದು. ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆದ ಜೀವರು ಆ ಶಿಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುವರು. ಅವರು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯದೇಹದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರೋ ಅಷ್ಟು (ಸ್ಥಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ) ದೇಹಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಈ ಜಡದೇಹವನ್ನು ತೊರೆದು ಚಿತ್ ಆನಂದಸ್ವರೂಪರಾಗಿರುವರು. ಜೀವರು ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನರು. ಅನೇಕ ದೀಪಗಳ ಬೆಳಕುಗಳು ಒಂದರೊಳಗೊಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಈ ಜೀವರು ಆ ಸಿದ್ಧ ಶಿಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುವರು.

ಉಲ್ಲಿ ಎದ್ದ ವೋಡವು ಬಯಲಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಿರ್ವೇಗವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ತೆರೆಯನ್ನೆತ್ತಿದಕೂಡಲೆ ಸಮ್ಮು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವುದು ಈ ನಿರ್ವೇಗದ ದೃಶ್ಯವೇ. ಇಕ್ಕಾಪ್ಪಾಕುವಂತದ ವಿಜಯರಥಸುಹಾರಾಜನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ವಜ್ರಬಾಹುವಿಗೆ ಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿಚಾರದಿಂದ ನಾಗಪುರದ ಇಭವಾಹನ ಸಂಬ ಅರಸನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಉದಯಸುಂದರನನ್ನು ಕನ್ನಿಕೆ ಯೊಡನೆ ವಿಜಯರಥದಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ವಿಜಯರಥನು ಈ ಮದುವೆಗೆ ಬಂದನು. ವಜ್ರಬಾಹುವಿಗೆ ಈಗ ಅತುಲವಾದ ರಾಜ್ಯಶ್ರುತ್ಯ, ಸೂತನ ತಾರುಣ್ಯ;

ಎರಡುಂ ಪಕ್ಕದೆ ಪಣ್ಣಿದೋಜೆವಿಡಿಯಂ ಕೈಗೈದು ಬಂದೇರಿ ಕಾ!
ಮರಮಂ ಕನ್ನೆಯರಿಕ್ಕೆ ಲೋಹಖುರವಾಹಂ ಸುತ್ತಿ

ಕಾಲಗ್ಗಾ ಪಿಸೊಳುಂ |

ಒನೆ ಬಂದಂ ಧವಳಾತಪತ್ರದಡಿಯೊಳ್ಕಾಲ್ಗೊಡು ಗಂಧಾಂಧ
ಸಿಂ |

ಧುರಮಂ ಮೆಯ್ಯಲಿ ವಜ್ರಬಾಹುಮಹಿಪಂ ವಜ್ರಾಯುಧಂ
ಒರ್ಪವೋಲಾ || (೨. ೧೧)

—ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆಸೆಯನೇರಿ ವಜ್ರಾಯುಧ (ದೇವೇಂದ್ರ) ಸಂತೆ ಕಡುಸಡಗರದಿಂದ ನಿಬ್ಬಣಮೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಸಂತ ಸ್ವಭವದಿಂದ ಕಾಪೋನಾಮ್ರದವನ್ನು ತರುವಂತಹ ವಸಂತವೆಂಬ ಗಿರಿ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿ—

ಮನಮಂ ಮಟ್ಟೈಸಿ ಮಧ್ಯಂದಿನದ ಬಿಸಿಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಂತಾಗಿ
ತನ್ನಿಂ |

ತನುವಂ ಬೇರ್ಕೆಯ್ಯು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಮನುಡುಗಿ ಕೈಯಿಕ್ಕಿ
ನಿರ್ವಾಣಸಾಮ್ರಾ |

ಪಂ. ರಾ. ಪೂ ಜೈನಧರ್ಮಪೂ

ಜ್ಞಾನಿವಾಸಕ್ಕೊರ್ವನಂತರ್ಮುಖನಭಿಮುಖನಾದಿತ್ಯಜಿಂಬಕ್ಕೆ
ಯೋಗೀಂ |

ದ್ರುನತಂದ್ರಂ ನಿರ್ನಿಮೇಷಂ ನಗನಿಕಟಹಟದ್ರತ್ನ ಕೂಟಂ
ಬೋಲಿದಂ ||

(೨. ೧೪.)

—ಈ ಮೇರೆಗೆ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತ ಒಬ್ಬ ಮುನಿಯನ್ನು ಕಂಡು ವಜ್ರ
ಬಾಹುವು ತಟ್ಟನೆ ನಿರ್ವೇಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆ ಮುನಿಯನ್ನು ಎನೆ
ಹಳಚದೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವನು. ಈತನನ್ನು ಮದುವೆಗೆ ಕರೆದೊ
ಯ್ಯಲು ಬಂದಿದ್ದ ಉದಯಸುಂದರನು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗಿ—
ಭಾವ, ಮುನೀಂದ್ರಂ ಬಿಡದೆ ನೋಡಿದಪ್ಪ ಮನಮೊಲೊಡಂ
ತಪಃ |

ಶ್ರೀವಧು ಕಾಮಿನೀಜಸದಪೋಲಾ ನಿನಗೀವಳಿಕೂರ್ತು ವಸ್ತ್ರಭೂ
ಷಾವಳಿಯಂ ಕಚಾವಳಿಯ ನೀವಧು ಗರ್ವದ ಗಾಳು, ವಸ್ತ್ರಭೂ
ಷಾವಳಿಯಂ ಕಚಾವಳಿಯನಿತ್ತರನಲ್ಲದೆ ಪೊರ್ದಲೀವಳೇ ? ||

(೨. ೧೫.)

ಎಂದು ಸರಸವಾಡುವನು. ಆಗ ವಜ್ರಬಾಹುವು—ನಾನು
ತಪವ ಕೈಕೊಂಡರೆ ನೀನು ಏನ ಮಾಡುವೆ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ನನ್ನೊ
ಡನೆ ನಾನೂ ತಪವ ಕೈಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಉದಯಸುಂದರನು ಹೇಳು
ವನು. ವಜ್ರಬಾಹುವಿನ ನಿರ್ವೇಗವು ತೀವ್ರತರವಾದುದು. ಆತನು
ಕೂಡಲೆ 'ತೊರೆದು' ಆ ಮುನಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳು
ವನು. ಮೊದಲೇ ಮಾತುಕೊಟ್ಟಂತೆ ಉದಯಸುಂದರನೂ ತಪಸ್ಸನ್ನು
ಕೈಕೊಳ್ಳುವನು. ಉದಯಸುಂದರನು ದೀಕ್ಷೆಗೊಳ್ಳಲು ಸಂಗಡ
ಬಂದಿದ್ದ ಆತನ ತಂಗಿ—ಮದುವೆಗಳು— ಗುಣೋದೆ ಎಂಬವಳೂ
ದೀಕ್ಷೆಗೊಳ್ಳುವಳು! ಮೊಮ್ಮನು ದೀಕ್ಷೆಗೊಂಡುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅತ್ತ

ವಿಜಯರಥಮಹಾರಾಜನು— “ಮದುವೆಗೆ ಪೋವುದೆತ್ತ ! ಗಿರಿ
ಕಂದರದೊಳು ಮುನಿಯಂ ಮನಸ್ಸಿ ಕ | ಟ್ಟಿದಿರೊಳೆ ಕಾಣ್ಪುದೆತ್ತ ?”
(೨. ೨೬.) ಎಂದು ಖೇದಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಚ್ಚು ಲಬಡುವನು. ಈ
ಸಂದರ್ಭವು ಯಾರಾದರೂ ಅಚ್ಚು ಲಬಡುವಂತಹುದೇ ಸರಿ. ಯುವ
ರಾಜನಾದ ಮೊಮ್ಮಗನು ದೀಕ್ಷೆಗೊಂಡುದನ್ನು ಕಂಡು ವಿಜಯ
ರಥನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಪುರಂದರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು
ಕೊಟ್ಟು ದೀಕ್ಷೆಗೊಂಡನು. ಕೆಲಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರನೂ ದೀಕ್ಷೆ
ಗೊಳ್ಳುವನು. ಈತನ ಮಗ ಕೀರ್ತಿಧರನು ತಾರುಣ್ಯದ ಆರಂಭ
ದಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವನ್ನು ಕಂಡು ನಿರ್ವೇಗ ಹೊಂದುವನು;
ಆದರೆ ಮಗನನ್ನು ಹಡೆಯುವವರೆಗೆ ನೀನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿ
ಸಿರಬೇಕೆಂದು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಬಲುಮೆಮಾಡಲು ಆತನು ಹೇಗೋ
ಕಷ್ಟದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿಂತು ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದುದನ್ನು ತಿಳಿದೊ
ಡನೆ ದೀಕ್ಷೆಗೊಳ್ಳುವನು. ಈ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಣ್ಣಮಗನು ಎಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆ
ಗೊಳ್ಳುವನೋ ಎಂದು ಆತನ ತಾಯಿ ಎಷ್ಟೋಕಾಲ ಆತನಿಗೆ ಮುನಿ
ದರ್ಶನವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಆತನೂ
ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ದೀಕ್ಷೆಗೊಂಡನು !

ಮೋಕ್ಷವೇ ಜೀವರ ಕೊನೆಯ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ದೀಕ್ಷಾಗ್ರಹಣವೂ, ದೀಕ್ಷಾಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾ
ಗುವ ನಿರ್ವೇಗವೂ ಇಕ್ಕಾಪ್ಪಾಕುವಂತದಲ್ಲಿ—ರಾಮಚಂದ್ರನ ವಂಶ
ದಲ್ಲಿ—ಇಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಈ ಪುರಾಣದ
ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿ ಕವಿಯು ಈ ಪುರಾಣವನ್ನೊದುವವರ
ಮತ್ತು ಕೇಳುವವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಜೈನಧರ್ಮದ ಒಂದು
ಮಹತ್ವದ ಆಚರಣೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರು
ವನು. ಮಹಾ ವೈಭವಶಾಲಿಗಳಾದ ರಾಜರೂ, ರಾಜಕುಮಾರರೂ

ನಿರ್ವೇಗ ಹೊಂದಿ ತಪಶ್ಚರಣಸಿರತರಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಪಥವನ್ನು ಹಿಡಿದು ದನ್ನೋದಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಾದ ಯಾವ ಭವ್ಯನೂ ಕ್ಷಣಕಾಲ ವಾದರೂ 'ರಾಟಳದ ಗುಂಡಿಗೆ'ಯಂತೆ ಜನನಮರಣ ಚಕ್ರರೂಪ ವಾದೀ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಹೇಸದಿರಲಾರನು.

ಈ ಸಂಸಾರಚಕ್ರವು ಅನಾದಿಯೆಂಬುದನ್ನು ವೈದಿಕಧರ್ಮ ದಂತೆ ಜೈನಧರ್ಮವೂ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವೂ ಹೇಳುವುವು. ಬುದ್ಧ ದೇವನು ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—

“ಎಲೈ ಮಾನವನೇ, ನಿನ್ನ ಗತಜನ್ಮಗಳ ದೇಹಗಳ ಎತ್ತುವುಗಳ ನ್ನೇಲ ಬಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದ್ದರೆ ಆ ರಾಶಿಯು ಹಿಮಾಲಯದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ದಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ನೀನು ಕುಡಿದ ತಾಯ ಎದೆಹಾಲನ್ನು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅದು ಚತುಃಸಮುದ್ರಗಳ ನೀರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು!”

ಜೈನ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಭವಾವಳಿಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಹಿಂದಿನ ಹತ್ತಿಂಟು ಜನ್ಮಗಳ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಜನನಮರಣ ಚಕ್ರದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಸಂಸಾರನಿರ್ವೇಗವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ರಾಮ ಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ದಶರಥ, ಸೀತೆ, ರಾಮ, ವಿಭೀಷಣ, ಕುಂಭ ಕರ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಹಲವರು ತಮ್ಮ ಭವಾವಳಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂಸಾರ ವನ್ನು ತೊರೆದ ವರ್ಣನೆಯುಂಟು.

ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣವೂ ಪ್ರಧಾನವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ:—

(೧) ರಾಮಚಂದ್ರ—ಅನಂತಾನಂತವಾದೀ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಯೊಂದು ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ, ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನ ಮಹಾಪುರುಷರು ಉದಯಿಸುವರು. ಅವರಿಗೆ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ (೬೩) ಶಲಾಕಾಪುರುಷ ರೆಂಬ ಹೆಸರು ಅವರು:—೨೪ಜನ ತೀರ್ಥಂಕರರು,* ೧೨ಜನ ಚಕ್ರ

* ತೀರ್ಥಂಕರರು—ಋಷಭ, ಅಜಿತ, ಚಂದ್ರಪ್ರಭ, ಮಲ್ಲಿನಾಥ,

ವರ್ತಿಗಳು, ೯ ಜನ ಬಲಭದ್ರರು, ೯ ಜನ ನಾರಾಯಣರು, ೯ ಜನ ಸ್ತುತಿನಾರಾಯಣರು. ಇವರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರೆಂಬವರು “ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ” ಎಂಬ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದವರು. ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು. ಅವರು ಜಗತ್ತಿನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಮಾಡುವರು. ಉಳಿದ ಶಲಾಕಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರು ಮುಂದಿನ ಯಾವುದೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೆ ಪಡೆದುವರು. ಬಲದೇವರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಜನರು ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷಗಾಮಿಗಳು. ೯ನೆಯವನು ಈಗ ಸ್ವರ್ಗಗಾಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ೯ನೆಯ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ನಾರಾಯಣನು ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಗಣಧರನಾಗಿ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು. ಈ ಶಲಾಕಾಪುರುಷರಲ್ಲದೆ ೯ ಜನ ನಾರದರು, ೧೧ ಜನ ರುದ್ರರು ಮೊದಲಾದವರೂ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉದಯಿಸುವರು. ನಾರಾಯಣರು, ನಾರದರು, ರುದ್ರರು ಇವರು ಅಸತ್ಯಮೃಫಲ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ನರಕಕ್ಕೀಡಿಯುವರು; ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಮತ್ತೆ ಸತ್ಯಮೃಫಲ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಉತ್ಥಾಂತಿ ಹೊಂದಿ ಮೋಕ್ಷಗಾಮಿಗಳಾಗುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಜೀವರೇ. ಜೀವರೇ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತನೇಮಿನಾಥ, ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ, ವರ್ಧಮಾನ ಮುಂ. ೨೪ ಜನರು. ಇವರೇ ದೇವರು, ಪರಮೇಶ್ವರರು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು—ಭರತ, ಸಗರ ಮುಂ.

ಬಲದೇವರು—ವಿಜಯ, ಅಚಲ, ಸುಧರ್ಮ, ಸುಪ್ರಭ, ಸುದರ್ಶನ, ನಂದಿ, ನಂದಿಮಿತ್ರ, ರಾಮ, ಪದ್ಮ. (ವರ್ತಮಾನಕಾಲದವರು).

ನಾರಾಯಣರು—ತ್ರಿಪುಷ್ಪ, ದ್ವಿಪುಷ್ಪ, ಸ್ವಯಂಭು, ಪುರುಷೋತ್ತಮ. ನರಸಿಂಹ, ಪುಂಡರೀಕ, ದತ್ತದೇವ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಕೃಷ್ಣ.

ಸ್ತುತಿನಾರಾಯಣರು—ಅಶ್ವಗ್ರೀವ, ತಾರಕ, ಮೇರಕ, ನಿಶುಂಭ, ಮಧುಕೈಟಭ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ಬಲಿಸೇನ, ರಾವಣ, ಜರಾಸಂಧ.

ರಾಗಲು ಪರಮಾತ್ಮರಾಗುವರು. **ಶ್ರೀರಾಮನು** ಶಲಾಕಾಪುರುಷ ರಲ್ಲಿ **ಲನೆಯ ಬಲದೇವನು**. ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಲ್ಲ. (ಪರಮಾತ್ಮನು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿ ಅವತಾರವನ್ನೆ ತ್ತುವುದು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಜೈನಸೂತ್ರವು.) ಈತನು ಉತ್ಪ್ರಾಂತಿ ಹೊಂದಿ ಮೇಲಿನ ತರಗತಿಯನ್ನೈದಿದ ಜೀವನು. ಅನೇಕಾನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಲನೆಯ ಬಲದೇವನಾಗಿ ಉದಯಿಸಿದನು. ಇನ್ನೂ ಈತನ ಕರ್ಮಬಂಧವು ಉಳಿದಿದೆ; ಇನ್ನೂ ಈತನಿಗೆ ಕಷಾಯಗಳು (=ಕ್ರೋಧ, ಮಾಸ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಗಳು) ಉದಯಿಸುತ್ತಿವೆ; ಇನ್ನೂ ಈತನಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಈತನು ಸೀತಾವಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅಳುವನು. ಹಲವು ಮದುವೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು.† ವೈರಿಯ (ರಾವಣನ) ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಆರಂಭ (ಕಾರ್ಯ) ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಬಂಧುಪ್ರೇಮದ ಅತಿ ರೇಕದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಶವವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಆರುತಿಗಳು ತಿರುಗಾಡುವಷ್ಟು ಮೋಹವು ಅವನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವುದು. ವಜ್ರ ಕರ್ಣ ಮೊದಲಾದ ವೀರವ್ರತಿಗಳಾದ ಭವ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ, ರಾವಣ, ಸಿಂಹೋದರ ಮುಂತಾದ ದುರ್ವೃತ್ತರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಮುಂತಾದ ಮನೋವಿಕಾರಗಳು ಈತನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಶ್ರೀರಾಮನು ಇದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವವನು; ಆತನು ಉದಾತ್ತನು, ತಂದೆಯ ಮಾತಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯಲೋಭವನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ತೊರೆದವನು ಸತ್ಯಸಂಧನು; ಸುಶೀಲನು; ಅಸತ್ಕರ್ಮಗಳು ಅವನಿಂದ ಘಟಿಸುವುದು ಕಡಿಮೆ. ರಾವಣವಧೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು

† ರ.ಘವಮೇವನುಂ ಜನಕಸುತೆಯುಂ, ಪ್ರಭಾವತಿಯುಂ, ರತಿಯುಂ, ಶ್ರೀಕಾಂತೆಯುಮೆಂಬ ನಾಲ್ವರ್ ಮಹಾದೇವಿಯರ್ ಮೊದಲಾಗೆಯೆಣ್ ಭಾಸರಮಂ ತಃಪುರಕ್ಕೆ ಧಿಪನಾದಂ (೧೫. ೬೨.)

ಮಾಡುವನು. ತನ್ನ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದವನೂ ಕೂಡ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ ಆತನನ್ನು ತೊಂದರೆಬಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಧಾರ್ಮಿಕನು. ರಾಮಚಂದ್ರನ ಕಡುಹಗೆಯಾದ ರಾವಣನು, ಯುದ್ಧವು ಸಡೆದಾಗ ವಿದ್ಯಾಸಾಧನೆಯ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆ ತಪಸ್ಸು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನು ಅಜೀಯನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರೆ ಆತನ ತಪಸ್ಸು ಕೆಡುವುದೆಂದು ಹಲವರು ಸಲಹೆ ಹೇಳಿದರೂ ರಾಮನು—

ವಸಿತೆಗೆ, ಕೈದುನಂ ಬಿಸುಟುವಂಗದಿರಾಗದವಂಗೆ ಭೂಭುಜಂ |
ಮುನಿವುದು ಪಾಪಿಯಲ್ಲು ನಿಯಮಸ್ಥಿತನಾಗಿ ದಶಾನನಂ
ಜಿನೇಂ |

ದ್ರುನ ಮಲಿವೊಕ್ಕು ಸಾಧಿಸಿದಪಂ ಗತ ವಿದ್ಯೆಯನೆಂತೊ
ಬಾಧೆಯಂ |

ಜಿನಿಯು ಪುದಾತನೋ? ಬಿಸುಡತಕ್ಕುದಂತುಸಿರಲೈ ತಕ್ಕುದೇ? ||
(೧೪. ೮೭.)

ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಾಪಭೀರುತನವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಆಗ ವಿಭೀಷಣಾದಿಗಳು ಮಹಾಸತ್ತ್ವನಾದೀತನು ಎಂದೂ ಅನಾಚಾರವನ್ನೊಪ್ಪುವನಲ್ಲವೆಂದು ಹೊಗಳುವರು. ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಆತನ ಆಯುಷ್ಯದ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ನಿರ್ವೇಗದಿಂದ ಉಪಶಮವುಂಟಾಗುವುದು. ಬಳಿಕ ಆತನು ದೀಕ್ಷೆಗೊಂಡು ಯತಿಯಾಗಿ, ತಪವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಅವಧಿಜ್ಞಾನವನ್ನೊಪ್ಪಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅನಶನವ್ರತ, ಶುಕ್ಲ

‡ ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮತಿಜ್ಞಾನ, ಶ್ರುತಜ್ಞಾನ, ಅವಧಿಜ್ಞಾನ, ಮನಃಪರ್ಯಾಯಜ್ಞಾನ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ೫ ಶರಂಗತಿಗಳು. ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಸಂಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವು; ಅವಧಿಜ್ಞಾನವು ಮಾರ್ಯಾದಿತವಾದುದು.

ಧ್ಯಾನಗಳಿಂದೈ ಕೇವಲ ಚಾಲ್ತಾನವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು. ಒಳಿಕೆ ಅವು ಶಿಷ್ಯವಾದ ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ ಜೀವನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಉರ್ಧ್ವಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸಿದ್ಧ ಶಿಲೆಯನ್ನೇರಿ ಶಾಶ್ವತ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ರಾಮನು ಜೀವನು; ಆದರೂ ಬುತ್ಯಾಕ್ರಂತಿ ಹೊಂದುತ್ತ ಬಲ ದೇವನಾಗುವನು. ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಜೀವರ ಕೊನೆಯ ಧ್ಯೇಯ ವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಅದೇ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುವನು. ಈ ಕಾರಣ ಗಳಿಂದ ರಾಮನು ಜೈನರಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನು.

(೨) ಲಕ್ಷ್ಮಣ— ಈತನು ಅತ್ಯದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿ ಶೌರ್ಯಗಳನ್ನು ವನು. ಹಲವು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಶಶಾಕಾಪುರುಷ ರಲ್ಲಿ ಲನೆಯ ನಾರಾಯಣನು. ನಾರಾಯಣರು ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣಂದಿ ರಾದ ಬಲದೇವರಿಗೆ ಅಂಕಿತರಾಗಿ ನಡೆಯುವವರು. ಆದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಅಂಕಿತನು. ನಾರಾಯಣರ ಕರ್ಮಬಂಧನು ಬಲದೇವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ. ಕಷಾಯಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ. ರಾಮನು ರಾಜ್ಯ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಹೊರಟಾಗ ಭರತನು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಡಂಬಟ್ಟನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—

ಕಾರಾಗಾರದೊಳಿಂದ್ರನಂ ಸೆವೆಯಿಡಲ್ ಗೋತ್ರಾದ್ರಿಯಂ

ಚಾಳಿಸಲ್ |

ತಾರಾಮಂಡಲಮಂ ನೆಲಕ್ಕೆ ನೆಲಸಂ ಮೋಮಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿಸಲ್ |

ಪಾರಾವಾರದ ನೀರನೀಂಟಲವಿಕಾಶಾದಂತಿದಂತಂಗಳಂ |

ಬೇರಿದಂ ಕಿಳಂದದೇಂ ಬಗೆದನೋ ರಕ್ತೇಕ್ಷ್ಮಣಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ||

(೬. ೧೩೯)

§ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನ— ಶುಭವನ್ನು — ಶರೀರದ್ಧವಾದುದನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದು.

ಇಷ್ಟು ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಕೋಸುಗೊಂಚುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮದುವೆಗಳು ಬಹಳ. ಆತನ ಹೆಂಡಿರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು. ‡ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯು ಇವನಿಂದ ಘಟಿಸುವುದು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಬಹ್ವಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ತೊಳಲುವನು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ದೇವತೆಗಳು ರಾನುನು ಸತ್ತನೆಂಬಂತೆ ಮಾಯಾ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮೋಹಪರವಶನಾಗಿ **ಆರ್ತ ಧ್ಯಾನದಿಂದ** ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವನು. ನಾರಾಯಣರೆಲ್ಲ ನರಕಕ್ಕಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನರಕಕ್ಕಿಳಿಯುವನು. ಅದರೂ ಮುಂದೆ ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಒಬ್ಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಮೇಘರಥನೆಂಬ ಮಗನಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿ ಮತ್ತೆ ದೇವನಾಗಿ ಬಳಿಕ ಸುವ್ರತಕೀರ್ತಿಯೆಂಬ ಅರಸನಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿ, ಮತ್ತೆ ತಪನನಾಚರಿಸಿ ಹೀಗೆ ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿ ಹೊಂದುತ್ತ ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೈದುವನು.

(೩) **ರಾವಣ**— ರಾವಣನು ಶಲಾಕಾ ಪುರುಷರೊಳಗಿನ ಎಂಟನೆಯ ಪ್ರತಿನಾರಾಯಣನು. ಪ್ರತಿನಾರಾಯಣರು ನಾರಾಯಣರ ಮೈರಿಗಳು. ಆದುದರಿಂದ ರಾವಣನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮೈರಿಯು. ರಾವಣನು ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲ; ರಾಕ್ಷಸ ದ್ವೀಪವಾಸಿ; ರಾಕ್ಷಸ ಎಂಬುದು

| “ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ.....ಪದಿನಿರ್ಣಾಣಸಿರ ಮವರೋಧವಧೂ ಜನಕ್ಕೆ ವಲ್ಲಭನಾದಂ ” (೨೫. ೬೨.) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ೧೬ ಸಾವಿರ ಹೆಂಡಿರು; ಭರತೇಶ ವೈಭವದಲ್ಲಿ-ಭರತ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ೯೬ ಸಾವಿರ ಹೆಂಡಿರು. ಬಹು ಪತ್ನೀಕೃತ್ವವು ವೈಭವದ್ಯೋತಕವೆಂದು ತಿಳಿದ ಕಾಲವು ಅದು.

* **ಆರ್ತ ಧ್ಯಾನ**— ಇಷ್ಟಜನ, ವಿಯೋಗ, ರೋಗ, ಪ್ರಾಣಾಪಾಯ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಆ ದುಃಖದ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವುದು. ಧ್ಯಾನವು ಆರ್ತಧ್ಯಾನ, ರೌದ್ರಧ್ಯಾನ, ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ, ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ.

೬೨

ರಾವಣನ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲೊಬ್ಬನ ಅಂಕಿತನಾಮವು. ರಾವಣನು ಘನವಾದ ಖೇಚರ ವಂಶದವನು. ಆತನು ದಶಕಂಠನಲ್ಲ, ಏಕಕಂಠನು. ಭೀಮರಾಕ್ಷಸನು ಕೊಟ್ಟ ನವಮುಖರತ್ನಭೂಷಣದ ಮಾಣಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಮುಖವು ಹಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಲು ದಶಮುಖನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಆತನು ಸುಂದರನು. (೯. ೧೬೫.) ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿ. 'ಶೌಚಾಚಾರ ಪರಾಯಣ' ನು. ಅಸಂತಪೀರ್ಯ ಕೇವಲಿಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಪರಾಂಗನಾವಿರತಿ (ಪರಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿ) ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡವನು. ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆಗೆ ವಿರೋಧಿಯು. ಮರುತ್ತನೆಂಬ ಅರಸನು ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಯಜ್ಞಪಶುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು, ಕುಂಡಗಳನ್ನೊಡೆದು, ಸಂವತ್ಸರವೊದಲಾದ ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ಯಜ್ಞಧ್ವಂಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. (೧೦. ೧೮೩). ಆತನು ಪಾಪಾಚರಣೆಯುಳ್ಳವನಲ್ಲ; ಆದರೂ ಕರ್ಮವಶದಿಂದ ಸೀತಾಪಹರಣದಂತಹ ಕೆಲವು ಪಾತಕಗಳು ಆತನಿಗೆ ಘಟಿಸಿದುವು. ಸೀತಾಪಹರಣ ಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಆತನು ತನ್ನ ಆಚರಣೆಗೆ ತಾನೇ ಚುಗುಪ್ಪೆ ಪಡುವನು—

ಇವರಂ ಪ್ರಾಣಸ್ರಿಯರಂ ।

ನೆವಮಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮವಶಮೆ ನೆವಮೆನೆ ಕಂದ ।

ಪವಿವೋಹದಿಂದಗಲ್ಬಿದೆ ।

ನವಿವೇಕಿಯೆನೆನ್ನ ಕುಲದ ಪೆಂಪಲಿವನೆಗಂ (೧೪. ೧೧೫.)

ಕೇವಲ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಮರಳಿ ರಾಮನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಾವಣನು ಅಹಿಂಸಾ ಧರ್ಮಸಿಷ್ಠನು. [ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಸಾಧನೆ ಮಾಡುವಾಗ-ಲಂಕಾ ನಗರದೊಳಗೆ ಹಿಂಸೆ ಬೀಡೆಂದು ಗೋಷಣೆಗಟ್ಟಿದು ಜಿನಪೂಜೆಯಂ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಮಾಡ್ವಂತು

ನಿಯಮಿಸಿ ೧೪. ಅ೩.] ರಾವಣನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಪೂಜೆಗೆ ಶಾಂತೀಶ್ವರ ಜಿನೇಶ್ವರನ ಮಂದಿರವಿದ್ದಿತು. ರಾವಣನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನದಿಂದ ಸ್ವ ಮರಣ ಹೊಂದಿಸುವುದರಿಂದ ಸರಕಗತಿಯನ್ನು ಸಹ ದಿದ್ಬರೂ ಕ್ರಮದಿಂದ ಉತ್ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಭವಿಷ್ಯ ತ್ಯಾಲದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರನಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಮೋಕ್ಷ ವಸ್ತು ದುವನು.

(೪) ಸೀತೆ— ಪ್ರತಿಪ್ರತಾ ಶಿನೋಮಣಿ. ಕಷ್ಟಮಯವಾದ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು. ಹಲವು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಅನುಭವಿಸಿದಳು. ಖಚರ ರಾಜನೂ, ಮಹಾ ಪರಾ ಕ್ರಮಿಯೂ, ಸುಂದರನೂ ಆದ ರಾವಣನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಲೋ ಭನಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೂ ತನ್ನ ಶೀಲದಿಂದ ಎಳ್ಳಿಷ್ಟೂ ಕದಲಿಲ್ಲ. 'ಜಿನಾಗಮ ಕೋವಿದ'ಳು. ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ವನ ದಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡಾಗ ಆತನಿಗೆ "ರಾಮದೇವರಾ.....ದೇವಗುರು ಪಾದ ಪೂಜೆಯಂ ಮಲಿತಿಯದಿವುಧು. ಮಿಥ್ಯಾಭ್ಯಾಷಿಗಳ ನುಟಿಯಂ ಕೇಳ್ವ ಅರ್ಹತ್ವರಮೇಶ್ವರ ಶ್ರೀ ಧರ್ಮಮಂ ಬಿಡುಗಡೆವುಧು ಎನಗೆ ದಯೆಗೆಯ್ವರವೊಡೆ " (೧೫. ೭೫.) ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿದಳು. ಕೇವಲ ವಿರಕ್ತೆ; ಪರಿತ್ಯಕ್ತೆಯಾದ ತನ್ನನ್ನು ರಾಮನು ಮತ್ತೆ ಪರಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಆಕೆ-ಮುನ್ನುಪಾರ್ಜಿಸಿದ ಕರ್ಮಮೆನಗೆ ಪಿರಿದಪ್ಪ ದುಃಖಮಂ ಮಾಡಿದೊಡಾ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮುಳಿವೆನಲ್ಲದುಮಿದವರ್ಗ ದೇಕೆ ಮುಳಿವೆಂ,.....ಕೇಡಿಲ್ಲದ ಮೋಕ್ಷಸುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣಮಪ್ಪ ತಪಮಂ ಕೈಕೊಳ್ಳೆನೆಂದು ತನ್ನ ಸಹಸ್ರ ಕುಂತಲಂಗಳಂ ಪಡೆದು ಮುಂದಿಕ್ಕಿದಳು; ಮತ್ತು ಪೃಥುಮತಿ ಕಂತಿಯರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತಪಂ

೩ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪರಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಅನಂದಬದುವುಧಿವುಧು, ಅದುದ ರಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತರಾದವನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೈದುವುದಿಲ್ಲ. ["ಹತೋವಾ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಸ್ವರ್ಗಂ " ಎಂಬ ಹಿಂದು-ವಿಚಾರವನ್ನು ಜೈನರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.]

ಗೊಂಡು ಸಕಲಭೂಷಣ ಕೇವಲ ಭಟ್ಟಾರಕರ ಸಭೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನೈದಿದಳು. (೧೬. ೩೩.)

(೫) ನಾರದ— ನಾರದನು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲವಾದರೂ ಹಿಂದುಗಳ ನಾರದನಿಗಿಂತ ಜೈನ ನಾರದನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಲಕ್ಷಣನಾದುದರಿಂದ ಆತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ನಾರದನು ಒಬ್ಬನಲ್ಲ; ಒಬ್ಬಯ್ಯರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ನಾರಾಯಣನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಂತೆ ಆಗಿರುವರು. ಇವರು ಕರ್ಮ ಫಲಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ನರಕಕ್ಕಿಳಿದರು. ರಾಮಚಂದ್ರನ ಕಾಲದ ನಾರದನು, ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಬೇಕೆಂಬಾಸೆಯಿಂದ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯ ಲೋಭದಿಂದ ಸೀತೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಆತನು ಪಡೆದ ದುರ್ದಶೆಯು ಕೇವಲ ಕರುಣಾಬಸಕವಾಗಿದೆ. “ ನಾರದನೇಂ ತಳೆದನೊ ಕನ್ಯಾರತ್ನ ಮನೆಳಸಿ ಪರಿವಪರಿಣತಿಯಿಂ ನಿ | ಸ್ನಾರಮನಂ ಸೀಲಶಲಾ | ಕಾರತ್ನ ಮನೆಳಸಿ ಪರಿವತ್ಯಗಪರಿಣತಿಯಂ || ” (೪. ೮೪.) ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆತನು ಕನ್ಯಾರತ್ನವನ್ನು ‘ಎಳಸಿ’ (ಬಯಸಿ) ಭ್ರಾತುಕದತ್ತಿಳಿಸುವ ಪಕ್ಷೆ ಗರ್ಭನದಂತೆ ಸೀತೆಯ ಬಲಿವಳಿಯಂ ಪತ್ತಿ ನಡೆದನಂತೆ. ಎಂದಬಳಿಕ ಆತನಿಗೆ ಒದಗಿದ ದುರ್ದಶೆಯು ಯೋಗ್ಯನೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಮತ್ತೆ “ಸೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯ ಲೋಭದಿಂದ” (೪. ೪೫.) ತೊಂದರೆಪಟ್ಟನೆಂದು ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆತನು ಪಾಪವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಕೌತುಕಕ್ಕಾಗಿ—ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಷ್ಟೇ—ಹೋಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಏನೇ ಇರಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕಷ್ಟವೇನೋ ಹೆಚ್ಚಿನದು: ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಾರದನ ಬೋಳ ಮಂಡಿ ಮುಂತಾದ ವಿಕೃತಾಕಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಅಂಜಿ ಓಡಿದಳು.

ಈತನು ಆಕೆಯ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಓಡಿದನು. ದಾಸಿಯರು ಈತನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಿಲ್ಲಿಸಿ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಅರಮನೆಯ ಸೇವಕರೂ ಆಯುಧಸಾಣಿಗಳಾಗಿ ಬರಲು ನಾರದನು-ಪಿಂದಂ ಬೆಂದಗುಳ್ಳ ಪ್ಪರೆಂದು ಪೆಲಿಗಂ ನೋಡುತ್ತುನೋಡುತ್ತುನೆಯ್ದುಂದಂ ಗಾಳಿ ಗೆಲಿಂಕೆ ಮೂಡಿದವೋಲ್” (೪. ೮೭.) ಹೀಗೆ ಹಾರುಗಾಲಿನಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುವನು. ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಕಾಮವಿಕಾರದಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ದ್ವೇಷಾದಿಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾದುದೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಆತನು ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಈ ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರತಿಪಿಂಸೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದುದು ಈ ಮಾತನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹಿಂಸಾಸಂದ (ಪರರನ್ನು ಪೀಡಿಸಿ ಆನಂದಬಡುವವ) ಎಂದೂ ಕಲಹಪ್ರಿಯ (“ಆವ ಕಾಳೆಗೆ ದೊಳಂ ಕಣ್ಣಾರದಂ ನಾರದಂ”) ಎಂದೂ ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಆದರೂ ನಾರದನು “ಶುದ್ಧ ಪೋಕರಿ” ಅಲ್ಲ; ಆತನು ಲೋಕೋಪಕಾರಿ; ತ್ರಿಲೋಕಸಂಚಾರಿ. ರಾಮನು ವನವಾಸದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಬಾರದಿರಲು ಆತನ ತಾಯಿ ಅಪರಾಜಿತಾ ದೇವಿಯು ದುಃಖದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ—“ನಿಮಗಿನಿತು ಶೋಕ ಪೇರಕಾ | ಯ್ತೆನುಗನಿತುಮನಲಿಯೆ ಪೇಲಿಮೆನೆ ನಾರದ ದಿ | ವ್ಯಮುನೀಶ್ವರಂ.....” (೧೫. ೧೪.) ಆಕೆಯ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗಾರನಾಗುವನು. ಆತನು “ದಿವ್ಯಮುನೀಶ್ವರ”ನು. ಅಪರಾಜಿತಾ ದೇವಿಯ ದುಃಖವನ್ನು ತಿಳುಹುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ರಾಮನ ಒಳಗೆ ಬರಲು “ನಾರದನಪ್ಪುದನಲಿದು ಬೇಗಮಿದಿರೆಲ್ಲ ಮಣಿಮಯಾ ಸನದೊಳಿರಿ ಕನಕಪಾತ್ರದೊಳ್ ಅರ್ಘ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು (೧೫ ೧೫.) ಇಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸತ್ಕರಿಸುವಷ್ಟು ಗೌರವವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು.

(೬) ಹನುಮಂತ— ಇವನು ರಾವಣನಂತೆ ಖಚರ ವಂಶದವನು. ಹನುಮರ ದ್ವೀಪವಾಸಿ. ಈತನು ವಾಸರಧ್ವಜ (ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ವಾಸರ ಚಿಹ್ನವುಳ್ಳವ) ನೂ, ವಾಸರ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನರಿತವನೂ, ವಾಸರ ರೂಪವನ್ನೂ ಧರಿಸಬಲ್ಲವನೂ ಆಗಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ವಾಸರನಲ್ಲ. ಹನುಮಂತನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿ; ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಲ್ಲ. ಆತನು ಸುಗ್ರೀವನ ಮಗಳಾದ ಪದ್ಮರಾಗೆಯನ್ನೂ ರಾವಣನ ತಂಗಿ ಚಂದ್ರಸಖೆಯ ಮಗಳಾದ ಅನಂಗಪುಷ್ಪೆಯನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರ ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದರು. ತನಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದ ‡ ಮೂಯಾ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕೊಂದು ಕಪಿ ಧ್ವಜಕುಲಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ತಾನು ರಾಮನಿಗೆ ಸೇವಕನಾಗಿರುವನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಅಂಕಿತನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮನು ತನ್ನ ಉಪಾಸ್ಯ ದೇವತೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಂದು ಆತನ ಭಕ್ತನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದನು. ಗಗನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೀತೆಯ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ತಂದನು. ತನ್ನ ದಹನ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟನು. ರಾಮ ರಾವಣ-ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಹನುಮಂತನು “ ಒಂದು ದಿವಸ ಇರುಳು ಮಣಿ ಮಾಡದೊಳು ಇದ್ದು ಗಗನದಿಂ ಬೀಳುವ ಉಲ್ಕಾವನು ಕಂಡು ಸಂಸಾರಿಗಳ ಜೀವನವು ಅಧ್ರುವವೆಂದು ಬಗೆದು ನಿರ್ವೇಗದಿಂದ ಸುಶ್ರುತನೆಂಬ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ರಾಚ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಧರ್ಮಾಭರಣ

‡ ಒಬ್ಬ ಮೋಸಗಾರನು ಸುಗ್ರೀವನ ಆಕಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆತನ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಆತನನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸ ಮಾಡಿದನು. ಆತನ ಮಗ ಅಂಗದನೂ ಭ್ರಮೆಗೊಂಡು ಈ ಕಪಟ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೇ ತಂದೆಯೆಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕೊಂಡನು.

ರೆಂಬ ಚಾರಣಯುತಿಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಂಡನು. ಬಳಿಕ ಹನುಮು ಮುನಿಯು ಘಾತಿ, ಅಘಾತಿ ರೂಪವಾದ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ನಿರ್ವಾಣವಂ ಪಡೆದನು. " ಹನುಮಂತನು ಸಿಯತಕಾಲ ಜೀವಿಯಲ್ಲದೆ ಚಿರಂಜೀವಿಯಲ್ಲ.

ಬೇರೆ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು- ಹನುಮಂತನಂತೆ ವಾಲಿ ಸುಗ್ರೀವರೂ ಕಪಿಧ್ವಜರಾದ ಖಚರರು; ಕಪಿಗಳಲ್ಲ. ಜಿನಾಗಮ ಕೋವಿದನಾದ ವಾಲಿಯು ಜೈನಮುನಿಗಳಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿಯದವನು. ರಾವಣನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭವೊದಗಲು, ವಾಲಿಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ತಾನು ರಾವಣನಿಗೆ ಸಮಸ್ಯಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ಸಂಸಾರವನ್ನೇ ತೊರೆದು ಕೈಲಾಸಗಿರಿಗೆ ತಪಶ್ಚರಣೆಗೆ ಹೋದನು. ಒಮ್ಮೆ ರಾವಣನ ವಿಮಾನವು ಕೈಲಾಸಗಿರಿಯ ಮೇಲಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಬರುವಾಗ ವಾಲಿ ಭಟ್ಟಾರಕರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಲು ರಾವಣನು ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದ ಆ ಗಿರಿಯನ್ನೇ ಕೀಳಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದನೆಂದೂ, ಆಗ ವಾಲಿ ಭಟ್ಟಾರಕನು ಅಂಗುಷ್ಠದಿಂದ ಗಿರಿಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಒತ್ತಲು ತಳದಲ್ಲಿ ಕೈ ಸಿಕ್ಕಿದ ರಾವಣನು ಅರಚಿದನೆಂದೂ, ಅಂದಿನಿಂದ ರಾವಣನೆಂಬ ಪುರುಷ † ರೂಢವಾಯಿತೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ವಾಲಿ ಭಟ್ಟಾರಕನು

† ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆಯ ವಿಷಯಗಳು:-

ಹನುಮಂತ, ಸುಗ್ರೀವ, ವಾಲಿ ಮೊದಲಾದವರು ವಾನರರೆಂದೂ ಅವರಿಗೆ ಬಾಲವಿತ್ತೆಂದೂ ಹಿಂದು ಪುರಾಣಗಳು ಹೇಳುವುವು. ಪ್ರಾಕೃತನ ವಿಮರ್ಶಕರು-ಹನುಮಂತ ಮೊದಲಾದವರು ಭರತಖಂಡದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಅನಾರ್ಯರ ವಂಶದವರೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಜೈನರು ಹನುಮಂತ ಮೊದಲಾದವರು ವಿದ್ಯಾಧರ ವಂಶದ ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗದವರೆಂದು ಹೇಳುವರು. ರಾವಣ ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಈ ಕರದ ಮೂರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿರುವುವು. ಜೈನ ಮತದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ವಿದ್ಯಾಧರ (ಖಚರ) ವಂಶದ ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗದವನು.

ಶುಕ್ಲಧಾನ್ಯನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. **ಜಾಂಬವಂತನೂ** ಋಕ್ಷ (ಕರಡಿ) ಕುಲದವನಲ್ಲ; ಬಿಚರನು. ಜಿನಾಗಮ ಕೋವಿದನು. **ಭರತನು** ಸಾಮಾನ್ಯನು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಇರುವಷ್ಟು ಬಂಧು ಪ್ರೇಮವು ಈತನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಮದುವೆಯಾದದ್ದನ್ನೂ, ರಾಮನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಗುವದನ್ನೂ ಕಂಡು— ಸಿರಿಯುಂ ಮೈಮೆಯುಮಾದುವಗ್ರಬರೊಕಾಯ್ತಿಲ್ಲೆ ನ್ನೊಳಿಂಬೇವದಿಂ | ಭರತಂ ಲೋಭರತಂ ವಿಷಾದ ಭರತಂದ್ರೀ ಭೂತ ಚಿತ್ತಂ ತವೋಭರತ್ಯಷ್ಟಾಪರಸವ್ಪದಂ..... (೬. ೨.) ಹೀಗೆ ಮತ್ಸರಬಡುವಷ್ಟು ಅನುದಾತ್ತನು. ಅದರೂ ಆತನು ಮರಕ್ತನು. ರಾಮನಿಗೆ ಮರಳಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ತೊರೆದು ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯುವನು.

ಜೈನರಾಮಾಯಣವೂ ವೈದಿಕರಾಮಾಯಣವೂ—

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಸ್ತುಲಾ ಚಾರ್ಯನೂ ರವಿಷೇಣಾಚಾರ್ಯನೂ ಜೈನರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬರೆದರು. ವೈಕುಂಠದ್ವಾರಪಾಲಕರಾದ ಜಯವಿಜಯರು ದೇವ ಋಷಿಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಮೂರುವನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ [(೧) ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪು, (೨) ರಾವಣ, ಕುಂಭಕರ್ಣ (೩) ಶಿಶುಸಾಲ, ದಂತವಕ್ರ)] ದೈತ್ಯರಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮದ್ವೇಷಮಾಡಿ ಸೃಸಿಂಹ, ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣರಿಂದ ಹತರಾಗಿ ಮರಳಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದರೆಂದು ಹಿಂದು ರಾಮಾಯಣವು ಹೇಳುವುದು. ನಾರಾಯಣ ದ್ವೇಷಿಗಳಾದ ಪ್ರತಿನಾರಾಯಣರು ಒಂಬಯ್ವರೆಂದೂ ಅವರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉದಯಿಸಿದ ನಾರಾಯಣರಿಂದ ಹತರಾಗುವರೆಂದೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ದೇವದೈತ್ಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇವಪಕ್ಷ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಮೋದ ದಶರಥನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಕೈಕೇಯಿಯು ದಶರಥನಿಂದ ಪಡೆ

ಗಳನ್ನು ಪಡೆದಳೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. (ದೈತ್ಯರು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ) ಕೈಕೇಯಿಯ ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿಂತ ರಾಜಕುಮಾರರೊಡನೆ ದಶರಥನು ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಿಗುದರಿಂದ ಕೈಕೆ ವರವಸ್ತು ಪಡೆದಳೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ದಶರಥನು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. [ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಶುಹಿಂಸೆ ಬರುವುದೋ ಏನೋ?] ದಶರಥನಿಗೆ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಸೀತೆ ಅಯೋಧ್ಯೆ; ಜನಕನು ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯ ಶೋಧನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಸೀತೆ ದೊರೆತಳೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. [ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೋ?] ಸೀತೆ ಜನಕನ ಮಡದಿಯಾದ ವಿದೇಹಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದಳೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಯಜ್ಞರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಕರ್ತೃವಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ; ಜನಕರಾಜನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪೀಡೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಬೇಡರ ಶಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನಕನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಶಿವನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಮುರಿದನೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಇಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಖಚರರ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಮುರಿದರೆಂದಿದೆ. ರಾಮನ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ದೇವಪ್ರೇರಿತ ಮಂಥರಾದಾಸಿಯು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ದುರುಪದೇಶ ಮಾಡಿದುದು ಅಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. (ಭೂಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೇಗಾಗುವ ದೇವತೆಗಳು* ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ) ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಭರತ

ಜೈನಮತದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳು. ೧. ಉರ್ಧ್ವಲೋಕ

ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಮತ್ಸರವು ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸದ ತಟಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ ರಾವಣನು ಕಿವನ ಅಂಗುಷ್ಠಾಘಾತಕ್ಕೆ ಆರಜುವನು. ಇಲ್ಲಿ ವಾಲಭಟ್ಟಾರಕನ ಅಂಗುಷ್ಠಾಘಾತಕ್ಕೆ ಆರಜುವನು. ಸೀತಾವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೊರಟ ರಾಮನನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆರಣ್ಯ ಆವತಾರ ವೆನಿಸಿದ ಪರಶುರಾಮನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಲ್ಲಿ ತಡೆಯುವನು. ಖಚರರಾಜನಿಂದ ಸಲಹಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಭಾಮಂಡಲನೆಂಬವನು ಸೀತೆ ತನ್ನ ತಂಗಿಯೆಂಬುದನ್ನೇಯದೆ ತನಗೆ ಆಕೆ ದೋರಕದಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ವಾಯು ಸುತನಾದ ಹನುಮಂತನು ಸಮುದ್ರೋಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಿದುದು ಬಂದು ಅದ್ಭುತಕಾರ್ಯವೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಖಚರನಾದ ಹನುಮಂತನು ವಿಮಾನದಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಸಹಜಕಾರ್ಯವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಭೂಚರವಾದ ವಾನರಸೇನೆಯು ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಸೇತು ಬೇಕಾಯಿತು; ಇಲ್ಲಿ ನಭೋಗಮನ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಸೇತುವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಂದ ಪರಿತ್ಯಕ್ತೆಯಾದ ಸೀತೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದುವಳು; ಇಲ್ಲಿ ವಜ್ರ ಚಂಘನೆಂಬ ಧಾರ್ಮಿಕ ರಾಜನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದುವಳು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಆಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಯಜ್ಞಾಶ್ವಬಂಧನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಲವಕುಶರಿಗೂ ರಾಮನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗುವುದು;

ವಾಸಿಗಳಾದ ವೈವಾಸಿಕರು, ೨. ಸೂರ್ಯನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರು, ೩. ಗಿರಿಗುಹಾವ್ಯಕ್ತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಕಿನ್ನರ ಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳು, ೪. ಅಧೋಽಪಿವಾಸಿಗಳಾದ ಅಸುರ, ನಾಗ, ಅಗ್ನಿಕುಮಾರ ಮೊದಲಾದ ಭವನ ವಾಸಿಗಳು.

ಅಸುರಕುಮಾರ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳು ನಾರಕಜೀವರಿಗೆ ಪಿಡೆಕೊಟ್ಟು ಆನಂದ ಬಡುವರು !

ಪಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಲಪಕುಶರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವನು. ಅಹಿಂಸಾ ಪರಮೋಧರ್ಮಃ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಇಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಮೇಧವಿಲ್ಲ. ನಾರದನು ಲಪಕುಶರಿಗೂ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊನೆಗೆ ತಾನೇ ಲಪಕುಶರ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಡುವನು. ಅಲ್ಲ ದಶರಥನು, ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಅಸಹ್ಯ ಪುತ್ರವಿಯೋಗದುಃಖದಿಂದ ಮರಣಹೊಂದಿದನೆಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದಶರಥನು ಭರತನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ, ತೊರೆದು ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದನೆಂದಿದೆ. ಒಂದು ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದಂತೆಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮನೆಯಿಂದ ಸರಯೂತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಯೋಗಾಸಕ್ತನಾಗಿ ದೇವೇಂದ್ರನಿಂದ ಆಹೂತನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದಂತೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಾತಿರೇಕವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಬಂದ ಇಬ್ಬರು ದೇವತೆಗಳು ಮಾಯೆಯಿಂದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಮೃತನಾದಂತೆ ತೋರಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಭ್ರಾತೃಶೋಕದಿಂದ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ರಾಮನು ತನ್ನ ಅವತಾರಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಸರಯೂತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತನ್ನ ವಿಷ್ಣುಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕರೆಯ ಬಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೊಡನೆ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ರಾಮಚಂದ್ರನು ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಕ್ಷಯ ಮಾಡಿ, ಶಾಶ್ವತಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಗ್ನಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸೀತೆ ವಿಶುದ್ಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೆ ವಿಶುದ್ಧತೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಲು ಸೀತೆ—ತಾಯಿ, ನಾನು ಪರಿಶುದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳು ಎಂದು ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಂತೆಯೂ, ಆಗಲೇ ಇಬ್ಬಾಗವಾದ ಭೂಮಿ

ಯೊಳಗಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ ದಿವ್ಯರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಸೀತೆಯು ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಂತೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಸೀತೆ ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷಾ ನಂತರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವೇಗಹೊಂದಿ ಆರ್ಯಿಕಾವ್ರತ ವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಅಚ್ಯುತ* ಸ್ವರ್ಗದ ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದಳೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮಾಡಿದ ಜೈನಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಸಹಾಯ-

ಶಲಾಕಾಪುರುಷರೂ, ಕುಲಂಕರರು, (ಮನುಗಳು) ಮೊದಲಾದವರೂ ಕಾರಣಪುರುಷರು. ಕಾರಣಪುರುಷರೆಂದರೆ ಮಹತ್ತ್ವದ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದವರೆಂದು ಅರ್ಥವು. ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವರ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಪಂಚವು ಬೇಸರಲು ಬಲದೇವವಾಸುದೇವರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉದಯಿಸಿ ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕಾರಣಪುರುಷರು. ತೀರ್ಥಂಕರರಂತೆ ಇವರು ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿಗೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವರು. ವನವಾಸದಲ್ಲಿರುವಾಗ **ವಂಶಸ್ಥಲನೆಂಬ** ಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತ **ದೇಶಭೂಷಣರೆಂಬ** ಮುನಿಗಳನ್ನು **ಅಗ್ನಿಪ್ರಭನೆಂಬ** ದೇವನು ವಿಷಮವಿಷೋರಗಗಳನ್ನೂ ವೃಶ್ಚಿಕಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕಾಡುತ್ತಿರಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆ ದೇವನನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು. **ಸಿಂಹೋದರನೆಂಬ** ಅರಸನ ಸಾಮಂತನಾದ **ವಜ್ರಕರ್ಣನು** ಸಕಲಜ್ಞಂ (ಜಿನಂ) ಪೆರಿಗಾಗಿ ಕೈಮುಗಿಯೆಂಬೀ ಪೂಣ್ಯೆಯಿಂ ರತ್ನಮುದ್ರಿಕೆಯೊಳ್ ಕೀಲಿಸಿ ಬೈಸಬಿಂಬಮಂ (೭. ೩೪.) ಹೀಗೆ ವೀರಜಿನಭಕ್ತನಾಗಿ ಕೃತಕ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವನೆಂದು ಕೇಳಿ ಆತನ ಪುರವನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಿಂಹೋ

❖ ಸ್ವರ್ಗಗಳು ಹವಿನಾರು. ಅಚ್ಯುತವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ವರ್ಗವು. ಪ್ರತಿಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಇಂದ್ರನುಂಟು.

ನರಸನ್ನು ದುಡಿಸಿ—“ಅನ್ಯತಿಕಂಗೆದಿಗದ ವೀ | ರನ್ಯತಮಂ ಕೇಳ್ಕು
ಪರ್ಷಮಂ ತಾಳ್ತದ ನಿನ್ನಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ ವರ್ಯಜನ ವ್ರೀಡಾಕರಂ”
(೭. ೫೩.) ವೊದಲಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಹಳಿಯುವನು. ರಾಮನಲ್ಲಿ
ಹಿಂಸಾಸ್ರವೃತ್ತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಮನು
ತನ್ನ ಆಚರಣೆಯಿಂದಲೇ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿರುವನು. ಆತನು
ಏನೂ ಕುಂದು ಬಾರದಂತೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಕಡುತರ
ವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನೆಸಗಿ—

ಕಿಡೆ ನಿಶ್ರೇಷ್ಠಮುಘಾತಿ ಪಜ್ಜಳಿಸೆ ತನ್ನೆಂಟುಂ ಗುಣಂ ಕೂಡೆ ನೇ |
ಪಡೆ ದೀಪಾರ್ಚಿಗಳಂತಿರೂರ್ಧ್ವಗತಿ ಮೂಯಿಂ ಲೋಕದಿಂ
ಮೇಲೆ ಬೆ |

ಛೋಡೆಯಿರ್ಪಂತೆವೊಲಿದ್ ಸಿದ್ಧನಿಲಯಕ್ಕಾನಂದದಿಂ ಪೋಗಿ ಕೈ |
ಏಡಿದು ಶಾಶ್ವತಮಪ್ಪ ಮುಕ್ತಿವಧುವಂ ಶ್ರೀರಾಮಭಟ್ಟಾರಕಂ
(೧೬ | ೮೨)

“ಪೂನುಯಿ ಕಿಡಿದತ್ತಖಿಲ ದಿ | ಶಾಮುಖಂ ದೇವದುಂದುಭಿ
ಧ್ವಸಿ ತೀವಿತ್ತು” ಎಂಬಂತೆ ಸರ್ವಮಾಸ್ಥನಾಗಿ, ಶಾಶ್ವತ ಪರಮಪದ
ವನ್ನು ಪಡೆದುದು ಸಮಸ್ತ ಭವ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವೂ ಸ್ಪೃಹಣೀ
ಯವೂ ಆಗಿರುವುದು.

ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಜೈನ ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಭಾವ:—
ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಭರತನ ಬಂಧುಪ್ರೇಮವು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿರು
ವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಂಧುಪ್ರೇಮವು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿದೆ.
ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವಶಾಲಿಯೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಸುಂದರನೂ ಸದ್ವಂಶ
ಜನೂ ಆದ ರಾಮನನ್ನು ಸೀತೆಯು ತೃಣೀಕರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಪಾತಿ
ವ್ರತ್ಯವು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಸೀತೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ
ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉಜ್ವಲವಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ. ತಪಶ್ಚರಣೆ ಮಾಡು

ವಾಗ ೨೪ ದಿನ ೪ ಅನೃತನೃತಾನುತರದಲ್ಲಿ ಕೌತುಕ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಹೊರಟ
ರಾಮಭಟ್ಟಾರಕಸಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಪ್ರತಿನಂದಿ
ಎಂಬ ರಾಜನು ದಿಸ್ಯಾಹಾರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಉಂಟಾದ.....

[ರೈವೃಷ್ಟಿ ಕುಸುಮ ವರ್ಷಂ । ದೇವರಹೋದಾನ ಘೋಷ
ಣಂ ಹಿಮಪವನಂ ॥ ದೇವಾಸಕರವನೋದರೆ ಮು । ಹಾಸಿಸ್ಮಯ
ಹೇತುವಾಯು ಸಂಚಾಶ್ಚರ್ಯಂ ॥] ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರು
ವನು. ಇಂತಹ ವರ್ಣನೆಗಳು ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣಾಮ
ವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುವು. ಈಗಲೂ ಮುನಿಗಳು, ಯತಿಗಳು ಊರಿಗೆ
ಬಂದಾಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸ
ಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಉತ್ತಮ-ಆಹಾರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು
ಅವರ ದಾರಿಯು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದೂ, ಅವರು ಬೇಕಾದ ಒಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ
ಹೋಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೂ ಜೈನರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆ
ಯಾಗಿದೆ. ಯಕ್ಷಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಸುರೂಪ, ಕರುಷ ಎಂಬ ಗೃಹ
ಸ್ಥರು ಒಬ್ಬ ಬೇಡನು ಹಿಡಿದು ತಂದ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ಬೆಲೆಗೊಟ್ಟು ಬಿಡಿ
ಸಿದರೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಇಂತಹ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಪ್ರಭಾವವೂ
ಜನರ ಮೇಲೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ. ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಾಣಿ
ಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಜೈನರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಪರಿಗ್ರಹಬಹು
ತ್ವವು ಎಂದರೆ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು
ದೋಷವು. ಅರ್ಥಸಂಗ್ರಹವು ಈ ಪರಿಗ್ರಹಬಹುತ್ವದಲ್ಲಿ ಸೇರು
ವುದು. ಕುಟುಂಬದವರಿಗಿಂದು ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡುವುದು ದೋಷ
ವೆಂದು ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವನು:—

ಪರಪೀಡಾಕರಮೆಂತು ಸೋಡುವೊಡಮಥೋಪಾರ್ಬನಂ

ತದ್ಧರಾ ।

ಚರಿತೋದೀರಿತ ದುಃಖತಿಕ್ತಫಲಸೇವಾಕಾಲದಮೋರ್ವರುಂ ।

ನೆರವಿಲ್ಲಾ ! ಧನಸೇವೆಯೆಂದೆ ನೆರವಪ್ಪರ್ ನಂಟರೆಂದಂದು ತಾಂ |

ಮರುಳಕ್ಕುಂ ಪುರುಳಕ್ಕುಮೇ ಮಲಿಗಿದು ಹಾನಾದಾನ

ವಿಜ್ಞಾನಮಂ || (೬. ೬೭.)

ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕೋಪವನ್ನು ಕವಿಯು ಹೀಗೆ
ನಿರಾಕರಿಸುವನು:—

ಪೊಲೆ ಮುಳಿಸೆಂಬುದಾ ಮುಳಿಸು ಪುಟ್ಟಿದ ಪೊತ್ತಿಲಿಕ್ಕೊಳಾವ
ನಾದೊಡಂ |

ಪೊಲೆಯನೆ ಪಾಪಹೇತು ಮುಳಿಸಲ್ಲದೆ ಪೇಲಿ ವೆಲಿತುಂಟೆ
ಕೋಪದಿಂ |

ಕೊಲೆ ದೊರೆಕೊಳ್ಳು ಮಾಕೊಲೆಯೆ ಪಾತಕಮೆಂಬುದು ಪುಣ್ಯ
ಮೆಂಬುದಾ |

ಕೊಲೆ ಪೊಲೆ ಪೊರ್ದದಿರ್ಪಿರನೆ ನೀಮದಮಿಂ ತೊಲಿಕ್ಕಿಯಿಂ
ವಿರೋಧಮಂ || (೧೦. ೯೪.)

ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಪುರಾಣವು ಪರಾಂಗನಾವಿರತಿ ಮೊದ
ಲಾದ ಸುಶೀಲಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು; ಹಿಂಸಾದಿ
ದುರಾಚಾರಗಳನ್ನು ಬಿಸುಟೆ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ
ಭಾವನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅಣುವ್ರತ ಮೊದ
ಲಾದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು. ಖಚರರು,
ವಾನರರು ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲರೂ ಜಿನಭಕ್ತರು; ಜಟಾಯು ಎಂಬ
ಹಕ್ಕಿ, ತ್ರಿಜಗದ್ಭೂಷಣ ಎಂಬ ಆನೆ ಮೊದಲಾದ ತೀರ್ಥಂಜಗಳೂ
ಅಣುವ್ರತವನ್ನು ಹುಡುಕು ಉಪಶಮ ಹೊಂದುವವು; ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿ
ದರೂ ತಪಸ್ವಿಗಳು, ಚಾರಣಮುಷಿಗಳು, ಭಟ್ಟಾರಕರು, ಕೇವಲ
ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ
ದಂತೆ ಮಾಡುವುದು; ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಜೀವನು ಪರಿಶುದ್ಧ

ನಾಗಿ, ಕ್ರಮದಿಂದ ನಿರ್ವೇಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ತೊರೆದು ತಪಶ್ಚರಣ
ಮಾಡಿ, ಕರ್ಮ ನಿರ್ಜರೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಪರಮ ಧೈಯವಾದ ಶಾಶ್ವತ
ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬಲವನ್ನು ಆತನಲ್ಲಿ ಉಂಟು
ಮಾಡುವುದು; ಹೆಚ್ಚೇನು? ಈ ಪುರಾಣವು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶ್ಯವನ್ನು
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿರುವುದು.

ನಾಗಚಂದ್ರನ ವರ್ಣನೆಗಳು

(ಪ್ರೊ. ಕೆ. ಜಿ. ಕುಂದಣಗಾರ)

ಅಂದವಾದ ವಸ್ತು ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರವಾದ ಕೂಡಲೆ ಅದನ್ನು ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಬಲವಾದ ಬಯಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು. ಮನುಷ್ಯನ ಈ ಮನೋಧರ್ಮ ಕ್ಷಮಿಸಲಿ ಸಿ ಉಂಟಾಗುವ ದೃಷ್ಟಿ ಸುಖವು ಕ್ಷಣಿಕವೆಂದೂ ನಿರಂತರವೆಂದೂ ಎರಡು ವಿಧವು. ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರವಾದ ವಸ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲೂರಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿ ಭಾವೋದ್ರೇಕವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತೇ ಆ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಆವರಿಗಾಗುವ ಆನಂದವು ಕ್ಷಣಿಕವಾದುದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವರ್ತನಮಾತ್ರದಿಂದ ಅದರ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಮನೋಭಾವಗಳನ್ನು ಉದ್ರೇಕಿಸುವುದು; ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಪರದೆಯ ಮೇಲೆ ಅದರ ಚಿತ್ರವು ಮೂಡುವುದು; ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯವು ಹೃದಯವನ್ನು ಆವರಿಸುವುದು; ತದೇಕಧ್ಯಾನದಿಂದ ಬಾಹ್ಯವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಮರೆತುಹೋಗುವುವು; ಕೂಡಲೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ತಲೆದೋರುವುದು; ಅದು ಇರುವ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಭಾವಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುವು. ಅವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಉಳಿಯತಕ್ಕವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವೆಂದೂ ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂದೂ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಸಹೃದಯರು ಚರ್ಮಚಕ್ಷುಗಳಿಂದ ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಆನಂದಪಡ

ಬಹುದಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದು ವ್ಯಕ್ತರೂಪವಾಗುವುದು. ಅದು ಚಿತ್ರ ರೂಪದಿಂದರಬಹುದು, ಶಿಲ್ಪರೂಪದಿಂದರಬಹುದು, ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಡದ ರೂಪದಿಂದರಬಹುದು. ಅದೇ ಸಹೃದಯನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅಂತರ್ಮುಖವಾಗಿ ಆತನಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇ ಭಾವಗಳು ಉದ್ದೇಶಗೊಂಡು ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಆ ಕೃತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವ ಆನಂದವು ಅವ್ಯಕ್ತವು. ಅದು ಇಂತಹದೇ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಕಾವ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರಬಹುದು, ಕಾದಂಬರಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರಬಹುದು, ಅಥವಾ ನಾಟಕರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಓದಿ ಅನುಭವದಿಂದ ರಸಾಸ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಇದು ಕವಿಯಕಾರ್ಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಪ್ರತಿಭಾಶಕ್ತಿಯು. ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಭಾಸಂಪನ್ನರಾದ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರೇ? ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿ ನಾವು ನೈಜವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವು ಇರುವರೆಂದು ಹೊರಡುವುದು. ಆದರೆ ಅವರ ಭಾವೋದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯದ ನಿರ್ಬಂಧವಿದ್ದುದರಿಂದ ಭಾವಗಳು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಹರಿಯಲು ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯದೆ ಹೋಗಿದೆ. ಅದು ಹೀಗೆ. ಪೂರ್ವದ ಕವಿಗಳಿಗೆ ರಾಜಾಶ್ರಯವೂ ಮಠಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಆಶ್ರಯವೂ ಇದ್ದಿತು. ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವವರು ಪಂಡಿತರು. ಆ ಪಂಡಿತರು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ, ಹದಿನೆಂಟು ಅಂಗಗಳು ಮೊದಲಾದುವು ಇರಲೇಬೇಕೆಂದು ಕಟ್ಟುನಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಕಾವ್ಯಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ನಿರ್ಬಂಧವಿರಕೂಡದೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಅಸರಿಗೆ ಹೊಳೆದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಕವಿಗಳಾದರೂ ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನುಳಿದು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನಾಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಂಡಿತರು ಒಪ್ಪಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭೀತಿ

ಯುಳ್ಳವರು. ಹರಿಹರ-ರಾಘವಾಂಕರಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯರಾದ ಮತ್ತು ಸಿಂಧೀತರಾದ ಕವಿಗಳ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಹೀಗೆ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡ ಪೂರ್ವದ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಬಹುಭಾಗವು ಒಳಸೋರಿ ಹೋಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಹಂದಿನೆಂಟು ಅಂಗಳನ್ನು ಕವಿಗಳು ವರ್ಣಿಸುವ ಹವ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡದ ಮತ್ತು ಅನುಭವಿಸದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿ ಆಯಾಭಾಗಗಳನ್ನು ನೀರಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ನಾವು ಅಭಿನವಪಂಪನನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ನಾಗಚಂದ್ರನು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ, ತಾನು ಅದಿಪಂಪನನ್ನು ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿಗಟ್ಟಬಹುದೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ, **ಅಭಿನವ ಪಂಪನೆಂಬ** ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದನು. ಈ ಬಿರುದಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆತನ ವರ್ಣನೆಗಳೆಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಹಾಶಯರಾದ ಶೇಷ. ಭೀ. ಪಾರ್ಶ್ವನಾಡರವರು ಅಭಿನವಪಂಪನ ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದಿರುವರು:—

“ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಯ ಜೈನಕಥಾಶರೀರಯುಕ್ತವಾದ ರಾಮಾಯಣವು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣದಷ್ಟು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮೇಲೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.” “ಅಭಿನವಸಂಪಾದನಾದ ನಾಗಚಂದ್ರಕವಿಗೆ ತತ್ಕೃತ ರಾಮಕಥೆಯಿಂದಲೇ ಮಹತ್ವವು ಬಂದಿರುವುದು. ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣವು ರಾಮಕಥೆಯಷ್ಟು ರಮ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.” “ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕಥಾ ನಾಯಕಪ್ರತಿನಾಯಕರ ಆವೇಶವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕರಣ

ಅಭಿನವಪಂಪ

ಗರುವುವು. ಸೀತಾ ಸ್ವಯಂವರವೇ ಮೊದಲಾದ ರಸಭರಿತ ದೃಶ್ಯಗಳಿರುವುವು. ಪ್ರಕೃತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂಬದೋಷವು ಕವಿಯದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪುರಾಣದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಥೆಯನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಆದಿಪುರಾಣದ ರೀತಿಯು ಮೇಲ್ಪರದ್ದು. ಪ್ರಸ್ತುತದ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣವು ಎರಡನೆಯ ತರಗತಿಯದು.' ಹೀಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವಲ್ಲಿ ಅವರು ವಿಹಂಗಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದೊಳಗಿನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಭಾಗಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮಾತ್ರ; ಉದಹರಿಸಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತಪ್ಪಿತ್ತೋಗಿದೆಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲಾಗದು. ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ಜೀವಿತವು ವಿಮರ್ಶೆಯೆಂದು ಮ್ಯಾಥ್ಯೂ ಆರ್ನಾಲ್ಡ್‌ನು ಹೇಳುವಂತೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡು ಓದುಗರಿಗೆ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಆನಂದಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಉದಹರಿಸಿ ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೆ ಅವನ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯು ಮನದಟ್ಟಾಗುವುದು.

೧. ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ನಾರದನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡಬಂದು, ಕನ್ನೆವಾಡವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಕಾಪಿ ನಾಳ್ಗಳು ಬರಲು ಏಳುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತ ಸತ್ತೆನೆಂದು ಓಡಿಹೋದ ವರ್ಣನೆಯು ಬಹು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ನೋಡಿ.

ಜನಕಂ ತನುಜೆಯನಿತ್ತಂ

ಮನುಸಂತಲಲಾಮನಸ್ಯ ರಾಮಂಗಿಂಬೀ ।

ಜನವಾರ್ತೆಗೇಳ್ವು ನಾರದ

ಮುನಿಗಾದುದು ನೋಚ್ಚಿ ಕೌತುಕಂ ಚಾನಕಿಯಂ॥ (೪-೮೦)

ನಾಗಚಂದ್ರನ ವರ್ಣನೆಗಳು

ಪೆಂಡಿರ ಲೀಲೆಯಂ ಯತಿಗೆ ನೋಲ್ಪುದು ಪಾಲಿಯೆ, ಮಂಜಿ
ಕಚ್ಚುಟಂ ।

ಗುಂಡಿಗೆ ಬೋಳಮಂಡೆ ಮಣಿದಂಡಮೀಕ್ಷಣ ಸೌಖ್ಯ
ಹೇತುವೇ ॥

ಕಂಡೊಡೆ ಬಾಲೆಯರ್ ತನುಗೆ ಪೇಸದೆ ಮಾಣ್ಣರೆ ನಾರದುಂ
ಮರು ।

ಳ್ಳೊಂಡವೊಲಾಗಸಕ್ಕಿ ನೆಗೆದು ವೃಥೆಯಲ್ತೆ ಸರಾಗ ಸಂಯಮಂ
॥ ೮೧ ॥

ಅಂತು ನಾರದುಂ ಗಗನವೀಧಿಯಿಂ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಬಂದು ಕನ್ನೆವಾ
ಡದ ಬಾಗಿಲವ್ವಾಡಮಂ ಪುಗುವಾಗಳ್ ಅದೃಷ್ಟವೂರ್ವಮಂ
ನಾರದನ ವಿಕೃತಾಕಾರಮಂ ಕಂಡು ತರುಣಿ ಹರಿಣಿಯಂತೆ ಬೆರ್ಚಿ
ಜಿಲಿುತೋಡುವುದುಂ—

ತತ್ತರುಣಿಯ ಬಯಿವಲಿಯಂ

ಪತ್ತಿ ಹಿತಾಹಿತ ವಿನೇಕವಿಕಲಂ ಪಯಿಯಂ ।

ಪೆತ್ತಾಮುನಿಸಂ ಭ್ರಾಮಕ

ದತ್ತೆಳಸುವ ಪಚ್ಚೆ ಗರ್ಭನಕ್ಕೇಣಿಯಾದಂ ॥ ೮೨ ॥

ಅಂತು ಬಯಿವಲಿಯನುಲಿಯದೆಯ್ತುರ್ಪುದುಂ—

ಧಾತ್ರಿ ಪಲಿವಂತು ತನ್ನಂ

ಧಾತ್ರೀಜನನುಡಸಿ ಪಿಡಿದು ಪರಿಭವಿಸುವುದುಂ ।

ಮಿತ್ರಂ ಶಲಭಕ್ಕೇನೆ ಮುನಿ

ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯ ಲೋಭದಿಂದಮಂದಘನಟ್ಟಂ ॥ ೮೩ ॥

ಆಗಳಾ ಕಳಕಳಮಂ ಕೇಳ್ವು—

ಕಡಿತಲೆಯಂ ತೂಗುತ್ತಂ

ಕಡುಗಲಿಗಳ್ಳುಟ್ಟಿ ಬರ್ಪುದುಂ ಭಯರಸದಿಂ ।

ನಡುಗುತ್ತಂ ನಾರದಮುನಿ

ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ಗೊಂಚಲಂತೆ ಗಗನಕ್ಕೊಗೆದಂ || ೮೬ ||

ಅಂತು ಮೊಳೆದು ಪಾಪಿ

ಪಿಂದಂ ಬೆನ್ನಗುಳ್ಳಪ್ಪರೆಂದು ಪೆಪಿಗಂ ನೋಡುತ್ತುನೋಡುತ್ತು
ಮೆ |

ಯ್ತಂದಂ ಗಾಳಿಗೆಪಿಂಕೆ ಮೂಡಿದಮೊಲಾಕಾಶಂಬರಂ ನೀಳ್ಕುಡಂ'

ಕುಂದೇಂದು-ಪ್ರಭೆಯಂ ಮನಂಗೊಳೆವುದಂ ವಿದ್ಯಾಧರೀ-

ಲೋಚನಾ |

ಸಂದಸ್ಯಂದಿ-ತಟೀವಿಲಾಸವನಮಂ ಕೈಲಾಸಮಂ ನಾರದಂ || ೮೭ ||

ಅಂತಾನಗಮನೆಯ್ವಿ... ಶಿಲಾತಲದೊಳ್ ವಿಶ್ರಮಿಸಿ ಮನೋವಿಷಾದ

ಮುಮಂ ಗಗನಾಧ್ವಜೇದಮುಮಂ ತಳೆದು ತನ್ನೊಳಿಂತೆಂದಂ—

ಜೇದಮನೆನಗಿನಿತಂ ಸಂ

ಪಾದಿಸಿದಾ ಕನ್ನೆಗಳಿವಿಗಪ್ಪಿದಪಿಲಂ ಸಂ ||

ಪಾದಿಸುವೆನೆಂದು ಪರಪೀ

ಜಾಮುಶ್ಚರಿತಕ್ಕೆ ನಾರದಂ ಬಗೆದಂದಂ

|| ೮೮ ||

ಎಷ್ಟೋ ಚನರು ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡಿರಬಹುದು. ಎಷ್ಟೋ ಚನರು ಕೇಳಿರಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿದೆ, ಸೌಂದರ್ಯವಿದೆ. ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಯವಿದೆ. ಸನ್ನಿವೇಶದ ಚಿತ್ರವು ಮನಶ್ಚಕ್ಷುವಿನೆದುರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನಿಂತು ಅನಂದಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

೨. ನಾಗಚಂದ್ರನು ತುಂಟಕುದುರೆಗಳ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡವನು. ಅವುಗಳನ್ನು ಏರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪಡೆದವನು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿ.

ನೃಪನೀತಂ ತುರಗಪ್ರಿಯಂ ವಿಷಮವಾಹಾರೋಹಣಾತ್ಮಂತ
ಲೋ |

ಲುಪನೊಲ್ಲಿದಿ ದೆ ಮಾಣನೇಲಿ ದೊಡೆ ಸಾಲ್ಕುಂ ಕೊಂಡು
ಪೋಪೆಂ ಮದೀ ||

ಯ ಪುರಕ್ಕೆನ್ನಯ ಪೂಣ್ಣಿ ತೀರ್ಗುಮಿದುಂ ಪೋಗೊಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಿ
ರೂ |

ಪಸರಾವರ್ತನವಿದ್ಯೆಯುಂ ತುರಗ ರೂಪಾದಂ ಚರಂ ಬೇಚರಂ
|| ೧೦೫ || ಪಂ. ರಾ. ಆ. ೪.

ಅಂತು ವಿಷಮ ಹಮವೇಷಮಂ ತಳೆದು—

ಎಯ್ದದೆಡೆಯೆಲ್ಲಮಂ ಪರಿ

ದೆಯ್ತು ಪುರೋಪವನಮೆಲ್ಲಮಂ ತುಳೆದು ಪಲರ್ ||

ಬಾಯ್ತೆಲಿದು ಪುಯ್ಯಲಿಡೆ ಕಡು

ಕೆಯ್ದುಕ್ಕೆವಗುದುರೆ ಪೊಯಿಲನಿಲಿಸಿತಾಗಳ್ || ೧೦೬ ||

ಕತ್ತರಿಸಿ ಕಿವಿಗಳಂ ನಸು

ಗುತ್ತುತ್ತುಂ ಮೆಯ್ಯುಖಂಡಮಂ ಘುರು ಘುರೆನು ||

ತೊತ್ತರಿಸೆ ಘೋಣಪವನನು

ದಾತ್ತಂ ಮಸಗಿತ್ತು ವಾಜಿ ಪೆರ್ನಾರಿಯವೊಲ್ || ೧೦೭ ||

ಕರೆ ವೋಯೆಂಬತ್ತಲಿತ್ತಲ್ ತೊಲಗುತೊಲಗು ಪೋಗೊಂಬ

ಬಾಯೆಂಬ ಬಿದ್ದುಂ |

ಬರಿಯೆಂಬೋವೋವೊ ಕೂಕೂಗುಗಿದೆನುಡಿದೆನೇಗೆಯ್ಪನೆಂಬುಚ್ಚ
ನೀಚಂ ||

ಪುರುಷಸ್ತ್ರೀಬಾಲವೃದ್ಧಸ್ಥವಿರಯುವಜನಾತಂಕ ಶಂಕಾತಿರೇಕಂ |

ಪುರದೊಳ್ಳೊಣ್ಣಿತ್ತು ವಿದ್ಯಾಧರಕೃತಕಹಯಾಟೋಪ ಘೋರ
ಪ್ರಲಾಪಂ || ೧೧೧ ||

ಬಾಲಕರಂ ಕೆಲರ್ ಮುದುಪರಂ ಕೆಲರಕ್ಕಿ ವಿಹೀನರಂ ಕೆಲರ್ |
 ಬಾಲೆಯರಂ ಕೆಲರ್ಪಿಡಿದು ಚೆಚ್ಚು ರದಿಂದರೇ ಪುಟಂಗಳಂ ||
 ಕೀಲಿಸಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮನೆವೊಕ್ಕರೆ ತತ್ಪುರಮಲ್ಲಮಲ್ಲಕ |
 ಲೋಲಮಕಾಲವೃತ್ಯುಭಯವಿಹ್ವಲಮಾದುದು
 ಸೂಕಳಾಶ್ವದಿಂ || ೧೧೨ ||

ಆ ಸಮಯದೊಳ್ ಜನಕಂ ಬಂದು ನೋಡಲೊಡಂ—

ಸೂಕಳಮಲ್ತಿದು ಸಕಲ ಗು |

ಣಾಕರಮೆನೆ ಜನಕಮುಖವಿಲೋಕನದಿಂದು ||

ದ್ರೇಕಮನುಲಿದಿರೆ ವಾಹಕ

ರಾಕುಟಲಾಶ್ವಕ್ಕೆ ಖರಖಲೀನಮನಿಟ್ಟರ್ || ೧೧೪ ||

ಬಟ್ಟಜೆಗೆಟ್ಟು ಕಾರ್ಯವಶದಿಂ ಖಚರಂ ಪಿಡಿಸಟ್ಟು ಪಲ್ಲಣಂ |
 ಗಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡುಮೇನೊ ಮುಖಲೀನಖಲೀನಕಶಾಪಘಾತದಿಂ ||
 ತೊಟ್ಟನೆ ನೋವನೆಯ್ದಿದನಿದಾವುದು ಚೋದ್ಯನೊ ಕೈತವಕ್ಕೆಕೈ |
 ಗೊಟ್ಟು ಖಳಂಗೆ ತೀವ್ರಪರಿವೇದನಬಂಧನಮಾಗದಿರ್ಕುಮೇ
 || ೧೧೮ ||

.. .. .

ಪೋಗಲೆಂದು ಪಲ್ಲಣಿಸಿ ಕೆಲದೊಳಿರ್ದ ಕೃತಕ ತುರಂಗಮಂ ತರಿಸಿ—

ಉಂಗುಟಮನಂಕವಣಿಗೆ ಕ

ರಾಂಗುಳಿಯಂ ಸ್ತಂಭಸಂಧಿಗುಯ್ದೆಯೊಡನು ||

ತ್ತುಂಗ ತುರಂಗಮಮಂ ನೃಪ

ತುಂಗಂ ಸೂಕಳಮಿದೆಂದು ಸೆಡೆದನೆ ಮನದೋಳ್ || ೧೨೦ ||

ತುಂಟ ಕುದುರೆಯಿಂದಂಟಾದ ಗಲಭೆಯು ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಟು
 ವುದು. ಜನರ ಭೀತಿಯಿಂದ ಎದೆನಡುಗುವುದು. ಇದೆಲ್ಲ ಭಾವೋ
 ದ್ರೇಕದ ಪರಿಣಾಮವಲ್ಲವೇ ! ಅನುಭವದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲವೇ ! ಜನಕನು

ಕುದುರೆಯನ್ನೇರುವುದು ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ! ಮೇಲಾಗಿ ಕುದುರೆ
ಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಹಾಕಿ ಚಮ್ಮಟೆಗೆಯಿಂದು ಹೊಡೆ
ಯುವಾಗ ಲೋಕೋಕ್ತಿಯ ಅನುಭವವನ್ನೂ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿ
ದ್ದಾನೆ. ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ಸಮ್ಮೇದಿಸಿ
ಗಿರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

೩. ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ಯುವಾಗ ಸೀತೆಗಾದ
ದುಃಖವನ್ನೂ, ತಿರುಗಿ ಒಂದು ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದುದನ್ನು ಕಂಡು ರಾವಣನು
ಮುಖವಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ—

ಸಿಂಗನ ಕೈಗೆ ಜಿಲ್ಲೆ ಹರಿಣಾಂಗನವೋಲೆದ್ದೆಗಟ್ಟು ರಾಮಚಂ |
ದ್ರಾಂಗನೆ ನೀಲ್ದಿ ಕಣ್ಮಲರ್ಗಲೆಂದುಗೆ ಕಣ್ವನಿಗ್ಗ ಮಡಲ್ತ ಪ |
ಕ್ಷ್ಮಂಗಳನೊತ್ತಿ ಕಾರಮುಗಿಲಿಂದುಗುತರ್ಪ ನವೋದಬಿಂದು

ಚಾ |

ಲಂಗಳಿನಲೆ ಬಿಮರ್ತಳೆನಸುಂ ತನುವಲ್ಲಿ ಮುಗುಳ್ಳುದೆಂಬನಂ ||

೯-೧೦೭ |

ಬಲೆಗೊಳಗಾದ ಸೋಗಿನವಿಲಂತೆ ಭಯಾಕುಳ ತನ್ನ ಚಿತ್ತದೊಳಂ ||
ನೆಲಸಿದ ರಾಮನಂ ಬಯಸಿ ನೋಡಲಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಾಹ್ಯದರ್ಶನ ||
ಕ್ಷಾಲಿಸಿದಳೆಂಬನಂ ಮುಗಿಯೆ ಕಣ್ಮಲರ್ಗಲೆ ನಸುಮುಚ್ಚಿ

ವೋಗಿ ತ |

ಣ್ಣೆಲರಲೆಪಿದೆ ಮೂರ್ಛದಿಳಿದಳಂ ಮಗುಲಿಂ ವೋಲಿವೋಣ್ಣಿ

ಹಾರವಂ || ೧೧೧ ||

ಕ್ರೂರಾತ್ಮಂ ವಂಚಕನವಿ

ಚಾರಿ ದುರಾಚಾರಿ ಬಗೆಯದುದ್ಧವನೆನ್ನಂ ||

ಹಾ ರಾಮಾ ಹಾ ರಾಮಾ

ಬಾರಿಪರಾರೆಂದು ಸೀತೆ ಶೋಕಂಗೆಯ್ಯಳಾ

|| ೧೧೩ ||

.. .. .

ಅಭಿನವಪಂಪ

ಮಗುಲ್ದಿದ್ದ ಬಂದು ಮುನ್ನಮಿದ್ ಲತಾಭವನದೊಳಾ
ಮನೋವಲ್ಲಭೆಯಂ ಕಾಣದೆ ಶಿಖಿಮುಖಕ್ಕೆ ವಂದ ಪಾದರಸದಂತೆ
ಸಿಜಸಿರ್ಗಧೈರ್ಯಗುಣಮದ್ಯಶ್ಯಮಾಗೆ—

ಹಾಹಾ ಜನಕಸುತೇ ವೈ!

ದೇಹೀ ವೈದೇಹಿಯೆಂದು ಪುದಿದಿರೆ ಮನಮಂ |

ಮೋಹತಮಂ ದೀಪಂ ವಾ |

ತಾಹತಿಯುಂ ನಂದುವಂತೆ ಮೂರ್ಛೆಗೆ ಸಂದಂ | ೧೧೬ |

ಅಂತು ಮೂರ್ಛವೋಗಿ ಕಿಲಿದಾನುಂ ಬೇಗದಿಂ—

ನಸು ಬಿಸುಪೇಲಿತಿ ಮೆಯ್ ಮಗುಲ್ದಿತಿ ಕೆತ್ತುವ ತಾಣವೆ ಕೆತ್ತೆ
ಮಂದನಾ |

ದುಸಿರ್ಗಳೆ ನಾಸಿಕಾಮುಕುಲದಿಂದಿನಿಸುಂ ಮೊಲಿಮೊಣೈ
ತಕ್ಕುಸಂ ||

ದಿಸಿದೆನು ಬಿರ್ಚೆ ಕಣ್ಮಲರ್ಗಳುಳ್ಳಿಲರುತ್ತಿರೆ ಜಾನಕೀಯನು |

ತ್ತುಸಿದುಸಿದೆಂದಿನಾ ರಘುಕುಲಾಂಬರ ಚಂಡಮರೀಚಿ
ಮೂರ್ಛೆಯಿಂ || ೧೧೭ ||

ವೈದೇಹಿಯನಾ ವನಾಂತರದೊಳಿಲ್ಲಿಯುಮಹಿಸಿ ಕಾಣದೆ—

ಕಳಹಂಸಾಲಸಯಾನೆಯಂ ಮೃಗಮದಾಮೋದಾಸ್ಸ
ನಿಶ್ವಾಸೆಯಂ |

ತಳಿ ರೇ ತಾವರೆಯೇ ಮದಾಳಿಕುಲಮೇ ಕರ್ನೆಯ್ದಿಲೇ ಮತ್ತ
ಕೋ ||

ಕಿಳಮೇ ಕಂಡಿರೆ ಪಲ್ಲವಾಧರೆಯನಂಭೋಜಾಸ್ಯೆಯಂ ಭೃಂಗ
ಕುಂ |

ತಳೆಯಂ ಕೈರವನೇತ್ರೆಯಂ ಸಿಕರವಪು-ಖ್ಯಾತೆಯಂ ಸೀತೆಯಂ
|| ೧೧೮ ||

ಮೇಲೆ ಆರಂಭದ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆವೇಗ, ಬೆರಗು, ಗಲಭೆ, ದುಃಖ, ಸಮೋಹಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. ಮೂರನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ದುಃಖದಿಂದ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಸಿರಗಳುಬ್ಬಿ ಗದ್ಗದಿತವಾಗಿ ಒಂದೊಂದೇ ಶಬ್ದವು ಚಡವಾಗಿ ಹೊರಟು 'ಪಿಕರಪಸ್ತ-ಶ್ವಾತೆಯಂ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಬಿಕ್ಕುವಂತಾಗಿದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುತ್ತಿರಲು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ದುಃಖವನ್ನು ತುಂಬಿರುವನು.

ಮತ್ತಮಾ ಮದಗಜ—ಗಮನೆ ವನ್ಯಗಜ—ಬೃಂಹಿತಕ್ಕೆ ತಲ್ಲ
ಳಿಸಿ ತನ್ನಂ ತಟ್ಟಿಸಿದ ಸಲ್ಲಿಕೀ—ಸಿಹುಂಜಮುಮನಾ—ಚಕೋರ
—ಲೋಲ—ಲೋಚನೆ—ವಿಲೋಚನ—ಚಂದ್ರಿಕೆಯನೊಸರ್ವ—
ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಶಯ್ಯಾತಳದ ತಳಿವಾರಸ—ಸುಧಾಸೀಸಂ ಗೆಯ್ಯು
ಸಮದ ಬಯಲ್ದಾ ವರೆ—ಯೆಸಳ್ಳ—ಪಸೆಯಿ—ಸೆಸೆವ ತಮಾಲ—ವನ
ಮಾಲೆಯುಮನಾ ಹೇಮ—ತಾಮರಸ—ಮುಖಿ—ಮುಖ—
ಸಮಾರ—ಸೌರಭಕ್ಕೆಳಸಿ ಬಸುವಳಿಮಾಲಿಗೆ ಸುಗಿದು ಸುಯ್ಯನೋ
ಸರಿಸಿದ ಸಪ್ತಚ್ಛದ—ಷಂಡಮುಮನಾ ಪೃಥು—ನಿತಂಬೆ ನಿತಂಬ—
ಭರ—ಪರಿಸ್ಪಲಿತ—ಪದ—ವಿನ್ಯಾಸದಿಂದಂಚೆಯಂ ಪಳಂಚಲಿದ
ತಣ್ಣುಲ ತಾಣಮುಮಂ.....ಕನಕ—ಕದಳೀದಳ—ಶ್ಯಾಮೆ
ಕದಳೀ—ದಳ—ವ್ಯಜನದ ತಣ್ಣಾಳಿಯಿನನಂಗ—ಕೇಳೀ—ಪರಿಶ್ರಮಮ
ನಾಪಿಸಿದ ಸಂಸಗೆಯ ಜೊಂಪಮುಮಂ ವಿಯೋಗ—ಶೋಕಾ
ಕುಲ—ಚಿತ್ತನವಲೋಕಿಸುತ್ತಂ—॥

ಹೀಗೆ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಪಡುವ ಸಂಕಟದಿಂದ ಓಡುಗರ ಕಣ್ಣು
ಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವುವು. ತಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ ದುಃಖಕ್ಕೆ

॥ ಅಶ್ವಗೇರಿ ಹಾಕಿದುದು ಕವಿಯ ದುಃಖದಿಂದ ಜಡವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಶಬ್ದ
ಗಳಿಗೆ ಸೂಚನೆ.

ಓದುಗರು ಪಾಲುಗಾರರಾಗಿರಲು ಕವಿಯ ಉದ್ದೇಶವು ಸಫಲವಾಯಿತು. ನೇಮಿಚಂದ್ರನು ಹೇಳುವಂತೆ 'ರವಿಕಾಣದುದಂ ಕವಿಕಾಣ್ವಂ' ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯು ನಿಜವಾಯಿತು.

೪. ವಸಂತೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದ. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ತಲ್ಲೀಸರಾಗಿ ಮಾಮರ ಮಲ್ಲಿಕಾಲತೆಗಳ ವಿವಾಹವನ್ನು ಕಂಡ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ.
ಮದಾಳಿ ಪಟಲಮಂ ನೋಡಿ

ಸುರಭಿಸಮೀರಣಂ ಬೆರಸು ಬೇಗದೆ ಬಂದಲರ್ಗಣ್ಣ ಸನ್ನೆಯಿಂ
ಕರೆಯೆ ವಸಂತದೂತಿ ಸಹಕಾರನ ಕೈವಿಡಿವರ್ಧ ಮಲ್ಲಿಕಾ ||
ಪರವಧುವಂ ವಿನೀಳಪರಿಧಾನಮನಾಕೆ ಮಧುಪ್ರಸಂಗಕಾ
ತರೆ ಮುಸುಕಿಟ್ಟವೊಲ್ಲುಸುಪಿ ಪೀರ್ದುವು ಸೌರಭಮಂ

ಮದಾಳಿಗಳ್ಳಾ || ೬-೪೦ ||

ಬಂದವಲೋಕನಂಗೈಯ್ದು —

ಅನುರೂಪಮಾಗೆ ಪುಟ್ಟಿಸಿ

ವನಜಭವಂ ಚೂತರಾಜನಂ ಮಲ್ಲಿಗೆಯಂ ||

ವನಮಿಥುನಂಗಳೊಳೇಂ ಮು

ನ್ನಿನ ತನ್ನ ಜಡವ್ವಭಾವಮಂ ಮೀಲಿದನೋ || ೪೩ ||

ಕಳಶಂ ಪದ್ಮಾಕರಂ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಮರುಚಿ ಕಾಮಾಗ್ನಿ ಹೋಮಾಗ್ನಿ
ಪುಂಸೋಲೆ |

ಕಿಳನಾದಂ ವೇದಮಂತ್ರಂ ಕುಡಿಗುಡಿ ಮಧು ಮೌಹೂರ್ತಿಕಂ

ಪೂತವಲ್ಲೀ |

ಕುಳಮೆಲ್ಲಂ ನಿಬ್ಬಣಂ ಬಂದಬಲೆಯರೆನೆ ಚೂತಂಗಮೀಮಲ್ಲಿಕಾ
ಕೋ |

ಮಳೆಗಂ ಕೊಂಡಾಡಿ ಕೈನೀರಿನಿಂದನತನುಲಾವಣ್ಯಪುಣ್ಯಂಬು
ಎಂದಂ | ೪೪ |

ಎಂದವನುಪತಿ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗ್ಗುಳಾಸನುಂ ಮೆಚ್ಚಿಕೆವುದುಮನಂ
ತರನುವಸರಂಬಡೆದು ಮಂಗಳಪಾಠಕಂ ಮದಾಳಿಕುಂತಳೆಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾ
ವಲ್ಲಭೆಗಭಿಮುಖನಾ | ೪೫ ||

ರತಿ ಮದನಂ ವಸಂತಸಮಯಂ ಪುಳಿನಂ ನಳಿನಂ ಕೊಳಂ ಹಿಮ |
ದ್ವ್ಯತಿ ಲತೆ ಮಾವು ಕೀರಕಳಭಂ ಕಳಕಂಠರವಂ ರಥಾಂಗದಂ ||
ಪತಿ ತಳಿರುಯ್ಯಲೋಪರ ಸುಸಿಲ್ಮನೆವಿಲ್ ನನೆಯಂಬು ಮಂದ
ಮಾ |

ರುತನಳಿನೀನಿಸಾದಮಿವಮಿಂ ಪೊಸಮಲ್ಲಿಗೆಗಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಂ || ೪೬ ||
ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಉದ್ಯಾಸಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಓದುಗ
ರನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಿ, ಉತ್ಸವವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಭ್ರಮೆ
ಗೊಳಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಗೊಡದೆ ಮಲ್ಲಿಕಾ-ಮಾನುರಂಗಳ ವಿವಾಹ
ವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವನು. ಇದೇ ಹುಟ್ಟುಕವಿಗಳ ರೀತಿ. ಅವರಿಗೆ
ಅಭಿಮಾನವೆಷ್ಟು ! ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವೆಷ್ಟು ! ನೋಡಿ—

ಸುಕರಕವಿತಾ-ಮನೋಹರ
ನ ಕವಿತೆಯಂ ಮೆಚ್ಚಿ ಮೆಚ್ಚು ಗೊಟ್ಟಂ ಸಹಕಾ |
ರ ಕುಮಾರನೆಂದು ಮಣಿಕನ |

ಕಕೋಟಿಯಂ ನೆವದೊಳಿತ್ತನಾಧರಣೀಶಂ | ೬-೨೬ ||
ತನ್ನ "ಕವಿತೆಯಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಂಗೆ ಎಂಟೆರ್ದೆಯೇ" ಎಂದು ರನ್ನನು
ಹೇಳಿಲ್ಲವೇ? ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಗಳು ಹೊಸಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು
ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಆಗದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿತೋ
ರಿಸಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ನೇಮಿಚಂದ್ರನು ಹೀಗೆಂದಿರುವನು:—

ಕಿವಿಯಿಂದೀಂಟಿಸುವರ್ ಸಮಸ್ತರಸಮಂ ತೋರ್ಪರ್ ಸರೋ
ಜಾತಮಂ |

ಅಭಿನವಪಂಪ

ಯುವತೀಪ್ರೌಢಲತಾಗ್ರದೊಳು ಕುಮುದವೊಂದೊಂದಲ್ಲಿಯಾ
ಬಾಲಪ

ಲ್ಲವಮಂ ಪುಟ್ಟಿಪರಾರ್ಥವೋಹನಮುಮಂ ಮಾಲ್ಪೀ
ಚಮತ್ಕಾರಮಂ |

ಕವಿಗಳ ಬಲ್ಲವೊಲಸ್ಥರೆತ್ತಿವರಂತಾ ಬ್ರಹ್ಮನುಂ ಬಲ್ಲನೇ ||
ಮರಸೀಗುಂ ಮಣಿಯೀಗುಮೊಂದುಪಶುವೀಗುಂ ಕೇಳ
ಮೆಂದೋಳಿಯೊಳು |

ಪುರುಡಂ ಪುಟ್ಟಿಸಿ ಕಾಷ್ಠಮಂ ಕೊನರಿಸರ್ ಕಲ್ಲಲ್ಲಿ
ನಾರೆತ್ತುವರ್ ||

ಮರುಳಂ ಪೋ ಪುರುಳಾಗಿಪರ್ ಕಿವಿಗಳೊಳು ಪೀಯೂಷಮಂ
ಪಿಂಡಲು |

ವರೆಯೊಳು ಸಂದ ಕವಿಪ್ರವೇಕರೆ ವಲಂ ಬಲ್ಲರ್ ಪೆದಿರ್
ಬಲ್ಲರೇ |

ಇನ್ನೊ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಉದಹರಿಸಬಹುದು. ವಿಸ್ತಾರ
ಭಯದಿಂದ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಭದ್ರಂ ಭೂಯಾತ್

—

ಅಭಿನವಪಂಪನ ಶೈಲಿ

(ಎ. ಟಿ. ಸಾಸನೂರ)

ಪದರಚನೆ ಸಜ್ಜನಶ್ರವ- ।

ಣದೊಳಂಚೆಯ ತುಪ್ಪುರಿಂಚೆಯಿಂ ತೀವಿದವೊಲಾ ॥

ಮೃದುನೆನೆ ಮೊಸಬಗೆ ರಸಭಾ ।

ವದೊಳೋಕುಕೆಯಾಡೆ ಪೇರ್ದಿಸಭಸಪಂಪಂ । ಮಲ್ಲಿನಾಥ

೧-೪೨

‘ ಪಸರಿಪ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯನೊಪನೆ ಸತ್ಕವಿ ’ ಎಂದೆನಿಸಿದ ಅದಿಪಂಪನನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಅಭಿನವ ಪಂಪನಾದನೋ, ಇಲ್ಲವೋ, ಅನುಕರಣಪಂಪನು ಮಾತ್ರ ಅಗಲ್ಲಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವನ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿದೆ. ಕುಲರಸಿಕನಾದ ಈತನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆ-ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪುವವು ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಕೇವಲ ಪಂಪನ ಭಾಯೆಯಲ್ಲ, ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸುಂದರ ಸೃಷ್ಟಿ. ಅಂತೆ ಇವನು ಮಹಾಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯವು ತಿಳಿದು ಮೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಹೊಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಶೈಲಿಯು ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗುವದು. ಏಕೆಂದರೆ ತನ್ನ ಬಗೆಬಗೆಯ ಭಾವಗಳನ್ನು, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ‘ಕರುಳ ತಟ್ಟಿ, ಎದೆಯ ಮುಟ್ಟಿ’ ಮನಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಹೇಳುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಮಹಾಕವಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ. ಈ ಶಕ್ತಿ-ಈ ಇಂದ್ರ

ಚಾಲ ವಿದ್ಯೆ-ಯೇ ಶೈಲಿ. ಈ ಮಾತನ್ನೇ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಂಗ್ಲ ವಿಮರ್ಶಕನಾದ ಕ್ವಿಲರ್ ಕೂಚ್ (Quiller Couch) ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ: Style is the power to touch with ease, grace, precision, any note in the gamut of human thought. ಈ ಶೈಲಿ, ಪಾತ್ರ ಸಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬಲ್ಲ ಕಾಮರೂಪಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕವಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ದಿವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಅದಕಾರಣ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸುವುದೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯದ ಸಮಗ್ರವೀಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ.

ಆದರೆ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಾದರೂ ಇಂತಹ ಶೈಲಿಯಿದೆ ಯೆಂದರೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಹೇಳಬಹುದು? “ಇವರಿಗಿರುವುದು ಒಂದೇ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಹಳಗನ್ನಡ ಶೈಲಿ; ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಮಯವಾದ ವಿಚಿತ್ರಶೈಲಿ; ಆತ್ಮರೂ ಒಂದೆ, ನಕ್ಕರೂ ಒಂದೆ. ಕವಿ ಯಾವನೇ ಇರಲಿ, ಯಾವ ಕಾಲದವನೇ ಇರಲಿ, ಕಾವ್ಯವಿಷಯವು ಎಂತಹದೇ ಇರಲಿ, ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಅಚಲೋಽಯಂ ಸನಾತನಃ ಎಂಬಂತಿದೆ” ಎನ್ನುವವರು ಹಲವರಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡಿಗನಲ್ಲದ ರಾಜಶೇಖರನು ೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ

ರಸಃ ಕೋಽಪ್ಯಸ್ತು ಕಾಪ್ಯಸ್ತು ರೀತಿಃ ಕೋಽಪ್ಯಸ್ತುವಾ
ಗುಣಃ

ಸಗರ್ವಂ ಸರ್ವ ಕರ್ಣಾಟಾಷ್ಟಂಕಾರೋತ್ತರಪಾಲಿನಃ
ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಗರ ವಾಚನರೀತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಇಂದು ಕನ್ನಡಿಗರಾದ ನಾವು ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯರೀತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು

ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆನ್ನುವವರು ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲ. ಇದು ನಿಜವೆನ್ನುವುದಾದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕವಿಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ರಸಭಾವಗಳ ವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪವಾದ ಶೈಲಿ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ರೂಪವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ತೋರದೆ ಮೂದರೆ ಆ ರಸಭಾವಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆನ್ನಬೇಕಾಗುವದು. ಎಂದ ಮೇಲೆ ವಿವಿಧಾಕಾರವಾದ ಶೈಲಿಯಿಲ್ಲದವನು ಮಹಾಕವಿಯಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಮಾತು ಯಥಾರ್ಥವಾದುದೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀನವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿದೆ. ಪಂಪ, ರನ್ನ, ನಾಗಚಂದ್ರ ಸೇಮಿಚಂದ್ರ, ಜನ್ನ ಮೊದಲಾದವರು ಬರೆದಿರುವುದು ಹಳಗನ್ನಡದ ಚಂಪೂಶೈಲಿಯಾದರೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುವ ಧ್ವನಿ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ 'ಗಭೀರ ನಿನದ'ವಿದೆ; ಆ ಒಂದೊಂದು ನಿನದದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿದ ತಾನವಿತಾನ ಗಳೂ ಹಲವಿವೆ. 'ಕ್ವಚಿದ್ವೀಣಾವಾದ್ಯಂ ಕ್ವಚಿದಪಿಚ ಹಾಹೇತಿ ರುದಿತಂ'. ಇದನ್ನು ನಾವು ಕಿವಿದೆರೆದು ಕೇಳಿ ಆನಂದಿಸಬಹುದು, ಮರುಗಿ ಕಂಬನಿ ಸುರಿಸಬಹುದು. ನಾಗಚಂದ್ರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಯಾವರೀತಿಯಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನೇ ಈಗ ನಾವು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸುಂದರಶೈಲಿಯಿದೆ, ಎಂದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನವರಿಂದ ಯಾವುದನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪದರಚನೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಯಾವ ಕವಿಯೂ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಲಾರನು. 'ಪೂರ್ವಕಾವ್ಯರಚನೆಗಳಂ ತಾಂ ಮೊದಲೊಳ್ ಕಲ್ತಂಗಲ್ಲದೆ ಪದದೊಳ್ ಜಾಣುಂ ಬಿಡಂಗು ಮಕ್ಕುಮೆ ಕೃತಿಯೊಳ್' ಎನ್ನುವದಂತೂ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ

ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಎಂದನೇಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿವರ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶೈಲಿಯೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಪದಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವಕಳೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ. ಅಂತೇ ಪಂಪನ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ರನ್ನನಿಗೂ ಘನವಾದ ಶೈಲಿಯೊಂದಿದೆ. ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಕೃತಿಪರ್ವನೆ ಯುದ್ಧ ಪರ್ವನೆಗಳಿಗೆ ಮನೋಹರ ಮುದ್ದಣನು ತನ್ನ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಭಾವಗಳನ್ನೂ ಮನವಾರೆ ಸೂರೆಗೊಂಡರೂ ಆವನದೇ ಆದ ಶೈಲಿಯೊಂದು ಅಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ನಾವು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿದರೂ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಶೈಲಿ ಪೂರ್ವದವರದಲ್ಲ. ಇವನು ಅಭಿನವಪಂಪನಾಗುವ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಹೊರಟಿರುವುದರಿಂದ ಅದಿಪಂಪನ ಎರಡೂ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಓದಿರಬೇಕು. ಅವನಂತಹ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ತನಗೂ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಾಗಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ಪಡಿನೆಳಲು ಹಲವೆಡೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. 'ಚರಿತವುರಾಣ' ದಲ್ಲಂತೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಕಥೆಯು ಪಂಪನ ಧರ್ಮಾರ್ಜುನರ ಕಥೆಯೋ ಎನ್ನುವಂತಿದೆ. ಪಂಪಭಾರತದ ದ್ರೌಪದೀ ಸ್ವಯಂವರ, ಪಾಂಡವವನವಾಸಗಮನ, ನಾರದವರ್ಣನೆಗಳು ನಾಗಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆ ರೂಪದಿಂದ ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತವುರಾಣ

§ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಪುಟ ೩; ಪಂ. ರಾ. ೭ ನೆಯ ಅಶ್ವಸ ೧೪೨-೧೬೨
 ,, ಪುಟ ೬೭-೬೮ ,, ,, ೮೫- ೮೮
 ಸಿದ್ಧರ್ಥನಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ದಲ್ಲಿನ. ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಅಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿಯ ನೃತ್ಯ ವರ್ಣನೆಯಾದರೂ ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣದ ನೆಸಪನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಪಂಪನ ಪ್ರೀತಿಯ ಉಪಮೆಗಳಾದ 'ಪಂದೆಯಂ ಪಾವಡ ದಂತೆ' 'ಬೇರೊಳು ಬೆನ್ನೀರಂ ಪೊಯ್ದಂತೆ' ಮೊದಲಾದುವು ನಾಗ ಚಂದ್ರನಿಗೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಮೇಲೂ ನಾಗ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಮಹಾಕವಿಗೆ ಶೋಭಿಸುವ ಅವನದೇ ಆದ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಯೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ.

ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕಾವ್ಯತತ್ವಗಳನ್ನರಿತ ಪಂಡಿತನಾದುದರಿಂದ ಶೈಲಿ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಕಲ್ಪನೆ ಅವನಿಗಿತ್ತು. ಅವನು ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ

ಬಗೆಕಿಹಿದು ಮಾತು ಪಿರಿದೆನೆ |

ಬಗೆಯಂ ನುಡಿ ಮುಟ್ಟಿಸುಡಿಯದೆನೆ ಬಗೆ ಪೆರಿರಂ ||

ಬಗೆಗೊಳಿಸಲಾರದೆನೆ ಪೇ |

ಲ್ವಿಗಾವಿಲರ್ ಕವಿತೆಗೇಕೆ ಮುಯ್ಯಂ ಮಾಪ್ಪಿರ್ || ೧-೩೧ ||
ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನೋದಿದರೆ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅವನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಂತಿದೆ. ಬರಿ ಶಬ್ದಾಡಂಬರಕ್ಕೆ ಮೋಹಿಸದೆ ಭಾವವ್ಯಂಜನವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಾಠಕರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯಬಲ್ಲವನೆ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದು ಸಾರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಕವಿ ಅಸೂಲ್ಯವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನೇ ನಾವು ಇವನ ಶೈಲಿಯ ಒರೆಗಲ್ಲಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮಪ್ರಶಂಸೆ, ಪರನಿಂದೆಗಳು ಕನ್ನಡದ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಮಾತನ್ನೇ ನಂಬುವುದು ಹಲವುಸಲ ನ್ಯಾಯವಾಗದು. ಹೆರವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಸಾರುವ ಗುಣಗಳೇ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರದಿದ್ದರೂ ಇವೆಯೆಂಬ

ಆತ್ಮವಂಚನೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಮೃದ್ಧಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂತೆ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಾತು ಅವನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಷ್ಟು ಮುಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಲೇಬೇಕು.

ಈ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ಓದಿದಮೇಲೆ—ಓದುವಾಗಲೂ ಕೂಡ—ಕಂಡುಬರುವುದೆಂದರೆ ಅವನ ಶೈಲಿಯ ನಿರರ್ಗಳ ಪ್ರವಾಹ. ವರ್ಣಿಸುವ ವಿಷಯವು ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಇವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವರ್ಣಿಸುವದಕ್ಕೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲ; 'ಬರೆಬರೆದಂತದಂ ತೋಡೆದು ತೊಟ್ಟನೆ' ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಜಿನವರ್ಣನೆ, ಪುರವರ್ಣನೆ, ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆ ಮೊದಲಾದ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಇವನದು ಸಿದ್ಧಹಸ್ತ. ಬೇಕಾದ ಶಬ್ದಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಬರುವಂತಿದೆ. ಎಂದರೆ ವರ್ಣನವಸ್ತುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವ ದರ್ಶನಶಕ್ತಿ ಇವನಿಗಿತ್ತು, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರದರ್ಶನಶಕ್ತಿಯೂ ತಾನಾಗಿ ಬಂದಿತು. "Every impression has its own expression." ಎಂದಮೇಲೆ ಇವನಲ್ಲಿ ಭಾವವು ಕಿರಿದಾಗಿ ಮಾತೇ ಹಿರಿದಾಗುವ ಸಂಭವವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು:

ಬಿಸಸೂತ್ರದ ಕಟಿಸೂತ್ರಂ

ಪೊಸ ದುಗುಲದ ಕೋವಣಂ ಕಮಂಡಲು ರಾರಾ |

ಜಿಸೆ ದಂಡಪಾಣಿ ಪೊಕ್ಕಂ

ಕಿಸುರಲಿಪಂ ಪಿಸುಣಪಸರಿಗಂ ನೃಪಸಭೆಯಂ || ರಾ. ೩-೧೯

ವಿಾಯಿದೆ ಕೀಲಿದೆ ನೇಣಂ

ತೋಲಿದ ದೆಸೆಗಾಕೆಗಂ ಹಯಕ್ಕಂ ಚಿತ್ತಂ ||

ಬೇಲಿಲ್ಲೆನೆ ಪರಿದುದು ಜವ

ನೇಲಿದ ರಥಮಿಂತಿದೆನೆ ರಥಂ ದಶರಥನಾ || ೩-೫೩

ಬಡನಾಡಿಯುಮೊಡನೋದಿಯು

ಮೊಡವಳೆದುಂ ಪಲವುಕಾಲದಿಂದನುಬಂಧಂ ||

ಗಿಡದೊಡಲೆರಡಸುವೊಂದೆನೆ

ಗೆಡೆವಕ್ಕಿಗಳಂತೆ ಕೂಡಿ ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರ್ || ೪-೬

ಒದವಿದುಚಾಪಟಂಕೃತಿ ಭಯಂಕರಮಾಗೆ ವರೂಢಭಾರದಿಂ

ದದಿರೆ ನೆಲಂ ಮನಃಪವನವೇಗದಿನೆಯ್ವಿಬಲಂ ಮಹಾಬಲಂ

ಕದನಮದಾವಿಲಂ ಕಪಿಲೆಯೆ ಬಲ್ಲರಿಯೆಂಬಿನಮಂಜನಂಬುನ

ಟ್ಟುದೆನೆತಿನಾಗೆ ಕೂಡೆ ಗತಜೀವಿತಮಾಯ್ತು ಕಿರಾತಸಾಧನಂ ||

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ಒಂದು ಶಬ್ದಚಿತ್ರದಂತಿದೆ; ಎಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯರ್ಥ

ಪದಪ್ರಯೋಗವಿಲ್ಲ— 'ದರವುರಮುಮಂಟಮಂಟಿಯುಂ' ಇಲ್ಲ.

ಇದು ಇವನ ಕಾವ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಕಂಡುಬರುವ ಗುಣವಾದುದರಿಂದ

ಆದನ್ನು ಕೆಲವೇ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸಲಾಗದು.

ಈ ರೀತಿ ಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಶೈಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಶಾಂತವಾಗಿ

ಮದನಪತ್ರಿ ನಿನ್ನ ದೆಸೆಗಾಣದು ಮೋಹಮಹಾಹಿ ನಿನ್ನನ |

ಣ್ಣಿದು ಕಲುಷಾಸಲಂ ನಿಜದಯಾರಸದಿಂ ಮಸಿಯಾಯ್ತು
ಪಾಪಮಿ |

ಲ್ಲದ ಪಯಣಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ನುಡಿ ಸಂಬಳಮಾಯ್ತೆನೆ ಪೆಣ್ಣು ಮಣ್ಣುವೋ |

ಹದ ಪರಮಾತ್ಮರಂತಿರಲಿ ನೀನೆ ಜಗತ್ಸುತನೈ ಜಿನೇಶ್ವರಾ ||

ರಾ. ೫-೯

ಎಂದು ತೋರಿದರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ

ಘನಗರ್ಭಾಶಾವಧೂವುಂಸವನದೆಸೆವ ತೂರ್ಯಸ್ವನಂ ಚೂಳಿಕಾವ |

ರ್ಥನಮಾಂಗಲ್ಯಂ ಬಳಾಕಕ್ಕೆಸೆಯೆ ಪಸರಿಪಾತೋದ್ಯುಘೋಷಂ
ವಿದೂರಾ |

ವನಿಯೊಳ್ ಮೈಡೂರ್ಯರತ್ನಂ ಜನಿಯುಸೆ ನೆಗಲಿಲ್ಲಾನಂದ

ಭೇರೀರವಂ ತಾ |

ಅಭಿನವಪಂಪ

ನೆನೆ ರೋಮೋಭಾಗದೊಳ್ ಘೂರ್ಣಿಸಿದುದಭಿನವಾಂಭೋದ

ಗಂಭೀರನಾದಂ || ರಾ. ೭-೧೫:೦

ಬೀಸುತ್ತಂ ಕಾಲದಂಡಪ್ರತಿಮುಘನಗದಾದಂಡಮಂ

ಕಣ್ಣಳೆಂದಂ |

ಸೂಸುತ್ತಂ ಕೆಂಡಮಂ ಮೇಳಿಸೆ ಜಯವಧು ತನ್ನುಚ್ಚ

ದೋರ್ದಂಡಮಂ ಸಂ |

ತ್ರಾಸಂ ಸೇನಾಧ್ಯಯಕ್ಕಂ ಸಮನಿಸೆ ತೆಲಿಪಂ ಪಾದುರ

ಸುಗ್ರೀವನಂ ಮಾ |

ಯಾ ಸುಗ್ರೀವಂ ಗದಾದಂಡದಿನಡಸಿ ಸಿಡಿಲಾ ಮೊಯ್ವುಮೋಲಾ

ಕಾದಮೊಯ್ವಂ || ೧೦-೨೬

ಎಂದು ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಬೇರೆಡೆ

ಕಲಹಂಸಾಲಸಯಾನಯಂ ಮೃಗಮದಾಪೋದಾಸ್ಥನಿಶ್ವಾ

ಸೆಯಂ |

ತಳಿರೇ ತಾವರೆಯೇ ಮದಾಳಿಕುಳಮೇ ಕರ್ನೆಯ್ವಲೇ ಮತ್ತ

ಕೋ |

ಕೆಳಮೇಕಂಡಿರ ಪಲ್ಲವಾಧರೆಯನಂಭೋಚಾಸ್ಯೆಯಂ ಭೃಂಗಕುಂ |

ತಳೆಯಂ ಕೈರವನೇತ್ರೆಯಂ ಪಿಕರವಪ್ರಖ್ಯಾತೆಯಂ ಸೀತೆಯಂ ||

ಎಂಬುದು ಹೃದಯವನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ. ಸುಳಿಸುಳಿದು ಚೆಲ್ಲಾಟವಾ

ಡುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕಾಣಬಹುದು

—ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇರೆಮಾರಿ ಸ್ಪೀಚ್ಛೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದನ್ನೂ ನೋಡ

ಬಹುದು. ಸಾತ್ವಿಕಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ರಾಮನು ಜಗನ್ಮಾತೆಯೆನಿ

ಸಿದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು 'ಸ್ಮರರಾಜರಾಜ್ಯಮಂಗಳವಣಿ |

ದರ್ಪಣೋಪಮನೋಪಳವಕ್ತ್ರಮನೆಲ್ಲಿ ಕಾಣೈನೊ' ಎಂದು 'ಕಂಠು

ಸಂತಾಪದಿಂದೊನಲುತ್ತುಂ ಕನಲುತ್ತುಂ' ಇದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುವದು

ಅಭಿನವಪಂಪನ ಶೈಲಿ

ಕೂಡ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತೋರಿರಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ಕೇವಲಿಗಳೂ 'ಮುಕ್ತಿಪ್ರಮದಾ ಸಂಭೋಗ ನಿರತ'ರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೇ ಇವನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ?

ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಯಿಸಿ ಇವನ ಕಾವ್ಯಗಳೆಂದರೆ 'ಸಾನಂದ ಸುಂದರನ ಆನಂದಲಹರಿ'ಗಳೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಪದರಚನೆ ಎಲ್ಲಕಡೆಗೆ ಇದೆ. ಇದು ಬಹು ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿ ತೋರುವ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಮಾಧುರ್ಯವಲ್ಲ; ಯಾವ ಸ್ವರವನ್ನಾದರೂ ತಾಳಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೇಳವಿಸಿ ಮೆರೆ ಯುವ ಗಂಭೀರಗಾನ. ಕೆಲವೆಡೆ

ನಿಲಿಲತಟಘಟಿತಕರಸಂ

ವುಟಂ ಹಟನ್ಮಣಿಕೀಟ ಮಂಜರಿಯಿಂದಂ ||

ಜಟಿಲಿತಮನೆ ಪಪನೀರೀ

ತಟಂ ನರೇಂದ್ರಂಗೆ ರತ್ನಜಟಿ ನತನಾದಂ || ರಾ. ೧೦-೫೪

ಎಂಬ 'ಟಂಕಾರ'ಪ್ರಿಯತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅದು ಒಡೆದುಕಾಣುವಷ್ಟಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಸುಸುಳಿಕೊಂಡುಹೋಗಿದೆ. ಈ ವಿಧವಾದ ನಾದಮಾಧುರ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಸಹಜರಸಿಕ ತೆಯೇ ಕಾರಣ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಅವನ ಪ್ರಚಂಡಪಾಂಡಿತ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಅಂತೇ ಇವನಲ್ಲಿ ಅನುಪ್ರಾಸವು ಸಹಜವಾಗಿ ತೋರಿ ಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಈ ಅನುಪ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಯಮಕವೂ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಬೆಡಗನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ನಾವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಮೆಚ್ಚುವೆವು. ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆವು:

ಓಡಿಸಿದಾತನೀತನಿದಿರಾದ ವಿರೋಧಿಗಳಂ ವಿಲಾಸದಿಂ |

ಏತೋಡಿಸಿದಾತನೀತನ ಸಮಾಯುಧನಂ ತನಗೊಲ್ಲ ಮಾಲೆಯಂ |

ಸೂಡಿಸಿದಾತನೀತನವನೀಶ್ವರಕನ್ನೆಯನೆಂದು ತೋಯಿ ಮಾ |
ತಾಡಿದುದೊಲ್ವು ನೋಡಿದುದು ಪೌರವಧೂಜನಮಾದಿರಾಜನಂ ||

ರಾ. ೩-೬೧

ಅಂಜದಿರಂಜದಿರೆನೆ ಮುಗಿ

ದಂಜಲಿಪುಟಮಂ ತರಂಗತಮುನಿದಿರೊಳ್ಳಿಂ ||

ದಂಜನಗಿರಿಯವೊಲಿರೆ ಕೊ

ಟ್ಟಂಜಯಜಾಯಾಸಹಾಯನಭಯಮನಾಗಳ್ || ೪-೭೩

ಬಳಸಿ ಸುತಿದಾಡಿ ಕಾಲ್ವಿಡಿ

ದೇಳಸಿ ಕಲಾಲಾಪವೊದವೆ ಚನನಿಯ ವೊಲೆವಾ |

ಲ್ಲಳನುಂಬ ಶಿಶುಗಳಿಂತಿರೆ

ಕಳಮೆಯ ಪಾಲ್ಪಿನೆಯ ಪಾಲನುಂಟನು ಗಿಳಿಗಳ್ || ೫-೧೪೮

ಬಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅನುನಾಸಿಕ, ದಂತ್ಯ, ಅನುಸ್ವಾರಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದ ಹಲವೆಡೆ ಬಂದ ಸೊಗಸು ಸಹಜಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮನೋಹರತೆ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದಲ್ಲ. ಇದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪದನಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಭಾವದೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗಬೇಕಾಗುವದು. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ 'ಕಲಹಂಸಾಲಸಯಾನೆಯಂ' ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ದೀರ್ಘಾಕ್ಷರಗಳು ರಾಮನ ಚಿಂತಾ ಜಡತೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ನಯವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವದು. ಅಥವಾ ಮಳೆಗಾಲವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ 'ಘನಗರ್ಭಾಶಾ ವಧೂ—' ಎಂಬ ಪದ್ಯದ ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಸಿಡಿಲಿನ ಆರ್ಭಟವನ್ನು ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದು ಕಾವ್ಯಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬರಬಲ್ಲದು.

ಆದರೆ ಈ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಆದಿಪಂಪನಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿತೆಗೆಯಬೇಕಾದ ಶ್ಲೇಷವು ಇಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮುಂದೆ

ಬಂದಿದೆ. ವಿರೋಧಾಭಾಸವೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಕಾವ್ಯಾಭಾಸವನ್ನಂಟು ಮಾಡಿದೆ. [ಉಪಮೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕವಿಸಮಯದ ಭಾರದಿಂದ ಬಗ್ಗಿವೆಯೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಅದಿಪಂಪನಂತೆ ನಾಗಚಂದ್ರನಾದರೂ 'ಬೆಳ್ಳಿರೆಲೆಗೆ ಗಜಿಮೂಡಿದ ತೆಪದಿಂ' 'ಗಾಳಿಗೆಪಿಂಕೆಮೂಡಿದ ವೊಲ್' 'ತುಂಬುರಕೊಳ್ಳಿಯ ತೆಪದಿನಂಬರಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಲ್ಪು' 'ಗಾಳಿ ಗೊಡ್ಡಿದ ಸೊಡರಂತೆ' 'ಬಪಿಸಿಡಿಲು ಬಪಿಯಟ್ಟಿ ಬರಿಸುವಂತೆ' 'ಎಲಿಕೆ ಮುಲಿದ ಪಕ್ಕಿವೊಲಿದಂ' 'ಸುಲಿಗೆ ನೀರ್ದಿಗುರಿಯ ವೊಲ್ ಸುಲಿದುವು' 'ನಂದುವ ಸೊಡರಂತೆ ಉದ್ವಮುರಿದು' 'ಪಲವಂ ನೀಂ ಗಿಳಿಯಂದದಿಂ ಗಳಪದಿರ್' ಮೊದಲಾದ ಸಹಜೋಪಮೆಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕವಿಸಮಯವನ್ನನುಸರಿಸಿದರೂ ಅದನ್ನು ವಿಪರೀತ ರೀತಿಗೆ ಬಯ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ನೆನಪಿಡತಕ್ಕ ಮಾತಾಗಿದೆ]. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇವನ ಅತಿರೇಕವಾದ ಅರ್ಥಾಂತರನ್ಯಾಸಪ್ರೀತಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೀತಿಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಹವ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಶಿಕ್ಷಕನಂತೆ ನಡುನಡುವೆ ಕವಿ ತನ್ನ ಅರ್ಥಾಂತರನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಹಲವೆಡೆ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಆತಂಕವನ್ನಂಟುಮಾಡಿದೆ. ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಮಿಶ್ರಣವೂ ದೋಷವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಇವನಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಮ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಾವು ಎಣಿಸಲಾರೆವು. ಮೊದಲು ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಕವಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈತನು ಕನ್ನಡಪದಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವಂತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಆ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇವನ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ನಯಸೇನನು (೧೧೧೨ ಕ್ರಿ. ಶ.) 'ಮಿಸುಕದ ಸಕ್ಕದನುನಿಕ್ಕುವವ' 'ರನ್ನು ಜರಿಯುವ ರೀತಿಯಿಂದ ಅತಿಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಪದ

ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಪಕ್ಷವೊಂದು ಆಗ ಇತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ನಾಗಚಂದ್ರನೂ ಸೇರಿರಬೇಕು. ಅಂತೆ ಇವನ ಶೈಲಿ ಸುಗಮವಾಗಿದೆ. 'ಮುನ್ನೀರ್ ಬೇನ್ನೀರೆನೆ ಬೆರಸಲಣ್ಣ ತಣ್ಣೀರೊಳನೆ' ಎಂಬ ಅಂದವಾದ ಕನ್ನಡನುಡಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಭಾಷಣಗಳಂತೂ ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡಶೈಲಿ ಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಹಾಗೆ. ಆದರೆ ಬಾಣಭಟ್ಟನೇ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ಸೀಮಾವುರುಷನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವಾಗ ಕನ್ನಡದ ಸಹಜಶೈಲಿ ಅಸ ರಾಧಿಯಂತೆ ಅಂಜುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಳಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಕೆಲಗದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಕಿಯುವುದಾದರೆ ಇವನ ಶೈಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ, ಸುಲಭವಾಗಿದೆ, ಸತ್ತ್ವಯುತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಫೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳ ಬಹುದು. ನಾಗಚಂದ್ರನೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಇವನ ಕಾವ್ಯಗಳು 'ವಚ ಶ್ರೀನರ್ತಕೀವೇದಿಕೆ'ಗಳಾಗಿವೆ. ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳುವುದಾದರೆ ಆ ವೇದಿಕೆಯಿಂದ ವಾಗ್ಗೇವಿಯ ವಿವಿಧವಾದ ಕಿಂಕಿಣೀರ್ಪುಣರವವು ಈಗಲೂ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ನಾವು

ಮೃದುಪದಬಂಧಮಂ ಬಗೆಯಭಾವದ ಮೆಯ್ಯಿರಿಯಂ ರಸಪ್ರವಾ |
ಹದ ನೆಲೆವೆರ್ಚಸಿರಿಬಿಡು ಭಾವಿಸಿ ಭಾವಿಸಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಮೊ ||
ಣ್ಮಿದ ಪುಲಕಂಗಳಿಂ ನಯನದೊಳ್ ಕರೆಗಣ್ಮಿದ ಹರ್ಷಬಾಷ್ಪವ |
ರ್ಷದಿನನುರಾಗಮಂ ಪಡೆದ ಸಚ್ಚನಸಂಸ್ತವಮೊಂದೆ ಸಾಲದೆ ||
ಎಂದನನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಬೇಡವೆ ?

